

2012

Bevordering zelfredzaamheid op woongroep Jacala

Van:

Marieke van 't Hoff,

Michal van Hoogdalem en

Marian Vel Tromp

©M&M&M

Afstudeerbegeleider:

Pier Haagsma

Praktijkbegeleiders:

James Schatz en Simone van Oort

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Voorwoord	6
Inleiding	7
Hoofdstuk 1 Onderzoeksmethoden	10
Hoofdstuk 2 Zelfredzaamheid op woongroep Jacala	19
- Deelvraag 1: Wat wordt er verstaan onder zelfredzaamheid binnen woongroep Jacala?	19
- Deelvraag 2: Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan de bevordering van de zelfredzaamheid op woongroep Jacala?	24
Hoofdstuk 3 Methoden	29
- Deelvraag 3: Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan een methodische werkwijze voor de bevordering van de zelfredzaamheid binnen zorgorganisatie Reinaerde?	29
- Deelvraag 4: Met welke methoden wordt er op dit moment binnen Nederlandse zorginstellingen, met de vergelijkbare doelgroep, gewerkt om de zelfredzaamheid te bevorderen?. 33	
Hoofdstuk 4 Tekortkomingen en wensen	38
- Deelvraag 5: Welke factoren zijn van invloed op de huidige begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid?	38
- Deelvraag 6: Bij welke drie ADL-momenten ligt de grootste behoefte tot ondersteuning van de zelfredzaamheid?	41
Hoofdstuk 5 Methodische handleiding en implementatie	43

- Deelvraag 7:	Hoe kunnen we de handleiding overkoepelend en methodisch maken?	43
- Deelvraag 8:	Hoe kunnen we de medewerkers van woongroep Jacala ondersteunen bij het implementeren van de handleiding?	47
Hoofdstuk 6	Conclusie	49
Hoofdstuk 7	Aanbevelingen	53
Literatuurlijst		55
Bijlagen		58
Bijlage A:	Uitslag enquête woongroep Jacala	58
Bijlage B:	Financiële bijlage	72
Bijlage C:	Vragen groepsinterview	74
Bijlage D:	Labels groepsinterview	76
Bijlage E:	Uitwerking groepsinterview	84
Bijlage F:	Vragen open interview	92
Bijlage G:	Labels interview De Zonnehoeke	94
Bijlage H:	Uitwerking interview De Zonnehoeke	101
Bijlage I:	Labels interview De Steiger	111
Bijlage J:	Uitwerking interview De Steiger	120
Bijlage K:	Beginobservaties	132

Bijlage L:	Eindobservaties	151
Bijlage M:	Product - Handleiding.....	160

Samenvatting

Voor ons afstuderen hebben wij een product ontwikkeld welke gericht is op een methodische werkwijze en het implementeren van die werkwijze. Het onderwerp van ons onderzoek is de zelfredzaamheid bevorderen bij kinderen die een matig tot licht verstandelijke beperking hebben en (de meeste) een autistische stoornis hebben. Onze vraagstelling luidt dan ook:

‘Hoe ontwikkelen wij een overkoepelend methodische handleiding voor de bevordering van de zelfredzaamheid van de cliënt, waardoor de medewerkers meer effectieve en efficiënte tijd hebben om de cliënten te helpen in hun zelfredzaamheid en de cliënten zich hierdoor optimaal ontwikkelen?’

Deze opdracht hebben wij uitgevoerd voor zorgorganisatie Reinaerde. Dit is een zorgorganisatie in de regio Utrecht die zich richt op kinderen, jeugd en volwassenen. Reinaerde wil een optimale kwaliteit van bestaan bereiken.¹ Wij hebben het product gemaakt voor woongroep Jacala, een woning in Houten, waar negen kinderen wonen. Woongroep Jacala is een gezellig ingericht huis, waar de cliënten zich veilig kunnen voelen in een huiselijke sfeer. Op woongroep Jacala verblijven cliënten in de leeftijd vier tot twaalf jaar die naast een lichte tot matige verstandelijke beperking, ook gedragsproblemen en vaak een vorm van autisme hebben.² Woongroep Jacala bestaat nog maar twee jaar en is volop in ontwikkeling. De focus van het team lag eerst op de omgeving, een pedagogisch klimaat creëren volgens het orthopedagogisch model van Kok en op de versterking van hun team. Bij woongroep Jacala is nu de tijd aangebroken dat ze verder kunnen professionaliseren, hieruit kwam de vraag voort voor ons om een methode te ontwikkelen om de zelfredzaamheid te bevorderen.

Op dit moment moeten de medewerkers bij elke cliënt opnieuw uitzoeken hoe ze de zelfredzaamheid kunnen bevorderen, wat veel tijd kost. De medewerkers begeleiden de cliënten allemaal op een verschillende manier. Autisme is een informatieverwerkingsstoornis, dus zijn de verschillende manieren van begeleiden erg verwarrend voor de cliënten. Het team verlangt dan ook naar een vaste manier van werken die methodisch onderbouwd is. Ons doel was dan ook om die werkwijze te ontwikkelen, met als doel dat de medewerkers, binnen de korte verblijfperioden van de cliënten binnen woongroep Jacala, de zelfredzaamheid effectief en efficiënt kunnen bevorderen. Wij hebben ons gericht op de drie ADL-momenten (Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen (Grady, 1986, p.13)) ‘douchen’, ‘aan- en uitkleden’ en ‘eten’, die we hebben uitgewerkt in een handleiding voor de medewerkers, wat mede ons product is.

Ons onderzoek bestond uit verschillende fases. Ten eerste hebben we door middel van een enquête en groepsinterview onder de medewerkers duidelijk gekregen op welke drie ADL-momenten zij willen dat wij ons richten. Het zijn uiteindelijk de drie ADL-momenten ‘douchen’, ‘aan- en uitkleden’ en ‘eten’ geworden die we in de handleiding verwerkt hebben. Het is ook duidelijk geworden wat de medewerkers onder zelfredzaamheid verstaan. Uit de enquête en de literatuurstudie kwam de volgende beschrijving:

De mate waarin de cliënt zich op zijn eigen niveau ontwikkelt in de alledaagse taken en deze uiteindelijk zo zelfstandig mogelijk kan uitvoeren.

Om de beginsituatie duidelijk te krijgen hebben we onderzoek gedaan met welke methoden Reinaerde werkt en met welke methoden in soortgelijke instellingen gewerkt wordt. De belangrijkste

¹ <http://www.reinaerde.nl/>

² <http://www.reinaerde.nl/>

conclusies die we daaruit hebben meegenomen is dat het belangrijk is om gericht te zijn op de mogelijkheden in plaats van op de onmogelijkheden van de cliënt, de begeleiding op één lijn moet zitten en de begeleiding aangepast moet worden op het niveau van de cliënt.

De uitgangspunten van de methoden hebben we vervolgens gebruikt om de begeleidingsstappen, behorende bij de taakanalyses, te maken en de visie van het handboek vast te stellen. Om de beginsituatie vast te stellen van de ontwikkeling van de cliënten en de manier van begeleiding van de medewerkers hebben we aan de hand van observatieschema's geobserveerd. Door deze observaties is ons duidelijk geworden waar het in de begeleiding aan ontbreekt en wat de cliënten wel en niet zelfstandig kunnen. Er was te zien dat medewerkers taken van de cliënten overnamen, zonder het de cliënt eerst zelf te laten proberen. We hebben ook geobserveerd dat de cliënten soms uit zichzelf al taken uitvoeren, maar bij andere taken een afwachtende houding aannemen. Een positief gegeven in de begeleiding is dat de medewerkers regelmatig zeggen dat de cliënt het goed doet. Aan de hand van deze gegevens hebben we drie taakanalyses gemaakt. De stapjes van de taken hebben we aangepast op het gemiddelde niveau van de cliënten die op woongroep Jacala wonen. Uiteindelijk hebben we een begeleidingsmanier ontwikkeld gebaseerd op de methode 'Active Support'.

De aanbevelingen zijn de volgende:

- De handleiding eigen maken.
- De 'bijdehandjes' op een zichtbare plek plakken of leggen.
- Afspraken en veranderingen binnen het team bespreken.
- Doelen van de cliënten volgens SMART-methode verwoorden.
- Eenzelfde pictosysteem voor de dagstructuur, ADL-momenten en andere momenten waarbij picto's nodig zijn.
- Vervolgonderzoek op alle ADL-momenten.

Voorwoord

Voor u ligt ons afstudeerverslag 'Bevordering zelfredzaamheid op woongroep Jacala'. Dit verslag is het resultaat van een aantal maanden werk, waar we met recht trots op en dankbaar voor zijn.

Wij zijn Marieke van 't Hoff, Michal van Hoogdalem en Marian Vel Tromp, studenten aan de Christelijke Hogeschool in Ede. Binnen deze opleiding hebben wij de verdiepingsminor Pedagogiek gevolgd, wat betekent dat onze stages en opdrachten gericht zijn op het pedagogische werkveld. De opleiding hebben we onafhankelijk van elkaar gevolgd, maar aan het begin van het vierde jaar hebben we elkaar ontmoet en besloten om onze laatste fase van de opleiding met elkaar af te sluiten.

Onze opdrachtgever is zorgorganisatie Reinaerde. Binnen deze organisatie, heeft woongroep Jacala de wens om de zelfredzaamheid van de cliënten te bevorderen als het gaat om ADL-momenten. Ze zoeken daarin een passende methode waarmee ze als team eenzelfde begeleiding kunnen geven aan de cliënten.

We hebben de opdracht gekregen om een handleiding te ontwikkelen die methodisch en overkoepelend is om de zelfredzaamheid van de cliënten te bevorderen. De cliënten van woongroep Jacala bevinden zich in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar en hebben verstandelijke beperkingen, gedragsproblemen en de meeste cliënten hebben autisme.

Dit verslag en het product zijn bestemd voor alle medewerkers van woongroep Jacala.

Het doel van deze opdracht is dat de medewerkers, binnen de korte verblijfperiode van de cliënten binnen woongroep Jacala, de zelfredzaamheid bevorderen. Onze bijdrage is dat wij drie ADL-momenten uitwerken in de handleiding.

Onze onderzoeksvraag luidt: 'Hoe ontwikkelen wij een overkoepelend methodische handleiding voor de bevordering van de zelfredzaamheid van de cliënt, waardoor de medewerkers meer effectieve en efficiënte tijd hebben om de cliënten te helpen in hun zelfredzaamheid en de cliënten zich hierdoor optimaal ontwikkelen?'

We willen Pier Haagsma bedanken voor zijn steun en hulp in ons afstudeerproces. Dankzij hem bekeken we situaties vanuit een ander perspectief, wat ons verder hielp in dit proces.

We willen James Schatz bedanken voor zijn enthousiaste houding tegenover ons en de productontwikkeling. We kregen veel ruimte om dit product waar te maken.

Simone van Oort bedanken we voor haar openheid over de praktijk waarin de medewerkers aangaven tegen het ontbreken van een passende methode wat betreft zelfredzaamheid aan te lopen. Simone en de medewerkers van woongroep Jacala gaven ons veel gelegenheid om onderzoek te doen in de praktijk.

Tenslotte willen we een ieder bedanken die met ons mee heeft geleefd tijdens het afstudeerproces. We denken hierbij aan familie, vrienden en kennissen. In het bijzonder denken we aan alle experts die mee hebben gewerkt aan ons onderzoek en bereid zijn geweest onze vragen te beantwoorden en mee te denken in het compleet maken van ons product.

Marieke van 't Hoff & Michal van Hoogdalem & Marian Vel Tromp (M&M&M)
Mei 2012

Inleiding

Onderwerp

We hebben vanuit woongroep Jacala van zorgorganisatie Reinaerde een hulpvraag aangereikt gekregen. De opdracht is een vraag vanuit de medewerkers, maar gericht op de cliënten. Woongroep Jacala is een vrij nieuwe groep, die ongeveer twee jaar geleden is opgezet. Het heeft tijd gekost om het nieuwe team tot een sterk team te vormen dat gericht naar de cliënt handelt en daarin één lijn aanhoudt. Nu zijn ze klaar voor professionalisering en komen wij als geroepen om een methode ter bevordering van de zelfredzaamheid te ontwikkelen. Onze taak houdt in dat wij een product ontwikkelen dat gericht zal zijn op het ontwikkelen van een (nieuwe) methodische werkwijze en het implementeren daarvan.

Probleemstelling

De medewerkers moeten bij elke cliënt opnieuw uitzoeken hoe ze de zelfredzaamheid kunnen vergroten, waardoor er minder efficiënte tijd geïnvesteerd wordt om ze te helpen in de zelfredzaamheid.

Door ons product verwachten wij de kwaliteit van de zorg te verbeteren. De medewerkers kunnen zich richten op de zorg die geboden moet worden in plaats van dat ze zelf moeten bedenken welke werkwijze ze moeten hanteren wat betreft het bevorderen van de zelfredzaamheid.

In het ondersteuningsplan van de cliënten wordt de planning van inzet van middelen ondersteund door ons product. Door gebruik te maken van de methode wordt ons product en het handelen van de medewerkers verantwoord.

Vraagstelling

Aan de hand van de probleemstelling komen we tot een onderzoeksvraag:

‘Hoe ontwikkelen wij een overkoepelend methodische handleiding voor de bevordering van de zelfredzaamheid van de cliënt, waardoor de medewerkers meer effectieve en efficiënte tijd hebben om de cliënten te helpen in hun zelfredzaamheid en de cliënten zich hierdoor optimaal ontwikkelen?’

Met het begrip ‘overkoepelend’ wordt bedoeld dat de handleiding is een basis is voor de cliënten met de verschillende niveaus op woongroep Jacala, dus breed inzetbaar. Dit begrip is genoemd door en de wens van de begeleiders van ons onderzoek.

Met het begrip ‘methodisch’ wordt bedoeld dat de medewerkers een eenduidige en bewuste manier van werken aanhouden in het begeleiden van de cliënten.

We omschrijven het begrip ‘zelfredzaamheid’ in algemene zin en zoals de medewerkers van woongroep Jacala hier over denken. We gebruiken hiervoor literatuuronderzoek en de enquête.

Deelvraag 1: ‘Wat wordt er verstaan onder zelfredzaamheid binnen woongroep Jacala?’

In deelvraag 1 hebben we gekeken naar de omschrijving van de zelfredzaamheid, maar het gaat ook om de inhoud van de bevordering van zelfredzaamheid. We bekijken door observaties, de enquête en het groepsinterview wat er op dit moment gedaan wordt op woongroep Jacala aan de zelfredzaamheid.

Deelvraag 2: ‘Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan de bevordering van de zelfredzaamheid op woongroep Jacala?’

We omschrijven de methoden die gebruikt worden binnen zorgorganisatie Reinaerde, gericht op de zelfredzaamheid, door literatuuronderzoek.

Deelvraag 3 : ‘Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan een methodische werkwijze voor de bevordering van de zelfredzaamheid binnen zorgorganisatie Reinaerde?’

We hebben ons georiënteerd op bestaande methoden op gebied van zelfredzaamheid, zodat we deze konden selecteren op inzetbaarheid, als voorbeeld kunnen gebruiken en zo niet zelf opnieuw opzetten wat al bestaat. In deelvraag 3 hebben we gekeken naar de methoden binnen zorgorganisatie Reinaerde, bij deelvraag 4 kijken we verder, naar Nederlandse zorginstellingen met de vergelijkbare doelgroep. We hebben hierbij gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en interviews.

Deelvraag 4: ‘Met welke methoden wordt er op dit moment binnen Nederlandse zorginstellingen, met de vergelijkbare doelgroep, gewerkt om de zelfredzaamheid te bevorderen?’

We bekijken en vragen welke factoren meespelen in de huidige begeleiding in de ontwikkeling naar zelfredzaamheid. Door het in kaart brengen van deze factoren kunnen we aanbevelingen maken en rekening houden bij het ontwikkelen en implementeren van het product. We hebben hierbij gebruik gemaakt van de enquête, het groepsinterview en de observaties.

Deelvraag 5: ‘Welke factoren zijn van invloed op de huidige begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid?’

In deelvraag 5 hebben we gekeken naar de factoren die de begeleiding beïnvloeden op het gebied van zelfredzaamheid, er wordt duidelijk waarom de begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid niet of minimaal lukt. Het is de bedoeling dat de begeleiding vorm en structuur gaat krijgen, dat doen we door te beginnen met drie ADL-momenten.

We kiezen aan de hand van de medewerkers’ behoeften de drie belangrijkste ADL-momenten om het project qua grootte passend te maken. We maken hierbij gebruik van de enquête en het groepsinterview.

Deelvraag 6: ‘Bij welke drie ADL-momenten ligt de grootste behoefte tot ondersteuning van de zelfredzaamheid?’

We bestuderen wat ons product overkoepelend en methodisch kan maken. We maken hierbij gebruik van literatuuronderzoek, de enquête en het groepsinterview.

Deelvraag 7: ‘Hoe kunnen we de handleiding overkoepelend en methodisch maken?’

In deelvraag 7 hebben we gekeken hoe we de handleiding overkoepelend en methodisch kunnen maken, zodat het voor de medewerkers van woongroep Jacala inzetbaar is. We gebruiken de enquête en het groepsinterview om een passende manier te vinden om de medewerkers te ondersteunen bij het implementeren van de handleiding.

Deelvraag 8: ‘Hoe kunnen we de medewerkers van woongroep Jacala ondersteunen bij het implementeren van de handleiding?’

Relevantie

De relevantie van dit onderzoek is groot, dat geldt voor de cliënten, maar ook voor de medewerkers van woongroep Jacala. De begeleiding aan de cliënten gebeurt op verschillende manieren. Op dit moment is er nog geen duidelijke structuur te vinden, de medewerkers handelen ieder op hun eigen manier. Om de begeleiding effectief en doelgericht te krijgen, zodat de cliënten duidelijkheid krijgen en weten wat er van ze verwacht wordt, is het nodig dat alle neuzen dezelfde kant op komen te staan.

De relevantie van dit onderzoek voor de medewerkers van woongroep Jacala is dat ze hun handelen moeten kunnen verantwoorden. Het verantwoorden gebeurt aan de hand van een methode, welke op dit moment ontbreekt als het gaat om de bevordering van zelfredzaamheid. Wij gaan het team helpen in het vinden of ontwikkelen van een passende methode, zodat ze zich kunnen professionaliseren.

Doelstelling

Het doel van dit project is dat de medewerkers, binnen de korte verblijfperiode van de cliënten binnen woongroep Jacala, de zelfredzaamheid bevorderen. Onze bijdrage zal zijn dat wij drie ADL-momenten gaan uitwerken in de handleiding. Het doel met ons product, de handleiding, is de medewerkers een begeleidingsmanier aanreiken die methodisch en overkoepelend is. Deze methode zullen alle medewerkers hanteren, waardoor zij meer eenduidig handelen met als gevolg voor de cliënten dat zij meer structuur zullen ervaren en weten wat ze kunnen verwachten.

Begrippen

In het verslag worden enkele begrippen gebruikt die verheldering nodig hebben.

Cliënten; wordt door ons specifiek gebruikt, wanneer het gaat over de kinderen van woongroep Jacala.

Kinderen; wordt door ons gebruikt voor kinderen in het algemeen, wanneer het over kinderen in het algemeen gaat.

Begeleiders; wordt door ons gebruikt voor het algemeen, wanneer het over begeleiders in het algemeen gaat.

Medewerkers; wordt door ons specifiek gebruikt, wanneer het gaat over de medewerkers van woongroep Jacala.

Hoofdstuk 1 *Onderzoeksmethoden*

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke onderzoeksmethoden zijn gehanteerd. Per deelvraag is overzichtelijk te zien in onderstaand schema welke methoden er zijn gehanteerd om de vragen beantwoord te krijgen. Na het schema volgt de onderbouwing van de onderzoeksmethoden. De praktische kanten van de onderzoeksmethoden worden beschreven. Dit hoofdstuk wordt afgesloten door de koppeling van het gehele onderzoek aan de Creatieve Professional.

Deelvragen en werkwijze onderzoeksmethoden

1	Wat wordt er verstaan onder zelfredzaamheid binnen woongroep Jacala?
Deze deelvraag willen we beantwoorden met literatuur om de algemene beschrijving van zelfredzaamheid te verduidelijken. Om het vanuit woongroep Jacala te verhelderen gebruiken we antwoorden vanuit de enquête die we onder de medewerkers houden.	
2	Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan de bevordering van de zelfredzaamheid op woongroep Jacala?
Deze deelvraag willen we beantwoorden door gebruik te maken van observaties van de huidige werkwijze van de medewerkers wat betreft zelfredzaamheid en antwoorden vanuit de enquête en het groepsinterview die we onder de medewerkers houden.	
3	Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan een methodische werkwijze voor de bevordering van de zelfredzaamheid binnen zorgorganisatie Reinaerde?
Deze deelvraag willen we beantwoorden door gebruik te maken van literatuuronderzoek wat betreft hun gebruikte methoden.	
4	Met welke methoden wordt er op dit moment binnen Nederlandse zorginstellingen, met de vergelijkbare doelgroep, gewerkt om de zelfredzaamheid te bevorderen?
Deze deelvraag willen we beantwoorden door gebruik te maken van literatuuronderzoek om in kaart te brengen welke methoden er al zijn op gebied van bevordering van zelfredzaamheid. We willen ook bij 2 instellingen informeren door middel van interviews, die al met een succesvolle methode werken.	
5	Welke factoren zijn van invloed op de huidige begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid?
Deze deelvraag willen we beantwoorden door gebruik te maken van antwoorden uit de enquête en het groepsinterview die we onder de medewerkers houden en vanuit observaties van de huidige werkwijze van de medewerkers wat betreft zelfredzaamheid.	
6	Bij welke drie ADL-momenten ligt de grootste behoefte tot ondersteuning van de zelfredzaamheid?
Deze deelvraag willen we beantwoorden door gebruik te maken van antwoorden vanuit de enquête en het groepsinterview die we onder de medewerkers houden.	
7	Hoe kunnen we de handleiding overkoepelend en methodisch maken?
Deze deelvraag willen we beantwoorden door gebruik te maken van literatuuronderzoek om het methodisch te maken en door middel van de enquête en het groepsinterview die we onder de medewerkers houden om het overkoepelend te maken.	
8	Hoe kunnen we de medewerkers van woongroep Jacala ondersteunen bij het implementeren van de handleiding?
Deze deelvraag willen we beantwoorden door gebruik te maken van antwoorden vanuit de enquête	

en het groepsinterview die we onder de medewerkers houden om de behoeftes duidelijk te krijgen wat betreft ondersteuning bij het implementeren van de handleiding.

Onderbouwing methode

Om ons onderzoek stevig en compleet te maken, maken wij gebruik van de triangulatie-aanpak, waarbij we gebruik maken van drie verschillende perspectieven om één onderwerp te onderzoeken (Baarda, Goede & Teunissen, 2009, p.187). We nemen allereerst een enquête af bij de medewerkers van woongroep Jacala waarbij we voornamelijk gebruik maken van ‘focused interview’ (Baarda et al., 2009, p.239). Na de enquête houden we met de medewerkers van woongroep Jacala een groepsinterview over de uitkomsten van de enquête en vragen we verduidelijking, dit doen we ook omdat enquêtes minder betrouwbaar in de informatie kunnen zijn of valide (Baarda, Goede & Kalmijn, 2007, p.19). Door in gesprek te gaan krijgen we een completer beeld. Om de situatie op een objectieve manier in beeld te krijgen, observeren we de medewerkers van woongroep Jacala in hun begeleiding van de cliënten. Met de observaties kunnen we controleren of hetgeen is verteld overeenkomt met de werkelijkheid. We houden hiernaast nog twee interviews met andere zorginstellingen, om te horen hoe zij de zelfredzaamheid van hun cliënten vergroten. De informatie uit deze interviews kunnen wij meenemen en gebruiken om een passende handleiding te maken voor woongroep Jacala.

Om te voorkomen opnieuw een methode en handleiding te ontwerpen die al bestaat nemen wij twee interviews af met instellingen die werken met een methode voor de bevordering van de zelfredzaamheid. Wij kunnen aan de bestaande methode een voorbeeld nemen en gebruiken bij het inzetten van de (aangepaste) methode op woongroep Jacala. Als er geen bruikbare methode te vinden is, weten we bij het zelf ontwerpen van de methode dat deze nog niet bestaat en hiermee iets nieuws kunnen neerzetten.

Per onderzoeksmethode die wij gebruiken hoort een verantwoording, die nu volgt.

Enquête

De doelen van de enquête zijn:

- dat we te weten komen wat woongroep Jacala verstaat onder zelfredzaamheid,
- hoe daar nu vorm aan wordt gegeven om deze te bevorderen,
- of er al een methode hiervoor beschikbaar is binnen zorgorganisatie Reinaerde,
- welke factoren meespelen in het (mis)lukken van de bevordering,
- bij welke drie ADL-momenten de grootste behoefte ligt,
- hoe we de handleiding overkoepelend kunnen maken en
- hoe we de medewerkers kunnen ondersteunen bij het implementeren van deze handleiding (Baarda et al., 2007, p.18).

De enquête nemen we online (via een link die we per mail versturen) af, waardoor het gemakkelijk vorm kan worden gegeven en de medewerkers het op ieder gewenst tijdstip kunnen invullen. We geven in de inleiding aan dat er nog een groepsinterview volgt (Baarda et al., 2007, p.23-24). We leggen in de inleiding uit wie we zijn, wat we onderzoeken, waarom we dat willen onderzoeken, wat er met de gegevens gebeurt en dat die niet anoniem worden verwerkt (Baarda et al., 2009, p.248). Er staan gesloten en open vragen in, die we in het groepsinterview verder kunnen laten toelichten, waardoor de geënquêteerden ook weten dat ze hun antwoorden nog uitgebreid kunnen toelichten en het in de enquête wat globaler kunnen houden.

In de enquête houden we rekening met de manier van vragen stellen en leggen definities uit, zodat alle medewerkers begrijpen waar het over gaat, ongeacht hun achtergrond en opleiding. Het kan gebeuren dat de enquête niet door iedereen wordt ingevuld, daarom is het nodig dat wij de respons controleren en eventueel bellen of mailen, zodat het wel wordt ingevuld. We stellen een

einddatum vast voor wanneer de enquête ingevuld en geretourneerd moet worden (Baarda et al., 2007, p.23-24).

Groepsinterview

Het groepsinterview heeft dezelfde doelen als de enquête, maar als extra doel om de uitkomsten te verduidelijken en zo een completer beeld te krijgen.

We hebben de nodige voorkennis vanuit de enquête (Baarda et al., 2009, p.235). Voordeel van een groepsinterview is dat de opmerkingen van de andere medewerkers inspirerend kunnen werken, misschien komt een medewerker daardoor op ideeën en gevoelens waar hij anders niet spontaan aan gedacht had. Aan de andere kant bestaat er het risico dat de medewerkers zich laten beïnvloeden door de groepsgenoten en bepaalde dingen zeggen om indruk te maken, of andere dingen juist niet zeggen, omdat ze zich daarvoor schamen (Baarda et al., 2009, p.231). De enquête is individueel geweest, waarin de medewerkers deze dingen wel hebben kunnen zeggen, zo krijgen we er toch meer zicht op. Als sociale wenselijkheid en angst een rol spelen, zal één van ons, die gespreksleider is, doorvragen op de persoon zelf. We houden ook het doel van het interview vast, zodat we een antwoord krijgen op onze onderzoeksvraag (Baarda et al., 2009, p.240).

Bij het groepsinterview vragen we toestemming om het interview op te nemen (Baarda et al., 2009, p.249). We nemen het groepsinterview op geluidsband op, zodat we later nog een back-up hebben bij het uitwerken en analyseren (Baarda et al., 2009, p.238).

Als inleiding bij het groepsinterview introduceren we onszelf, aangezien op dat moment nog niet iedereen ons al eerder heeft gezien en vertellen we in het kort nogmaals wat we onderzoeken. Het groepsinterview is een kwalitatief interview, waarbij het onderwerp en de formulering en volgorde (tenzij er een ander onderwerp plotseling aan bod komt en aansluit bij wat er wordt besproken) van de vragen vast ligt, maar de antwoordmogelijkheden open zijn. Er zijn wel een aantal gesloten vragen, maar deze kunnen toegelicht worden. De doorvragen voor deze gesloten vragen liggen redelijk vast, maar de overige doorvragen liggen nog niet vast; er is dus sprake van een half- of gedeeltelijk gestructureerd interview (Baarda et al., 2009, p.230&235).

Suggestieve vragen zijn lastig te vermijden, omdat we al weten dat de medewerkers met een probleem zitten en we willen weten hoe de medewerkers deze problemen ervaren. We zullen toch proberen zo weinig mogelijk suggestieve vragen te stellen, door te vragen 'Wat vind jij van...?' (Baarda et al., 2009, p.253).

Het is een 'focused interview', want het gaat over een afgebakend, specifiek onderwerp met de medewerkers die dezelfde of vergelijkbare ervaringen hebben gehad. Het onderwerp is de ervaring die de medewerkers hebben met het werken aan de bevordering van de zelfredzaamheid van de cliënten (Baarda et al., 2009, p.231).

We willen te weten komen wat de medewerkers vinden van de huidige situatie en welke ideeën zij in de enquête hebben opgeschreven als eventuele oplossing. Onze ideeën delen we ook en vragen hen wat ze ervan vinden, hierdoor levert dit een ander soort en meer gestructureerd gesprek op (Baarda et al., 2009, p.231).

We nodigen de medewerkers uit om in eigen woorden zijn of haar 'verhaal' te vertellen in een soort discussie of brainstormsessie. We willen immers tot een oplossing komen, passend bij de medewerkers. We zorgen hierdoor dat wij hen niet in een bepaalde richting duwen. We vragen in het gesprek ook door, vooral bij onduidelijke, onvolledige of abstracte woorden. Dit doorvragen is ook nodig, omdat we van verschillende medewerkers antwoorden krijgen die qua denken en doen verschillend van elkaar kunnen zijn (Baarda et al., 2009, p.228, 238&254).

Bij de afsluiting geven we de ruimte voor vragen of opmerkingen, zeggen we hen dat we de gegevens gebruiken in ons verslag van het onderzoek en dat ze deze ook kunnen inzien wanneer het verslag

klaar is. We geven hen ook de mogelijkheid om te mailen wanneer ze later nog iets bedenken dat belangrijk is voor het onderzoek (Baarda et al., 2009, p.228&256).

Observaties

De observaties hebben als doel te zien welke methode de medewerkers inzetten voor het bevorderen van de zelfredzaamheid en hoe deze uitwerkt op de cliënten. We zullen ook observeren of we (on)afhankelijkheid ondersteunend gedrag zien bij de medewerkers (Baarda et al., 2009, p.270-271). Een ander doel is dat we een nullijn van de cliënten willen meten, zodat we weten op welk niveau we onze handleiding gaan maken.

Het voordeel van deze observaties is de directheid. De observaties vinden plaats in de natuurlijke context van de cliënten, het geeft hierdoor een helder beeld van de werkelijkheid. De observaties geven meer betrouwbaarheid en bevestiging van de enquête en het groepsinterview, hierdoor kunnen we zelf zien hoe de medewerkers de cliënten begeleiden. Met de observaties kunnen we de gedachten van de medewerkers niet observeren, maar daar is het groepsinterview voor (Baarda et al., 2009, p.264).

We kiezen voor een gestructureerde vorm van observeren, omdat we willen observeren hoe de medewerkers de zelfredzaamheid van de cliënten bevorderen (Baarda et al., 2009, p.265). We gebruiken bij het observeren van de medewerkers het ABC-schema, waarin we kunnen omschrijven hoe de situatie begint, 'antecedent' of 'aanleiding', hoe de reactie, 'behavior', daarop is en welke 'consequentie' of welk gevolg daarna volgt (Baarda et al., 2009, p.270). Het gedrag wat we observeren is complex. De ADL-momenten zullen we daarom moeten beperken tot een drietal, waardoor we het gedrag kunnen inkaderen in deze momenten (Baarda et al., 2009, p.267).

We observeren in de leefomgeving van de cliënten, de werkvloer van de medewerkers, zodat we voorkomen dat ze zich anders gaan gedragen. We participeren er niet, we zijn enkel bezoekers die observeren (Baarda et al., 2009, p.272-273). We participeren extensief, waarbij we afstandelijk observeren en weinig tot geen deel aan activiteiten hebben en komen ook nauwelijks in contact met de betrokkenen. Zo kunnen we de vermeende problemen zien in de praktijk. Onze rol is open, omdat de medewerkers en de cliënten mogen en moeten weten dat wij er zijn als observatoren. Door deze open rol willen we minimaal een dagdeel observeren, zodat de gedragingen minder onnatuurlijk worden oftewel dat ze meer 'normale' gedragingen laten zien. Ze zijn dan immers na een tijdje eraan gewend dat wij er bij zijn (Baarda et al., 2009, p.276-277).

We maken geen video-opnames, vanwege de privacy en omdat we meebewegen op de werkvloer en hierdoor telkens de camera zouden moeten vasthouden. We kunnen hierdoor ook niet onopvallend meelopen. Wij zijn bij het observeren van de medewerkers aangewezen op observatieaantekeningen, observatieverslagen en veldnotities. We maken een veldjournaal, oftewel schrijvend de gebeurtenissen bijhouden (Baarda et al., 2009, p.266&290). Door dit te doen en observatienotities te maken, kleuren we de observaties zo min mogelijk in en interpreteren we ook zo min mogelijk. In de methodische notities schrijven we wie we hebben geobserveerd en in welke situaties (Baarda et al., 2009, p.269). De observaties zullen redelijk verhalend, narratief zijn, omdat verschillende factoren kunnen meespelen in de situatie en in de reactie van cliënt of medewerker. Het is daarom belangrijk dat we zo min mogelijk over het hoofd zien (Baarda et al., 2009, p.269).

De observaties van de cliënten die wij doen zijn gestructureerd, wat met behulp van een observatieschema is (Bil, 2005, p.42). Hiermee stellen we de nullijn vast. We beperken ons in de situatie (drie ADL-momenten), persoon (3 cliënten en de medewerker) en tijd (de tijd wanneer de ADL-momenten plaats vinden) (Bil, 2005, p.42-44). Bij de beperking van 'tijd' gaat het niet om dat de tijd centraal staat, maar de gebeurtenis en het gedrag. We houden 'event-sampling' aan (Bil, 2005, p.48).

Na deze observaties kunnen we overgaan op de theoretische notities, waarbij we mogelijke verklaringen en percepties doen en interpretaties kunnen geven. We geven hierbij ons commentaar, omdat we tot een conclusie willen komen in ons onderzoek en antwoorden willen op onze vraagstellingen. We controleren of de uitkomsten van de observaties overeenkomen met wat de medewerkers in de enquête en het groepsinterview vertelden (Baarda et al., 2009, p.295-296). We zorgen ervoor dat de uitwerkingen van de observatienotities zo inzichtelijk en controleerbaar mogelijk zijn, door helder te formuleren, objectief te blijven en zo compleet mogelijk de situatie te beschrijven (Baarda et al., 2009, p.297).

Dit observatiesysteem, wat in het kort aangeeft wat en hoe we observeren, houden we aan:

Doelstelling.	Zien welke methode de medewerkers inzetten voor het bevorderen van de zelfredzaamheid en hoe deze uitwerkt op de cliënten. We zullen ook observeren of we (on)afhankelijkheid ondersteunend gedrag zien bij de medewerkers (Baarda et al., 2009, p.270-271). Een ander doel is dat we een nullijn van de cliënten willen meten, zodat we weten op welk niveau we onze handleiding gaan maken en na het implementeren verschillen kunnen observeren.
Vraagstelling.	Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan de bevordering van de zelfredzaamheid op woongroep Jacala? Wat is het niveau van de cliënten op gebied van zelfredzaamheid?
Concrete gedragingen die horen bij de vraagstelling.	Verbale en non-verbale aanwijzingen van medewerkers. Directe (verzorgende) hulp van medewerkers. Gebruik van materiaal. Verbale en non-verbale reactie van de cliënt. Met of zonder aanwijzingen doen wat ze moeten doen. Niets doen, de medewerker doet het voor hem/haar.
Welke concrete gedragingen kunnen geobserveerd worden; waar, door wie, wanneer en hoe lang?	Stap voor stap om het ADL-moment uit te voeren. Deze stappen staan beschreven in het observatieschema (zie bijlage K).
Bestaand observatiesysteem gebruikt voor maken observatieformulier?	Gedeeltelijk gebruik gemaakt van het schema van ergotherapie (Verdouw, Tensen, Stegehuis & Berg, 2002).
Registratie observaties.	Observatieschema, volledig uitschrijven en beperken van tijd/situaties.
Event- of time-sampling?	Event-sampling.
Tijdsinterval.	ADL-momenten.
Gedragingen turven of sprake van categorieën?	Sprake van categorieën, namelijk de ADL-momenten. Containerbegrippen als 'vaak' en 'soms' proberen we hierbij te vermijden, maar als we deze wel gebruiken lichten we deze toe (Bil, 2005, p.52-53).

De observatieschema's die wij hanteren hebben we met behulp van het schema van ergotherapie gemaakt (Verdouw et al., 2002). De observatieschema's beschrijven elk stapje wat de cliënt moet ondernemen bij het uitvoeren van het ADL-moment. Bij elk stapje kan de cliënt scoren op niveau, dit is te lezen in bijlage K.

Open interviews

De twee interviews hebben als doel dat we onderzoeken welke methoden er al bestaan op gebied van de bevordering van de zelfredzaamheid.

Bij de interviews zullen we een kwalitatief onderzoek doen waarbij de formulering van de vragen vastligt. Het is een half- of gedeeltelijk gestructureerd interview, omdat we een specifieke vraag hebben naar de methode die zij gebruiken en of die methode een positieve uitwerking heeft op de ontwikkeling van de zelfredzaamheid van de cliënten. Het is een 'focused interview', omdat het over een specifiek onderwerp gaat. De voorkennis bij de interviews is minimaal, juist omdat we de methode willen zien en willen weten wat die methode inhoudt. Het is een formeel gesprek, omdat we een niet-participerende rol hebben (Baarda et al., 2009, p.230-231). De vragen zullen voornamelijk open zijn (Baarda et al., 2009, p.235). In het interview vragen we ook naar de ervaringen van de begeleider(s), waarbij we kans hebben op onvolledige, onduidelijke of abstracte antwoorden. Wij zullen daar dan op doorvragen (Baarda et al., 2009, p.254). Wij drieën houden met één medewerker van de zorginstellingen het interview, omdat het om het verzamelen van algemene informatie (gericht op ons onderzoek) gaat van de instelling. We houden mondelinge interviews, face-to-face, zodat we ook de methode eventueel kunnen inkijken, zo wordt het voor ons concreter en helder waarmee ze werken (Baarda et al., 2009, p.244). Door middel van een mail of telefonisch contact leggen we uit wie we zijn, wat ons onderzoek inhoudt en wat het belang ervan is en de duur van het interview. We vragen toestemming om een geluidsopname te maken van de interviews en of het goed is als we de gegevens niet anoniem verwerken. We vragen na of we de methode die zij gebruiken eventueel mogen inzetten of aanpassen om het passend te maken bij woongroep Jacala. Wanneer dit mogelijk is, moeten we de gegevens verwijzen.

We vertellen na het interview dat de gegevens en de uitslag van het interview in ons verslag wordt verwerkt en vragen na of de geïnterviewde de uitwerking ook los wil ontvangen (Baarda et al., 2009, p.226-228).

Proefpersonen of respondenten

De groep waar wij uitspraak over willen doen, bestaat uit het team van medewerkers op woongroep Jacala. Wij willen weten wat nodig is voor hen in het ontwikkelen van een handleiding en product. We hebben gekozen voor de medewerkers A, B en C, die op de groep begeleiding bieden. Zij hebben de meeste ondersteuning nodig in de vorm van een methode. We hebben alle acht medewerkers benaderd om de enquête in te vullen, waarvan het momenteel alleen vrouwen zijn. De leeftijden zijn 24, 27, 30 en 42 jaar. Van de acht medewerkers hebben er vijf de enquête ingevuld en drie hebben het niet kunnen invullen.

De cliënten zijn ook belangrijk in het afstemmen van ons product op hun verstandelijk niveau, daarom hebben we ervoor gekozen de drie niveaus (hoog, gemiddeld en laag) te observeren. Met ons product sluiten we aan op het gemiddelde niveau. De cliënten zijn hierbij niet geselecteerd op leeftijd, dit maakt weinig uit voor ons doel. We hebben drie mannelijke cliënten geobserveerd in twee dagdelen waarin twee of drie ADL-momenten werden uitgevoerd. Deze cliënten kregen we toegewezen door Simone van Oort. De cliënten waren negen, elf en elf jaar.

Voor de interviews met de twee zorginstellingen richtten we ons op behandelcentra of andere instellingen in Nederland die een vergelijkbare doelgroep hebben. Het uitgangspunt was dat deze instellingen een methode gebruiken die de zelfredzaamheid bevordert. Veel instellingen waren niet bereid (op korte termijn) mee te werken aan het onderzoek, waardoor we moesten uitwijken naar een instelling die methoden hanteert die niet direct gericht zijn op de zelfredzaamheidsbevordering, maar deze indirect wel kunnen bevorderen. De uitkomsten van dit interview zijn te lezen in bijlage G.

Overzicht meetinstrumenten

De vragen van de onderzoeksmethoden zijn ontstaan aan de hand van de deelvragen.

De vragen van de enquête voor de medewerkers van woongroep Jacala bestonden uit een oriëntatie op hoe er werd gedacht over zelfredzaamheid en hoe dit vorm kreeg binnen de instelling. De vraag was wat ervoor zorgde dat er nog geen methode was ter bevordering van de zelfredzaamheid en wat het effect van die ontbrekende methode op de cliënten is. De medewerkers van woongroep Jacala vroegen we bij welke drie ADL-momenten de grootste behoefte ligt voor ondersteuning tot zelfredzaamheid en hoe we hen konden ondersteunen.

Deze vragen hebben wij in het groepsinterview meer uitgediept door middel van doorvragen over deze onderwerpen. Het was nodig om een duidelijk beeld te krijgen van de behoeften van de cliënt en de behoeften van de medewerkers, zodat het product goed bij hen aansluit.

De interviews met de twee zorginstellingen bestonden uit vragen welke methode er wordt gehanteerd binnen die instelling en welke effecten deze methode heeft op de cliënten. Aan de hand van deze interviews bekijken wij of er vanuit de methode die zij gebruiken onderdelen kunnen worden gebruikt voor de ontwikkeling van de methode voor woongroep Jacala en voor het product.

Procedure

Naast het doen van een literatuuronderzoek hebben we, om de begininstuatie duidelijk te krijgen, allereerst een enquête bij de medewerkers afgenomen. Bij het opsturen van de digitale enquête was een korte uitleg bijgesloten over wie wij zijn, wat wij onderzoeken en wat we van de medewerkers verwachten. Er was een einddatum vastgesteld voor het invullen van de enquête en tegen het bereiken van die datum belden en mailden we de medewerkers met de nadrukkelijke vraag of diegenen die het nog niet hadden ingevuld het alsnog in wilden vullen. Na het bereiken van een uitgestelde datum hebben deze medewerkers het nog niet ingevuld, maar hebben we de resultaten toch vastgelegd. We keken kritisch naar de uitkomsten om er doorvragen bij te maken die we in het groepsinterview konden behandelen. De vragen schreven we op en in het groepsinterview stelden we deze aan de medewerkers. Het was bij dit groepsinterview alleen niet mogelijk om alle medewerkers bij elkaar te hebben, dus hebben we de vragen opgesplitst en het groepsinterview op twee momenten gehouden, waarbij een aantal medewerkers bij beide momenten aanwezig waren en een aantal maar bij één moment. Het groepsinterview is op de locatie van woongroep Jacala gehouden. De gegevens van het groepsinterview hebben we volledig uitgeschreven, geschrapd wat niet van toepassing was op ons onderzoek en de fragmenten ingedeeld in labels, zodat we in de teksten gemakkelijk de fragmenten weer terug kunnen vinden. Het analyseren van de uitkomsten wordt in elke deelvraag behandeld.

Voor de observaties op woongroep Jacala zelf hebben we schema's gemaakt aan de hand van literatuur van een ergotherapeut. In dit schema stonden alle stapjes van een ADL-moment uitgeschreven, waarin we konden aankruisen op welk niveau een cliënt functioneerde bij dat ADL-moment. Verder schreven we mee, wat we uitgewerkt ook in de bijlagen hebben toegevoegd. Deze uitkomsten zijn eveneens per deelvraag geanalyseerd.

Bij de interviews bedachten we algemene vragen die voor elke instelling te beantwoorden waren. We hebben verschillende instellingen benaderd per telefoon en e-mail, maar kregen weinig positieve reacties. Uiteindelijk hebben er twee wel ingestemd, waarvan één al van tevoren aangaf niet een specifieke methode te hanteren. We zijn naar de instellingen zelf gegaan om deze interviews af te nemen. Deze interviews hebben we ook volledig uitgeschreven, geschrapd wat niet relevant was voor ons onderzoek en de fragmenten gelabeld. Deze resultaten hebben we eveneens geanalyseerd in het beantwoorden van de deelvragen.

Koppeling met beroepseisen

Bovenstaande informatie is te koppelen aan de beroepseisen die worden gesteld. Deze relatie wordt hieronder beschreven, ten eerste de relatie met de verdiepingsminor en ten tweede de relatie met de Creatieve Professional.

Relatie met de verdiepingsminor

- Ten aanzien van het onderwerp/doelgroep:

Als verdiepingsminor hebben we allemaal pedagogiek. De doelgroep, kinderen met een verstandelijke beperking en ASS-indicatie (Autisme Spectrum Stoornissen) die soms gedragsproblemen vertonen, bevindt zich in een pedagogisch leefklimaat. Zelfredzaamheid hoort bij de ontwikkelingstaken (Knorth & Smit, 1999). De medewerkers van woongroep Jacala hebben de vervangende taak van de ouders om de cliënten te ondersteunen bij hun ontwikkelingstaken.

Relatie met de Creatieve Professional

- Ten aanzien van het onderwerp:

Een paar van de 15 kwalificaties die de beginnende professional moet beheersen sluiten aan bij ons afstudeeronderwerp;

Segment 1 Hulpverlening aan en ten behoeve van cliënten

1. Methodisch hulpverleners

‘In dialoog met de cliënt, cliëntsysteem en eventueel andere hulpverleners de leefsituatie verkennen en analyseren om zo te komen tot het (her)formuleren van de hulpvragen, het vaststellen van doelen en een daarbij aansluitend methodisch hulpverleningsaanbod realiseren, evalueren en bijstellen’(SPH, 2009).

We gaan in dialoog met de medewerkers om de leefsituatie van de cliënten te verkennen en te analyseren. De vraag wordt daardoor duidelijker wat betreft hun zelfredzaamheid. Het doel om hun zelfredzaamheid te vergroten is al vastgesteld in de ondersteuningsplannen van de cliënten. Het is daarbij nodig om een onderbouwd methodisch product te ontwikkelen waarbij we de medewerkers begeleiden om dit doel concreet te gaan uitvoeren.

2. Ontwerpen van programma's

‘Programma's voor hulpverlening ontwerpen in situaties die gekenmerkt worden door complexiteit en diversiteit. Het present zijn is hierbij uitgangspunt, desgewenst wordt er muzisch-agogische, innovatieve en creatieve handelswijze gehanteerd’(SPH, 2009).

De behoefte die Reinaerde heeft is dat ze een overkoepelende handleiding nodig hebben met een methode die ingezet kan worden om de zelfredzaamheid te vergroten. De doelgroep waarvoor dit product wordt ingezet is kinderen met licht verstandelijke beperking met autisme. Wij willen dat ons product aansluit bij deze doelgroep en daarom zien wij de mogelijkheid om het product op een muzisch-agogische (vernieuwende) en creatieve manier aan te bieden.

3. Versterken van de client

‘Vanuit visie op volwaardig burgerschap met een cliënt en cliëntsysteem werken aan het ontwikkelen en in stand houden van competenties. In de competentieontwikkeling wordt uitgegaan van de kracht

van de cliënt, rekening houdend met de eisen die de omgeving stelt. Hierbij zijn de volgende aandachtsgebieden van belang:

- het functioneren in de leefsituatie;
- zelfredzaamheid, zelfzorg en gezondheid;
- het voor de cliënt zo optimaal mogelijk participeren in de maatschappij;
- het beïnvloeden van de omgeving en zo nodig inschakelen van andere deskundigen' (SPH, 2009).

We ontwikkelen een methode om de zelfredzaamheid te bevorderen, wat goed aansluit bij dit segment. Bovenstaande aandachtsgebieden die van belang zijn, worden hierdoor geoptimaliseerd.

6. Verantwoorden van handelen

'Het beroepshandelen rapporteren, verantwoorden en legitimeren met gebruikmaking van theoretische, ethische, maatschappelijke en juridische kaders' (SPH, 2009).

Het product dat we gaan ontwikkelen wordt methodisch verantwoord. Wij doen dit door theoretische kaders te gebruiken.

Segment 2 Het werken binnen en vanuit een hulpverleningsorganisatie

7. Professioneel samenwerken

'Aansluitend bij het instellingsbeleid en herkenbaar als sociaal pedagogisch hulpverlener samenwerken in het kader van hulpverlening met:

- collega's;
- vertegenwoordigers van andere disciplines en organisaties' (SPH, 2009).

Tijdens ons onderzoek werken wij samen met de medewerkers van woongroep Jacala alsmede met andere organisaties. Door de informatie die we hopen te verkrijgen voorkomen wij dat het product wat wij gaan ontwikkelen al bestaat.

9. Organiseren en beheren

'Zelfstandig een op resultaat gerichte bijdrage leveren aan organisatie en beheer op het gebied van:

- kwaliteitszorg (systemen);
- planning van inzet van middelen;
- verantwoording' (SPH, 2009).

Door ons product verwachten wij de kwaliteit van de zorg te verbeteren. De medewerkers kunnen zich richten op de zorg die geboden moet worden in plaats van dat ze zelf moeten bedenken welke werkwijze ze moeten hanteren wat betreft zelfredzaamheid.

In het ondersteuningsplan van de cliënten, wordt de planning van inzet van middelen ondersteund door ons product. Door gebruik te maken van de methode wordt ons product en het handelen van de medewerkers verantwoord.

Ten aanzien van ons eigen leerproces

Wij willen door middel van het literatuuronderzoek onze deskundigheid ontwikkelen, wat aansluit op kwaliteitseis '14. Professionaliseren: de eigen deskundigheid blijvend ontwikkelen en de eigen loopbaan bewust vormgeven'. Door een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van beroep en beroepsmethodiek met gebruik van wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek, willen we kwaliteitseis '15. Onderzoeken' (SPH, 2009) toepassen. Wij willen leren wat het is om te onderzoeken en een bijdrage leveren voor zorgorganisatie Reinaerde.

Hoofdstuk 2 Zelfredzaamheid op woongroep Jacala

Inleiding

In dit hoofdstuk worden twee deelvragen beantwoord; deelvraag één en deelvraag twee. Het antwoord op deelvraag één gaat over de omschrijving van zelfredzaamheid. In de handleiding willen we een methode beschrijven die de zelfredzaamheid van de cliënten bevordert. Om de zelfredzaamheid te kunnen bevorderen, is het nodig om eerst te weten te komen wat zelfredzaamheid betekent.

Het antwoord op deelvraag twee gaat over de invulling van de bevordering van zelfredzaamheid op woongroep Jacala. Met een omschrijving van zelfredzaamheid kom je niet ver. Het is voor ons onderzoek nodig om verder te kijken, om te kijken naar hoe de begeleiding vorm geeft aan de zelfredzaamheid op dit moment.

Deelvraag 1: Wat wordt er verstaan onder zelfredzaamheid binnen woongroep Jacala?

Deelvraag één wordt beantwoord door ten eerste de term 'zelfredzaamheid' te behandelen, ten tweede de omschrijvingen van 'zelfredzaamheid' vanuit de medewerkers van woongroep Jacala te behandelen en ten derde beide omschrijvingen te vergelijken. Door de definitie te vergelijken met omschrijvingen vanuit verschillende woordenboeken en met omschrijvingen vanuit de medewerkers van woongroep Jacala, ontstaat er een zo duidelijk mogelijk beeld van de zelfredzaamheid binnen de woongroep.

Zelfredzaamheid

De definitie 'zelfredzaamheid' zo compleet mogelijk:

Vanuit de van Dale:

1. *Zelfredzaam*: (bn.) (van ouderen, zieken of gehandicapten) in staat te leven zonder professionele hulpverlening.
2. *Zelfredzaamheid*: (de (v.)) (i.v.m. ouderen, zieken of gehandicapten) het vermogen om te leven zonder professionele hulpverlening.

Vanuit digitale woordenboek, mijn woordenboek:

3. *Zelfredzaamheid*: zelf`red - zaam - heid de -woord (vrouwelijk).
4. *Zelfredzaamheid*: het zichzelf kunnen redden, kunnen helpen, bijv. van patiënten.
5. *Zelfredzaamheid*: vermogen om dagelijkse algemene levensverrichtingen zelfstandig te kunnen doen, bijvoorbeeld wassen, aankleden en koken en vermogen om sociaal te kunnen functioneren.
6. *Zelfredzaamheid*: het zichzelf kunnen redden, kunnen helpen, bijv. van patiënten , zelfstandige vorm van zelfredzaam.³

Vanuit literatuur:

7. *Zelfredzaamheid*: complexiteit van vaardigheden en gewoonten waardoor iemand sociaal aanvaardbaar wordt. Het beheersen ervan is een minimum eis, die men aan een volwassen persoon kan stellen om met andere personen te leven en te werken.

Gebruikswereld van zelfredzaamheid: pedagogie en onderwijs.

³ <http://www.encyclo.nl/begrip/zelfredzaamheid>

Inhoudelijke bepalingen: eten/drinken, wassen, wc-gang, kleden, persoonlijke hygiëne, communicatie, mobiliteit en huishoudelijke vaardigheden (Grady, 1986, p.15).

8. *Zelfredzaamheid*: iemand is zelfredzaam als hij zijn leven zo in kan richten dat hij geen hulp van anderen nodig heeft. Een belangrijk onderdeel van de opvoeding is het stimuleren van de zelfredzaamheid. Het doel is immers dat het kind zich zelf later kan redden in de wereld.⁴

De literatuur laat zien dat er meerdere mogelijkheden zijn om uitleg te geven aan de definitie 'zelfredzaamheid'. Deze acht omschrijvingen verschillen van elkaar, maar zijn niet allemaal toepasbaar op de doelgroep van woongroep Jacala. Om de definitie toepasbaar te maken voor de doelgroep, zijn er specificaties nodig. De doelgroep van woongroep Jacala bestaat uit: kinderen, die zich in de opvoeding bevinden waar zelfredzaamheid centraal in staat. Door deze specificatie toe te passen op de omschrijvingen, blijven er een aantal over:

1. *Zelfredzaam*: (bn.) (van ouderen, zieken of gehandicapten) in staat te leven zonder professionele hulpverlening.

2. *Zelfredzaamheid*: (de (v.)) (i.v.m. ouderen, zieken of gehandicapten) het vermogen om te leven zonder professionele hulpverlening.

5. *Zelfredzaamheid*: vermogen om dagelijkse algemene levensverrichtingen zelfstandig te kunnen doen, bijvoorbeeld wassen, aankleden en koken en vermogen om sociaal te kunnen functioneren.

8. *Zelfredzaamheid*: iemand is zelfredzaam als hij zijn leven zo in kan richten dat hij geen hulp van anderen nodig heeft. Een belangrijk onderdeel van de opvoeding is het stimuleren van de zelfredzaamheid. Het doel is immers dat het kind zich zelf later kan redden in de wereld.⁵

De omschrijvingen die overblijven zijn er al minder door de specificatie. Het is daarbij mogelijk om de omschrijving nog specifieker te krijgen door te kijken naar het doel van de zelfredzaamheid op de groep. Het doel van dit onderzoek is om de zelfredzaamheid van de cliënten te bevorderen, gericht op de ADL-momenten. Om de definitie van de zelfredzaamheid zo duidelijk mogelijk te krijgen, zullen alle begrippen uitgelegd moeten worden. ADL-momenten is een nieuw begrip dat uitgelegd moet worden om de omschrijving zo specifiek mogelijk te krijgen.

ADL-momenten

1. Staat voor *Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen*. Algemeen dient hier te worden opgevat als universeel, met andere woorden die levensverrichtingen worden bedoeld die voor alle mensen gelijk zijn en dagelijks worden uitgevoerd, omdat zij elementair en levensnoodzakelijk zijn (Grady, 1986, p.13).

2. *Algemene dagelijkse levensverrichtingen*, zoals eten, zich wassen, naar het toilet gaan en het voeren van een huishouden, waarbij mensen met een functiebeperking soms zijn aangewezen op hulp en hulpmiddelen.⁶

3. *Algemene dagelijkse levensverrichtingen* (ADL) zijn de handelingen die mensen dagelijks in het gewone leven verrichten. Het begrip wordt vooral in de zorg gebruikt om te bepalen in hoeverre iemand zelfredzaam is.⁷

4. Onder de verzamelnaam *algemene dagelijkse levensverrichtingen* (ADL) vallen alle dagelijkse handelingen zoals eten, jezelf wassen, naar het toilet gaan en de huishouding. Mensen met een functiebeperking hebben bij die dagelijkse handelingen soms hulpmiddelen of hulp nodig.⁸

⁴ http://www.profi-leren.nl/files/saw_dc14.pdf

⁵ http://www.profi-leren.nl/files/saw_dc14.pdf

⁶ <http://www.thesauruszorgenwelzijn.nl/adl.htm>

⁷ <http://nl.wikipedia.org/wiki/ADL>

⁸ http://mee Groningen.socialekaartnederland.nl/bsk/vieworga.asp?ac=viewBeschrijvendeTekst&npg_guid=53D

Uit bovenstaande omschrijvingen wordt duidelijk dat het gaat om alle dagelijkse handelingen die voor ieder mens geldt. De omschrijving is dan nog te breed gericht, wanneer het geldt voor ieder mens en niet specifiek op de algemene dagelijkse levensverrichtingen van een kind. Het kind leert gedurende zijn ontwikkeling de ADL-momenten aan. Wanneer deze handelingen aangeleerd worden, wordt er een onderscheid gemaakt in de ontwikkelingsfasen van het kind. De ontwikkeling van het kind is echter geen opdracht waaraan het moet voldoen, maar een groot deel van de ontwikkeling komt als vanzelf bij het kind (Kohnstamm, 2009, p.29). Onderstaand schema laat zien wat de ontwikkelingstaken zijn van het kind als het gaat om de drie ADL-momenten die in de handleiding benoemd worden: 'eten', 'douchen' en 'aan- en uitkleden'.

Ontwikkelingstaken van het kind.⁹

Leeftijdsfase kind	Ontwikkelingsfase
15 maanden	Zelf fles vasthouden.
	Vast voedsel eten.
	Kauwen.
	Met veel knoeien zelf uit een beker drinken.
	Grijpt lepel en doet deze op het bord, kan hem niet goed vullen, vaak vlak voor mond omgekeerd.
	Kind wil graag zelf eten.
18 maanden	Vult de lepel, heeft moeite met in de mond stoppen, knoeit veel.
	Geeft het lege bord aan moeder.
	Zonder veel knoeien zelf uit beker drinken.
	'Helpt' met uitkleden door sokken en (losgemaakte) schoenen uit te doen.
	Warm en koud water onderscheiden.
	Exploreren met kraan open en dicht doen.
2-3 jaar	Kan zonder veel knoeien alleen eten (met af en toe hulp).
	Weigert nu soms ook eten.
	Kan een jas losknopen, maar met moeite dichtdoen.
3-4 jaar	Kan echt alleen eten, zonder knoeien.
	Staat vaak op van tafel.
	Kan jas aantrekken en knopen dichtdoen.
	Kan nu doelgericht bezig zijn.
	Met hulp of instructie gezicht, handen wassen en afdrogen.
4-5 jaar	Kan praten en eten goed combineren.
	Kleedt zichzelf aan, behalve veters e.d., kleren moeten wel klaargelegd worden.
5-6 jaar	Kind eet nu snel.
	Boterham smeren.
	Eten opscheppen.
	Mes en vork op juiste wijze gebruiken.
	Gezicht en handen wassen.
	Temperatuur van de kraan regelen.
	Zichzelf geheel zelfstandig aankleden.
	Kan zelf veters e.d. vastmaken.

⁹ <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/pedagogiek/26389-ontwikkeling-zelfredzaamheid-kind-wat-op-welke-leeftijd.html>

In dit schema wordt concreet aangegeven wat een kind op welke leeftijd ongeveer ontwikkelt of al kan (Laar van – Jochemsen, 2010). Het is echter geen complete lijst van wat kinderen van een bepaalde leeftijd allemaal zouden moeten kunnen, het gaat om voorbeelden. Een complete lijst van vaardigheden wordt zelfs niet mogelijk geacht. Bovenstaand schema geeft de ontwikkeling van een gezond kind aan, de ontwikkeling van een kind met een autistische stoornis verloopt daarentegen anders (Wing, 2000, p.22). Hoe die ontwikkeling van een kind met een autistische stoornis er uit ziet, wordt niet of nauwelijks omschreven in de literatuur.

We hebben de ADL-momenten helder omschreven, daarmee ook de ontwikkelingstaken van het kind. Terug naar de definitie van 'zelfredzaamheid', daarbij kijkend naar de ADL-momenten en gericht op het kind, blijft er slechts één definitie over.

5. Zelfredzaamheid: vermogen om dagelijkse algemene levensverrichtingen zelfstandig te kunnen doen, bijvoorbeeld wassen, aankleden en koken en vermogen om sociaal te kunnen functioneren. Het koken en vermogen om sociaal te functioneren kan weggelaten worden, want dat is niet waar ons onderzoek op gericht is.

De omschrijving van zelfredzaamheid vanuit de literatuur is nu zo duidelijk mogelijk. Ten tweede wordt de omschrijving vanuit de medewerkers van woongroep Jacala behandeld.

Medewerkers woongroep Jacala

We hebben de medewerkers van woongroep Jacala in de enquête gevraagd wat zij verstaan onder zelfredzaamheid. Er kwamen verschillende antwoorden uit (zie bijlage A):

- 1. Zich zoveel mogelijk op eigen niveau ontwikkelen tot een evenwichtig en zelfstandig mens als het gaat om verzorging, maar ook psychische zelfredzaamheid (bijv. zelf keuzes maken).*
- 2. Alles wat nodig is om zo zelfstandig mogelijk te kunnen functioneren naar niveau/beperking.*
- 3. Dat we de kinderen leren om de ADL-momenten zelfstandig te kunnen. Dus zelf je aan- en uitkleden, brood smeren, zelfstandig douchen enz.*
- 4. De mate waarin kinderen zich in de alledaagse vaardigheden/activiteiten kunnen redden.*
- 5. Dat het kind zijn/haar dagelijkse handelingen (wassen, aankleden, brood smeren, enz.) zo zelfstandig mogelijk uit kan voeren.*

In deze verschillende antwoorden zijn overeenkomsten te zien. Allen geven aan dat de zelfredzaamheid te maken heeft met het zelfstandig handelen, hetzij in ADL-momenten, verzorging of alledaagse vaardigheden/activiteiten/handelingen. Wat in deze antwoorden opvalt, is dat het brood smeren, aan- en uitkleden en douchen genoemd wordt als handelingen die de cliënten moeten leren om zelf te kunnen. Deze drie ADL-momenten worden nu al als de belangrijkste genoemd. Verder valt op dat de zelfredzaamheid volgens de medewerkers ontwikkeld en/of aangeleerd wordt aan de cliënten.

De eerste twee omschrijvingen zijn niet gericht op de ADL-momenten, maar over de definitie 'zelfredzaamheid' zelf. Feitelijk geven die het meest eerlijke antwoord, zonder te kijken naar de opdracht van de bevordering van de zelfredzaamheid.

In de enquête hebben drie medewerkers aangegeven dat ze de definitie van zelfredzaamheid naar eigen zeggen niet compleet vinden. Er zijn twee medewerkers die hebben aangegeven dat ze hun definitie van zelfredzaamheid wel compleet vinden.

Vergelijking

Ten derde worden de definitie van zelfredzaamheid en de omschrijvingen van de medewerkers van woongroep Jacala met elkaar vergeleken. Op die manier wordt het zo duidelijk mogelijk wat er bedoeld wordt met zelfredzaamheid en kan er antwoord gegeven worden op de vraag.

In het zoeken naar de passende definitie van zelfredzaamheid, was het nodig om een aantal specificaties toe te passen. De omschrijving die het meest passend is voor de doelgroep van woongroep Jacala, komt in feite overeen met de omschrijvingen die de medewerkers van woongroep Jacala hebben gegeven. In beide omschrijvingen staat centraal dat algemene dagelijkse levensverrichtingen zelfstandig uitgevoerd kunnen worden. Aan ons de taak om een handleiding te maken waarmee de medewerkers van woongroep Jacala de zelfredzaamheid in de ADL-momenten zo goed mogelijk kunnen bevorderen.

Samenvatting

Om een antwoord te geven op de vraag voegen we de omschrijving vanuit de theorie samen met de omschrijvingen die de medewerkers van woongroep Jacala hebben gegeven.

Wat wordt er verstaan onder zelfredzaamheid binnen woongroep Jacala? De uitkomst hiervan is:
De mate waarin de cliënt zich op zijn eigen niveau ontwikkelt in de alledaagse taken en deze uiteindelijk zo zelfstandig mogelijk kan uitvoeren.

Eigen visie

Zelfredzaamheid is voor een ieder belangrijk, daarmee ook voor de cliënten die op woongroep Jacala wonen. Zelfredzaamheid is nodig om zelfstandig te kunnen functioneren zonder enige afhankelijkheid van hulpverlening. Zelfredzaamheid behoort tot een van de ontwikkelingstaken van het kind, geldend voor iedereen. De cliënten die op woongroep Jacala wonen, zullen leren hoe ze zelfredzaam kunnen worden, zoals dat bedoeld is in de opvoeding van een kind. De definitie die uiteindelijk gevonden is, sluit aan bij onze visie. Het uitgaan van wat het kind al kan, vinden wij belangrijk, want wat een kind al kan, ga je niet nog eens aanleren. In de doorgaans algemene opvoeding is het van belang dat het kind zelfredzaam wordt, dat je dat aanleert aan het kind. Zo ook bij de cliënten die op woongroep Jacala wonen. Het aanleren van zelfredzaamheid verloopt volgens een opbouw, je begint bij de basis, de alledaagse handelingen. Wanneer er een basis is gelegd, kan er verder opgebouwd worden. De ADL-momenten zijn uitstekend om te beginnen met een basis voor de zelfredzaamheid.

Deelvraag 2: Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan de bevordering van de zelfredzaamheid op woongroep Jacala?

Het is nodig om in beeld te krijgen hoe woongroep Jacala momenteel vorm geeft aan de bevordering van de zelfredzaamheid bij de cliënten, zodat we daarop kunnen aansluiten en onze aanbevelingen kunnen baseren. Er is voorgaand een beschrijving van zelfredzaamheid gegeven, maar dit is anders dan het daadwerkelijk uitvoeren en vormgeven daarvan. We willen er naartoe werken dat de medewerkers van woongroep Jacala deze twee helder hebben als team en dat de uitvoering voor elke medewerker gelijk is.

Om deelvraag twee te beantwoorden hebben we gebruik gemaakt van een enquête onder de medewerkers. In deze enquête kwam naar voren dat de medewerkers een eigen manier hanteren in de begeleiding van de cliënten (zie bijlage A). Vanuit het groepsinterview kwam naar voren dat deze eigen manier ook komt door de variatie aan niveaus bij de cliënten (zie bijlage D, kernlabel 'Aanpak'). In de observaties merkten we op dat het nog ontbrak aan een vaste werkwijze wat betreft zelfredzaamheid. Dit was dus een bevestiging van het eerdere onderzoek (zie bijlage K).

Enquête

Vanuit de enquête is duidelijk geworden wat de medewerkers van woongroep Jacala verstaan onder zelfredzaamheid. De antwoorden hadden het volgende gemeen:

De mate waarin de cliënt zich op zijn eigen niveau ontwikkelt in de alledaagse taken en deze uiteindelijk zo zelfstandig mogelijk kan uitvoeren.

De meerderheid vond deze definitie redelijk compleet, namelijk twee medewerkers vonden het totaal compleet en drie medewerkers niet helemaal compleet.

De concrete manier van bevorderen van de zelfredzaamheid bij woongroep Jacala verschilt per cliënt. Iedere cliënt heeft namelijk zijn eigen leerdoelen en een ander ontwikkelingsniveau. Iedere cliënt heeft wel doelen die aanzetten tot zelfstandig functioneren, zoals zelf brood smeren, keuzes maken in activiteiten, zelfstandig opruimen, zelfstandig aankleden, zelfstandig douchen, zelf spelen etc. Het is volgens de medewerkers erg lastig om als team samen te werken, om één lijn aan te houden in de begeleiding, voornamelijk omdat er geen specifieke methode is voor zelfredzaamheid. De medewerkers richten zich ook individueel op de cliënt, minder op de groep; het werken aan de zelfstandigheid wordt maar een enkele keer met meerdere cliënten samen gedaan, het wordt meer één op één gedaan.

De medewerkers waarderen de aanpak van woongroep Jacala in het algemeen als goed. Enkele medewerkers hebben het gewaardeerd als redelijk. De eigen aanpak waarderen de meeste medewerkers ook als goed.

Op de vraag hoe de medewerkers de aanpak graag zouden willen vormgeven, is het antwoord zo goed als unaniem:

Een stapsgewijze, planmatige aanpak waarin staat wat de cliënten moeten beheersen, zodat de medewerkers samen op eenzelfde manier de cliënten kunnen begeleiden in hun zelfredzaamheid. Het ontbreken van een methode en de wisselende aanpak van de medewerkers heeft effect op de cliënten, welk effect dit is hebben de medewerkers uitgeschreven. Er wordt beschreven dat het onrust en onzekerheid kan geven of onbegrip; wanneer de ene medewerker eist dat de cliënt wel zelf zijn brood kan snijden, maar de andere medewerker niet, snapt de cliënt dit niet.

Het ontbreken van een methode heeft op sommige medewerkers het effect dat er verwarring onderling ontstaat. Anderen ervaren dat ze niet op één lijn zitten in de begeleiding. De antwoorden uit de enquête hebben nog wat uitleg nodig, daarom is dit in het groepsinterview nog wat meer uitgediept (zie bijlage C).

Groepsinterview

De reden dat de medewerkers individueel werken en niet groepsgericht is omdat de cliënten allemaal individuen zijn en dus elk een andere aanpak nodig heeft. Eén van de medewerkers verwoordde het als volgt: 'Een hoog niveau moet je een andere aanpak geven dan een kind van laag niveau. Dus daarom hebben ze allemaal een individuele aanpak.' Er wordt benoemd dat ze het 'bijna zeker' weten dat eenzelfde begeleiding bij al die verschillende niveaus niet zal werken. Elke keer wanneer er een nieuwe cliënt in de woongroep komt, wordt er bij die cliënt gekeken naar wat de cliënt nodig heeft. Het is daardoor niet één groepsaanpak die voor iedere cliënt in te zetten is. Er komt ook bij kijken dat iedere medewerker een eigen karakter heeft en hierdoor een andere manier van werken, die anders uitwerkt dan bij een andere medewerker.

De concrete werkwijze bij het begeleiden van de cliënt werd beschreven als stapsgewijs. Al deze stapjes zijn klein en wanneer de cliënt een stapje goed onder controle heeft, bied je het volgende stapje aan. 's Ochtends is dit lastiger, omdat de medewerkers aangeven met tijdsdruk te maken te hebben; de medewerker moet dan nadenken over welke stapjes de cliënt zelf moet doen en welke stapjes de medewerker voor de cliënt doet.

De medewerkers vinden het belangrijk dat de cliënten positief gestimuleerd worden iets zelf te doen. Alles complimenteren wat de cliënt al kan, werkt positief voor de cliënt, omdat deze hiervan 'groeit' en het een volgende keer minder moeilijk vindt om het weer zelf te proberen. Dit doen de medewerkers dan ook geregeld, wat wij gezien hebben in de observaties.

Observaties

De observaties wijzen uit dat een groot deel van wat verteld is in het groepsinterview klopt. Per niveau van de cliënten is de manier van begeleiden geobserveerd.

1. Allereerst het hoogste niveau; het valt hierbij op dat de medewerker weinig aanwijzingen hoeft te geven. Het zijn vooral aanwijzingen als herinnering of bemoediging. De cliënt van het hoogste niveau leek zelf te weten wat er moet gebeuren en hielp mee met bijvoorbeeld tafel dekken. De medewerker gaat er ook vanuit dat de cliënt zelfstandig is, maar dit is in geval van het douchen niet helemaal terecht. Bij het observeren was te zien dat de cliënt zichzelf niet gewassen had met een washand, wat de medewerker achteraf niet heeft gecontroleerd. Het drinken bij het eten was al door de leiding ingeschonken, hier was niet te meten of de cliënt hierin al zelfstandig is om dit in te schenken.
2. Bij het gemiddelde niveau was te zien dat de medewerker regelmatig moest ingrijpen door een aanwijzing te geven of te corrigeren. De cliënt deed verschillende handelingen al zelfstandig, waarbij hij niet altijd op een juiste manier handelde. Een voorbeeld was het aankleden waarbij hij zijn onderbroek en broek verkeerd om aantrok. Hierbij waren aanwijzingen van de medewerker nodig. Er is ook een overeenkomst te zien met het hoogste niveau, namelijk dat het inschenken van drinken al was gedaan door de medewerker. Opvallend was het eten, waar de cliënt zijn eten met zijn handen aanraakte of met zijn handen at, terwijl hij wel bestek tot zijn beschikking had. De medewerker zei hier niets tot weinig van.
3. Bij het laagste niveau benoemde de medewerker regelmatig wat er moest gebeuren of dat wat de cliënt deed. De medewerker nam zelf een aantal handelingen uit handen van de cliënt, zonder dat de cliënt het zelf geprobeerd had. Dit was ook bij het drinken inschenken. Dit hebben ze één keer samen gedaan. De cliënt moest regelmatig herinnerd worden aan wat hij hoorde te doen. De medewerker geeft ook stuk voor stuk kledingstukken aan bij het aankleden, waardoor de volgorde van aantrekken al bepaald is. De cliënt werd op verschillende dagdelen begeleid door twee verschillende medewerkers. Bij de ene medewerker sneed de cliënt zelf zijn eten met mes en vork, maar bij de andere medewerker sneed de medewerker het eten al in stukjes.

Bij al de niveaus benaderden medewerkers de cliënten weer op een andere manier, maar zeiden allemaal regelmatig 'Goed zo.' Als dit wordt gezegd, wordt niet concreet gezegd wat de cliënt goed deed. Bij het hoogste niveau werd er, wanneer de cliënt andere cliënten aanmoedigde, niet op gereageerd door de medewerkers. De medewerkers lieten het gewoon gebeuren. Het verschilde per situatie en per medewerker of er picto's werden gebruikt ter ondersteuning. Het was ook te zien dat het verschilt per medewerker wat een cliënt al moet kunnen of nog niet. Het verschilt ook per medewerker of de begeleiding in kleine stapjes gaat, zodat de cliënt het zelf zo veel mogelijk doet of dat een medewerker dit van de cliënt overneemt. Het was te zien dat de medewerkers algemene structuren hadden in het dagprogramma. De manier van ondersteunen belichten wij aan de hand van de literatuur.

Literatuur

In de literatuur wordt gesproken over bevorderen van de zelfredzaamheid door gebruik te maken van visualisatie. Door hiermee te werken, worden cliënten minder afhankelijk van hun begeleiding. Door dingen te visualiseren kan hun zelfstandigheid en zelfredzaamheid bevorderd worden (De Rijdt, 2007, p.23-24).

Verder wordt er gesproken over dat de zelfstandigheid van het kind gestimuleerd kan worden door hen verantwoordelijkheid te laten nemen voor datgene wat ze zelf kunnen en hen steeds nieuwe praktische vaardigheden te laten oefenen. Jonge kinderen van normaal niveau ontwikkelen zich in snel tempo, dus het vraagt alertheid van de begeleider om telkens in te spelen op de nieuw verworven vaardigheden en om de gewoontes daaraan aan te passen. Door het stimuleren van de zelfredzaamheid groeit het aantal praktische vaardigheden en het zelfvertrouwen. Het kind kan beleven dat het aan zelfstandigheid wint en actief een verhouding tot de wereld kan aangaan (Didden & Huskens, 2008, p.63).

Een aantal voorbeelden van praktische vaardigheden die geschikt zijn om zelfredzaamheid te bevorderen:

- Zelf jas aan- en uittrekken en aan de kapstok hangen.
- Uitproberen wat het kind zelf al kan bij het naar de wc gaan.
- Afwachten wat het kind zelf kan bij het aan- en uitkleden bij het slapen gaan.
- Soms een aantal kinderen apart met de begeleider aan tafel laten zitten en zelf hun brood laten smeren.
- Appels snijden voor appelmoes of appeltaart maken.
- Helpen met huishoudelijke karweitjes, zoals: spullen halen in de keuken, boodschappen uitpakken en opruimen, tafel dekken, afruimen en schoonmaken, vloer vegen, bed afhalen en opmaken, was naar de wasmachine brengen enz.

Bij het stimuleren van de zelfredzaamheid moet aansluiting gezocht worden bij de mogelijkheden en behoeftes van het individuele kind. Uit ervaring is gebleken dat het ene kind vraagt om positieve stimulans en het andere kind op een rustige maar duidelijke manier een beetje geremd moet worden (Didden & Huskens, 2008, p.88).

Het trainen of aanleren van praktische vaardigheden aan kinderen is echter niet gemakkelijk. Er moet met een aantal zaken rekening worden gehouden. De training moet systematisch, niet te snel of te langzaam, en stap voor stap gebeuren. Er moet ook rekening worden gehouden met het feit dat kinderen met autisme en een verstandelijke beperking het geleerde niet automatisch toepassen in andere situaties en dat zij soms niet erg gemotiveerd zijn om vaardigheden te leren. Dit kan ermee te maken hebben dat de vaardigheden niet functioneel voor hen zijn, dat begeleiders te weinig of te veel hulp blijven geven, dat de training begrensd blijft tot een klein aantal situaties en dat er te weinig of geen goede beloners worden gebruikt (Didden & Huskens, 2008, p.164).

Trainen kan op verschillende manieren. Groepsgewijze training is bij kinderen met autisme en verstandelijke beperking niet effectief. Een training kan ook in een aparte ruimte of in een natuurlijke en alledaagse situatie plaatsvinden. Kinderen met autisme en een verstandelijke beperking leren langzaam, dus moet de training meerdere keren per week plaatsvinden om resultaat te boeken. In de

meeste gevallen wordt getraind in een één-op-één-situatie en de regie ligt dan in handen van de begeleider (Didden & Huskens, 2008, p.165).

Een vorm van hulp wordt ook wel een prompt genoemd en de meest voorkomende vormen van hulp zijn:

- fysieke hulp: het kind krijgt volledig fysieke hulp van de trainer,
- voordoen: de trainer doet de handeling voor,
- het laten zien van, of wijzen naar een picto, foto of voorwerp dat verwijst naar de handeling,
- instructie geven: de trainer vertelt het kind wat het moet doen (Didden & Huskens, 2008, p.166).

Andere vormen van hulp zijn bijvoorbeeld door het geven van een hint of globale aanwijzing, stroomdiagram, geschreven instructies en toezicht, maar deze vormen zijn niet geschikt bij kinderen met autisme en een verstandelijke beperking. De vormen van hulp zijn te abstract. Er zijn verschillende methoden waarmee de verschillende vormen van hulp ingezet kunnen worden en waardoor een kind een eenvoudige handeling kan leren uitvoeren. Deze methoden zijn 'most-to-least prompting', 'least-to-most prompting', 'time delay', 'response delay', 'fading' en 'shaping' (Didden & Huskens, 2008, p.166).

In het begin van de training geeft de trainer veel hulp en deze wordt gaandeweg geleidelijk en stap voor stap verminderd. Verder dient de trainer zo veel mogelijk te voorkomen dat het kind fouten maakt, ook wel foutloos leren genoemd. Vooral in het begin moet de trainer veel beloningen geven. Bij het aanleren van meer complexe vaardigheden is de eerste stap het maken van een taakanalyse. Een taakanalyse is een lijst van de afzonderlijke eenvoudige vaardigheden die leiden tot de uitvoering van een taak, wanneer ze in een bepaalde volgorde zijn geplaatst. De taakanalyse is een proces en een uitkomst. Het proces heeft te maken met het in deelstappen verdelen van de vaardigheid en de uitkomst is een schematische weergave van de vaardigheid als geheel. Na de taakanalyse hoort een training, waarbij de methode wordt toegepast en afzonderlijke stappen in een bepaalde volgorde worden aangeleerd (Didden & Huskens, 2008, p.167).

Er zijn ten minste drie methoden waarmee complexe vaardigheden kunnen worden aangeleerd:

- Backward chaining: bij deze procedure wordt met de laatste stap in de gedragsketen begonnen en het uitvoeren van de vaardigheid wordt gevolgd door een beloner. De laatste stap van de taakanalyse wordt het eerst aangeleerd. Alle andere stappen worden samen met de trainer uitgevoerd, maar van het kind wordt nog niet verwacht dat het deze zelf uitvoert. Wanneer een kind de laatste deelvaardigheid beheerst wordt de op een na laatste deelvaardigheid geoefend, enzovoort, totdat het kind alle deelvaardigheden beheerst.
- Forward chaining: dit is een procedure die veel lijkt op de vorige, maar in tegenstelling tot de vorige wordt bij deze procedure begonnen met de eerste stap binnen de taakanalyse. Het verdere verloop van de uitvoering bij forward chaining is dezelfde als bij backward chaining.
- Total task training: bij deze procedure worden bij elke trainingssessie alle stappen van de taakanalyse doorlopen en geoefend. Binnen elke sessie worden alle stappen in dezelfde volgorde met het kind geoefend en gedurende het verloop van de training wordt de hoeveelheid hulp bij elke stap verminderd (Didden & Huskens, 2008, p.167-168).

Bij kinderen die dit begrijpen kan de taakanalyse worden gevisualiseerd en van elke deelhandeling een foto worden gemaakt (Didden & Huskens, 2008, p.169).

Begeleiders zijn geneigd het kind te lang, te snel en te veel hulp te (blijven) geven, hierdoor blijft het kind afhankelijk van in feite onnodig veel hulp. Vooral kinderen met autisme blijven lang afhankelijk van hulp, wat vaak moeilijk te verminderen is (Didden & Huskens, 2008, p.174).

Samenvatting

Op de vraag hoe er op dit moment vorm wordt gegeven aan de bevordering van de zelfredzaamheid op woongroep Jacala is het antwoord dat dit per cliënt verschilt. Iedere cliënt heeft andere leerdoelen. Er is nog geen specifieke methode voor het bevorderen van de zelfredzaamheid, waardoor het voor medewerkers lastig is om als team op één lijn te werken. Medewerkers richten zich individueel op de cliënt en minder op de groep wanneer het gaat om het bevorderen van de zelfredzaamheid, wat er voornamelijk door komt dat alle cliënten andere niveaus hebben en daardoor ook een andere aanpak nodig hebben. Eenzelfde begeleiding bij al die verschillende niveaus werkt volgens de medewerkers niet.

Iedere medewerker heeft een eigen karakter en hierdoor een andere manier van werken, waardoor het haast onmogelijk zou zijn alle medewerkers op dezelfde manier te laten werken.

De concrete werkwijze bij het begeleiden van de cliënt is stapsgewijs. De medewerkers vinden het belangrijk dat de cliënten positief gestimuleerd worden iets zelf te doen en doen dit ook regelmatig. Op het hoogste niveau bij de cliënten valt het op dat de medewerker weinig aanwijzingen hoeft te geven en de medewerker er vanuit gaat dat de cliënt zelfstandig is. Op het gemiddelde niveau moest de medewerker regelmatig ingrijpen door een aanwijzing te geven of te corrigeren. Er werd echter niet altijd ingegrepen wanneer dit wel nodig was ter behoeve van de zelfredzaamheid. Op het laagste niveau benoemde de medewerker regelmatig wat er moest gebeuren of wat de cliënt deed. De medewerker nam zelf een aantal handelingen uit handen van de cliënt, zonder dat de cliënt het zelf geprobeerd had.

De medewerkers zien graag een stapsgewijze, planmatige aanpak waarin staat wat de cliënten moeten beheersen, zodat de medewerkers samen op eenzelfde manier de cliënten kunnen begeleiden in hun zelfredzaamheid.

Eigen visie

Er worden complimenten gegeven door medewerkers aan de cliënten, wanneer zij iets goed hebben uitgevoerd. Dit is voor het instellen van een methode positief om te gebruiken, want wat goed gaat moet niet gelijk verloren gaan.

Er is geen concrete methode, maar medewerkers bepalen deze methode per cliënt. Het is hierdoor erg lastig om als team samen te werken, om één lijn aan te houden in de begeleiding; dit is geen stevige basis in de begeleiding van de cliënten, het geeft ze geen duidelijke structuur.

Het lijkt er op dat medewerkers het voor lief nemen dat de cliënt van het hoogste niveau zijn taak niet volledig uitvoert, zodat ze meer tijd kunnen steken in de begeleiding van andere cliënten die meer hulp behoeven. Het is jammer dat bepaalde taken dan half worden geleerd, omdat de cliënten de taak wel volledig moeten leren uitvoeren, zodat ze leren dat deze taken ook door hen zelf moeten worden uitgevoerd wanneer ze de maatschappij in gaan. Er wordt niet altijd gelegenheid gegeven aan de cliënt om een handeling zelf te leren, omdat veel uit handen wordt genomen door medewerkers. Er is wel een algemene structuur in het dagprogramma, maar niet in de manier van begeleiden tot zelfredzaamheid.

Er zijn dus al wat onderdelen aanwezig wat nodig is bij een methode ter bevordering van de zelfredzaamheid, maar wanneer wij kijken vanuit de literatuur ontbreken er ook nog onderdelen, die naar ons idee wel nodig zijn. Hieronder vallen onderstaande punten:

- Eén methode in de begeleiding tot de bevordering van de zelfredzaamheid bij cliënten, waarbij in stapjes wordt gewerkt.
- Duidelijke gelijke structuur voor iedere cliënt.
- Waar nodig werken met picto's als ondersteuning in het werken naar zelfredzaamheid, zodat cliënten niet afhankelijk blijven van medewerkers.
- Controle van de taken wanneer de cliënt deze zelfstandig heeft uitgevoerd.
- Positief bekrachtigen door concreet benoemen wat de cliënt goed heeft gedaan.

Hoofdstuk 3 Methoden

Inleiding

Nu het duidelijk is wat de medewerkers verstaan onder het begrip zelfredzaamheid en hoe ze daar vorm aan geven, willen wij ons richten op de methoden. Binnen zorgorganisatie Reinaerde worden er met verschillende methoden gewerkt. Deze methoden zijn niet specifiek gericht op het bevorderen van de zelfredzaamheid maar bevorderen het impliciet wel doordat ze een geschikt leef- en leerklimaat creëren. Binnen zorgorganisatie Reinaerde is er op dit moment geen methode aanwezig om de zelfredzaamheid te bevorderen. Vandaar dat ons gevraagd is dit voor woongroep Jacala te ontwikkelen.

Op woongroep Jacala zijn ze op dit moment toe aan methode- en visieontwikkeling. In het beginstadium lag de focus op het versterken van het team en het inrichten van de ruimte. De ruimte is ingericht volgens de eisen van het orthopedagogische model van Kok (Rosmalen, 1999).

Met deelvraag drie willen we ons richten op de methoden die gebruikt worden binnen zorgorganisatie Reinaerde. Met deelvraag vier willen we ons richten op de methoden binnen instellingen in Nederland met de vergelijkbare doelgroep.

Deelvraag 3: Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan een methodische werkwijze voor de bevordering van de zelfredzaamheid binnen zorgorganisatie Reinaerde?

De volgende methodische werkwijzen worden toegepast binnen zorgorganisatie Reinaerde en willen wij verduidelijken vanuit de theorie wat de methode inhoudt. We willen met onze handleiding aansluiten bij de methodische visie die Reinaerde hanteert. De onderstaande methoden worden op woongroep Jacala toegepast. Dit geeft antwoord op deelvraag drie.

Gentle Teaching

De methode ‘Gentle Teaching’ is ontwikkeld in de Verenigde Staten door J. Mc Gee & F.J. Mescalino. Siepkamp heeft een toegankelijke publicatie geschreven speciaal voor Nederland. Het aanbod van betekenisvolle, actieve, aanhoudende en onvoorwaardelijke interacties, die de ontwikkeling stimuleren en de problemen doen verminderen staan centraal binnen ‘Gentle Teaching’¹⁰.

De begeleider zet zichzelf in als instrument, niet afstandelijk, maar nabij. Er moet een relatie, een band tot stand komen. De begeleiders stemmen met hun houding en gedrag af op de positieve delen en gedrag van het kind.

¹⁰ http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

Binnen 'Gentle Teaching' moet elke vorm van straf vermeden worden. Deze methode is niet autoritair en presenteert zich op drie manieren:

1. Veiligheid en geborgenheid is wat de begeleiding moet uitstralen;
2. Contacten (ook fysiek) en woorden moeten belonend zijn;
3. Ook de interactie moet in zichzelf belonend zijn¹¹.

'Gentle Teaching' is een leerproces en gericht op het ontwikkelen van wederzijdse afhankelijkheid, ook wel 'compagnonschap' genoemd. Daarbij wordt gebruik gemaakt van niet-overheersende middelen en methodieken. Voor de begeleider is het een uitdaging om uit te zoeken naar waar en hoe de interacties tot verdere positieve gedragsuitbreidingen kunnen leiden; dit wordt een exploratieve fase genoemd. Voordat die fase kan worden gecreëerd, zijn er voorwaarden nodig zoals veiligheid en acceptatie. Als het kind zelf het initiatief neemt tot positieve interacties is de afrondende fase aangebroken. Door deze fases wordt de autonomie en de kwaliteit van het leven van het kind versterkt ¹².

Thomas Gordon

Thomas Gordon, een Amerikaan, was een ontwikkelingspsycholoog uit de school van Carl Rogers, die uitging van gelijkwaardigheid in relaties. In Gordons visie staan respect en aandacht voor elkaar en ruimte voor ieders eigen karakter centraal. De taal van acceptatie is de rode draad in deze methode. Kinderen in hun waarde laten en serieus nemen zijn voorwaarden voor het opbouwen van een relatie. In die context kan een kind zich ontwikkelen, groeien en problemen oplossen. Het kind zal zich gelukkiger voelen doordat dit hem productiever en creatiever maakt (Kessler, 2009, p.185). De methode 'geen verlies methode' die Gordon heeft ontwikkelt bestaat uit twee basisprincipes die ouders moeten leren toepassen. Het eerste basisprincipe is 'actief luisteren'; de werkelijke gevoelens die schuilgaan achter de verbale of non-verbale communicatie van het kind juist interpreteren en accepteren. Het tweede basisprincipe is 'ik- boodschappen' uitzenden; vanuit de ik-persoon spreken over de eigen gevoelens en beweegredenen en niet over het kind en het gedrag van het kind (Wubs, 2004, p.48).

Jacques Heijkoop

Dit is een methode voor het begeleiden van verstandelijk gehandicapte kinderen met ernstige probleemgedragingen. De methode gaat ervan uit dat al het probleemgedrag van de kinderen uit angst voortkomt. Deze angst bewerkstelligt pijnlijke en bijzondere gedragingen zoals diverse vormen van automutilatie, sterk agressief gedrag geuit naar mensen en voorwerpen en afsluiting voor de wereld om zich heen. Deze gedragingen hebben volgens Jacques Heijkoop een overlevingsfunctie. Het kind heeft dit gedrag nodig om zijn controle te behouden daardoor te overleven. Dit wordt ook wel zelfbescherming, zelfverdediging en noodremfunctie genoemd. Het probleemgedrag van een kind ziet Jac Heijkoop daarom als een signaal van fysieke en psychische pijn.

Er speelt naast de angst vaak een nog groter probleem. Het kind is vastgelopen, niet alleen wat zijn persoonlijkheid betreft, maar ook ten opzichte van de relaties tot mensen en dingen om hem heen. De omgeving van het kind zit vaak net zo verstrikt in de problematiek als het kind zelf. Jacques Heijkoop pleit ervoor dat je als begeleider naar de achterliggende processen van en de aanleiding tot het probleemgedrag kijkt in plaats van alleen maar het gedrag aan te pakken. Volgens van Heijkoop is een handvat die het kind hierin heeft zijn zelf beschermende krachten. Jacques Heijkoop vindt dat we 'anders moeten kijken naar' het kind. Dit anders kijken houdt in dat je als begeleider op zoek gaat naar het eigene van de persoon en open staat voor de inbreng van het

¹¹ http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

¹² http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

kind zelf. Het betekent voor de begeleider dat hij regelmatig zal moeten toetsen dat wat hij doet in het belang is van het kind; hierdoor sluit de begeleider aan bij het kind wat ervoor zorgt dat het kind vertrouwen krijgt in anderen en in zichzelf. Het gevolg van zelfvertrouwen is dat het kind meer invloed kan hebben op zichzelf en dat omgeving hierdoor minder probleemgedrag zal vertonen¹³.

Competentiebenadering

Deze benadering richt zich vooral op die concrete vaardigheden die in het leven van alle dag noodzakelijk zijn rondom zelfredzaamheid en sociaal functioneren. Daar kunnen ook nog ontwikkelingstaken bij komen die bij een specifieke leeftijd horen.

Door een positieve benadering de sterke punten naar voren halen is de kracht van deze werkwijze. De zwakke punten worden toch al vaak benadrukt.

In deze benadering gaat het om een groepsdynamische aanpak die werkt door middel van fasen en scoringssystemen.¹⁴ *De fasen worden opgebouwd vanaf de alledaagse levensstructuren: ritme in de dag, zelfverzorging, houden aan afspraken, invulling vrije tijd, volhouden dagbesteding, omgaan met kritiek, vriendschappen en seksualiteit, e.d. In elke volgende fase komen er zo steeds complexere vaardigheden bij.*¹⁵ De motivatie van het kind wordt vergroot door de gewenste vaardigheden te belonen, die ook weer kunnen worden afgenomen bij terugval in het ongewenste gedrag.

*De theoretische onderbouwing van het competentiemodel is bepaald door de vertaalslag die gemaakt moet worden tussen dat wat iemand weet maar nog niet concreet kan uitvoeren, in combinatie met de visie dat gedrag in stand wordt gehouden door bekrachtiging.*¹⁶

Het sociale- competentiemodel is gefundeerd op gedragstherapeutische principes. Van belang zijn daarbij een drietal algemene vertrekpunten:

1. *Het meeste gedrag is niet aangeboren, maar aangeleerd;*
2. *gedrag heeft altijd een functie (gehad), voor de persoon in kwestie en*
3. *de omgeving speelt een belangrijke rol bij het leren van probleemgedrag; omgekeerd kan, middels bewust hanteren van de omgeving ook nieuw, beter gedrag worden aangeleerd*¹⁷.

Orthopedagogisch model van Kok

Drie aspecten van het creëren van een vervangende pedagogische thuissituatie zijn: *gestalte geven aan relatie en klimaat naast hantering van situaties* (Rosmalen, 1999). Het is bij die aspecten nodig dat de leefomgeving steeds afgestemd is op de hulpvraag van het kind. Dit model geeft veel houvast in het pedagogische handelen op de leefgroep (Rosmalen, 1999).

Er zijn drie dimensies volgens Kok van waaruit een hulpvraag kan worden gemaakt.

De eerste dimensie gaat over het cognitieve aspect; dit betekent in welke mate iemand in staat is om de wereld om hem heen te begrijpen, dit heet het structurerende vermogen. Bij sommige kinderen schiet dit structurerende vermogen tekort terwijl andere kinderen vasthouden aan de wijze waarop ze hun werkelijkheid structureren, dat zij niet in staat zijn hiervan af te wijken. Deze kinderen zijn niet in staat tot flexibele omgang met de werkelijkheid (Rosmalen, 1999).

De tweede dimensie heeft betrekking op het affectieve aspect. De wijze waarop iemand een affectieve relatie met anderen aan kan gaan (Rosmalen, 1999).

¹³ http://nl.wikipedia.org/wiki/Methode_Heijkoop

¹⁴ http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

¹⁵ http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

¹⁶ http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

¹⁷ http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

De derde dimensie heeft betrekking op het relatie aspect. Sommige kinderen passen zich voortdurend aan en hebben daardoor moeite om zichzelf te zijn. Het gaat dan om de verhouding tussen eigenheid en afstemming op de sociale omgeving (Rosmalen, 1999).

Samenvatting

In het kort hebben we de kern beschreven van de methoden die de medewerkers binnen woongroep Jacala gebruiken. Doordat wij een methodische handleiding gaan maken is het noodzakelijk om helder te hebben met welke methoden Reinaerde werkt. Wij zullen namelijk onder andere deze methoden gebruiken voor de verantwoording van onze methodische handleiding.

James Schatz heeft ons de volgende uitleg gegeven over werkwijze van de methoden:

Gentle Teaching: 'Belangrijk in deze methode is om de kinderen op een positieve actieve toon aan te spreken en ze aan te raken.'

Tomas Gordon: 'Deze methode gaat over het praten met kinderen, gebruik te maken van de specifieke gesprekstechnieken en het kind in zijn waarde laten.'

Jacques Heijkoop: 'Deze methode gaat over anders kijken. Gelijkwaardigheid is hierin erg belangrijk. Eerst de spanning reguleren door interventies te plegen die aansluiten op het kind.'

Competentiegericht werken: 'Eerst is het nodig om veiligheid te creëren om daarna competentie gericht te werken waardoor de kinderen zich kunnen ontwikkelen. Er moet eerst een basis zijn om te ontwikkelen waarna ze ontspannen kunnen leren.'

Eigen visie

De methoden die hierboven beschreven staan zijn verschillend. Waar wij ons het minste in kunnen vinden is de methode van Jacques Heijkoop, hij stelt namelijk dat al het probleemgedrag uit angst voortkomt. Vanuit ons onderzoek voor de doelgroep kinderen met een verstandelijke beperking met autisme vinden wij niet dat het probleemgedrag van cliënten met autisme uit angst voortkomt maar aangeboren is (Vermeulen & Degrieck, 2006).

De methode Gentle Teaching en het orthopedagogisch model van Kok zien wij meer als een basis om vanuit een aangepaste en veilige omgeving te leven en te werken. Voor ons product houdt dit in dat wij deze methoden niet zullen verwerken, maar gaan ervan uit dat hier al mee gewerkt wordt.

Wat een aantal keer naar voren komt vanuit deze methodes is het woord acceptatie. Wij vinden het erg belangrijk dat de houding van de medewerker zo moet zijn dat hij de cliënt accepteert, dit is namelijk een voorwaarde om te groeien, ook in zelfredzaamheid.

De visie van de competentiebenadering zullen wij gebruiken voor het handboek omdat deze visie van de mogelijkheden van het kind uitgaat en die mogelijkheden wil bekrachtigen.

Deelvraag 4: Met welke methoden wordt er op dit moment binnen Nederlandse zorginstellingen, met de vergelijkbare doelgroep, gewerkt om de zelfredzaamheid te bevorderen?

Inleiding

Hieronder zullen wij enkele methoden beschrijven waar veel zorginstellingen met de vergelijkbare doelgroep mee werken. Wij zullen ook de input van de twee instellingen verwerken die wij geïnterviewd hebben. De TEACCH-methode en de Leo Kannerhuis methodiek worden gebruikt door de instellingen die wij geïnterviewd hebben. De andere methoden hebben we via literatuuronderzoek bestudeerd.

TEACCH

Vanuit ons interview met de Zonnehoek (zie bijlage G) weten wij dat zij de TEACCH-methode hanteren. De Zonnehoek is een christelijke school voor speciaal onderwijs (SO) en voortgezet speciaal onderwijs (VSO) voor zeer moeilijk lerende kinderen. Ook is De Zonnehoek steunpuntschool voor leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (ASS). Als basis in het contact met de kinderen gebruiken zij de TEACCH-methode. Zij vinden het erg belangrijk om de kinderen structuur aan te bieden omdat ze dat een goed hulpmiddel vinden. Door structuur kunnen de kinderen hun doel bereiken. Kinderen zo zelfstandig mogelijk maken is een van de hoofddoelen van de Zonnehoek, daar past volgens Corrie Brugman TEACCH enorm goed op aan. De hoofdkenmerken zijn: visualiseren en de structuur bieden, stappenplannen maken en stappen zetten en die stappen visualiseren. Het hangt van het niveau van het kind af hoe je deze stappen visualiseert. Het doel is uiteindelijk dat als ze een taak zelfstandig kunnen ze een succeservaring beleven waardoor hun zelfbeeld positiever wordt wat een voorwaarde is om te leren.

De TEACCH-methode is een zeer specifiek programma. Deze methodiek komt uit Amerika en is door Theo Peeters geïntroduceerd en op De Ambelt-Herfte toegepast in de autiklas. *TEACCH staat voor Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children* (Haxe, 2007). Sleutelwoord hierbij is structuur; structuur in tijd en ruimte, voorspelbaarheid en visualisering. Het vergroten van de zelfstandigheid van het kind en het verminderen van de gedragsproblemen staan centraal, zodat het kind zoveel mogelijk een 'gewone' ontwikkeling kan doormaken (Haxe, 2007).

Centraal in deze methodiek staat de gedachte dat voor elk persoon met ASS-problematiek een afzonderlijke ondersteuningswijze kan worden gevonden, zonder de betrokkene vast te leggen in kant-en-klare structuren.¹⁸

Active Support

De methode Active Support ondersteunt actief in het ontwikkelen en versterken van mogelijkheden van kinderen met een verstandelijke beperking zodat ze zoveel mogelijk zelfstandig doen. De methode probeert om het kind meer tot eigen handelen te stimuleren op alle mogelijke gebieden van zijn leven (Geus, 2006).

¹⁸ http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

Een belangrijk doel in de Active Support is om het afhankelijkheidsgevoel van het kind te doorbreken door de kinderen zoveel mogelijk dingen die ze zelf kunnen ook zelf te laten doen, of hen dit te leren (Geus, 2006).

De methode van Active Support is gebaseerd op het toepassen van leerpsychologische principes in een zo'n genormaliseerd mogelijke setting. Vaak reageert de omgeving van gehandicapten veel te snel en ontnemt hen zodoende de mogelijkheid om tot eigen keuzes te komen en tot aanzetten van gedrag in de richting van het benodigde of gewenste resultaat. Begeleiders moeten getraind worden om voor een rijke en stimulerende omgeving te zorgen. Hun houding moet daarbij uitnodigend en tegelijkertijd afwachtend te zijn. De begeleiders moeten voortdurend alert zijn om de kinderen tijdig en adequaat te ondersteunen. Hierdoor zorgen ze voor veel succeservaringen voor de kinderen. Vaak is extra bekrachtiging nodig om zo de herhaling op gedrag te vergroten (Geus, 2006).

Samenvattend, zijn de belangrijkste kenmerken van Active Support:

- gebaseerd op onderzoek;
- gericht op de individuele persoon;
- gericht op het werken aan een individuele omgeving;
- gericht op het bevorderen van participatie en betrokkenheid;
- gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het bestaan;
- vooral van belang voor mensen met grote ondersteuningsbehoeften;
- vooruitkijkend en gewenst gedrag bevorderend;
- vaak probleemgedrag verminderend als bijeffect (Geus, 2006).

Active Support kent 5 manieren van actieve ondersteuning:

1. Vragen: iemand vragen (uitnodigen) iets te doen.
2. Instrueren: iemand precies zeggen (o.a. als men de vereiste volgorde niet kent) wat hij moet doen (geven van instructies of verbale aanwijzingen die iemand stap voor stap door een taak heen loodsen)
3. Een aanwijzing of aanzet geven: middels een gebaar of teken (voorwerp of plaatje dat verwijst naar een bepaalde handeling) iemand duidelijk maken wat er van hem verwacht wordt.
4. Iets voordoen: de hele vaardigheid of deel daarvan wordt getoond (een demonstratie is preciezer en geeft meer informatie dan een aansporing).
5. Fysieke hulp of sturing geven: het letterlijk bij de hand/arm pakken en samen met hem de handeling uitvoeren (Geus, 2006).

Leo Kannerhuis methodiek

De Steiger is een centrum voor het diagnosticeren en de behandeling van kinderen, jeugdigen en volwassenen met een autismespectrumstoornis (ASS). Het is een onderdeel van Yulius, een organisatie voor geestelijke gezondheid. De Steiger heeft een uitgebreid aanbod aan behandelvormen. Wij hebben een interview gehad met Jannie Mulder, zij is teamleider van De Steiger (zie bijlage I).

Ze gebruiken de methodiek van het Leo Kannerhuis en noemen het daarom de 'Leo Kannerhuis methodiek'. In de loop van de tijd hebben ze het nodige aangepast en zien het daarom wel als hun 'eigen' methodiek. Deze methodiek gaat ervan uit dat je het kind niet iets aanleert wat het al kan: dat je aansluit bij de mogelijkheden van het kind. Heel belangrijk vindt De Steiger het om aan te sluiten bij het niveau van het kind. De mogelijkheden en onmogelijkheden worden vastgesteld door middel van observaties en screeninglijsten. Het doel is uiteindelijk dat de kinderen zo zelfstandig

mogelijk worden. Jannie Mulder pleit ervoor dat de begeleiding op een lijn zit, dit kunnen ze volgens haar bereiken door duidelijk afspraken te maken. Er moet een vaste manier van begeleiden zijn vormgegeven in een taakanalyse waardoor elke begeleider dezelfde stappen met het kind doorgaat. Vooral voor kinderen met autisme is dit belangrijk. Als je dat niet doet raakt het kind in verwarring (zie bijlage I).

De methode gaat als volgt: eerst moeten de ouders een lijst invullen, wordt er een screeninglijst door de begeleiders ingevuld, waarna wordt vastgesteld waar de meeste behoefte ligt om een training aan te bieden.

Jannie Mulder geeft aan dat ze bij de eerste stap van de taakanalyse erbij hebben gevoegd 'neemt initiatief tot', omdat dit een heel belangrijke stap is voor hun zelfstandigheid.

Volgens Jannie Mulder is het heel belangrijk dat je als team duidelijk hebt wat je voor het kind de belangrijke basisvaardigheden vindt om goed aan te leren.

Het op papier zetten van de afspraken en als team je er aan houden is volgens Jannie Mulder een goede werkwijze van de methodiek. Als iemand andere ideeën heeft of opmerkingen over de gemaakte afspraken dan moet dat eerst in een vergadering besproken worden, waarna de afspraken aangepast dienen te worden.

Instelling Triade

Triade is een instelling die gehandicaptenzorg, jeugdzorg en zorg aan mensen met psychosociale problemen biedt. Triade heeft 150 locaties in de provincie Flevoland, voornamelijk woningen waar mensen met een beperking wonen, maar ook een moeder en kind huis of dagcentra voor kinderen. Triade is expert in het versterken van eigen kracht van mensen en hun netwerk.¹⁹

Triade heeft gekozen voor vier modellen: Vlaskamp, Triple C, BOL/EIM en Gezin Centraal. Deze modellen zijn evidence-based. Dit wil zeggen dat de effecten wetenschappelijk bewezen zijn. De vier modellen zijn voor verschillende doelgroepen geschikt: van autisme en ADHD tot mensen met meervoudige complexe beperkingen. Maar ze hebben één ding gemeen: alle vier hebben ze als doel de eigen kracht van de doelgroep te vergroten en zo de kwaliteit van hun bestaan te verbeteren.²⁰

Model Vlaskamp

De methodiek Model Vlaskamp is voor volwassenen en kinderen met meervoudige beperkingen. Voor kwetsbare mensen die vaak niet kunnen praten en nauwelijks zelfstandig dingen kunnen doen. Zij hebben hulp nodig bij basale dingen als opstaan, douchen of eten en drinken.

De methodiek Vlaskamp is een heldere, geordende methodiek, die werkt met hele 'kleine stapjes' en doelen. Deze doelen worden steeds geëvalueerd. Speciale 'scoringslijsten' houden bij of een doel behaald is of niet en of ze moeten worden bijgesteld. Vlaskamp is een levenslange begeleidingsstijl, die je steeds een stapje verder brengt en waarbij je voortdurend dingen opschrijft en evalueert. De begeleider leert om op een andere manier naar de doelgroep te kijken. Met hele kleine stapjes werk je naar een groter doel. Je kijkt sneller naar de mogelijkheden van de doelgroep in plaats van de onmogelijkheden. Deze methode is uniek omdat hele kwetsbare mensen, daar waar het kan, regie over hun eigen leven houden.²¹

¹⁹ <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>

²⁰ <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>

²¹ <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>

Model Triple C

De methodiek Model Triple C is voor kwetsbare mensen met een verstandelijke beperking en problematisch gedrag.

Triple C staat voor competentie, cliënt en coach. In de begeleiding niet het accent leggen op omgaan met het probleemgedrag maar op het coachen van successen. Als begeleider ben je gericht op de competenties van de doelgroep.

De methodiek is met name geschikt voor de doelgroep met problematisch gedrag; een doelgroep waarbij de familie, ondersteuner en de cliënt voor veel uitdagingen staan. Triple C richt zich op zelfredzaamheid, zorg voor de omgeving, scholing of werk en vrije tijd.

Als de doelgroep het moeilijk heeft, moet je als begeleider doorgaan waar je mee bezig bent. De doelgroep voelt zich hierdoor veilig en wordt daardoor minder snel agressief. Dit is een fijne situatie voor de doelgroep en de begeleider.²²

Model Gezin Centraal

De methodiek Model Gezin Centraal is voor kinderen in de leeftijd van 0-12 jaar met een ontwikkelingsachterstand en gezinnen met opvoedproblemen.

Bij Gezin Centraal staat de dialoog met ouders en kinderen voorop. Het hele gezin en vooral ouders hebben een veel groter aandeel aan de behandeling dan voorheen. Gezin Centraal besteedt ook meer aandacht aan de thuissituatie. Als een kind op de groep iets leert, is het belangrijk dat dit ook thuis geoefend wordt. Juist daar, in de eigen omgeving, is het de bedoeling dat het kind zich straks kan redden. De uitdaging van Gezin Centraal is te zorgen dat het kind zowel op de groep en thuis of op school optimaal functioneert.

Deze methodiek is uniek omdat de regie van de hulpverlening ligt bij ouders en kind en gaat uit van hun kracht en niet alleen van de wijsheid van hulpverlening.²³

Model Bol/EIM

De methodiek Model Bol/EIM is voor kwetsbare mensen met een (lichte) verstandelijke beperking. Bol staat voor Begeleid Ontdekkend Leren en is een toepassing van het Eigen Initiatief Model (EIM). De begeleiding stimuleert het kind om zelf na te denken; dit doet de begeleider door het kind denkvragen te laten stellen zoals: 'Wat wil ik bereiken?' 'Wat heb ik daarbij nodig?' en 'Hoe ga ik het aanpakken?' Het zijn denkvragen die de cliënten helpen zelf verantwoordelijk te nemen voor allerlei zaken in het dagelijks leven. De methodiek gaat ook uit van de eigen kracht van de kinderen. Als begeleider helpt deze methodiek je om er gericht op te blijven, kinderen zelf de baas over hun leven te laten zijn.

BOL/EIM is een soort gedachtegoed van begeleiders. Het doorbreekt de vicieuze cirkel van het hulpverlener syndroom en aangeleerde afhankelijkheid van de cliënt. Mensen met een verstandelijke beperking kunnen leren en zelf nadenken.

Deze methodiek is uniek omdat een vicieuze cirkel van de gedachte wordt doorbroken zoals: 'Dat kan de cliënt niet zelf bedenken, dus moet ik als begeleider dat van hem of haar overnemen.' Door altijd voor de cliënt na te denken en het over te nemen leert hij het nooit zelf te doen.²⁴

²² <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>

²³ <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>

²⁴ <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>

ABA

ABA staat voor Applied Behaviour Analysis en is een methode om autisme bij kinderen te behandelen. In de jaren '60 is de methode ontwikkeld in de Verenigde Staten. De methode omvat een zeer intensieve begeleiding van de kinderen met autisme. Daarbij wordt gedrag stapje bij stapje gewerkt.

ABA is er voor kinderen met een ontwikkelingsachterstand zoals autisme. ABA richt zich op de ontwikkeling van communicatie, zelfredzaamheid, spel en sociale vaardigheden en (voor) schoolse vaardigheden. De methode maakt eerst inzichtelijk hoe ver het kind is en waar de problemen liggen. Op basis daarvan wordt een plan gemaakt en worden de doelen beschreven met de manier waarop die doelen kunnen worden behaald. Alles gaat daarbij in kleine stapjes. De methode is zo opgebouwd dat vaardigheden in verschillende situaties kunnen worden gebruikt en dus niet alleen in een bepaalde situatie. Het doel van ABA is namelijk om het kind een zo zelfstandig mogelijk leven te laten leiden.

De begeleiding moet heel strikt en gespist zijn op het aanleren van een vaste structuur, de begeleiding is ook één op één. Kinderen worden bovendien aangesproken op de zaken die ze kunnen, hun mogelijkheden. Daar waar andere kinderen worden 'begeleid' met straffen, gebeurt dat met ABA niet, omdat dit bij kinderen met autisme niet zou werken. Zij worden juist beloond met zaken waar ze zelf plezier aan beleven.²⁵

Samenvatting

We hebben in dit hoofdstuk de TEACCH, Active Support, Leo Kannerhuis methodiek, Model Vlaskamp, Model Triple C, Model gezin centraal, Model Bol/EIM en ABA besproken.

De overeenkomst hiervan is dat ze gefocust willen zijn op de mogelijkheden van de kinderen en niet op de onmogelijkheden. Er komt naar voren dat voor het bevorderen van de zelfstandigheid het nodig is dat de begeleider niet te snel de taak van het kind overneemt en je het kind niet een vaardigheid aanleert wat het al kan. Een individuele behandeling en aansluiten bij het niveau is noodzakelijk in het begeleiden van kinderen met autisme.

Eigen visie

De overeenkomsten die we in de conclusie hebben beschreven sluit bij onze visie aan. Wij zijn namelijk van mening dat een kind alleen kan groeien als je gericht bent op de mogelijkheden in plaats van op de onmogelijkheden.

Een hulpverlener wil graag mensen helpen. De valkuil hierbij is dat hulpverleners, inclusief wijzelf, geneigd zijn om snel handelingen van de cliënt over te nemen. Hierdoor ontnemen we de leermomenten die een cliënt nodig heeft om verder te komen. Bewustwording en werken vanuit een methode is dan belangrijk om te voorkomen dat je uit je gevoel gaat handelen. Een waardevolle les vonden wij dat Jannie Mulder vertelde in het interview dat je een kind niet iets moet aanleren wat hij/zij al kan. Heel logisch klinkt dit maar in praktijk nog knap lastig om echt aan te sluiten bij het niveau van de cliënt. Om aan te sluiten moet je eerst de mogelijkheden en onmogelijkheden duidelijk hebben. Hiervoor is nodig dat de medewerker de cliënt observeert en zo vaak en lang mogelijk de cliënt de taak zelf laat uitvoeren. Als je als medewerker goed in beeld hebt wat een cliënt wel en niet kan, kan de begeleiding daarop worden aangesloten, met als gevolg dat de cliënt niet boven- of onder-presteert maar op zijn eigen niveau.

²⁵ <http://mens-en-gezondheid.infonu.nl/kinderen/93115-aba-kinderen-met-autisme-behandelen-met-aba.html>

Hoofdstuk 4 Tekortkomingen en wensen

Inleiding

Nadat duidelijk is geworden welke methoden er bestaan en gebruikt worden ter bevordering van de zelfredzaamheid, is het nu nodig te onderzoeken welke factoren van invloed zijn op de huidige begeleiding en bij welke ADL-momenten de grootste behoefte ligt tot ondersteuning. Het in kaart brengen van deze factoren geeft ons de mogelijkheid methodische aanbevelingen te maken, omdat het dan duidelijk wordt waardoor de begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid niet of minimaal lukt. Het in kaart brengen van de ADL-momenten geeft ons de mogelijkheid de handleiding uit te werken op deze specifieke momenten en hierdoor de begeleiding vorm en structuur te geven.

Deelvraag 5: Welke factoren zijn van invloed op de huidige begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid?

In deelvraag vijf brengen de factoren in kaart. In de enquête laten we dit ook aan de orde komen en vroegen de medewerkers welke factoren dit zijn. In het groepsinterview vroegen we toelichting op de antwoorden vanuit de enquête.

Door de factoren in kaart te brengen, die invloed hebben op het (mis)lukken van de huidige begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid, weten wij waar wij rekening mee kunnen houden in het ontwikkelen van een handleiding. De meeste medewerkers gaven tijdstekort aan als belangrijkste factor. Dit werd opgevolgd door gebrek aan materiaal en hoge werkdruk.

Tijdstekort

Tijdstekort heeft te maken met de hoge werkdruk. De omschrijving van een (te) hoge werkdruk volgens de memorie van toelichting bij de Arbowet is 'er moet teveel gedaan worden in te weinig tijd' (Daems & Kunnen, 2010, p.9). Dat de werknemers tijdstekort ervaren, komt voort uit de hoge werkdruk die ze eveneens ervaren. Een hoge werkdruk geeft veel mensen een negatieve associatie, wat niet helemaal terecht is. Er is een druk nodig om te kunnen presteren (Daems & Kunnen, 2010, p.9). Een hoge werkdruk is niet alleen vervelend, het kan soms ook fijn zijn. In Nederland werkt ruim veertig procent van de werknemers vaak of altijd onder een hoge werkdruk. De werknemers moeten hard werken, veel werk doen en vinden hun werk hectisch (Daems & Kunnen, 2010, p.12).

Materiaal

Het gebrek aan materiaal houdt in dat ze geen methode hebben die aansluit bij het probleem dat ze nu ondervinden. Er is geen handleiding, geen werkwijze of picto's waar ze mee kunnen werken zodat de cliënten zelfredzaam kunnen worden in ADL-momenten. De medewerkers gaven in het interview aan dat ze geen tijd hebben om te zoeken naar een passende methode, maar dat het wel noodzakelijk is. Als er geen sprake is van methodisch handelen, valt de basis van het beroep weg (Jagt & Jagt, 2004, p.17); dat wil zeggen dat de medewerkers op woongroep Jacala op dit moment geen begeleiding kunnen geven aan de ontwikkeling van de zelfredzaamheid, omdat ze geen basis hebben. De medewerkers gaven in het interview aan dat ze met een methode willen werken, zodat

ze hun handelen professionaliseren. Er is sprake van professionaliteit wanneer de medewerker zijn of haar werkwijze kan verantwoorden (Jagt & Jagt, 2004, p.139).

Consultatieteam

Op de vraag of woongroep Jacala een consultatieteam (ook wel een zorg-adviesteam genoemd) heeft, gaf iedereen als antwoord 'nee'. Uit het interview bleek dat daar geen behoefte aan is, er zijn genoeg momenten waarin de medewerkers de gelegenheid hebben om over hun problemen te praten. We vroegen de medewerkers ook naar wie zij toe gaan wanneer ze tegen problemen in de uitvoering van het werk aanlopen. De meeste medewerkers gaan naar de operationeel manager, vervolgens naar een zorgcoördinator of de gedragskundige/orthopedagoog. Vaak gaat communicatie via 'bottom-up', beginnend bij naaste collega's en vervolgens opwerkend naar de manager. De stroom van informatie gaat van beneden naar boven (Brysbaert, 2006, p.154). In het groepsinterview vroegen wij hier op door.

Groepsinterview

De medewerkers gaven aan dat ze naar de operationeel manager gaan met een probleem, omdat hij ook op de groep heeft gewerkt. De operationeel manager kent het werken op de groep, weet daar veel van af en kan daardoor de huidige groepsmedewerkers helpen met hun problemen. De operationeel manager heeft een persoonlijke band met het team en wil graag betrokken blijven bij het team en de groep. Hieruit blijkt dat de medewerkers het prettig vinden om hun problemen te bespreken met iemand die hen begrijpt vanuit eigen ervaring.

Niveaus

In het groepsinterview gaven de medewerkers aan dat ze moeite hebben met de verscheidenheid aan niveaus van de cliënten die op dit moment op woongroep Jacala verblijven. De begeleiding aan elke cliënt is verschillend, want een cliënt met een hoog niveau begeleid je anders dan een cliënt met een laag of gemiddeld niveau. De doelgroep op woongroep Jacala is op dit moment te divers om tijd te vinden voor het zoeken naar een geschikte methode waar het team mee zou kunnen werken. Een geschikte methode is niet zomaar te vinden, wanneer het toepasbaar moet zijn op de verschillende niveaus, dat vergt specificatie en tijd. Met de werkdruk die de medewerkers nu ervaren is het voor hen niet mogelijk te werken aan de bevordering van de zelfredzaamheid van de cliënten.

Samenvatting

De factoren die van invloed zijn op de huidige begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid, hebben de medewerkers zelf aangegeven in de enquête en groepsinterview. Het ontbreken van tijd, ontbreken van materialen, een hoge werkdruk en verscheidenheid aan niveaus zijn de factoren die invloed hebben op de begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid. Het tijdstekort en een hoge werkdruk zijn met elkaar verbonden, dat heeft te maken met het vele werk dat de medewerkers in korte tijd moeten volbrengen. Het ontbreken van materialen vindt haar oorzaak in het ontbreken van een methode, er is geen passende werkwijze die de medewerkers op dit moment kunnen hanteren. De verscheidenheid aan niveaus vraagt verschillende aanpakken qua begeleiding aan de cliënten.

Eigen visie

Er is in de begintijd, toen woongroep Jacala net opstartte, tijd besteed aan het vormen van een team waarbij alle neuzen dezelfde kant op zouden komen te staan. Het team is nu op een punt aangekomen dat ze hun handelen willen professionaliseren aan de hand van methoden. Het probleem is dat ze als team nog steeds niet stabiel zijn en de doelgroep te verschillend, zodat daar tijd in gaat zitten en ze geen tijd meer over houden om zich te professionaliseren. Het team geeft aan dat ze geen tijd hebben om te zoeken naar een passende methode, een passende begeleiding die aansluit bij het doel om de cliënten zelfredzaam te maken in ADL-momenten. Het is begrijpelijk dat het team aangeeft geen tijd te hebben. Wij nemen de taak van hen over om te zoeken naar een passende methode en een passende begeleiding, zodat het team daar geen tijdsdruk op ervaart. Ondanks het probleem van tijd, zal het team de handleiding, waarin de methode beschreven staat, moeten toepassen zodat ze in de toekomst geen tijdsdruk meer zullen ervaren wanneer de cliënten zo veel mogelijk zelfredzaam zijn.

Het verwonderde ons ook dat de medewerkers meestal gelijk naar de operationeel manager gaan, omdat deze persoon niet bij hen op de werkvloer staat. Het is fijn dat zij deze vrijheid en verbondenheid ervaren.

Deelvraag 6: Bij welke drie ADL-momenten ligt de grootste behoefte tot ondersteuning van de zelfredzaamheid?

De handelingen van de cliënt in woongroep Jacala bestaat uit vele ADL-momenten. Om al deze momenten uit te werken is erg veel werk, daarom hebben we in overleg met onze afstudeerbegeleiders besloten dat we drie ADL-momenten uit zouden kiezen die we verder uitwerken. Dit besluit wilden we niet zelf nemen, maar in overeenstemming met het team van woongroep Jacala. Deze gegevens zijn in deelvraag zes te lezen.

De enquête geeft een eerste inzicht bij welke ADL-momenten voor de medewerkers de grootste behoefte ligt. In het groepsinterview is duidelijker geworden wat maakt dat die ADL-momenten juist zo belangrijk zijn.

Enquête

Om de drie ADL-momenten helder te krijgen die wij willen uitwerken in onze handleiding, vroegen we het de medewerkers van woongroep Jacala via de enquête. De medewerkers hebben namelijk via de begeleiding het best zicht op de meest noodzakelijke ADL-momenten.

De volgende drie ADL-momenten kwamen als belangrijkste naar voren:

- Eten.
- Aan- en uitkleden.
- Douchen.

Groepsinterview

In het groepsinterview met het team gaven de medewerkers aan dat deze drie een basis vormen voor al de andere ADL-momenten. Het is volgens hen nodig om cliënten eerst te leren zelfstandig te eten, zelfstandig aan- en uit te kleden en zelfstandig te laten douchen. Als deze momenten lukken om zelfstandig uit te voeren, kunnen cliënten andere taken gaan leren, zoals het oude glas in de glasbak aan het eind van de straat gooien.

We hebben nog door gevraagd op deze ADL-momenten bij een zorgcoördinator, die uitlegde dat de cliënten bij deze activiteit meer handelingen moeten uitvoeren dan bijvoorbeeld bij het tanden poetsen. De stap om de activiteit uit te voeren is daardoor groot, omdat de cliënt veel moet onthouden.

Het probleem dat het op woongroep Jacala in de beginsituatie van ons onderzoek nog niet goed ging in de begeleiding bij die ADL-momenten, ligt voornamelijk aan het gebrek aan tijd. Ze zeggen handen tekort te hebben om de cliënten stapsgewijs de ADL-momenten aan te leren.

De drie ADL-momenten staan in onze handleiding uitgewerkt.

Theoretische vergelijking

Vanuit de theorie, wat eerder te lezen was onder 'Wat wordt er verstaan onder zelfredzaamheid binnen woongroep Jacala?', is te zien dat zelf eten al in de eerste 15 maanden voorkomt onder het 'zelf de fles vasthouden' en de lepel bedienen. Het kind wil ook graag zelf eten. Dit laat zien dat eten zeker een basistaak is in de ADL-momenten.

Het uitkleden komt ook voor vanaf 18 maanden, waarbij het kind 'helpt' bij het uittrekken van schoenen en sokken. Dit laat de zelfstandigheidsontwikkeling zien binnen het ADL-moment uitkleden en de behoefte van het kind dit zelf te kunnen.

Slapen en zindelijkheid komen na eten en het uittrekken van kleding ook als een van de eerste taken voor.²⁶ Deze taken werden echter niet genoemd door de medewerkers. Het is bij veel cliënten met een gemiddeld of hoger niveau van woongroep Jacala geen doel meer om zindelijk te worden of te leren slapen op aangewezen momenten, daardoor kunnen medewerkers zich richten op andere ADL-momenten die hierna belangrijk zijn.

Het is verder te lezen dat het bedienen van de kraan vanaf 18 maanden en het leren wassen vanaf 3 of 4 jaar ook als taak naar voren komt bij het jonge kind. Dit komt in de buurt van zelf douchen, dus is dit een logische stap om de cliënten van woongroep Jacala te leren.

De drie ADL-momenten geven, wanneer deze ingevoerd zijn op woongroep Jacala, een opstap tot de andere ADL-momenten. Het geven van deze basis helpt de medewerkers zodat ze zelf weten hoe ze in stapjes de andere ADL-momenten kunnen uitwerken voor de cliënten.

Samenvatting

Het antwoord op de vraag bij welke drie ADL-momenten de grootste behoefte ligt tot ondersteuning van de zelfredzaamheid is dat deze ligt bij het 'eten', 'aan- en uitkleden' en 'douchen'. De medewerkers geven aan dat deze ADL-momenten de basis zijn van andere taken. De literatuur laat zien dat deze ADL-momenten horen bij de ontwikkeling van het (jonge) kind. Deze drie ADL-momenten werken wij verder uit in ons product.

Eigen visie

Wij zijn het ermee eens dat deze drie ADL-momenten noodzakelijk zijn. Het is een onderdeel van zelfverzorging, iets wat iedereen (voor zover mogelijk) zou moeten kunnen. Aangezien dat deze ADL-momenten ook in de literatuur worden genoemd als belangrijkste om eerst te leren (zindelijkheid dan daar gelaten) is het een extra bevestiging.

Het probleem is dat het opzoeken en uitvoeren van een geschikte methode meer ligt bij de medewerkers dan bij de cliënten. De medewerkers geven aan weinig tijd te hebben om stapsgewijs de cliënten de ADL-momenten aan te leren. Dit geeft ons aan de ene kant de mogelijkheid om hen te ondersteunen met een handleiding, maar aan de andere kant het gevaar dat de medewerkers ook geen tijd hebben om zich aan deze handleiding te houden. Wij vinden het nodig dat de medewerkers inzet tonen voor de uitvoering van de methode, omdat elke kleine stap voor de cliënt helpend is om te oefenen in zelfredzaamheid. Voor de medewerkers is een voorwaarde voor het uitvoeren van een methode, beschreven in de handleiding, dat de niveaus van de cliënten niet meer zo divers zijn. Het zou beter werken wanneer het een groep is met een licht verstandelijke beperking, die, zoals de medewerkers noemen, het gemiddelde of hoge niveau hebben.

²⁶ <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/pedagogiek/26389-ontwikkeling-zelfredzaamheid-kind-wat-op-welke-leeftijd.html>

Hoofdstuk 5 *Methodische handleiding en implementatie*

Inleiding

Het is helder geworden dat tijd een belangrijke factor is in het (mis)lukken van de bevordering van de zelfredzaamheid en welke ADL-momenten op dit moment het belangrijkst zijn om uit te werken. Dit kunnen we verwerken in de handleiding. We willen de handleiding ook overkoepelend en methodisch maken. Door dit te doen, willen we ervoor zorgen dat dit de medewerkers de handleiding allemaal kunnen gebruiken en een eenduidige manier van werken aanhouden. In dit hoofdstuk wordt deelvraag zeven behandeld; Hoe kunnen we de handleiding overkoepelend en methodisch maken? Deelvraag acht wordt hierna behandeld; Hoe kunnen we de medewerkers van woongroep Jacala ondersteunen bij het implementeren van de handleiding?

Deelvraag 7: Hoe kunnen we de handleiding overkoepelend en methodisch maken?

Om een antwoord te kunnen geven op deelvraag zeven, hebben we ons verdiept in de theorie van methodiekontwikkeling. Wij ontwikkelen echter geen methodiek, maar een methode. Van methodiekontwikkeling willen we toch gedeeltelijk gebruik maken. We willen de handleiding methodisch maken, dus moeten we eerst iets te weten komen over methodiekontwikkeling. Je kunt niet zomaar een handleiding maken, daar gaat een heel proces aan vooraf; deze wordt beschreven als de methodiekontwikkeling. Via de enquête en het groepsinterview hebben we geïnformeerd hoe de handleiding overkoepelend kan worden gemaakt, wat na de methodiekontwikkeling is beschreven.

Methodiekontwikkeling

Het ontwikkelen van een methodiek is een dialoog, een communicatief proces van ontmoeting en uitwisseling tussen hulpverleners, waardoor iets ‘nieuws’ ontstaat (Berkers, 1998, p.168). Dat betekent dat het ontwikkelen van een methodische handleiding ook een communicatief proces is. Er zal tussen de hulpverleners veel overlegd moeten worden over wat ze willen. Dit is gedaan door een enquête af te leggen, interviews te doen en door in gesprek te gaan met de medewerkers van woongroep Jacala.

Het proces van de methodiekontwikkeling bestaat uit negen fasen (Kamp et al, 1993, p.74). Deze negen fasen proberen we zoveel mogelijk door te lopen, bestaand uit:

1. *Vraagspecificatie: het nauwkeurig vaststellen van de vraag/het probleem.*
2. *Gebruikersspecificatie: het nauwkeurig in kaart brengen van de gebruikers en vooral van de wijze waarop zij informatie opnemen.*
3. *Productspecificatie: het concrete omschrijven van het product en de afnemers ervan.*
4. *Bestek: het beschrijven van de totstandkoming van het product en het vastleggen van het productieproces in een projectplan, met werkinstructies voor alle betrokken uitvoerders.*
5. *Vervaardiging: het maken van het product, met oog voor nieuwe ideeën en inzichten die de gemaakte plannen of onderdelen daarvan nog kunnen verbeteren.*
6. *Testen inhoud: het uittesten van de inhoud van het product op enkele geselecteerde gebruikers, vooral met het oog op de toetsing van de kwaliteit van het product.*
7. *Opschaling: het uittesten van de vorm van het product, oftewel het zoeken van een*

antwoord op de vraag: komt het product over, is het uitvoerbaar?

8. *Distributie en dienstverlening: het uitstippelen van een distributiestrategie die gericht is op optimaal gebruik van het product door de doelgroep.*
9. *Terugkoppeling: het systematisch verzamelen van ervaringen van gebruikers, het eventueel bijstellen van het product (Kamp et al, 1993, p.74).*

Door deze fasen zoveel mogelijk door te lopen, ontwikkelen we een zo goed mogelijke methodische handleiding. Een aantal van de laatste fasen zullen niet door ons volbracht worden, dat zijn fase zeven, acht en negen. Deze zijn voor ons niet uitvoerbaar, maar voor het team van woongroep Jacala kan dit nog wel toepasbaar zijn.

Methodiek en methode

Naar aanleiding van de methodiekontwikkeling willen we de begrippen methodiek en methode verduidelijken. Er zit nogal een verschil tussen de begrippen methodiek en methode, maar ze worden vaak wel door elkaar gehaald of gebruikt. Het lastige van deze begrippen is dat er meerdere omschrijvingen van zijn. Het is belangrijk deze begrippen zo duidelijk mogelijk uit te leggen. Hieronder leggen we de begrippen uit.

Methodiek

Wij willen een aantal omschrijvingen van de definitie methodiek beschrijven vanuit verschillende invalshoeken:

De dikke van Dale geeft bij het woord methodiek de volgende uitleg: *'methodologie'*. Onder methodologie verstaat van Dale: *'de leer van de methoden'*.²⁷

De zorgsector noemt het geheel van methoden, zoals dat op een bepaalde (werk) plek wordt gehanteerd, methodiek.²⁸

Volgens de auteurs Bassant en de Roos is een methodiek:

'Een door hulpverleners gezamenlijk te dragen flexibel geheel van sturende praktijk en theoretische inzichten en ethische en normatieve stellingnames over een omschreven gebied van de hulpverlening'.²⁹

Het begrip methodiek wordt door Horneman en Nijhof als volgt omschreven:

'Methodiek is een door de hulpverleners gezamenlijk te dragen flexibel geheel van sturende praktijktheoretische inzichten en ethische en normatieve stellingnames over een omschreven gebied van hulpverlening' (Horneman & Nijhof, 2011, p.29).

Methodiek is niet het toepassen van methoden. Methodiek geeft aanwijzingen om te kunnen kiezen welke methoden het best van pas komen in een bepaalde hulpverleningssituatie. Het is een methodeleer wat betekent de leer die richting geeft aan de keuze van methoden. Methodiek bevat ethische, theoretische en praktische componenten (Jansen & Brinkman, 1999, p.22).

'De methodiek geeft voorschriften voor de manier waarop de mogelijkheden van cliënten, omgeving en hulpverleningsmethoden het best met elkaar verbonden kunnen worden' (de Roos, 2008). De

²⁷ <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=methodologie&lang=nn>

²⁸ <http://www.affectiefbewustebenadering.nl/methodiek.php>

²⁹ <http://www.verstandelijkbeperkt.nl/methoden.php>

uitgangspunten daarbij zijn een visie en een bepaalde theorie. Er wordt dan gesproken van een 'instellingsmethodiek'; een samenhangend geheel van methoden die zijn afgestemd op de mogelijkheden van cliënten, hulpverleners en de instelling. Met andere woorden, de methodiek, die een bepaalde instelling als uitgangspunt van handelen kiest. Er is daarbij een samenhang tussen de manier waarop met cliënten gewerkt wordt en de wijze waarop de organisatie functioneert (Jansen & Brinkman, 1999, p.22).

Methode

Dikke van Dale geeft bij het begrip methode de volgende uitleg een '*vaste manier van handelen om een bepaald doel te bereiken*'.³⁰

Volgens Bassant en Roos is een methode '*een omschreven en doelgerichte werkwijze om met een cliënt of cliëntengroep in een bepaalde situatie een bepaald vraagstuk op te lossen. Een methode geeft richting aan het handelen van de hulpverlener door middel van aanwijzingen voor het gebruik van instrumenten en technieken*'.

Hiermee geven Bassant en Roos een definitie voor de hulpverlening waarmee zij aansluiten op de definitie die de Van Dale geeft.³¹

Volgens Fontaine mag een methode pas zo heten als de werkwijze systematisch gebruikt kan worden, en dus herhaalbaar is. Dat kan alleen als er een vaste structuur is met voorgeschreven stappen, zodat de werkwijze bruikbaar is voor alle werkers (Fontaine, 2005, p.122).

Methodische handleiding

Waarvoor dient een goede methodische handleiding?

Het levert een of meer opbrengsten op, zoals:

- een eenheid in de uitvoering, zodat het team op een lijn zit met handelen naar de cliënt toe,
- het geeft een houvast in het handelen, medewerkers weten precies wat ze moeten doen,
- het is professioneel werken,
- het is overdraagbaar, dus invallers of flex-medewerkers kunnen daardoor de handelingen ook uitvoeren,
- cliënten weten wat hen te wachten staat,
- alles wordt op scherp gezet door theoretische achtergronden: de problematiek van de doelgroep, de opbouw van de interventie en de middelen en activiteiten die worden ingezet,
- de kans om methodiek te verbeteren, verfrissen, daarmee de 'puntjes op de i' zetten.³²

Overkoepelend

De vraag hoe we de handleiding overkoepelend en methodisch kunnen maken hebben we de medewerkers voorgelegd in de enquête (zie bijlag A). Hier kwam het volgende uit:

- *Op meerdere niveaus kunnen inzetten, zodat het cliëntgericht kan blijven, kort en bondig,*
- *Ondersteunen met picto's voor cliënten, de handleiding helder en duidelijk opzetten,*
- *Presentatie ervan en een training geven 'hoe om te gaan met'.*

Het gebruik van picto's voor de cliënten is een tip die wij meenemen in onze handleiding. Het helder en duidelijk houden van de handleiding is ook een tip die we zeker gebruiken en we zullen het geheel presenteren aan het team. We hebben er voor gekozen om geen training te geven, maar we

³⁰ <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=methode&lang=nn>

³¹ <http://www.affectiefbewustebenadering.nl/methodiek.php>

³² http://www.nji.nl/nji/dossierDownloads/Handreiking_methodisch_handelen_2011.pdf

instrueren de zorgcoördinatoren in het uitvoeren van de methode, welke vervolgens de rest van het team instrueren.

Samenvatting

Om een antwoord op de vraag te kunnen geven, was het nodig om te kijken naar de manier van methodiekontwikkeling. Deze bestaat uit een aantal fasen die je doorgaat voordat je bij het einderesultaat terecht komt. Om de handleiding methodisch te krijgen, lopen we zoveel mogelijk alle stappen door. We hebben gezien dat er een verschil is tussen een methodiek en een methode. Het verschil is namelijk dat methodiek richting geeft in het kiezen van een methode en methode is een systematische manier van handelen. De handleiding wordt een methode. Deze methode moet het team weten toe te passen op de cliënten. De handleiding is overkoepelend doordat we de taakanalyses gebaseerd hebben op het gemiddelde niveau. Het is aan de medewerkers om deze aan te passen aan de individuele cliënt.

Eigen visie

De handleiding die we ontwikkelen voor woongroep Jacala zal een methode moeten worden omdat het richting geeft aan het handelen. Het team heeft het nodig om met elkaar hetzelfde te werken, niet alleen het team, maar zeker ook de doelgroep. Het team heeft het nodig, omdat ze op dit moment allemaal op hun eigen manier de cliënten begeleiden. De medewerkers hebben behoefte aan een vaste begeleidingsmanier die staat beschreven in een methode. De cliënten hebben duidelijkheid en structuur nodig, wat gecreëerd kan worden wanneer de medewerkers hetzelfde handelen, wanneer de medewerkers dezelfde afspraken hanteren. Om dat toe te kunnen passen is het nodig dat de handleiding methodisch is, zodat het handelen van het team ook te verantwoorden is. De handleiding moet voor zoveel mogelijk, het liefst alle, cliënten toepasbaar zijn. Dat is enkel mogelijk wanneer de handleiding overkoepelend is. De cliënten hebben ieder een andere begeleiding nodig vanwege het verschillende niveau dat ze hebben, toch is het belangrijk dat de begeleiding aan alle cliënten, aansluitend op hun individuele niveau, op dezelfde manier gaat als het gaat om de zelfredzaamheid. Op die manier creëer je professionaliteit, structuur en duidelijkheid tegenover de cliënt.

Deelvraag 8: Hoe kunnen we de medewerkers van woongroep Jacala ondersteunen bij het implementeren van de handleiding?

We willen het product graag op een juiste manier introduceren. We wilden daarom aansluiten op de behoeften van de medewerkers op woongroep Jacala. In deze deelvraag geven we antwoord op hoe we hen het beste kunnen ondersteunen bij het implementeren. In de enquête en het groepsinterview hebben we de medewerkers gevraagd hoe zij graag willen op welke manier wij dit vormgeven.

Ondersteuning

Om de handleiding goed te kunnen implementeren hebben we de medewerkers in de enquête gevraagd op welke manier we hen het beste kunnen ondersteunen. De meningen in de enquête waren verschillend omdat er meerdere keuze-opties waren. De meerderheid kiest ervoor om een presentatie aangeboden te krijgen. De andere antwoorden waren het krijgen van een training, meelopen en instructies krijgen en een handleiding ontwikkelen.

Ons product is om een handleiding te maken waarin duidelijk de werkwijze beschreven staat. Wij zullen het concept presenteren aan het team om onze ideeën, zoals de stapjes van de taakanalyse en de manier van begeleiden te vertellen. Uit het groepsinterview kwam naar voren dat ze graag met ons in discussie willen gaan over het concept zodat wij de taakanalyses en manier van begeleiden nog aan kunnen passen. De mening van het team zullen we verwerken in ons eindproduct. Uiteindelijk zullen we dan een slotpresentatie houden. Het is de taak van de zorgcoördinatoren om hun collega's verder te instrueren over de handleiding.

Presentatie

Een voordeel van een presentatie geven tijdens een deel van de vergadering is dat bijna heel het team aanwezig is. Uit het groepsinterview kwam naar voren dat het lastig wordt als je maar één medewerker begeleidt, omdat anderen dan geen inspraak hebben en het misschien niet eens kunnen zijn met de manier van begeleiden. Nog een voordeel van een presentatie is dat het veel tijd scheelt. Als we elke medewerker apart moeten inwerken gaat dat veel tijd kosten; tijd die we niet hebben, dus komt het goed uit dat het team voor een presentatie heeft gekozen.

Observaties

Wij observeren de medewerkers twee dagdelen om te bekijken of ze de begeleidingsstappen hanteren. Hierdoor krijgen wij een beeld of het de medewerkers lukt om de begeleidingsstappen toe te passen. Wij zullen ze dan tijdens of na de observatie, net wat zij prettig vinden, feedback geven zodat ze zich bewust worden van de begeleidingsstappen.

We hebben gekozen om twee zorgcoördinatoren te observeren omdat zij verantwoordelijk zijn om de rest van de medewerkers te instrueren.

Samenvatting

De behoefte die we uit de enquête en het groepsinterview vooral opmerken is dat het team graag inspraak wil hebben. Ze willen met ons in gesprek gaan over alles wat wij bedacht hebben en discussiëren over wat handig en minder handig is. De feedback zullen wij verwerken in ons definitieve product. De ondersteuning bestaat dus uit twee presentaties en het observeren van de zorgcoördinatoren.

Eigen visie

Wij zijn van mening dat de inbreng van medewerkers erg belangrijk is. Als ze intrinsiek gemotiveerd zijn zullen ze de nieuwe manier van werken sneller eigen maken. Daarom hebben we de punten die ze hebben aangedragen tijdens de enquête en het groepsinterview serieus genomen en eerst een 'concept presentatie' gehouden. We hebben zo de medewerkers ruimte gegeven voor aanpassingen. Hierdoor hebben we hen betrokken in het proces en zullen ze straks meer het idee hebben dat de handleiding ook van en voor hen is.

Hoofdstuk 6 Conclusie

Uitkomsten per onderzoeksmethode

De onderzoeksvraag van ons onderzoek luidde:

‘Hoe ontwikkelen wij een overkoepelend methodische handleiding voor de bevordering van de zelfredzaamheid van de cliënt, waardoor de medewerkers meer tijd hebben om de cliënten te helpen in hun zelfredzaamheid en de cliënten zich hierdoor optimaal ontwikkelen?’

Het probleem was dat de medewerkers bij elke cliënt opnieuw moesten uitzoeken hoe ze de zelfredzaamheid konden vergroten, waardoor er minder tijd over bleef om ze daadwerkelijk te helpen in hun zelfredzaamheid.

Wij hebben deze vraag beantwoord door allereerst een enquête onder de medewerkers te houden. De uitkomst van de enquête hebben we verwerkt in bijna alle deelvragen. De enquête heeft ervoor gezorgd dat we duidelijk hebben gekregen hoe de medewerkers denken over de bevordering van de zelfredzaamheid en hoe we de handleiding methodisch en overkoepelend konden maken. Wij vonden het belangrijk om aan te sluiten bij de behoeften van de medewerkers omdat zij uiteindelijk met het product, de handleiding, gaan werken.

Na de enquête hebben we een groepsinterview gehouden met de medewerkers om de uitkomst van de enquête te bespreken. De antwoorden van de enquête waren vaak niet uitgebreid genoeg, mede door de vaak gesloten vraagstelling die bij een enquête gebruikelijk zijn, waardoor we graag toelichting wilden. Uit het groepsinterview en de enquête kwam vooral naar voren dat de medewerkers niet dezelfde begeleiding hanteren en niet de juiste middelen bezitten deze manier van begeleiden te creëren. Het groepsinterview heeft er ook voor gezorgd dat de medewerkers betrokken zijn geraakt bij ons onderzoek. Deze betrokkenheid was nodig om hen uiteindelijk de handleiding te presenteren en hen te overtuigen van de methode. Na het groepsinterview hebben we een aantal observaties gedaan. Door deze observaties is ons duidelijk geworden hoe de medewerkers de cliënten begeleiden in het bevorderen van de zelfredzaamheid. We hebben ook een beeld gekregen van de verschillende niveaus van de cliënten. De belangrijkste punten uit de observaties waren dat de medewerkers snel geneigd zijn om de taak van de cliënt over te nemen en een ieder de cliënt op een verschillende manier begeleidt. Na de observaties hebben we literatuuronderzoek gedaan naar de begrippen zelfredzaamheid en ADL, methoden waar woongroep Jacala wel en niet mee werkt en hoe we volgens de literatuur de methode overkoepelend en methodisch konden maken. We hebben twee interviews gehouden met andere instellingen; vooral het interview met Jannie Mulder van De Steiger was heel bruikbaar voor ons onderzoek. Zij benadrukte namelijk dat het heel belangrijk is om aan te sluiten bij het niveau van de cliënt en dat de begeleiding op één lijn moet zitten door het volgen van dezelfde afspraken. De observaties en interviews hebben we verwerkt en de deelvragen verder beantwoord. We hebben de handleiding gemaakt; hiervoor hebben we van de drie ADL momenten (‘douchen’, ‘aan- en uitkleden’ en ‘eten’) taakanalyses gemaakt en pictogrammen besteld. Toen we de handleiding bijna af hadden hebben we eerst een presentatie voor de medewerkers op woongroep Jacala gehouden over onze vorderingen en hebben we de begeleidingsstappen geïntroduceerd. We hebben feedback van de medewerkers gekregen, die we verwerkt hebben in de handleiding. Als laatste hebben we twee keer een zorgcoördinator geobserveerd die begonnen is met de begeleidingsstappen te hanteren. We hebben daardoor duidelijk gekregen in hoeverre ze de begeleidingsstappen al beheersen en welke aandachtspunten er nog zijn. We konden nog niet observeren hoe de medewerkers en cliënten op de

picto's reageren omdat de medewerkers de picto's eerst willen introduceren. Dit is de taak van de zorgcoördinatoren en zal plaats vinden na de eindpresentatie. Uit de observaties kwam vooral naar voren dat de manier van begeleiden, volgens de (nieuwe) begeleidingsstappen, wennen is na een langere periode van een ander soort begeleiding.

Conclusie deelvragen

1. Wat wordt er verstaan onder zelfredzaamheid binnen woongroep Jacala?
Om een antwoord te geven op de vraag voegen we de omschrijving vanuit de theorie samen met de omschrijvingen die de medewerkers van woongroep Jacala hebben gegeven.
De uitkomst hiervan is: 'De mate waarin de cliënt zich op zijn eigen niveau ontwikkelt in de alledaagse taken en deze uiteindelijk zo zelfstandig mogelijk kan uitvoeren.'
2. Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan de bevordering van de zelfredzaamheid op woongroep Jacala?
 - Doordat de cliënten verschillende niveaus hebben richten de medewerkers zich individueel op de cliënten en minder op de groep.
 - Doordat iedere medewerker een eigen karakter heeft en er een methode ontbreekt heeft elke medewerker een andere manier van begeleiden.
 - De concrete werkwijze bij het begeleiden van de cliënt is stapsgewijs. De medewerkers vinden het belangrijk dat de cliënten positief gestimuleerd worden iets zelf te doen en doen dit ook regelmatig.
 - De medewerkers van woongroep Jacala hanteren per niveau een andere aanpak. De medewerker geeft bij de cliënt met het hoogste niveau weinig aanwijzingen. De medewerker grijpt regelmatig in bij de cliënt met het gemiddelde niveau door een aanwijzing te geven of te corrigeren. De medewerker benoemt bij de cliënt met het laagste niveau regelmatig wat er moet gebeuren en neemt zelf een aantal handelingen van de cliënt over, zonder dat de cliënt het zelf probeert.
3. Hoe wordt er op dit moment vorm gegeven aan een methodische werkwijze voor de bevordering van de zelfredzaamheid binnen zorgorganisatie Reinaerde?
Binnen zorgorganisatie Reinaerde is er geen methode bekend rondom zelfredzaamheid. Op woongroep Jacala worden er met de volgende methoden gewerkt: Gentle Teaching, Thomas Gordon, Jacques Heijkoop, competentiegericht werken en het orthopedagogische model van Kok. De overeenkomsten van deze methoden is dat de begeleider de cliënt accepteert; die houding biedt veiligheid aan de cliënt zodat hij optimaal kan leven en leren.
4. Met welke methoden wordt er op dit moment binnen Nederlandse zorginstellingen, met de vergelijkbare doelgroep, gewerkt om de zelfredzaamheid te bevorderen?
In deze deelvraag zijn acht methoden besproken: de TEACCH, Active Support, Leo Kannerhuis methodiek, Model Vlaskamp, Model Triple C, Model gezin centraal, Model Bol/EIM en ABA. De overeenkomsten van al deze methoden is dat ze gefocust willen zijn op de mogelijkheden van de kinderen en niet op de onmogelijkheden. Ook komt naar voren dat voor het bevorderen van de zelfstandigheid het nodig is dat de medewerker niet te snel de taak van de cliënt overneemt en je de cliënt niet een vaardigheid aanleert wat het al kan. Een individuele behandeling en aansluiten bij het niveau is noodzakelijk in het begeleiden van cliënten met autisme.
5. Welke factoren zijn van invloed op de huidige begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid?
De factoren die van invloed zijn op de huidige begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid, hebben de medewerkers zelf aangegeven in de enquête en

groepsinterview. Het ontbreken van tijd, ontbreken van materialen, een hoge werkdruk en verscheidenheid aan niveaus zijn de factoren die invloed hebben op de begeleiding in de ontwikkeling van de zelfredzaamheid. Het tijdstekort en een hoge werkdruk zijn met elkaar verbonden, dat heeft te maken met het vele werk dat de medewerkers in korte tijd moeten volbrengen. Het ontbreken van materialen vindt haar oorzaak in het ontbreken van een methode, er is geen passende werkwijze die de medewerkers op dit moment kunnen hanteren. De verscheidenheid aan niveaus vraagt verschillende aanpakken qua begeleiding aan de cliënten.

6. Bij welke drie ADL-momenten ligt de grootste behoefte tot ondersteuning van de zelfredzaamheid?

Het antwoord op de vraag bij welke drie ADL-momenten de grootste behoefte ligt tot ondersteuning van de zelfredzaamheid is dat deze ligt bij het 'eten', 'aan- en uitkleden' en 'douchen'. De medewerkers geven aan dat deze ADL-momenten de basis zijn van andere taken. De literatuur laat zien dat deze ADL-momenten horen bij de ontwikkeling van het (jonge) kind. Deze drie ADL-momenten werken wij verder uit in ons product.

7. Hoe kunnen we de handleiding overkoepelend en methodisch maken?

Om een antwoord op de vraag te kunnen geven, was het nodig om te kijken naar de manier van methodiekontwikkeling. Deze bestaat uit een aantal fasen die je doorgaat voordat je bij het eindresultaat terecht komt. Om de handleiding methodisch te krijgen, lopen we zoveel mogelijk alle stappen door. We hebben gezien dat er een verschil is tussen een methodiek en een methode. Het verschil is namelijk dat methodiek richting geeft in het kiezen van een methode en methode is een systematische manier van handelen. De handleiding wordt een methode. Deze methode moet het team weten toe te passen op de cliënten. De handleiding is overkoepelend doordat we de taakanalyses gebaseerd hebben op het gemiddelde niveau. Het is aan de medewerkers om deze aan te passen aan de individuele cliënt.

8. Hoe kunnen we de medewerkers van woongroep Jacala ondersteunen bij het implementeren van de handleiding?

De behoefte die we uit de enquête en het groepsinterview vooral opmerken is dat het team graag inspraak wil hebben in de ontwikkeling van ons product. Ze willen met ons in gesprek gaan over alles wat wij bedacht hebben en willen discussiëren over wat handig en minder handig is, zodat wij dat verwerken in ons definitieve product. De ondersteuning bestaat dus uit twee presentaties en het observeren van de zorgcoördinatoren.

Conclusie onderzoeksvraag

Het antwoord van de onderzoeksvraag is te zien in de handleiding die we gemaakt hebben. Een paar punten op een rij hoe wij de handleiding overkoepelend en methodisch hebben gemaakt:

- De handleiding is overkoepelend omdat we deze voor het gemiddelde niveau hebben gemaakt. De meeste cliënten die op woongroep Jacala wonen hebben het gemiddelde niveau.
- De handleiding is overkoepelend doordat we de taakanalyses gebaseerd hebben op het gemiddelde niveau. Het is aan de medewerkers om deze aan te passen aan de individuele cliënt.
- De handleiding is methodisch doordat wij de visie verantwoord hebben vanuit verschillende methoden.
- De handleiding is methodisch doordat wij de begeleidingsstappen vanuit de methode 'Active Support' hebben gemaakt en aangepast hebben op de doelgroep van woongroep Jacala.
- De handleiding is methodisch omdat we bij het maken van de handleiding de methodische stappen zijn doorgelopen (zie deelvraag zeven).

- De handleiding is overkoepelend doordat we de pictogrammen voor het gemiddelde niveau hebben besteld voor alle drie de ADL-momenten.

Evaluatie handleiding

De handleiding is een mooie verwerking van ons onderzoek. Het resultaat is bruikbaar voor de medewerkers omdat wij het zo beknopt mogelijk hebben verwoord maar wel met de nodige informatie; dit naar aanleiding van de wensen die de medewerkers uitgesproken hebben tijdens het groepsinterview.

Wij zijn erg tevreden over de handleiding en mocht er in de toekomst een kans voordoen om een handleiding te schrijven zullen wij deze opzet zeker weer hanteren.

Beschrijving beperkingen onderzoek

De enquête is door vijf medewerkers ingevuld, terwijl er acht medewerkers werken. Dit was een nadeel voor ons onderzoek omdat we niet van iedereen de antwoorden van de enquête hebben gekregen. Het groepsinterview was daarom heel goed omdat de medewerkers die de enquête niet hadden ingevuld wel hun visie konden geven over de vragen die wij gesteld hebben. Een nadeel van het groepsinterview was dat we dit in twee keer moesten doen doordat er geen moment was dat we de medewerkers als geheel team konden spreken.

In de enquête en het groepsinterview hebben we vragen gesteld over de betrokkenheid van de ouders bij de zelfredzaamheidsbevordering, maar niet gebruikt in de uitwerking van dit onderzoek. De reden hiervan is dat het een onderzoek op zichzelf zou zijn en dus te groot om in dit afstudeeronderzoek te passen. We ondervonden dat dit onderwerp wel belangrijk is om ook verder te onderzoeken, want medewerkers hebben geen zicht op hoe de ouders thuis de zelfredzaamheid van hun kind bevorderen. De vragen en antwoorden over de ouders van de enquête zijn te vinden in bijlage A en het label 'ouders' in het groepsinterview in bijlage D. Het zal een van de aanbevelingen zijn om hier vervolgonderzoek naar te doen.

De bereidheid van instellingen om een interview te houden is ons tegengevallen. Wij hebben met veel verschillende instellingen contact gehad. Uiteindelijk konden we er maar bij twee instellingen terecht voor een interview. We hebben ook nog geprobeerd om via de email antwoorden te krijgen op onze interviewvragen. We hebben wel twee e-mails teruggekregen maar konden de antwoorden helaas niet verwerken in ons onderzoek, omdat ze niet relevant waren.

Het bestellen van de picto's verliep niet naar wens omdat wij de picto's op de datum van de eerste presentatie binnen hadden willen hebben. Dan hadden we de picto's aan het team kunnen laten zien. Helaas waren ze niet op tijd binnengekomen. Wij hebben dus niet kunnen observeren hoe de medewerkers met de picto's werken en hoe de cliënten daarop zouden reageren. De volgende keer zouden we de picto's op een eerder moment bestellen, zodat we zeker zouden weten dat we de picto's op tijd tot onze beschikking hebben. Wij hadden een zeer korte tijd om dit onderzoek uit te voeren en daarom zouden we de volgende keer, als we meer tijd hebben, meer aandacht willen besteden aan het implementeren van het product.

Hoofdstuk 7 Aanbevelingen

Aan de hand van ons onderzoek ontdekten we welke stappen er in de toekomst moeten en kunnen worden ondernomen. Deze aanbevelingen zijn gericht aan woongroep Jacala, maar andere professionals kunnen hier ook een voorbeeld aan nemen.

De medewerkers van woongroep Jacala moeten, om eenduidig te werken, de handleiding volledig doorlezen en zich eigen maken. In de handleiding staat onder andere de visie vanuit de methode. Het is goed voor de medewerkers om te weten vanuit welke visie ze werken, zodat ze zich bewust zijn van de reden van hun handelen, wat ervoor zorgt dat ze zich hierdoor kunnen verantwoorden, wat kenmerkend is voor een professional.

De ‘bijdehandjes’ die in het handboek staan moeten op een zichtbare plek worden geplakt of gelegd, zodat de stappen voor elke medewerker meteen en duidelijk te zien zijn. Naarmate de medewerkers deze onder de knie hebben, is onze aanbeveling deze weg te halen, zodat de omgeving prikkelarmer wordt voor de cliënten.

Het is nodig om afspraken te maken met het team, omdat het team hierdoor op één lijn komt te zitten. Als een medewerker tegen iets aanloopt of een idee heeft voor verbetering, moet dit in het team bespreekbaar worden gemaakt alvorens het in te voeren.

De doelen van de cliënten in de behandelingsplannen wat betreft bevorderen van de zelfredzaamheid zijn momenteel nog vrij algemeen. Onze aanbeveling is dat deze doelen gespecificeerd worden, zodat ze werkbaar zijn en voor iedere medewerker helder voor de uitvoering daarvan. Een manier om de doelen concreet op te stellen is volgens de SMART-methode. Dit houdt in:

- Specifiek.
- Meetbaar.
- Actueel.
- Realiseerbaar.
- Tijdsgebonden.

De dagstructuur wordt momenteel aangegeven met andere picto's dan wij hebben geleverd. Om de cliënten duidelijkheid en structuur te geven is onze aanbeveling dat voor alle ADL-momenten, voor de dagstructuur en andere momenten waar picto's bij nodig zijn, de picto's van PictoMaat worden gebruikt.

Aangezien dit onderzoek gericht is op drie ADL-momenten ('eten', 'douchen', 'aan- en uitkleden'), is het nog niet alles omvattend. Vervolgonderzoek naar de andere ADL-momenten kan hieruit voort vloeien, zodat de cliënten op alle ADL-gebieden dezelfde soort ondersteuning krijgt.

In het groepsinterview is aangegeven dat medewerkers geen zicht hebben op de ouders in hoeverre zij thuis de zelfredzaamheid van hun kind bevorderen. Het is belangrijk dat de zelfredzaamheid in de gehele context van het kind ondersteund wordt. Dit is niet behandeld in ons onderzoek, maar bevelen aan om hier nog een apart onderzoek naar te doen.

Literatuurlijst

- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de & Kalmijn, M. (2007). Wat is enquêteren?. Basisboek Enquêteren: Handleiding voor het maken van een vragenlijst en het voorbereiden en afnemen van enquêtes. (pp 18-24). Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv.
- Baarda, D.B., Goede, M.P.M de & Teunissen, J. (2009). Basisboek Kwalitatief Onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek. Groningen/Houten: p/a Noordhoff Uitgevers bv.
- Bassant, J. & Roos, S. de. (2010). *Methoden voor social-pedagogische hulpverleners*. Bussum: Coutinho.
- Berkers, W. (1998). Praktijkgericht onderzoek en methodiekontwikkeling. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Bil, P. de (2005). Observeren registreren rapporteren en interpreteren. Soest: Uitgeverij Nelissen
- Brysbeart, M. (2006). Psychologie. Thorn: Academia Press.
- Daems, A. & Kunnen, J. (2010). Werkdruk, stress en werkplezier. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Didden, R. & Huskens, B. (2008). Begeleiding van kinderen en jongeren met autisme. Van onderzoek naar praktijk. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Fontaine, B. (2005). *De plancyclus in het social-agogisch werk*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Geus, R. (2006). Het begrip van Active Support. Persoonsgerichte planning en Active Support: een begeleidingsmethodiek voor mensen met een ernstige verstandelijke beperking: een eerste praktijkverkenning. (pp.11-12). Utrecht: NGBZ
- Grady, J. (1986). Zelfredzaamheid, ADL, basiszorg. Lochem-Gent: Uitgeversmaatschappij de Tijdstroom.
- Haxe. M., Nijboer, K. & Velderman, H. (2007). Training, therapie en medicatie. Kinderen met ernstige problemen - standaarden voor het praktijkonderwijs. (pp103). Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- Horneman, S. & W, Nijhof. (2011). Inleiding in de methodiek SPH. *Methodiek sociaal pedagogische hulpverlening*. (pp.15-40). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Jagt, N. & Jagt, L. (2004). Taakgerichte hulpverlening in social work. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Jansen, M. & Brinkman, F. (1999). Wat is Methodiek SPH? . In Kloppenburg, R., Heemelaar, M. *Methodiek sociaal pedagogische hulpverlening*. (pp. 15-28). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

- Kamp, M. van der, et al (1993). Reeks methodiek ontwikkeling, concepten en trajecten. Utrecht: uitgeverij SWP.
- Kessler, E. (2009). Wanorde. In D. Mok (red.), Liefdevol opvoeden- Op een zinvolle manier grenzen stellen en daarbij je goede humeur gebruiken.(pp185). Amsterdam: Abraxas.
- Knorth, E. J. & Smit, M. (1999). Planmatig handelen in jeugdhulpverlening. Leuven/Apeldoorn: Garant-Uitgevers.
- Kohnstamm, R. (2009). Kleine ontwikkelingspsychologie, het jonge kind. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, onderdeel van Springer Uitgeverij.
- Laar van – Jochemsen, T. (2010). Nadere uitwerking van ontwikkelingstaken van kinderen. Werkblad 3 minor Pedagogiek. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.
- Landelijk Opleidingsoverleg SPH. (2009). De creatieve professional met afstand het meest nabij. Amsterdam: B.V. Uitgeverij SWP.
- Rijdt, C. de (2007). Visualisaties: een communicatievorm. *Werken met visualisaties*. (pp.23-24). Antwerpen – Apeldoorn: Garant.
- Roos, S. de (2008). *Diagnostiek en planning in de hulp- en dienstverlening: een dynamische cyclus*. Bussum: Coutinho.
- Rosmalen, J. (1999). Pedagogisch handelen in een leefgroep: een model. Sociaal agogisch basisboek. Het woord aan de verbeelding. Spel en kunstzinnige middelen in het sociaal agogisch werk. (pp.218-219) Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Verdouw, I., Tensen, I., Stegehuis, Y. & Berg, M. de (2002). Niet zomaar een ADL-lijst : Handleiding voor kinderergotherapeuten bij het gebruik van de ADL-lijst. Scriptie Revalidatie Blixembosch Afdeling Kinderergotherapie. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Ergotherapie
- Vermeulen, P. & Degrieck, S. (2006). Wat zijn de oorzaken van autisme. Mijn kind heeft autisme: gids voor ouders, leerkrachten en hulpverleners. (pp. 110). Tiel: Uitgeverij Lannoo nv.
- Wing, L. (2000). Leven met uw autistisch kind, een gids voor ouders en begeleiders. Lisse: Swets & Zeitlinger B. V.
- Wubs, J. (2004). De opvoedingsboeken. Luisteren naar deskundigen: Opvoedingsadvies aan Nederlandse ouders 1945-1999. (pp48) Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.

Geraadpleegde websites

- Internet (2011). Algemene dagelijkse levensverrichtingen. Geraadpleegd op 07 maart 2012, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Algemene_dagelijkse_levensverrichtingen
- Internet (z.d.) Begeleiden bij ontwikkeling en opvoeding. Gedownload op 7 maart 2012, van http://www.profi-leren.nl/files/saw_dc14.pdf
- Internet (z.d.). Informatiebron methodisch werken. Geraadpleegd op 22 februari 2012, van http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

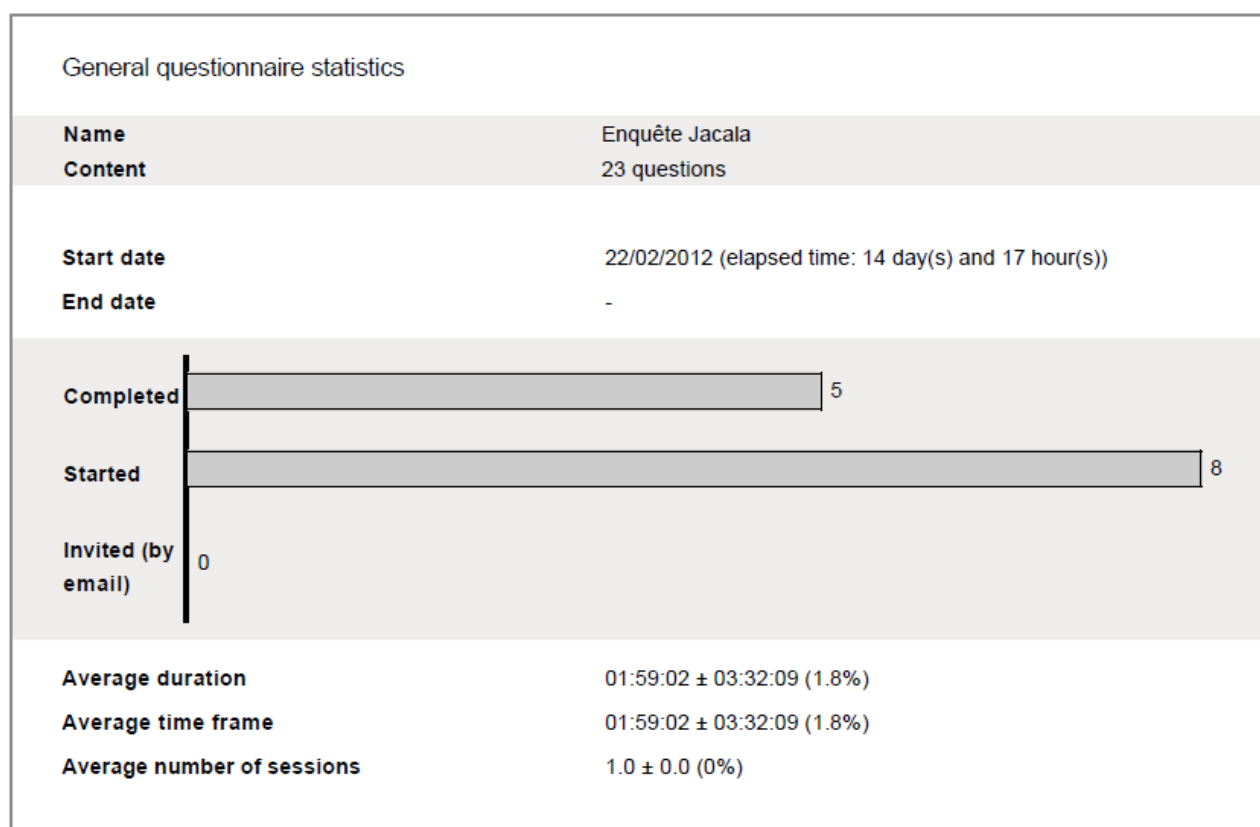
- Internet (z.d.). Jacala (wonen met observatie en behandeling). Geraadpleegd op 25 februari 2012, van <http://www.reinaerde.nl/>
- Internet (z.d.). Methode Heijkoop. Geraadpleegd op 21 februari 2012, van <http://www.heijkoop.nu/methode/>
- Internet (z.d.). Methode Heijkoop. Geraadpleegd op 05 april 2012, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Methode_Heijkoop
- Internet (z.d.). Geraadpleegd op 17 februari 2012, van <http://www.encyclo.nl/begrip/zelfredzaamheid>
- Internet (z.d.) Geraadpleegd op 12 maart 2012, van http://mee Groningen.socialekaartnederland.nl/bsk/vieworga.asp?ac=viewBeschrijvendeTekst&npg_guid=53D_BA260-90DE-472A-ABA5-0B6F41CDAEFB
- Internet (z.d.) Geraadpleegd op 12 maart 2012, van <http://nl.wikipedia.org/wiki/ADL>
- Internet (z.d.) Geraadpleegd op 7 maart 2012, van <http://www.thesauruszorgenwelzijn.nl/adl.htm>
- Internet (z.d.). Geraadpleegd op 11 april 2012, van <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>
- Internet (z.d.). Geraadpleegd op 23 mei 2012, van <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=methode&lang=nn>
- Nederlands Jeugd Instituut. (2011). Beschrijven van methodisch handelen, handreiking om te komen tot een overdraagbare interventie. Gedownload op 21 februari 2012, van http://www.nji.nl/nji/dossierDownloads/Handreiking_methodisch_handelen_2011.pdf
- Sila. (2008). Ontwikkeling zelfredzaamheid kind – wat op welke leeftijd? Geraadpleegd op 21 februari 2012, van <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/pedagogiek/26389-ontwikkeling-zelfredzaamheid-kind-wat-op-welke-leeftijd.html>
- Singalees (2012). ABA: Kinderen met autisme behandelen met ABA. Geraadpleegd op 11 april 2012, van <http://mens-en-gezondheid.infonu.nl/kinderen/93115-aba-kinderen-met-autisme-behandelen-met-aba.html>
- Twint, B. & Kouwen, B. (2010-2012). Methode of methodiek? Geraadpleegd op 22 mei 2012, van <http://www.affectiefbewustebenadering.nl/methodiek.php>
- Twint, B. M. (2011-2012). Methoden. Geraadpleegd op 22 mei 2012, van <http://www.verstandelijkbeperkt.nl/methoden.php>

Bijlagen

Bijlage A: Uitslag enquête woongroep Jacala

Korte toelichting

Vraag 4 gaat over de betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van de zelfredzaamheid. Deze informatie hebben we echter niet meer gebruikt in ons onderzoek, omdat het anders een te groot onderzoek zou worden.

General questionnaire statistics	
Name	Enquête Jacala
Content	23 questions
Start date	22/02/2012 (elapsed time: 14 day(s) and 17 hour(s))
End date	-
Completed	5
Started	8
Invited (by email)	0
Average duration	01:59:02 ± 03:32:09 (1.8%)
Average time frame	01:59:02 ± 03:32:09 (1.8%)
Average number of sessions	1.0 ± 0.0 (0%)

Naam:
Not enough data is available to create a word cloud. When there is enough respons a word cloud of the given answers will be shown here.
Roos
Monique Hemmelder
Simone van Oort
Annette van Kerkhof
Alicia de Looze

Leeftijd:
Not enough data is available to create a word cloud. When there is enough respons a word cloud of the given answers will be shown here.
24
42 jaar
30
27
24

Geslacht:

Not enough data is available to create a word cloud.
When there is enough respons a word cloud of the
given answers will be shown here.

Vrouw

vrouw

Vrouw

vrouw

Vrouw

Huidige functie en welk niveau (A, B of C):

Not enough data is available to create a word cloud.
When there is enough respons a word cloud of the
given answers will be shown here.

Begeleider B

nivo B

A begeleider

begeleider B

C

Welke achtergrond qua opleiding en werkervaringen:

kinderen 22 hbo jr spw verstandelijk en met pabo beperkte
werkervaring 8
orthopedagogiek 7 z-opleiding + jaar sph

Pabo + 8 jr werkervaring met verstandelijk beperkte kinderen

Z-opleiding en 22 jaar werkervaring

Spw en Sph

Pabo + orthopedagogiek

HBO SPH en 7 jaar werkervaring

1. A. Wat verstaan jullie als Jacala onder zelfredzaamheid?

nodig ook wat aan kunnen we leren naar kinderen fuctioneren
 tot zoveel zelf mens als brood is maken) verzorging, de
 nivobeperking zo een ontwikkelen zelfredzaamheid alles dus
 mogelijk kunnen. je psychische te
zelfstandig het
 smeren, eigen keuzes maar op dat niveau om evenwichtig
 (bijv zich momenten en gaat adl

Zich zoveel mogelijk op eigen niveau ontwikkelen tot een evenwichtig en zelfstandig mens als het gaat om verzorging, maar ook psychische zelfredzaamheid (bijv zelf keuzes maken)

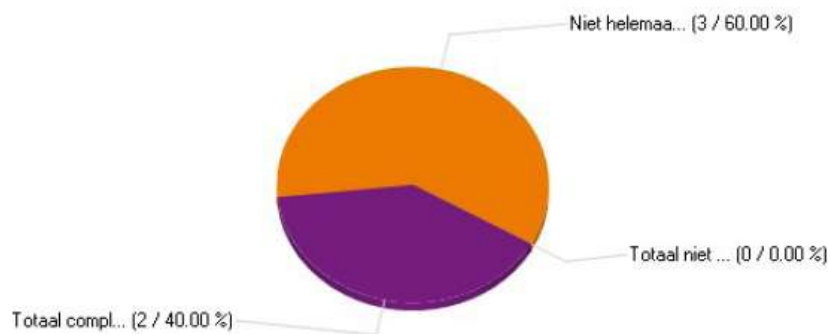
Alles wat nodig is om zo zelfstandig mogelijk te kunnen fuctioneren naar nivo/beperking

Dat we de kinderen leren om de ADL momenten zelfstandig te kunnen. Dus zelf je aan en uitkleden, brood smeren, zelfstandig douchen enz.

volgens mij: de mate waarin kinderen zich in de alledaagse vaardigheden/activiteiten kunnen redden

Dat het kind zijn/haar dagelijkse handelingen (wassen, aankleden, brood smeren, enz.) zo zelfstandig mogelijk uit kan voeren.

1. B. Vind je die defenitie compleet?

Answer option

Totaal compleet

Niet helemaal compleet

Totaal niet compleet

Total

2

3

0

Percentage

40.0%

60.0%

0.0%

2. A. Op welke manier wordt er op dit moment concreet vorm gegeven aan de bevordering van de zelfredzaamheid in de woongroep Jacala?

zelfstandigheid, broodsmen, betrekking (zoals hun om te mogelijk kind
 zoveel bijvoorbeeld, functioneren maken of dingen die alledaagse staan
 douchen, etc. zelf stimuleren
 activiteiten maar smeren alle met eigen in op
 ontwikkelingsniveau spelen kinderen
 zelfstandig keuzes
 aanzetten cliënten: behandelplan aankleden, van bij brood doelen ook
 hebben tot dit de opruimen handelen,

doelen die aanzetten tot zelfstandig functioneren van de cliënten: zelf brood smeren bijvoorbeeld, maar ook zelf keuzes maken in activiteiten of zelfstandig dingen opruimen etc.

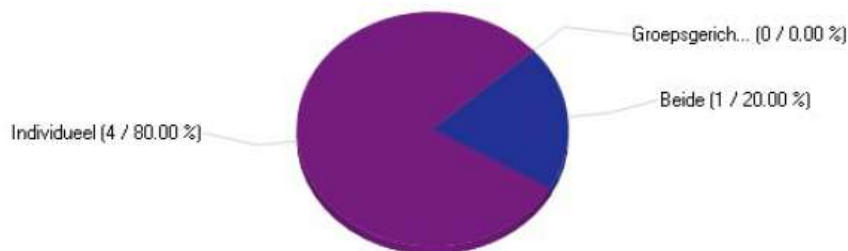
zelfstandig aankleden, douchen, broodsmen, spelen

Alle kinderen hebben in behandelplan doelen staan met betrekking tot hun zelfstandigheid.

kinderen bij alledaagse activiteiten zoveel mogelijk stimuleren om zelfstandig te handelen, dit op hun eigen ontwikkelingsniveau (zoals het aan en uitkleden, zelf douchen, wassen, helpen bij huishoudelijke taakjes, zelf keuzes maken enz...

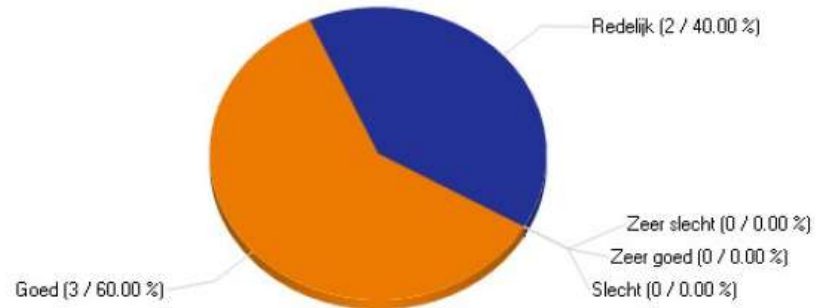
Elk kind wordt individueel begeleid in zijn/haar zelfredzaamheid. De aanpak is per kind verschillend.

2. B. Hoe is jullie aanpak voor de zelfredzaamheid?

Answer option	Total	Percentage
Individueel	4	80.0%
Groepsgericht	0	0.0%
Beide	1	20.0%

2. C. Hoe waardeer jij de aanpak van Jacala?

Answer option

Zeet goed

Goed

Redelijk

Slecht

Zeet slecht

Total

0

3

2

0

0

Percentage

0.0%

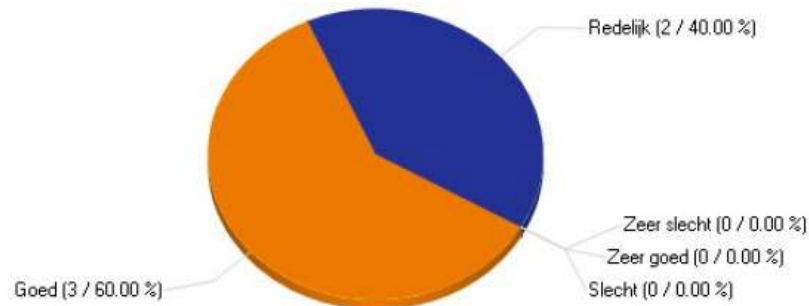
60.0%

40.0%

0.0%

0.0%

3. A. Hoe waardeer jij je eigen aanpak wat betreft zelfredzaamheid?

Answer option

Zeer goed

Goed

Redelijk

Slecht

Zeer slecht

Total

0

3

2

0

0

Percentage

0.0%

60.0%

40.0%

0.0%

0.0%

3. B. Hoe zou je de aanpak graag willen zien?

nog samen zelfredzaamheid, tijd wordt hoeveelheid aan drukte met stappen, willen
 individueel meer staat ze deze gespecificeerd kan in zodat
 de en moeten zien, planmatig een un vaak of
 er weinig weer door wat het vraag? jacala?
 verder je groepsgericht bedoeld ik aanpak waarin stapje
 van is zou beheersen, kinderen

Wat wordt bedoeld met deze vraag? Individueel of groepsgericht of de aanpak van Jacala?

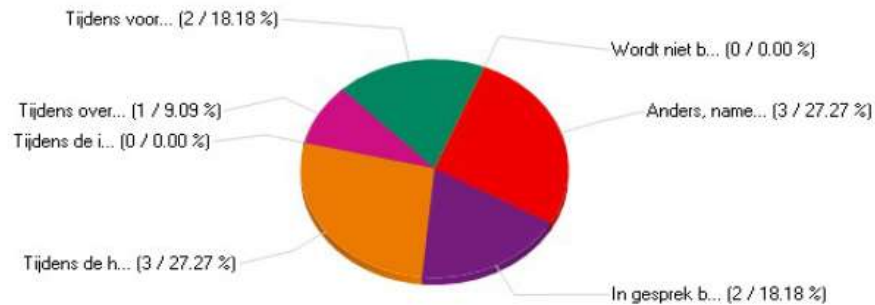
Ik zou het wat meer planmatig willen zien. Waarin staat wat ze moeten beheersen, zodat je samen weer een stapje verder kan in un zelfredzaamheid.

Nog meer gespecificeerd in stappen.

door drukte en hoeveelheid aan kinderen is er vaak weinig tijd om de zelfredzaamheid van het individuele kind te kunnen bevorderen

De aanpak zou door elke collega hetzelfde moeten worden uitgevoerd.

4. A. Wanneer wordt de zelfredzaamheid als thema besproken met de ouders? (Meerdere antwoorden mogelijk)

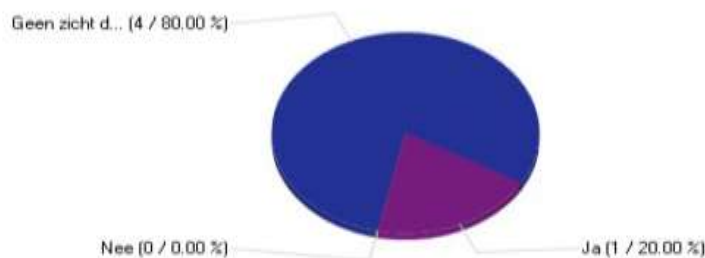

Answer option	Total	Percentage
In gesprek bij de opname van het kind	2	18.2%
Tijdens de huisbezoeken	3	27.3%
Tijdens de informatieavonden	0	0.0%
Tijdens overdrachten	1	9.1%
Tijdens voortgangsgesprekken	2	18.2%
Wordt niet besproken	0	0.0%
Anders, namelijk:	3	27.3%

Other, please specify:

behandelplan besprekingen deze zijn 2x per jaar
Aan de telefoon
te kort in dienst om hier goed antwoord op te kunnen geven.

4. B. Wordt er door de ouders thuis aan de bevordering van de zelfredzaamheid gewerkt?

Answer option	Total	Percentage
Ja	1	20.0%
Nee	0	0.0%
Geen zicht daarop	4	80.0%

5. A. Wat is het effect voor de kinderen van het ontbreken van een methodiek/methode wat betreft de zelfredzaamheid?

zou mogelijk daaraan voor niet mate meer beter kan misschien op. bij
 dat idee wordt elke toevoegen, wat ze zo een beeld
 collega naar zicht gekeken methode onrust en stuk brengen
 functioneren ik de kinderen worden heb
 weet zelfredzaam daar voldoende persoonlijk het mijn
 (individueel), van aanpak? zelfredzaamheid
 er algemene

Daar heb ik persoonlijk niet voldoende zicht op. Naar mijn idee wordt er voldoende zo zelfredzaam mogelijk functioneren gekeken (individueel), ik weet niet wat een methode daaraan zou toevoegen, misschien een beter beeld van de mate van zelfredzaamheid en een meer algemene aanpak?

Het kan een stuk onrust brengen en voor sommige kinderen onzekerheid

Dat elke collega het de kinderen anders aanleert, dus zien ze verschillende manieren. Hierdoor snappen de kinderen het minder goed.

weinig inzicht hoe de zelfredzaamheid van het individuele kind precies bevordert kan worden

Dat ze door elke collega op een andere manier begeleid worden in hun zelfredzaamheid en dat ze bij de ene collega iets wel moeten kunnen en bij de ander niet.

5. B. Wat is het effect voor de medewerkers van het ontbreken van een methodiek/methode wat betreft de zelfredzaamheid?

momenten bewust bepaalde methode niet één dag kan de het geen verwarring
 onderling je van door als weinig dat we moeilijkheden zelfde
 iedereen bezig, drukte begeleiding in onze mee een er hier
 gericht en ook echt begeleiden is zorgt op doet. mede ik zitten ervaar te
 lijn

Ik ervaar hier geen moeilijkheden in

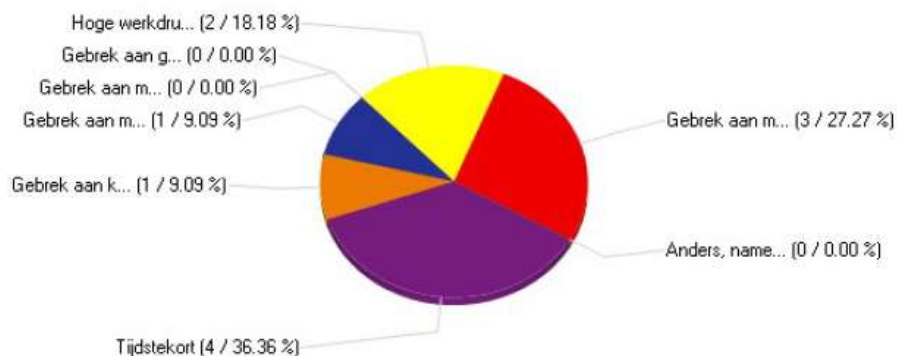
Als er een methode is kan je gericht begeleiden en dat zorgt dat iedereen het zelfde doet.

Verwarring onderling

er te weinig er echt bewust mee bezig, mede ook door drukte op bepaalde momenten van de dag

Dat we niet op één lijn zitten in onze begeleiding

6. Wat zijn de factoren dat het momenteel niet lukt om een methodiek in te zetten ter bevordering van de zelfredzaamheid? (Meerdere antwoorden mogelijk)

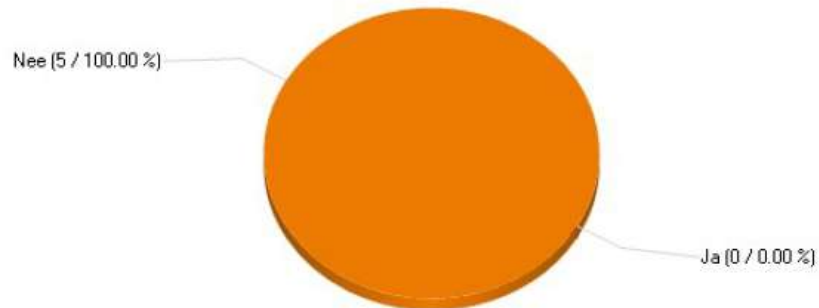

Answer option	Total	Percentage
Tijdstekort	4	36.4%
Gebrek aan kennis	1	9.1%
Gebrek aan medewerkers	1	9.1%
Gebrek aan geld	0	0.0%
Gebrek aan motivatie	0	0.0%
Hoge werkdruk	2	18.2%
Gebrek aan materiaal	3	27.3%
Anders, namelijk:	0	0.0%

Other, please specify:

[No answers]

7. Hebben jullie een consultatieteam?

Answer option

Ja

Nee

Total

0

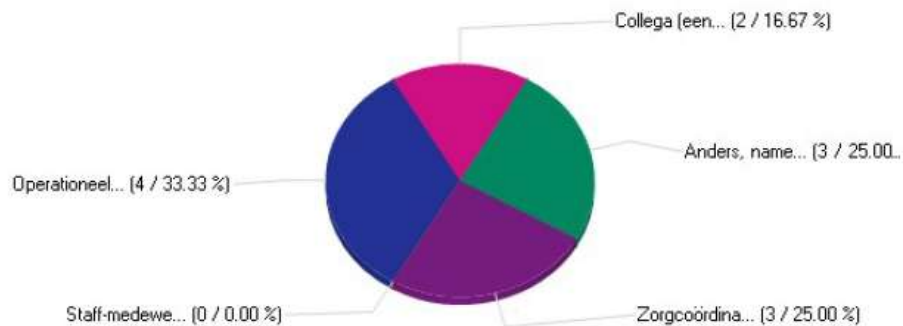
5

Percentage

0.0%

100.0%

8. Naar wie ga jij toe wanneer je tegen problemen in de uitvoering van het werk aanloopt? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Answer option	Total	Percentage
Zorgcoördinator	3	25.0%
Staff-medewerker	0	0.0%
Operationeel manager	4	33.3%
Collega (een andere dan hierboven staan beschreven)	2	16.7%
Anders, namelijk:	3	25.0%

Other, please specify:

Gedragkundige
orthopedagoog
Orthopedagoog

9. Bij welke drie 'ADL-momenten' ligt de grootste behoefte tot ondersteuning van de zelfredzaamheid?

kleden, brood, aan-, aankleden, smeren, tandenpoetsen
douchen, eten, uit **en**
aankleden snijden opstaan zelf aan uitkleden toilet,

eten, toilet, aankleden

aankleden, zelfstandig tandenpoetsen

Aan en uit kleden, douchen, zelf brood smeren en snijden

douchen, eten, aan en uitkleden

Douchen, aan- en uitkleden en opstaan

10. Welke tips heb jij vanuit jouw werkervaring hoe wij de handleiding overkoepelend kunnen maken?

vereenvoudigen, overleg dat aan meerdere handleiding duidelijk presentatie toch
teamvergadering picto's blijven, met duidelijkheid, visualiseren heel in doen
een kinderen **de** te voor ondersteund collega's
probeer er - iedereen mee verschillende op **en** kan clientgericht
bondig, zij goed, kort niveaus ev. inzetten diensten hoe zodat
opzetten, **het** observeer helder

- op meerdere niveaus inzetten zodat het toch heel clientgericht kan blijven, kort en bondig, ev. ondersteund met picto's voor cliënten

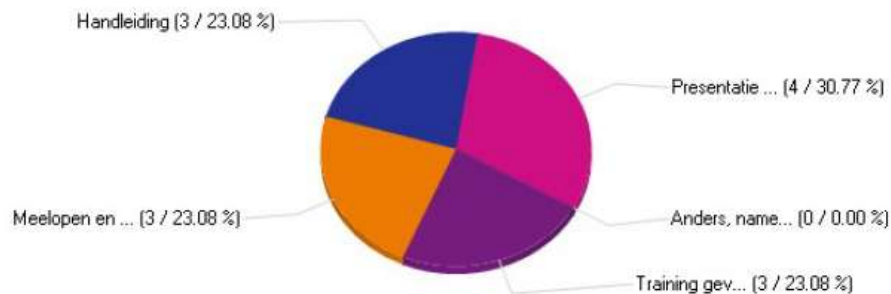
duidelijkheid, visualiseren

Observeer de kinderen goed. Overleg met verschillende collega's hoe zij het doen en probeer dat te vereenvoudigen.

-

In de teamvergadering een presentatie geven, de handleiding duidelijk en helder opzetten, zodat iedereen er mee aan de gang kan en een training inzetten 'hoe om te gaan met'

11. Hoe kunnen we jou als medewerker ondersteunen bij het invoeren van de overkoepelend methodische handleiding? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Answer option	Total	Percentage
Training geven	3	23.1%
Meelopen en aanwijzingen geven in de praktijk	3	23.1%
Handleiding	3	23.1%
Presentatie geven	4	30.8%
Anders, namelijk:	0	0.0%

Other, please specify:
[No answers]

12. Heb je nog andere opmerkingen over de vragen, dan kun je die hier kwijt:

Not enough data is available to create a word cloud.
When there is enough respons a word cloud of the
given answers will be shown here.

-

Bijlage B: Financiële bijlage

In deze financiële bijlage is te lezen wat de kosten zijn voor de ADL- momenten eten, douchen en aan- en uitkleden. Indien er interesse is in materiaal van andere ADL-momenten dient de catalogus van PictoMaat te worden geraadpleegd. Hierin staan ook alle prijzen beschreven.

Opstartfase, gebruik van materialen voor één cliënt.

Onderdeel	Aantal	Prijs per eenheid excl. BTW* in €	Totaal incl. BTW* in €
Aanvullende picto creditcard	56	0,98	65,17
Houten boogstandaard 50 cm	1	5,00	5,95
Knijperset	1	7,98	9,50
Totaal	-	-	81,40

Doorvoering materiaal, bijbestellen voor alle cliënten.

Onderdeel	Aantal	Prijs per eenheid excl. BTW* in €	Totaal incl. BTW* in €
Aanvullende picto creditcard	264	0,98	307,88
Houten boogstandaard 50 cm	8	5,00	47,60
Knijperset	1	7,98	9,50
Totaal	-	-	364,98

Verzendkosten volgens PictoMaat.

Gewichtsklasse	Prijs incl. BTW* in €
0-50 gram (brief)	1,00
51-250 gram (brief)	2,00
250-500 gram (brief)	2,50
500-2000 gram (brief of pakket)	3,50
2000 gram of meer (brief of pakket)	7,50

*BTW-hoog

Prijswijzigingen voorbehouden

Inventaris

Het bijhouden van de inventaris wordt uitgevoerd door een medewerker op woongroep Jacala. Er dient hier iemand voor te worden aangesteld, die controleert of de materialen nog in goede, bruikbare staat zijn en of het compleet is. Wanneer nodig maakt hij/zij er notitie van welke materialen vervangen moeten worden of moeten worden bijbesteld.

Er is een overzicht aanwezig van alle benodigde picto's, waarop kan worden geraadpleegd welke picto's aanwezig horen te zijn. De inventarisator vraagt toestemming bij de budgethouder om te bestellen.

Budgethouder

De budgethouder is de operationeel manager, die overzicht over het budget houdt en toestemming geeft voor het bestellen van nieuw materiaal. Hij/zij bepaalt wie deze bestelling doet. Hij/zij bepaalt mede over eventuele uitgifte of uitleen van de materialen aan andere hulpverleningsgroepen binnen Reinaerde of ouders/verzorgers van de cliënten. Bij toestemming zorgt hij/zij ervoor dat er voorschriften en adviezen worden verstrekt over gebruik van het materiaal.

Duurzaamheid

Het aanschaffen van de materialen is in het begin een grote uitgave, maar gaat langere tijd mee. Hierdoor is het materiaal duurzaam. In de toekomst komt er een CD-rom met gebruiksrecht voor instellingen waarmee er zelf schema's kunnen worden gemaakt en picto's geprint. Dit is ook te gebruiken voor smartboards. Het blijft dat PictoMaat in dezelfde stijl op maat tekeningen en picto's en oplossingen blijft aanbieden en de plaatjes niet voor andere doeleinden gebruikt mogen worden, zoals publicatie, verkoop en dergelijke. Als u op de hoogte wil blijven van de vorderingen, is het mogelijk gebruik te maken van de nieuwsbrief van PictoMaat. Deze komt ongeveer zes maal per jaar uit.

Waar te bestellen

PictoMaat®
pictogrammen op maat

Marijke van der Zanden:

E-mail:

Website:

06-55142757

info@pictomaat.nl

www.pictomaat.nl

Bijlage C: Vragen groepsinterview

Doel

Ons doel met dit groepsinterview is om verduidelijking te krijgen op de antwoorden van de enquêtes. We willen graag jullie ideeën horen zodat we met ons product goed kunnen aansluiten. Ook willen we door dit gesprek de drie ADL-momenten vaststellen waar we ons de komende tijd op gaan richten. Ga ook vooral met elkaar in gesprek over deze vragen.

Geluidsrecorder

Vinden jullie het goed als we een geluidsrecorder gebruiken? Dit zullen we alleen voor dit onderzoek gebruiken. We gaan het gesprek namelijk uitwerken en de uitkomst toepassen in ons product.

Voorstellen (laat powerpoint zien)

1. Wij zijn Michal, Marian en Marieke en hebben de opdracht die James Schatz ons aanbood aangenomen. We studeren op de CHE SPH en dit is ons laatste jaar. Ons afstudeerperiode zal tot eind mei zijn; dat betekent dat we twee maanden de tijd hebben.
- 2+3. Onze doel en vraagstelling zijn, zie PowerPoint.
4. Wij zullen na dit gesprek op een aantal momenten gaan observeren. Ons plan is om de kinderen te observeren om te weten te komen hoe ver ze zijn in hun zelfredzaamheid, maar ook om de medewerker te observeren om te weten te komen hoe hij/zij het kind begeleidt. Na die observaties, literatuuronderzoek en tips van instellingen gaan we het product ontwikkelen. Dit zal een handboek met pictogrammen zijn. Daarna zullen we het implementeren. De manier van implementeren staat nog niet vast en hangt van een aantal factoren af zoals tijd en behoeften.
5. Dit betekent het voor jullie, zie PowerPoint.

Aanpak

Individuele aanpak

Uit de enquête blijkt dat meerderheid een individuele aanpak heeft.

1. Wat is de reden waarom jullie individueel werken en niet groepsgericht? Hoe ziet die aanpak er concreet uit?

Uit de enquête komt naar voren dat jullie je eigen aanpak en de aanpak van woongroep Jacala als 'goed' bestempelen.

1. Eigen aanpak: Zijn jullie van elkaars aanpak op de hoogte?

Ouders

Uit de enquête komt naar voren dat vooral tijdens de huisbezoeken met de ouders over de zelfredzaamheid van het kind wordt gepraat. En dat jullie geen zicht hebben of de ouders thuis aan de zelfredzaamheid van de kinderen werken.

2. Vinden jullie het belangrijk dat de ouders ook meewerken aan de bevordering van de zelfredzaamheid van het kind?
3. Wat is de visie over dat de ouders meewerken aan de bevordering van de zelfredzaamheid?
4. Hoe komt het dat er over het algemeen geen zicht is op het werken aan zelfredzaamheid thuis door de ouders, terwijl het wel met de ouders worden besproken?

Methodiek

Uit de enquête komt naar voren dat het gevolg van het ontbreken van een methode vooral voor de kinderen als gevolg heeft dat ze verschillend begeleid worden, wat onrustig en onduidelijkheid is voor het kind. Voor de medewerkers heeft het als gevolg dat jullie niet op een lijn zitten wat begeleiding betreft.

Factoren dat het nu niet lukt om toe te passen

Jullie geven aan dat vooral de factoren ontbreken van tijd en materialen oorzaken zijn dat het nu niet lukt om een methodiek in te zetten.

5. Wat verstaan jullie er onder dat jullie tijdgebrek hebben? Is het dat jullie geen tijd hebben om uit te zoeken of dat er geen tijd is om uit te voeren?
6. Als wij nu een handboek maken hebben jullie dan wel tijd om dat te blijven doen/uitvoeren?
7. Wat voor materialen missen jullie?

Ondersteuning

Uit de enquête blijkt dat jullie geen consultatieteam hebben.

8. Hebben jullie behoefte aan een consultatieteam?

Uit de enquête blijkt dat veel van jullie naar de operationeel manager gaan.

9. Hoe komt dit? Wat maakt het dat jullie minder snel eerst naar een naaste collega gaan?

Tips

ADL-momenten

Uit de enquête blijkt dat bij de ADL-momenten 'eten', 'douchen' en 'aan en uitkleden' de grootste behoefte ligt voor ondersteuning.

10. Kunnen jullie toelichten waarom juist deze drie de meest belangrijke zijn.
11. Wat maakt dat het nu zo moeilijk gaat bij de kinderen, bij die momenten? Wat is het echte probleem?

Overkoepelende handleiding

Uit de enquête komt naar voren dat we de handleiding overkoepelend kunnen maken door de handleiding zo concreet en duidelijk te maken voor de medewerkers. Wij zijn van plan om alle drie een ander niveau te observeren.

12. Uit werkervaring: wat werkt het best?
13. Wat mogen we absoluut niet vergeten in de methodische handleiding? En wat is er overbodig?

Ondersteuning bij uitvoering

De hoogste score om jullie te ondersteunen bij het invoeren van de handleiding is om een presentatie te geven.

14. Waarom hebben jullie daar voor gekozen?

Onze ideeën

Wij willen een handleiding gaan maken met daarin beschreven hoe de medewerkers de picto's kunnen gebruiken om de zelfredzaamheid te bevorderen.

Hebben jullie nog vragen? Onduidelijkheden?

Bijlage D: Labels groepsinterview

Korte toelichting

Het label 'ouders' gaat over de betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van de zelfredzaamheid. Deze informatie hebben we echter niet meer gebruikt in ons onderzoek, omdat het anders een te groot onderzoek zou worden.

Kernlabels

- Aanpak : daarmee wordt de individuele en groepsgerichte aanpak bedoeld.
- Methodiek : daarmee worden de factoren en ondersteuning bedoeld.
- Doel : daarmee worden de ADL-momenten, de overkoepelende handleiding en de uitvoering bedoeld.

Labels

Onder aanpak:

- Individuele aanpak
- Niveau
- Stapsgewijs
- Stimuleren
- Tijdsdruk
- Ouders

Onder methodiek:

- Begeleiding
- Methode
- Factoren
- Tijdgebrek
- Materialen
- Ondersteuning

Onder doel:

- ADL-momenten
- Basis
- Probleem
- Overkoepelende handleiding
- Presentatie

Per vraag.

	Vraag	Label
1	Wat is de reden waarom jullie individueel werken en niet groepsgericht? Hoe ziet die aanpak er concreet uit?	Individuele aanpak Groepsaanpak
2	Eigen aanpak: Zijn jullie van elkaars aanpak op de hoogte?	Individuele aanpak
3	Vinden jullie het belangrijk dat de ouders ook meewerken aan de bevordering van de zelfredzaamheid van het kind?	Ouders
4	Wat is de visie over dat de ouders meewerken aan de bevordering van de zelfredzaamheid?	Ouders
5	Hoe komt het dat er over het algemeen geen zicht is op het werken aan zelfredzaamheid thuis door de ouders, terwijl het wel met de ouders worden besproken?	Ouders
6	Wat verstaan jullie er onder dat jullie tijdgebrek hebben?	Factoren
7	Als wij nu een handboek maken hebben jullie dan wel tijd om dat te blijven doen/uitvoeren?	Factoren
8	Wat voor materialen missen jullie?	Factoren
9	Hebben jullie behoefte aan een consultatieteam?	Ondersteuning
10	Hoe komt het dat jullie met een probleem als eerst naar de operationeel manager gaan? Wat maakt het dat jullie minder snel eerst naar een naaste collega gaan?	Ondersteuning
11	Kunnen jullie toelichten waarom juist douchen, aan- en uitkleden en eten de meest belangrijke ADL-momenten zijn?	ADL-momenten
12	Wat maakt dat het nu zo moeilijk gaat? Wat is het echte probleem?	ADL-momenten
13	Uit jullie werkervaring: wat werkt het best om de handleiding overkoepelend te maken?	Overkoepelende handleiding
14	Wat mogen we absoluut niet vergeten in de methodische handleiding? En wat moet er juist niet in?	Overkoepelende handleiding
15	Waarom hebben jullie voor een presentatie gekozen als ondersteuning bij het invoeren van de handleiding?	Presentatie

Kernlabel	Label	Fragment	Geïnterviewde
Aanpak	+ Individuele aanpak	5.1	Wat is de reden waarom jullie individueel werken en niet groepsgericht? Omdat het allemaal individuen zijn. Elk kind heeft een andere aanpak nodig
	+ Niveau	5.2	Een hoog niveau moet je een andere aanpak geven dan een kind van laag niveau. Dus daarom hebben ze allemaal een individuele aanpak.
	+ Individuele aanpak	5.3	We hebben natuurlijk voor alle kinderen die steeds nieuw binnenkwamen gekeken naar wat heeft het kind nodig en wat sluit daar het beste op aan. Dus vandaar dat er ook niet één groepsaanpak is die bij elk kind hetzelfde inzetten.
	- Niveau	5.4	Het verschil in niveau is hier allemaal zo divers... qua begeleiding verschilt dat zo enorm dat je niet dezelfde begeleiding daar op los kan laten en... ik weet bijna zeker dat het niet zal werken.

	+ Stapsgewijs	5.5	Ik probeer de dingen stapsgewijs te doen. Je begint eerst door het te leren je onderbroek en je hemd aan te doen, wanneer je dat kan, wanneer dat gelukt is, dan wordt het natuurlijk al een stapje makkelijker als je een T-shirt en een broek aan moet doen.
	+ Stapsgewijs	5.6	Kleine stapjes en wanneer ze een stapje goed onder controle hebben, ze weten hoe het moet, dan bied je het volgende stapje aan.
	+ Stimuleren	5.7	Het positief stimuleren om toch zelf te doen.
	+ Stimuleren	5.8	Overal een compliment voor geven. Daar groeit een kind van en dan vindt hij het de volgende keer minder moeilijk om het weer zelf te proberen.
	- Tijdsdruk	5.9	's Ochtendsvroeg, je zit toch met een bepaalde tijdsdruk... Dan is het een beetje wikken en wegen wat je dan doet.
	+ Ouders	5.10	Hoe zien jullie de rol van de ouders in het doel van de zelfredzaamheid? Eigenlijk net zo groot als onze rol. Ze brengen daar veel tijd door en om dat optimaal te kunnen krijgen, heb je daar hulp bij nodig want wij kunnen het hier wel 4 dagen lang zo aanpakken, maar als dat in die andere 3 dagen niet zo gebeurt, dan begin je maandag, van wijze van spreken weer opnieuw.
	+ Ouders	5.11	We stellen ouders wel op de hoogte als we met iets nieuws beginnen... Dan spreken we wel met de ouders in zo'n team en met de oude school dit is onze aanpak en wat doen jullie thuis daaraan? En hoe gaan jullie dat thuis ook voortzetten?
	- Ouders	5.12	Jullie hebben geen zicht op wat ouders thuis doen? Ja kijk, je moet afgaan van de woorden van ouders, wat ouders zeggen en dan moet je ze maar op geloven.
	- Ouders	5.13	Wordt er thuis geen begeleiding gegeven? Nee, dat is echt aan ouders en dan is het ook maar net natuurlijk de informatie die ze ons weer doorspelen.
	+ Ouders	5.14	Wat is de visie over, dat de ouders meewerken aan de bevordering van de zelfredzaamheid? Ouders willen ook dat hun kinderen zoveel mogelijk gestimuleerd worden in de zelfredzaamheid.
	+ Ouders	5.15	Wordt dan, hoe jullie ze begeleiden, thuis ook doorgezet? Dat proberen we wel mee te geven.
	- Ouders	5.16	Dat verschilt een beetje per kind of dat wel of niet gebeurt.
	- Ouders	5.17	We hebben ook wel ouders hier niet helemaal

			meewerken en die ook wel anders in het leven staan dan dat wij in het leven staan.
	- Ouders	5.18	Dat ligt ook vaak aan de intelligentie van ouders.
Methodiek	- Begeleiding	5.19	Jullie hebben geen vaste methode, begeleidt iedereen het kind zoals je denkt dat goed is? Je hebt natuurlijk wel ieder z'n eigen persoonlijke karakter ook erin... De een heeft toch een andere uitwerking daarvan weer als dat die andere collega dat heeft.
	- Methode	5.20	Zouden jullie uit dezelfde methode willen werken? Dezelfde methodiek. Een methode en methodiek is natuurlijk verschillend... ik denk wel, dat je praat over professionalisering als je allemaal dezelfde methodiek hanteert.
	- Factoren	5.21	Wat verstaan jullie eronder dat jullie tijdgebrek hebben? 's Ochtends is wel denk ik, de tijdsgebrek van de busjes die te vroeg komen... 's Avonds is het denk wel omdat er negen kinderen zijn met 3 man personeel, waarvan elk kind wel z'n aandacht van je vraagt.
	- Tijdgebrek	5.22	D'r moet in een korte tijd zoveel gebeuren, dat het inderdaad soort van lopende band werk lijkt. Je komt dan niet meer toe aan het stukje persoonlijke aandacht... Er ligt best een hoge druk op ons als begeleiders.
	- Tijdgebrek	5.23	Is er wel tijd om de handleiding te kunnen implementeren? Daar zullen wel wat randvoorwaarden voor gesteld moeten worden, want met hoe het er nu voor staat, nee!... We zijn er al mee bezig, maar er zal hier iets moeten veranderen in de doelgroep.
	+ Materialen	5.24	Wat voor materialen zouden jullie willen hebben? Een soort handboek... Waarin iedereen dezelfde aanpak kan hanteren... Dan is dat voor iedereen duidelijk, ook voor invallers.
	- Ondersteuning	5.25	Hebben jullie behoefte aan een soort van consultatieteam? Als wij een probleem hebben, dan leggen we dat voor in een teamvergadering, daar zit de gedragskundige en die gaat met ons aan de gang.
	- Ondersteuning	5.26	We hebben niet echt behoefte aan nog iets.
	+ Ondersteuning		Hoe komt het dat jullie naar de operationeel manager gaan als jullie met een probleem zitten? Dat komt omdat Erwin ook op de groep heeft

			gewerkt... ook komt door de persoonlijke band die wij allemaal met Erwin hebben... Erwin wil heel graag betrokken blijven bij het team en bij de groep.
	+ Ondersteuning	5.27	Is het ook dat jullie met elkaar dan kijken naar een oplossing? We hebben natuurlijk wel meer overlegmomenten. We hebben ook 1 keer in de 2 weken het ZoCo overleg. De drie zorgcoördinatoren van de groep hebben ook een bespreking met de manager en gedragskundige. En 1 keer in de 6 weken hebben we ook nog een bespreking met ZoCo's, manager, gedragskundige, arts en de logopedist die we erbij hebben... Er zijn best veel overlegmomenten waarop je dingen kwijt kan.
Doel	+ ADL-momenten	5.28	Kunnen jullie toelichten waarom juist douchen, aan- en uitkleden en eten de meest belangrijke ADL-momenten zijn? Als ik naar mijn eigen kinderen kijk, begin je daar ook mee. Dan begin je met het zelfstandig leren eten, het zelfstandig leren opscheppen, prakken.
	+ Basis	5.29	Beginnen bij de basis in huis voordat je dingen verder kan uitbreiden. Dus je zult eerst bij die dingen moeten beginnen.
	- Probleem	5.30	Wat maakt het nu dat het nu zo moeilijk gaat bij de kinderen, bij die momenten? Wat is het echte probleem? Het grootste probleem blijft toch het tijdsgebrek.
	- Probleem	5.31	Je hebt handen tekort.
	+ Overkoepelende handleiding	5.32	Uit jullie werkervaring: wat werkt het best om de handleiding overkoepelend te maken? Echt alle kleine stapjes benoemen...Want ieder stapje is belangrijk.
Aanpak	+ Stapsgewijs	5.33	Beginnen met alle stappen, bij de basis.
	+ Stapsgewijs	5.34	Bij een hoog niveau gaan de stappen misschien iets sneller.
	+ Stapsgewijs	5.35	Hoe concreet moeten de stapjes? Zo kun je duidelijk maken bij een hemd of bij een onderbroek wat de voor- of achterkant is... als je dat er ook niet bijzet dan gaan ze nog met een hemd of trui aan die achterstevoren zit.
Doel	- Overkoepelende handleiding	5.36	Wat mogen we absoluut niet vergeten in de methodische handleiding? Het probleem van de kinderen, dat ze autisme hebben
	- Overkoepelende	5.37	Niet te veel woorden

	handleiding		
	+ Overkoepelende handleiding	5.38	Dat er uitkomt dat iedereen hetzelfde gaat doen... dan gaan de kinderen het ook snappen.
	- Overkoepelende handleiding	5.39	Wat is overbodig, wat moet er juist niet in? Er is niet zo snel iets overbodig.
	- Overkoepelende handleiding	5.40	Eigenlijk hebben sommige kinderen echt bij alles nog ondersteuning nodig.
	+ Presentatie	5.41	Waarom hebben jullie voor een presentatie gekozen als ondersteuning bij het invoeren van de handleiding? Dan kan je met z'n allen ook nog eventueel discussiëren... zodat je het hier en daar nog kan aanpassen.
	+ Presentatie	5.42	In een presentatie, waar het hele team bij aanwezig is, dan heb je ons allemaal tegelijk i.p.v. dat je iedereen apart een training in gaat geven. Dat kost ook veel meer tijd.
	Extra opmerking	5.43	Gebruik dan de bestaande picto's. We gebruiken hier een pictoprogramma, dan is dat hetzelfde voor de kinderen.

Waarde van label

Label	Geïnterviewde
Individuele aanpak	+ (2) - (0)
Niveau	+ (1) - (1)
Stapsgewijs	+ (5) - (0)
Stimuleren	+ (2) - (0)
Tijdsdruk	+ (0) - (1)
Ouders	+ (4) - (5)
Begeleiding	+ (0) - (1)
Methode	+ (0) - (1)
Factoren	+ (0) - (1)
Tijdgebrek	+ (0) - (2)
Materialen	+ (1) - (0)
Ondersteuning	+ (2) - (2)

ADL-momenten	+ (1) - (0)
Basis	+ (1) - (0)
Probleem	+ (0) - (2)
Overkoepelende handleiding	+ (2) - (4)
Presentatie	+ (2) - (0)

Kernlabels en labels met totale score van de waarde

Aanpak	Methodiek	Doel
Individuele aanpak (2+/0-)	Begeleiding (0+/1-)	ADL-momenten (1+/0-)
Niveau (1+/1-)	Methode (0+/1-)	Basis (1+/0-)
Stapsgewijs (5+/0-)	Factoren (0+/1-)	Probleem (0+/2-)
Stimuleren (2+/0-)	Tijdgebrek (0+/2-)	Overkoepelende handleiding (2+/4-)
Tijdsdruk (0+/1-)	Materialen (1+/0-)	Presentatie (2+/0-)
Ouders (4+/5-)	Ondersteuning (2+/2-)	

Extra opmerkingen

5.43	Gebruik dan de bestaande picto's. We gebruiken hier een pictoprogramma, dan is dat hetzelfde voor de kinderen.
------	--

Samenvatting

Door de labels te hebben geordend op de aantallen dat het genoemd is, in positieve of negatieve zin, hebben wij een overzicht waarin we kunnen zien welke labels opvallend vaak genoemd worden. Wat aan geeft welke onderwerpen de medewerkers van Jacala belangrijk vinden.

De medewerkers missen een methodiek, maar geven wel aan wat ze nodig hebben of belangrijk vinden. De medewerkers geven aan dat een individuele aanpak nodig is om de cliënten zelfstandig te maken. Daarin is het belangrijk om stapsgewijs te werken, alle handelingen of taken die tot een ADL-moment behoren, moeten duidelijk uitgewerkt worden. Door al deze handelingen te omschrijven, is het mogelijk om een overkoepelende handleiding te maken, die bij elke cliënt weer anders ingezet kan worden. Er is in de handleiding eigenlijk niets overbodig. De ondersteuning van het team hoeft niet nog uitgebreider, er zijn al vele momenten waarin overleg met derden mogelijk is. Er is geen begeleiding voor de ouders om thuis de doelen van de zelfredzaamheid ook in te zetten. De ouders worden wel van de doelen op de hoogte gesteld, want zij hebben een even belangrijke rol als de groepsleiding. Door een lage intelligentie van de ouders en gebrek aan begeleiding thuis, is het bijna niet tot niet mogelijk om thuis ook te werken aan de zelfredzaamheid van de cliënten, terwijl de ouders dit wel zouden willen.

Bevindingen

Het groepsinterview heeft voor ons een toegevoegde waarde gehad, omdat dit het probleem concretiseerde. De volgende punten zijn voor ons duidelijk geworden, die in de enquête nog niet compleet waren beschreven:

- Ieder kind heeft een andere aanpak nodig, aansluitend bij het niveau.
- De kleine stapjes, gericht op het laagste niveau, zijn zodanig gedetailleerd dat bijvoorbeeld zelfs wordt aangeleerd wat de voor- en achterkant van een kledingstuk is. Dit betekent voor ons dat we aandacht moeten schenken aan het grondig nagaan welke stappen er horen bij de ADL-momenten.
- De achterliggende reden voor de drie ADL-momenten hebben ons doen beseffen dat dit de belangrijkste ADL-momenten op dit moment zijn.
- Belangrijke tips die wij kunnen toepassen in de handleiding, zijn: uitleggen wat autisme is en het op een eenduidige manier werken.

Bij het gesprek was er weinig sprake van discussie tussen de medewerkers onderling en met ons. Wij vinden dat jammer, omdat we het idee hebben dat dit in een groepsinterview wel zo werkt.

Bijlage E: Uitwerking groepsinterview

Deel 1 van het interview, gehouden op dinsdag 13-03-2012

Aanwezig: Monique, Simone, Alicia, Mirjam, stagiaire.

Marieke: uit de enquête bleek dat jullie een individuele aanpak hebben. Vertel waarom? Waarom werken jullie individueel en niet groepsgericht? En hoe ziet dat er dan uit?

Monique: omdat het allemaal individuen zijn. Elk kind heb een andere aanpak nodig, ~~plus er zijn ander niveaus.~~ Een hoog niveau moet je een andere aanpak geven dan een kind van laag niveau. Dus daarom hebben ze allemaal een individuele aanpak.

Marieke: ~~Groepsgericht, is dat dan al uitgesloten?~~

Simone: ~~(iets niet te verstaan)...heel erg aan gewend. Volgens mij is dat het ook gewoon. En natuurlijk hebben we mondjesmaat steeds meer kinderen hier binnen gekregen en we zijn nu pas eigenlijk dat we een tijdlang vol zijn geweest. Dus we hebben natuurlijk voor alle kinderen die steeds nieuw binnenkwamen gekeken naar wat heeft het kind nodig en wat sluit daar het beste op aan. Dus vandaar dat er ook niet één groepsaanpak is die bij elk kind hetzelfde inzetten.~~

Alicia: ~~denk ook echt niet dat dat werkt.~~

Marieke: ~~want, waarom zou het niet werken?~~

Alicia: ~~nou, eigenlijk precies om wat Monique net allemaal zegt. Het verschil in niveau is hier allemaal zo divers, d'r is geen kind in niveau met elkaar te vergelijken eigenlijk, het gaat trapsgewijs omhoog. En je kan wat boven aan de trap staat niet vergelijken met wat, nou ja, onder aan de trap, zo is het natuurlijk niet helemaal, maar qua begeleiding verschilt dat zo enorm dat je niet dezelfde begeleiding daar op los kan laten en daarom denk ik ook niet, uitgesloten is een groot woord, maar ik weet bijna zeker dat het niet zal werken.~~

Marieke: ~~dat is goed om te weten voor ons, omdat wij de methodiek wel zo overkoepelend mogelijk willen maken en dan zullen we toch rekening moeten houden met die verschillende niveaus. Dat is voor ons ook natuurlijk een mooie puzzel hoe we dat gaan bedenken.~~

Marieke: en uit de enquête kwam ook naar voren dat jullie zeggen dat je eigen aanpak en de aanpak van Jacala, wat betreft zelfredzaamheid, vinden jullie goed. Hartstikke positief! Vertel, wat vinden jullie er dan goed aan? Wat vind je goed van je eigen aanpak, hoe je het doet?

Monique: ~~nou, als ik dan even voor mezelf spreek, en dan pak ik even het kopje zelf aankleden als zelfredzaamheid, daar komt natuurlijk veel meer bij kijken. Ik probeer de dingen stapsgewijs te doen. Je begint eerst door het te leren je onderbroek en je hemd aan te doen, wanneer je dat kan, wanneer dat gelukt is, dan wordt het natuurlijk al een stapje makkelijker als je een T-shirt en een broek aan moet doen. In die tree ga je het doen en dan komen de sokken, die zijn meestal het moeilijkst.~~

Marieke: ~~wat, waarom zijn die moeilijk, ik ben geen idee...?~~

Monique: ~~die hebben gewoon een hele andere aanpak nodig, want je moet je voet naar je toe brengen en dan moet je hem eromheen doen. Daarbij hebben sommige bij ons, een aantal kinderen hun lichaam niet mee, (Alicia: die zijn gewoon te dik) dus dan wordt het wel heel moeilijk.~~

Alicia: ~~of motoriek die tegenzit.~~

Monique: ~~ja, de motoriek.~~

Simone: ~~kunnen niet goed bukken~~

Alicia: ~~en dan zit de hak aan de voorkant of, aan de zijkant en daar hoort ie dan niet.~~

Monique: ~~ik bedoel, een hemd, een T-shirts is eigenlijk al moeilijk, want je moet ze leren, ik zeg meestal dat het labeltje aan de achterkant moet zitten. Maarja, vertel maar hoe je dat moet beethouden, dat is al moeilijk plus sommige knippen het labeltje eruit, dus dan moet je weer wat anders verzinnen. Dus er komt echt wel wat bij kijken.~~

Marieke: ~~maar je zegt ook kleine stapjes..~~

Monique: kleine stapjes en wanneer ze een stapje goed onder controle hebben, ze weten hoe het moet, dan bied je het volgende stapje aan.

Alicia: ~~ja, en het positief stimuleren om toch zelf te doen. en het is makkelijker om iets over te nemen omdat dat sneller gaat, negen van de tien keer.~~

Alicia: ~~En ja, dat merk ik aan mezelf ook wel eens, als we echt in tijdnood komen dan neem ik het inderdaad wel eens over dat is dan op dat moment het beste. En d'r zijn een aantal kinderen die er ook wel een handje van hebben om het uit te besteden.~~

Marieke: ~~lastig om dan zelf niet in de verleiding te komen.~~

Simone: ~~ja, maar ook omdat er vaak tijdsdruk achter zit, helemaal in de ochtenden. Dan weet je, ojee we hebben nog maar 20 minuten en er moet ook nog gegeten worden. Kom maar gauw, staan, broek omhoog, zitten, sokken aan, naar beneden.~~

Alicia: ~~doe je schoenen maar vast aan~~

Simone: ~~ja.~~

Marieke: ~~je zegt positief bekrachtigen.~~

Monique: ~~altijd~~

Marieke: ~~en hoe doe je dat?~~

Alicia: ~~als een kind aangeeft dat ie het moeilijk vindt ofzo, nou kom maar, dan gaan we het samen doen, zie je nou wel dat je het kan? Alles becomplimenteren. Daar groeit een kind van en dan vindt ie het de volgende keer minder moeilijk om het weer zelf te proberen. En het idee geven dat ie 'fouten mag maken', dat het niet erg is dat het een keer verkeerdom zit ofzo, ajoh geeft niks, dat gebeurt mij ook wel eens als ik nog met mijn ogen dicht zit.~~

Simone: ~~dat je er heel nonchalant mee om gaat.~~

Alicia: ~~ja.~~

Michal tegen Mirjam: ~~herken je het wel wat zij zeggen?~~

Mirjam: ~~ja, 's ochtendsvroeg, je zit toch met een bepaalde tijdsdruk, dan kun je zeggen nog vroeger opstaan, maar de kindjes staan al om kwart over 6 op. En dan moeten ze om 6 uur op, je hebt toch je slaap nodig. Dan is het een beetje wikken en wegen wat je dan doet.~~

Simone: ~~in de avonden gebeurt het wel.~~

Mirjam: ~~in de avonden gebeurt het wel ja,~~

Monique: ~~en er komt gewoon een tijd, hopen we dat je alleen maar hoeft te zeggen, kom ..truus..uit bed.. en ga je eigen maar aankleden. D'r zijn al wel waar we dat tegen kunnen zeggen.~~

Simone: ~~dat is ook, hoe ouder ze worden, hoe meer ze leren.~~

Alicia: ~~en op wat voor niveau ze functioneren~~

Monique: ~~dat ook~~

Marieke: ~~dat is wel waar jullie naar toe willen werken, das mooi, zitten we hier niet voor niks.~~

Marieke: ~~kopje ouders, daar kwam naar voren dat jullie, tijdens huisbezoeken, dan wordt er over zelfredzaamheid gepraat van het kind, dat gaven jullie aan en jullie gaven ook aan dat je geen zicht hebt thuis op wat de ouders aan zelfredzaamheid doen. vroeg ik me af, hoe zien jullie de rol van ouders hierin, dus in het doel van zelfredzaamheid?~~

Alicia: ~~nou eigenlijk net zo groot als onze rol. Zeker omdat er veel kinderen hier, elk weekend naar huis gaan, of dat ze om het weekend naar huis gaan. Ze brengen daar veel tijd door en om dat optimaal te kunnen krijgen, heb je daar hulp bij nodig want wij kunnen het hier wel 4 dagen lang zo aanpakken, maar als dat in die andere 3 dagen niet zo gebeurd, dan begin je maandag, van wijze van spreken weer opnieuw.~~

Simone: ~~we stellen ouders wel op de hoogte als we met iets nieuws beginnen of een kind zindelijk proberen te maken bijvoorbeeld. Dan spreken we wel met de ouders in zo'n team en met de oude school dit is onze aanpak en wat doen jullie thuis daaraan? En hoe gaan jullie dat thuis ook voortzetten?~~

Marieke: ~~dus als je dan vraag je, dus dan lijkt me dat je dan wel redelijk zicht hebt op wat ze dan thuis doen. dan ben ik wel benieuwd naar het antwoord, van hé jullie geven aan dat je geen zicht hebt thuis op wat ze doen en.~~

Monique valt in: ja kijk, je moet afgaan van de woorden van ouders, wat ouders zeggen en dan moet je ze maar op geloven ~~maar echt, ...~~

Simone valt in: ~~voorbeeld van 2 jongetjes waarvan vader zegt dat ze 's nachts zindelijk zijn, en hier lukt het ons niet. En dat zijn wel dingen dat je denkt, ja, hoe betrouwbaar is dan de informatie van een ouder.~~

Marieke: ~~lastig, want, als ik het goed begrijp, wordt er thuis geen begeleiding gegeven?~~

~~Nee~~

Simone: nee, dat is echt aan ouders en dan is het ook maar net natuurlijk de informatie die ze ons weer doorspelen.

Marieke: ~~je zegt, ze hebben dezelfde rol. In dat opzicht zet je ze qua belangrijkheid voor het doel zelfredzaamheid, stel je ze gelijk?~~

~~Ja~~

Marieke: ~~wat is de visie over, dat de ouders meewerken aan de zelfredzaamheidsbevordering? Je zei al, nou, ze hebben dezelfde rol, wat is jullie visie nog meer daarover? Dat je ouders betreft, sowieso in de behandeling.~~

Simone: ouders willen ook dat hun kinderen zoveel mogelijk gestimuleerd worden in de zelfredzaamheid. ~~dat ze geen kind hebben, die op hun 15e straks nog overal geholpen wordt, dus, voor ouders is het vaak ook een heel groot punt dat hun kinderen zoveel mogelijk nog leren.~~

Marieke: ~~en wordt dan, hoe jullie ze begeleiden, thuis ook doorgezet denk je? Of proberen jullie dat mee te geven?~~

Simone: ~~ja, dat proberen we wel mee te geven.~~

Alicia: ~~maar dat verschilt een beetje per kind of dat wel of niet gebeurt.~~

Simone: ~~dat ligt ook aan wat voor ouders de kinderen hebben.~~

Marieke: ~~want, vertel.~~

Simone: ~~nou, we hebben ook wel ouders hier niet helemaal meewerken en die ook wel anders in het leven staan dan dat wij in het leven staan.~~

Alicia: ~~of dat ze gewoon niet zo goed weten wat ze er mee aan moeten. Dat ze het wel proberen, maar dat het op de een of andere manier toch mislukt.~~

Marieke: ~~dat is wel jammer, want je zegt, van hè, hé, het heeft bijna geen nut als wij ze hier goed begeleiden en thuis wordt niet doorgezet, en dan op een of andere manier wordt het dan thuis ook niet.~~

~~Nee~~

Simone: dat ligt ook vaak aan de intelligentie van ouders.

Alicia: ~~nou, bijvoorbeeld Anneloes, die wordt hier natuurlijk begeleidt aan de hand van picto's en dat proberen we thuis ook te implementeren, maar dat gaat met heel veel moeite, omdat daar eerst eigenlijk van alles op orde moet komen voordat die picto's aan de beurt komen, dus ja het gaat niet van zelf en dan lopen die ouders ook constant tegen iets nieuws aan en dat moet weer uit de weg geholpen worden en, ja eigenlijk helpen we daar wel thuis bij haar. Dat is wel de enige. Naja, bij Lars zijn we nu thuis bezig, dat heeft niet te maken met de zelfredzaamheid.~~

Monique: ~~er is geen begeleiding aanwezig wanneer Anneloes het weekend thuis is. Dat gaat meer om de structuur, om structuur te bieden aan Anneloes.~~

Alicia: ~~die haar wel helpt bij haar zelfredzaamheid.~~

Simone: ~~die ondersteunend is aan.~~

Marieke: ~~dus die ouders hebben nog zoveel waar ze aan moeten werken, dat die zelfredzaamheid achteraan komt.~~

Simone: ~~dat klopt, ze krijgen zelf teveel prikkels binnen, de ouders, dan dat ze zich alleen maar op de kinderen kunnen focussen. Daarom is het ook wel lastig voor ons om iets nieuws op te zetten, want omdat je thuis dan ook stagneert dan wel.~~

Marieke: ~~jammer, dat is echt jammer. Daar kun je inderdaad niks aan doen.~~

Marieke: doorgaan naar de methodiek. Het komt naar voren uit de enquête.... Dat jullie geen vaste methodiek hebben, begeleidt iedereen het kind zoals je denkt dat goed is. Dan voor de zelfredzaamheid. en daardoor zit je denk ik niet op 1 lijn.

Mirjam: die picto's heb je toch, dat is toch een bepaalde methodiek?

Simone: jawel, maar je hebt natuurlijk wel ieder z'n eigen persoonlijke karakter ook erin. Weet je, dan kan je met picto's werken, maar de een heeft toch een andere uitwerking daarvan weer als dat die andere collega dat heeft. Weet je wel, bijvoorbeeld met naar bed brengen, heeft natuurlijk niet heel erg met het onderwerp te maken, maar bijvoorbeeld ik doe bij sommige kinderen een liedje zingen, en de ander doet weer met dat kind een verhaaltje lezen. Dat maakt dan wel uit wie het kind dan naar bed brengt. En als dan een keer stagiair komt en ik werk haar een dag in en zeg je moet het zo doen en de volgende dag zegt Alicia je moet het zo doen, dan krijg je wel veel verschillende methoden mee. Dan bedenken we wat is goed.

Marieke: en zouden jullie dan toch graag willen dat jullie uit dezelfde methode werken?

Alicia: nou, dezelfde methodiek. Een methode en methodiek is natuurlijk verschillend. Maar ik denk wel, dat je praat over professionalisering als je allemaal dezelfde methodiek hanteert. En dit is pas sinds kort een stabiel team, kan ik zeggen, maar dat is eigenlijk nog steeds niet echt, dat is wel iets waar we met z'n allen aan het werk mee zijn.

Marieke: dus de methodiek die mag eigenlijk hetzelfde zijn. en de uitvoering daarvan..

Alicia: ja, dan ga je het hebben over methodes.

Marieke: die moeten aangepast worden, denk ik aan de niveaus. Dat willen we voor jullie gaan proberen te ontwikkelen. Daar hebben we jullie tips wel bij nodig.

Marieke: jullie zijn net opgestart, met Jacala. Jullie geven aan waarom het nu niet lukt om de methode wel op te starten, is dat de tijd en de materialen ontbreken. Wat verstaan jullie eronder dat jullie tijdgebrek hebben? Want in de enquête kun je het heel verschillen interpreteren, maar..

Simone: nou, 's ochtends is wel denk ik, de tijdsgebrek van de busjes die te vroeg komen. Dus dat is natuurlijk heel makkelijk. En 's avonds is het denk wel omdat er negen kinderen zijn met 3 man personeel, waarvan elk kind wel z'n aandacht van je vraagt. En bij het ene kind heb je nou net iets meer tijd om aandacht aan te besteden en bij de ander is het eigenlijk gauw van hup, gauw douchen, onder de douche, klaar, pyjama aan, naar beneden, volgende en..

Monique: ja, dan is het lopende band werk

Simone: ja, daar ben je eigenlijk soms te druk voor

Alicia: d'r moet in een korte tijd zoveel gebeuren, dat het inderdaad soort van lopende band werk lijkt. Je komt dan niet meer toe aan het stukje persoonlijke aandacht. Daar probeer je tijd voor te creëren, maar dat is niet elke dienst mogelijk. En dan heb je er nog tussen zitten die de ene dag goed zijn en de volgende dag een mindere bui hebben en als je dan 5 tegelijk hebt met een mindere bui, dan heb je gewoon niet zo'n leuke dienst en dan kom je eigenlijk nergens aan toe. En dan moet er nog eten gekookt worden, er moeten wassen tussendoor gedraaid worden, ja er ligt best een hoge druk op ons als begeleiders.

Marieke: hebben jullie dan eigenlijk een tekort, stel dat er dan iemand bij zou zijn, zal dat al wel schelen?

Alicia: nou, dan wordt het hier te druk op de groep, denk ik.

Simone: dat heeft nu ook denk ik met de verschillende zorgvragen te maken. Omdat nu de niveaus te verschillend zijn, te ver uit elkaar liggen, ben je daardoor continu aan het schakelen, wat welk kind nodig heeft.

Marieke: eigenlijk zou er naar toe gewerkt moeten worden dat het maar 1 of 2 niveaus heeft, en niet 3 of zo..

Alicia: of 6

Simone: nou, daar zijn we al mee bezig, dat is ook beter.

Marieke: duidelijk, dan is er ook eigenlijk geen tijd om dan ook nog de methodiek te ontwikkelen, om daar rustig te voor gaan zitten met collega's om te gaan bomen.

Monique: dat is heel moeilijk.

Marieke: ~~we vroegen ons af, stel we hebben dit straks gemaakt, de handleiding, is er dan wel de tijd, dat jullie de tijd nemen om het ook echt te implementeren, snap je? Straks maken we iets, en natuurlijk is het jullie verantwoordelijkheid, maar, we willen niet dat het in de kast komt, snap je?~~

Alicia: ~~daar zullen wel wat randvoorwaarden voor gesteld moeten worden, want met hoe het er nu voor staat, nee!~~

Meerdere: ~~nee~~

Marieke: ~~en die randvoorwaarden zijn dan?~~

Alicia: ~~we zijn er al mee bezig, maar er zal hier iets moeten veranderen in de doelgroep, het is zo uiteenlopend, terwijl ik denk, als hier 9 kinderen zitten die qua niveau veel minder verschillen, dan is er meer 1 lijn in te trekken en dan hou je tijd over en dan kun je inderdaad groepsgericht gaan begeleiden en dan wordt het allemaal veel makkelijker. Dus dan denk ik dat het kan.~~

Marieke: ~~en maakt het dan uit welke niveaus kinderen jullie hier dan houden?~~

Monique: ~~mbml~~

Alicia: ~~nou, dan wordt het LVG niveau, want we hebben hier 9 kamers en die kamers moeten vol om volledig te kunnen draaien. En als je hier 9 kinderen met een laag niveau gaat neerzetten, dan kom je nog in tijdsdruk, want die hebben veel meer zorg nodig.~~

Marieke: ~~verteld wat over het observeren van 3 verschillende kinderen.~~

Alicia: ~~ook het gemiddelde niveau. (niet alleen het hoge niveau).~~

Marieke: ~~en als het over de methodiek gaat, wat voor materialen missen jullie dan? Wat voor materialen zouden jullie willen hebben?~~

Simone: ~~ja, ik denk een soort handboek.~~

Alicia: ~~ja, waarin iedereen dezelfde aanpak kan hanteren.~~

Simone: ~~waarvan je zegt, er komt een nieuw kind die moet leren douchen, welke stappen gaan we daarvoor volgen.~~

Marieke: ~~en dat concreet dat je dat stapje voor stapje beschrijft?~~

Simone: ~~ja en inderdaad wat voor materialen hebben we daarvoor nodig om het goed aan te kunnen leren. mandje voor z'n kleding of picto's of iets om naast de douche neer te leggen, zodat ie zelfstandig spullen kan pakken, weet je wel.~~

Alicia: ~~of foto's~~

Mirjam: ~~dan is dat voor iedereen duidelijk, ook voor invallers. Want zoals met dat boek..~~

Marieke: ~~en als iedereen dat doet, tuurlijk behoud je je eigen manier, maar je houdt wel..~~

Alicia: ~~..dezelfde stappen aan. En dan ben je ook bezig met professionaliteit.~~

Deel 2 van het interview, gehouden op donderdag 15-03-2012

Aanwezig: Simone, Monique, Dorien en Inge.

Michal: ~~we hadden in de enquête een vraag of jullie een consultatieteam hebben, er kwam uit dat jullie dat niet hebben. We vroegen ons af, hebben jullie behoefte aan een soort van consultatieteam?~~

Inge: ~~wat doet die precies?~~

Michal: ~~nou, dat is vooral dat die voor problemen in het werk naar oplossingen zoeken. Dus eigenlijk een beetje van wat wij nu doen.~~

Monique: ~~weet je, als wij een probleem hebben, dan leggen we dat voor in een teamvergadering, daar zit de gedragskundige en die gaat met ons aan de gang hoe we dat het beste kunnen....~~

Inge: ~~maar we hebben niet echt behoefte aan nog iets. De problemen die we hebben zijn niet zo groot en anders hebben we James nog.~~

Michal: ~~binnen het team is het op te lossen?~~

~~Ja~~

Michal: ~~jullie hebben ook aangegeven dat jullie vooral naar de operationeel manager gaan, en dat is Erwin als het goed is. We vonden dat eigenlijk wel opvallend, want vanuit onze ervaringen van stage enzo is het veel meer bottom-up. Dan ga je stap voor stapje en dan als laatste stap kom je bij de manager. Hoe komt het dat jullie wel naar hem snel gaan als jullie met een probleem zitten?~~

Simone: dat komt omdat Erwin ook op de groep heeft gewerkt, ~~niet op onze groep maar een andere. Dus hij is eigenlijk zichzelf vanuit het groepsveld opge...~~

Dorien: ik denk dat het ook komt door de persoonlijke band die wij allemaal met Erwin hebben. ~~We kennen hem allemaal zeker 8, 9 jaar, (dan praat ik even over ons), dus dan denk ik dat je sneller dat je denkt, o ik bel Erwin ff.~~

Monique: ~~en Erwin wil dat zelf ook, Erwin wil heel graag betrokken blijven bij het team en bij de groep. Hij staat ook echt heel dicht bij het team.~~

Dorien: ~~maar als je hier alleen werkt, dan ga je geen collega bellen die vrij is, dan bel je gewoon de manager als er iets is om te overleggen.~~

Michal: ~~maar dat is ook gewoon makkelijker voor het lijntje, er wordt snel wat mee gedaan. Ja~~

Dorien: ~~we hebben eigenlijk ook nooit problemen dat hem niet te pakken kunnen krijgen of dat soort dingen.~~

Simone: ~~en anders belt hij wel terug.~~

Dorien: ~~hij is vrij bereikbaar.~~

Michal: ~~jullie doen het natuurlijk in het team, maar is het ook dat jullie met elkaar dan kijken naar een oplossing of laten jullie bijvoorbeeld de gedragskundige of misschien een andere keer Erwin?~~

Inge: ~~uiteindelijk, je hebt wel met elkaar ideeën en de manager.... Dat je wel op 1 lijn zit, dat niet iedereen wat anders doet.~~

Simone: ~~we hebben natuurlijk wel meer overlegmomenten. We hebben ook 1 keer in de 2 weken het ZoCo overleg. De drie zorgcoördinatoren van de groep hebben ook een bespreking met de manager en gedragskundige. En 1 keer in de 6 weken hebben we ook nog een bespreking met ZoCo's, manager, gedragskundige, arts en de logopedist die we erbij hebben.~~

Michal: ~~dan kunnen jullie eventueel ook nog bij hen terecht.~~

Simone: ~~ja, dus er zijn best veel overlegmomenten waarop je dingen kwijt kan.~~

Michal: ~~oké, wel goed om te horen dan. Dat het in ieder geval wel mogelijk is.~~

Michal: ~~Dan komen we uit bij de ADL-momenten. We hadden gevraagd welke 3 momenten die jullie het meest nodig vinden, waar het meest behoefte aan is voor, waar je dan een methodiek bij nodig hebt. En daar kwam uit het eten, douchen en aan- en uitkleden. Herkennen jullie dat dit de drie belangrijkste momenten zijn? (aan degene die de enquête niet hebben ingevuld)~~

Dorien: ~~ja, dat vind ik wel.~~

Monique: ~~maar voornamelijk het eten wel~~

Inge: ~~en het douchen..~~

Monique: ~~ja, het douchen.~~

Inge: ~~en het uitkleden ook wel.~~

Michal: ~~en kunnen jullie aangeven waarom die 3 juist de belangrijkste zijn?~~

Monique: ~~als ik naar mijn eigen kinderen kijk, begin je daar ook mee. Dan begin je met het zelfstandig leren eten, het zelfstandig leren opscheppen, prakken. Dat soort dingen begin je mee. Met aankleden begin je bij een peutertje met, op jonge leeftijd, met onderbroek. Najah.. met wat ik van de week zei van douchen, dan ga je ook met een peuter, van wat komt er eerst en wat komt daarna. En dat moet hier ook, dus je zal hier ook bij de bodem moeten beginnen om het op te kunnen bouwen en dan zal je eerst, de meest basisbehoeften is natuurlijk het leren eten, het zelfstandig leren eten, leren aankleden, zelfstandig aankleden, zelfstandig douchen. Daarna kan je de dingen uitbreiden, bijvoorbeeld zelfstandig een boodschapje laten doen, dat soort dingen. Of het eerst zelfstandig buiten spelen, zonder dat je afgesloten zit in de tuin. Je moet klein beginnen, dus beginnen bij de basis in huis voordat je dingen verder kan uitbreiden. Dus je zult eerst bij die dingen moeten beginnen.~~

Michal: ~~dus dat zie je echt als de basis van het verder ontwikkelen.~~

Monique: ~~ja. Ik bedoel, de ADL of de zelfredzaamheid is niet alleen het leren aankleden, eten, maar dat gaat natuurlijk verder naar gelang van het niveau van het kind. Dus op een gegeven moment, als een kind dat aankan, dan kan je ook zeggen van "nou, ga jij even alleen de flessen wegbrengen in de~~

flessencontainer” of oude kranten, of weet ik veel wat. En dan kan je het steeds verder uitbreiden. Maar je zult toch eerst de basis moeten hebben om die dingen te kunne uitbreiden.

Inge: daar zijn we hier natuurlijk nu mee bezig nu, met de basale dingen.

Michal: zijn jullie het er mee eens dat dit de basis is?

Dorien, Simone, Inge: ja.

Michal: wat maakt het nu dat het nu zo moeilijk gaat bij de kinderen, bij die momenten? Wat is het echte probleem?

Simone: het grootste probleem blijft toch het tijdsgebrek.

Dorien: je hebt handen tekort. Als je zeg maar, twee kinderen om je heen hebt, dan heb je veel meer tijd, rust om hun aandacht te geven, maar als jij er 4, 5 onder je hebt, ben je geneigd om ze snel aan te kleden. Dan vergeet je dat of gewoon, het lukt niet.

Monique: en dat komt omdat we hier een uitgebreid niveau van kinderen hier hebben. Dat veel maakt op zich niet uit, als het maar allemaal een beetje hetzelfde is aan gelijk niveau, maar het varieert bij ons zoveel.

Michal: dus het probleem, waar jullie tegen aanlopen is de variatie in het niveau? En qua begeleiding is het, hoeveel kinderen je om je hebt, of tijdsdruk?

Simone: ja, als we vakantie hebben, dan komen ze allemaal rustig naar beneden en dan slaapt de een wat langer uit als de ander. Dan heb je iets meer tijd om voor hun ook de tijd te nemen, maar dat lukt niet als 's morgens 4 kinderen om kwart over 7 klaar moeten staan, dat gaat niet werken.

Michal: uit de enquête komt naar voren dat we de handleiding overkoepelend kunnen maken, door de handleiding zo concreet en duidelijk mogelijk te maken voor de medewerkers. We zijn van plan om alle drie een ander kind te observeren van een ander niveau.

Uit werkervaring, wat werkt het beste? Jullie hadden de vorige keer al genoemd, in stapjes werken. Hoe concreet moet dat zijn? als je het bijvoorbeeld over aan- en uitkleden hebt?

Inge: echt alle kleine stapjes denk ik benoemen. Waar ze kunnen gaan zitten of staan, wat ze uit gaan trekken. Hoe leg je de kleding neer? Hoe is ook belangrijk welke volgorde, welk plekje, misschien een handdoek op de grond leggen. Want ieder stapje is belangrijk. We hebben ook een taakanalyse waarin beschreven staat van de stapjes, wat de medewerker en de cliënt zeggen.

Michal: oké, dat is voor ons misschien ook wel goed om dat eventjes te bekijken. Om ideeën ook op te doen. is het zo dat je alles zo specifiek mogelijk neerzet, is dat dan voor het lage niveau of het middelste niveau?

Voornamelijk bij alle niveaus.

Simone: bij Lars zijn we ook natuurlijk begonnen met kleding op een bepaalde manier neerleggen, zodat hij wist welke volgorde die aan moest. En nu merk je dat hij het eigenlijk goed kan, dat het eigenlijk niet uitmaakt, dat hij pakt en aantrekt wat hij aan moet. Maar we zijn wel begonnen met eerst je hemd en je onderbroek, dan je shirt, je trui, je broek, dan je sokken weet je wel. Om die volgorde aan te leren, dat is natuurlijk wel het hoog niveau.

Monique: ja, dat is zo. Maar de meeste zijn van laag niveau denk ik.

Inge: maar het is ook belangrijk .. allemaal hetzelfde.

Michal: dan zou je bij een hoger niveau eventueel wat dingen weg kunnen laten ofzo?

Inge: ja, ik denk toch beginnen met alle stappen, bij de basis.

Simone: ja, bij een hoog niveau gaan de stappen misschien iets sneller.

Marian: maar de stapjes, bijvoorbeeld, jij zei de vorige keer over stappen van hoe houd je een hemd vast om hem aan te trekken, bedoel je dat ook in een stapje in een pictosysteem?

Monique: ik denk het wel, want zo kun je duidelijk maken bij een hemd of bij een onderbroek wat de voor- of achterkant is. Ik bedoel als je dat er ook niet bijzet dan gaan ze nog met een hemd of trui aan die achterstevoren zit.

Inge: dat zou je toch ook kunnen aangeven?

Monique: ja, maar ja, het is wel iets wat je ze moet aanleren om dat op een gegeven moment ook zelf te kunnen.

Michal: dat zou dus een eerste stap zijn in een picto om dat te laten zien.

~~Ja~~

Monique: ~~dan geeft het niet dat je het aangeeft, maar dat ze wel zien 'oh ja, dat is de achterkant'. En dat ook iedere keer laten zien, want dan wordt het ook een gewoonte.~~

Michal: ~~wat mogen we absoluut niet vergeten in de methodische handleiding?~~

Inge: ~~ik denk het probleem van de kinderen, dat ze autisme hebben dat je dat echt meeneemt. Dat is belangrijk, toch? Niet te veel woorden denk ik.~~

Michal: ~~nee, de handleiding is meer voor de medewerkers.~~

Inge: ~~maar ook dat er uitkomt dat iedereen hetzelfde gaat doen, denk ik. Daar gaat het om, dat we op 1 lijn zitten, dan gaan de kinderen het ook snappen.~~

Michal: ~~wat is overbodig, wat moet er juist niet in?~~

Inge: ~~er is niet zo snel iets overbodig.~~

Dorien: ~~dat denk ik ook niet.~~

Inge: ~~eigenlijk hebben sommige kinderen echt bij alles nog ondersteuning nodig.~~

Michal: ~~uit de enquête kwam de hoogst score om een presentatie te geven. We vroegen ons af waarom dat de hoogste score heeft?~~

Monique: ~~met een presentatie, dan pak je ons allemaal tegelijk. En dan kan je met z'n allen ook nog eventueel discussiëren wat is wel handig en wat is niet handig, zodat je het hier en daar nog kan aanpassen. En dat wordt wel een beetje moeilijker als je met iemand mee loopt, of dat je tijdens een dienst iemand er training in geeft. Soms kan ik wel dingen vinden en dan is zij het met mij eens, maar zij en Simone zijn het dan niet met mij eens, zeggen dat is niet zo handig, want.~~

~~En dan is het juist in een presentatie, waar het hele team bij aanwezig is, dan heb je ons allemaal tegelijk i.p.v. dat je iedereen apart een training in gaat geven. Dat kost ook veel meer tijd.~~

Michal: ~~wij gaan een handleiding maken voor de medewerkers, waarin staat hoe jullie de picto's kunnen gebruiken.~~

Monique: ~~gebruik dan de bestaande picto's. We gebruiken hier een pictoprogramma, dan is dat hetzelfde voor de kinderen. En als er iets stuk gaat van een picto is dat makkelijker nieuw te maken van een programma dan dat het niet opnieuw te maken is.~~

Bijlage F: Vragen open interview

Afstudeeropdracht van:
Marian Vel Tromp
Michal Maasland - van Hoogdalem
Marieke van Leeuwen – van 't Hoff

School: Christelijke Hogeschool Ede (CHE)
Opleiding: Sociaal Pedagogisch Hulpverlener (SPH)
Opdrachtgever: James Schatz van zorgorganisatie Reinaerde

Algemeen

Naam:
Functie:
Instelling:
Doelgroep:
Aantal jaren werkzaam:

Informatief

1. Gebruiken jullie een methodiek ter bevordering van de zelfredzaamheid?
 - a. Zo ja, welke methode gebruiken jullie?
 - b. Zo nee, waarom niet, wat is jullie visie daarop? Hier eindigt het interview voor u.
2. Vanuit welke grondslag/visie is deze methodiek ontwikkeld?
3. Hoe lang werken jullie nu met deze methode?
4. Voor welke doelgroepen is deze methode inzetbaar?

Uitvoering

5. Wat maakt dat juist deze methodiek ingezet wordt/waarom hebben jullie voor deze methodiek gekozen?
6. Hoe gaat de methodiek in z'n werk?
7. Zijn jullie ergens tegenaan gelopen gedurende de startfase van het werken met de methodiek?
 - a. Zo ja, wat en hoe hebben jullie dat opgelost?
 - b. Zo nee, wat zorgde daarvoor?
8. Hoe vindt u het om te werken met deze methodiek?
9. Hoe vinden uw collega's het om te werken met deze methodiek?
10. Wat zijn de sterke kanten en zwakke kanten van deze methodiek?
 - a. Sterke:
-

-
-
-

b. Zwakke:

-
-
-
-

Effect

11. Wat is het effect op de cliënten van deze methodiek?

12. Ziet u verschil bij de cliënten en medewerkers van voordat jullie de methodiek gebruikten en nu? Wat voor verschil ziet u?

a. Cliënten:

b. Medewerkers:

Evaluatie

13. Wanneer wordt de methodiek besproken en geëvalueerd, of is dit voor het laatst gedaan?

a. Wanneer:

b. Wat is daar uit gekomen?

14. Welke tips zou u geven in het ontwikkelen of inzetten van de methodiek op woongroep Jacala van zorgorganisatie Reinaerde?

-
-
-

Bijlage G: Labels interview De Zonnehoek

Kernlabels

- Methodiek: De methodiek die wordt gebruikt in de begeleiding aan cliënten.
- Werkwijze: De manier waarop de methodiek in praktijk wordt gebracht door de instelling.
- Doel: De doelen die de instellingen hanteren.

Labels

Methodiek

- Sociale vaardigheidstraining
- Methodiek Zonnehoek
- Methodiek Steiger
- TEACCH
- Leo Kannerhuismethodiek
- Theory Of Mind
- Psycho-educatie
- Methode (5-hoek-systeem, Handleiding boek, zelfzorg, Edu-desk)

Werkwijze

- Werkwijze: de interventies die worden gepleegd met betrekking tot het werken met de methodiek. (dagprogramma, keuzes)
- Structuur: Het belang en de manieren waarop structuur wordt geboden aan de leerlingen.
- Materiaal: materiaal die de instellingen gebruiken bij hun werkwijze betreft de methodiek. (visualisatie, picto's, houten bakje enz.)
- Niveau
- Individueel
- Groepsgericht

Doel

- Zelfredzaamheid
- Zelfstandigheid
- Succeservaringen

Extra opmerkingen

- Welke informatiebronnen zijn te raadplegen? Zonder waardeoordeel. Als label, niet onder kernlabel.
- Situatie: De situatie waarin de kinderen zich bevinden.

Kernlabel	Fragm.	Corrie Brugman
Methodiek + TEACCH	1.1	De grote lijn die wij gebruiken om onder anderen de zelfredzaamheid te bevorderen is het TEACCH-programma. Het is natuurlijk geen methodiek, maar het is een manier van begeleiden.
Methodiek - Methodiek Zonnehoeck	1.2	Een specifieke methodiek om de zelfredzaamheid te bevorderen, ik zou het zo gauw niet uit mijn mouw kunnen schudden.
Methodiek + TEACCH Werkwijze + Structuur	1.3	We werken volgens dat TEACCH-programma en dat is dan stapsgewijs, dus alles wat je aanpakt doe je via een vast stappenplan. Met visualisatie en structuur.
Methodiek - Methodiek Zonnehoeck	1.4	De ZML heeft eigenlijk naar verhouding met het regulier onderwijs heel weinig methodieken, sowieso hebben we weinig methodieken.
Methodieken + Sociale vaardigheidstraining	1.5	...maar het is meer de methode die wij hebben liggen, dat gaat meer over sociale vaardigheidstraining en dat soort van dingen.
Methodiek + Theory Of Mind	1.6	We geven ook de TOM, de Theory Of Mind. De Theory Of Mind is een van de theorieën waarmee je het autisme kunt benaderen, kunt begrijpen. En dit houdt in dat kinderen zich, mensen met autisme hebben moeite zich te verbeelden, om zich in te leven in de anderen. Zij proberen dat met deze, met een aantal leerlingen met autisme, dat te oefenen. Om het te oefenen om kinderen te leren zich in te leven in andere mensen.
Methodiek + Sociale vaardigheidstraining	1.7	Zelf doe ik met een aantal kinderen via de ambulante begeleiding doe ik 'Tim en Flapoor', zo heet dat programma, maar dat is ook allemaal gericht op sociale vaardigheden...
Methodiek + Sociale vaardigheidstraining	1.8	...en 'Bekijk het maar' dat is wel een ZML-programma, dat is ook gericht op sociale vaardigheden.
Werkwijze + Materiaal	1.9	...VSO-afdeling, en daar worden boeken gebruikt met tekeningen, daar wordt het helemaal gevisualiseerd. Dus tanden poetsen en dat soort wat jullie net benoemden. ...dat is van Edu-kans. Dat is de uitgever.
Doel + Zelfstandigheid Methodiek + TEACCH Werkwijze + Structuur + Materiaal	1.10	Het is ook een van de hoofddoelen, kinderen zo zelfstandig mogelijk maken. Daar past TEACCH enorm goed op aan. Dat is ook het doel van het TEACCH-programma. De hoofdkenmerken dat is dan visualiseren en de structuur. Dus stappenplannen maken en stappen zetten. Wanneer je daar plaatjes van hebt van een jas en een knoop open en een knoop dicht, dan maak je het stappenplan, dat visualiseer je. Dus het TEACCH is dus ook van je maakt duidelijk middels plaatjes of tekeningen ofwel voorwerpen. Dat hangt van het niveau van de kinderen af.
Doel + Succeservaringen	1.11	Het doel is 'kinderen succeservaringen laten beleven', dat ze dus zelfstandig iets kunnen. Dus wanneer dat wel zo is als ze die jas wel zelf kunnen aantrekken, dan worden ze ook geprezen. Dus als je succeservaringen beleeft dan wordt je zelfbeeld positiever, kun je meer en nou ja, groei je. En dan denken wij dat we meer mogelijkheden hebben om kinderen te leren.
Methodiek	1.12	Het TEACCH is, wij geven antwoord op van: 'hoe doe je dingen? Wat

+ TEACCH Werkwijze + Structuur		doe je? Waar doe je het? En wat komt daarna?’ Dus zo, altijd vertellen en altijd begrenzen en afbakenen.
Werkwijze + Structuur + Werkwijze + Niveau + Groepsgericht + Individueel	1.13	Er zijn natuurlijk algemene zaken die je kunt structureren. Zoals het dagprogramma, dat is natuurlijk een algemeen goed geworden, dat gebruikt de basisschool ook. Gewoon het dagprogramma maken. We hebben verschillende soorten groepen wel, dus je probeert de kinderen van gelijk niveau bij elkaar te zetten, waardoor je dus wel een zelfde soort dagprogramma kunt gebruiken. Maar er zijn andere groepen, reguliere groepen, waar men wel hetzelfde dagschema gebruikt. Er zijn natuurlijk ook kinderen, die worden toch ook wel individueel benaderd, die krijgen dan niet het hele schema, of sommigen kunnen dan niet een heel schema aan, maar dan gaat het meestal over een werkschema. Over wat ze gaan doen die dag. Dat wordt dan meestal wel individueel uitgewerkt. ...maar de logopediste heeft nu weer een nieuw schema, maar die weet ik zo niet uit het hoofd...
Doel + Zelfredzaamheid Werkwijze + Structuur	1.14	...ons uitgangspunt is wel dat kinderen zelf grip gaan krijgen op hun wereld, op hun structuren ook. Dat ze zelf een agenda gaan krijgen, dat dat de toekomst is, dat ze een agenda krijgen dat ze zelf de dingen opschrijven en hun eigen structuur gaan gebruiken om prettig te leven.
Methodiek + TEACCH	1.15	Het TEACCH is ook een programma wat bewezen is dat het werkt
Extra opmerkingen	1.16	Thuis is het niet altijd hetzelfde, daar gebeuren plotseling dingen dat is op een school, kun je wat meer afspraken maken en kun je daarin veel meer sturen. Dus een thuissituatie is veel moeilijker. Dat geldt voor wonen, voor jullie hetzelfde.
Extra opmerkingen	1.17	Dit is het boekje ‘Leerling en autisme in de klas’ dat is wat we gebruiken bij de cursus, maar daar staan ook zeker praktische tips in.
Werkwijze + Materiaal	1.18	Dus hier zijn we ook wel mee begonnen. Pictoverhalen.
Methodiek + Sociale vaardigheidstraining	1.19	Dit is de basis van het sociaal vaardigheidsprogramma die aangeboden worden. Stolberg is dat en dat vind je ook bij ‘Bekijk het maar’ en programma’s voor het voorgezet onderwijs publiek. Ook voor volwassenen die dit programma gebruiken. Dat wordt helemaal zo uitgewerkt hoe je dat dan moet doen.
Methodiek + Methode	1.20	Het 5-hoek-systeem is dit.
Extra opmerkingen	1.21	www.Sclera.be dat zijn gratis picto’s. Dat is zwart-wit, die kun je ook wel bewerken nog. Het is een Belgisch programma. Daar staat heel veel op. Op alfabet en op thema.
Methodiek + Psycho-educatie	1.22	Dit is een psycho-educatie, dus dit is meer van: ‘hoe kijk je naar jezelf?’ en praten over emoties, daar hoort nog veel meer bij hoor. Die gebruiken we zelf.
Methodiek + Methode	1.23	‘Handleiding voor jezelf’ (Hans Scheurs).
Methodiek + Theory Of Mind	1.24	Dit is ‘What are they thinking?’ (Color Cards), dat TOM wat ik net liet zien, dat is dit programma. Dit laat dan foto’s zien en dan mogen zij zeggen van wat ze denken. Dus dan moet je toch eerst op weg helpen en soms moet je het gewoon zeggen. Er zijn kinderen bij die

		begrijpen het gewoon niet. Wij zien hier een bepaalde beweging in, dat zien zij niet.
Werkwijze + Materiaal + Structuur	1.25	Ik begon hier met een groep met kinderen met autisme en dan hadden we alles voor elk kind op kleur. Dan gingen we ook apart eten om de kinderen ook te helpen van: 'in deze ruimte gaan jullie spelen, hier ga je leren, en in die ruimte gaan we eten.' Want het kan verwarrend zijn. Er was dan een stappenplannetje ook weer, dan hadden we foto's van wat ze nodig hadden, dan hadden we foto's gemaakt van hoe ze dat dan moeten dekken, welke kleuren naast elkaar. We probeerden dat dan heel prikkelarm te maken. Dat is dan voor kinderen die op foto-niveau zitten.
Werkwijze + Materiaal + Structuur	1.26	Dit kind moest zich al leren aankleden, dus elke keer moest ze dit aantrekken en dan een bladzij omslaan. Dus zulke strakke structuren kun je kinderen wel aanleren. Wanneer dat goed gaat kun je het afbouwen en dan haal je er een bladzij tussenuit en kijken wat ze gaan doen. Hoe ze het oppakken zelf. Met werkjes hebben we dat natuurlijk ook, materiaal aanbieden met voorbeelden, dat ze het ook zelf kunnen doen.
Werkwijze + Materiaal	1.27	Er zijn op een gegeven moment tekeningen gemaakt.
Werkwijze + Materiaal	1.28	Ik heb altijd wel zoiets van visualiseer het, maar schrijf ook wat het betekent er onder, zodat ze leren dat daar iets is wat andere mensen kunnen lezen. Wij deden dan altijd van: 'dit is klaar, kruis erdoor.'
Werkwijze - Materiaal	1.29	Als je dit schrijft: 'niet schreeuwen,' dat zal ik niet doen. Zij horen 'schreeuwen', 'niet' horen ze niet.
Werkwijze + Materiaal	1.30	De jongere kinderen hebben zo'n ding met een houten bakje er onder. En als ze iets gedaan hebben die dag, dan moet je het van dat ding afpakken en dan in het bakje doen.
Werkwijze + Werkwijze	1.31	Want een algemeen stappenplan, nou ja, je moet dan kijken of je kinderen kunt clusteren. Dat je zegt: 'nou, die zitten allebei op hetzelfde niveau met allebei precies zo'n zelfde hulpvraag, dan kun je dat zo doen.
Methodiek + TEACCH Werkwijze + Materiaal	1.32	Maar eigenlijk komt het allemaal vanuit dat TEACCH-programma, dat visualiseren, en de logopedie.
Extra opmerkingen	1.33	Je hebt ook een startpagina autisme, daar kun je heel veel vinden.
Extra opmerkingen	1.34	Dan heb je ook nog de MVA, de landelijke verenigingen
Methodiek - Methodiek Zonnehoe	1.35	Jullie kunnen wel concluderen dat op een ZMLK-school geen specifieke methode is.
Werkwijze + Materiaal	1.36	Dat is een van de eerste dingen die we aanleren, waar we mee bezig zijn. Alles gaat altijd van links naar rechts. Nee, maar we zetten altijd, als je werk klaarzet of als ze moeten werken het dus altijd van links naar rechts. Eigenlijk overal waar het van pas komt.
Methodiek + TEACCH Werkwijze + Structuur + Materiaal	1.37	...dat is ook het TEACCH he? Die dozen, zo met die kleuren werken en dan eerst blauw pakken, de blauwe doos. En het is ook altijd van links naar rechts.

Werkwijze + Structuur	1.38	En dit is dan toch voor de concentratie beter. (Schotten tussen tafels)
Werkwijze + Structuur + Werkwijze	1.39	...per kind wordt het toch, of per situatie, gemaakt. Dus waar nodig, ga je verduidelijken.
Werkwijze + Materiaal + Werkwijze	1.40	Dan ben ik op een gegeven moment met een kind aan het spelen en dan maak ik 3 kaartjes: de beginsituatie, het hoogtepunt van het spel en het eind. Dus dan spelen we met poppetjes of met auto's, dan moet hij iets bedenken. En om hem te helpen om een verhaal te maken en om te bedenken, doen alsof, dat is al lastig. Dat helpt hem. Van: 'Eerst dit kaartje.' Zo kun je dat gebruiken.
Werkwijze + Structuur	1.41	Structuur is dan een hulpmiddel.
Werkwijze + Werkwijze	1.42	Ja, of 2 pakken en dan 'deze of deze'. (Wanneer kind geen keus kan maken tussen activiteiten)

Kernlabel	Fragm.	Gerrie
Werkwijze + Materiaal	2.1	...dat halen we bij de logopedie vandaan. We hebben wel van 'Ervaar het maar' van afwassen een schema dan hadden we zo'n stappenschema, maar dat kwam vroeger van het VSO...
Werkwijze + Materiaal	2.2	Ja, dit is voor aankleden voor iemand bij het zwemmen of gymen een strookje.
Methodiek + Methode	2.3	Hij zegt dat het 'zelfzorg' heet.
Methodiek + Methode	2.4	Nou, wij dachten Edu-desk of zoiets. Zegwaard Braam. 'Praktische vaardigheden in beeld' van Edu-desk. Zegwaard Braam, dat is de uitgeverij.
Methodiek + Methode	2.5	Hij is dus wel van Edu-Desk, het ene was van 1992 en het andere, wat hij zegt van Zelfzorg, is van 2005.
Werkwijze - Materiaal	2.6	Nu hebben we ook naamkaartjes op tafel, dan had ik dat aan een collega gevraagd, die had het allemaal rechts geplakt. Dan dacht ik: 'He, dat wil ik wel gewoon links hebben' dus dat heb ik er af getrokken en in de linker hoek,
Methodiek + Methode	2.7	'Ziezo' hebben ze nog. (VSO)
Werkwijze + Materiaal	2.8	En we krijgen alle picto's van de logopediste. We zijn overgegaan op 1 pictosysteem ... dus nu hebben we door deze hele locatie dezelfde picto's.
Werkwijze - Individueel + Groepsgericht + Werkwijze	2.9	Alleen hebben wij in onze klas, hier hebben ze bijvoorbeeld per kind persoonlijk een lijntje, en wij hebben eentje voor de hele klas hangen. En soms heb je dan voor 1 kind nog, kan, dat je daar een apart rooster, of een geschreven rooster, als ze gewoon kunnen lezen, dat ze gewoon een eigen geschreven rooster hebben. Maar dat is heel erg afhankelijk per jaar en welke kinderen je hebt en wat een kind nodig heeft. Collega naast ons had een meisje, een eigen pictoschema, en op een gegeven moment zei ze zelf: 'Nou, ik hoef het niet meer, want ik kijk gewoon wat er in de klas hangt.'
Werkwijze - Individueel	2.10	Maar hoe kleiner ze zijn, hoe jonger ze zijn, maken ze het persoonlijker. Wij gebruikten dan ook wel eens door maar 4 picto's

+ Werkwijze + Materiaal		op te hangen en als er dan een activiteit af is dan in het bakje te doen, een soort postbakje.
Werkwijze + Werkwijze	2.11	Dus die krijgt gewoon 3 fotootjes, nee, hij krijgt een bakje met foto's, ja met 3 of 4 en dan moet hij er 2 uitkiezen, die 2 activiteiten gaat hij doen op het plein.

Kernlabel	Fragm.	Marloes
Doel + Zelfstandigheid	3.1	Gewoon dat ze het zelf leren.
Werkwijze + Werkwijze - Werkwijze	3.2	1 kind wist niet wat hij bij het op het buiten spelen moest doen, dan had hij dingen waar hij uit kon kiezen. Dan had ik 5 dingen, als er bij hem op staat 'spelen' of als hij een vrij moment heeft, dan mag hij uit het bakje kiezen. Soms niet, dan kies ik voor hem. Dan zeg ik: 'Ga maar kiezen, ik kom zo terug' en als het dan niet lukt zeg ik: 'Als je dan niet kunt kiezen, kies ik die voor jou.'

Waarde van label

Label	1. Corrie Brugman	2. Gerrie	3. Marloes
Sociale vaardigheidstraining	+ (3) - (0)	+ (0) - (0)	+ (0) - (0)
Methodiek Zonnehoek	+ (0) - (3)	+ (0) - (0)	+ (0) - (0)
TEACCH	+ (7) - (0)	+ (0) - (0)	+ (0) - (0)
Theory Of Mind	+ (2) - (0)	+ (0) - (0)	+ (0) - (0)
Psycho-educatie	+ (1) - (0)	+ (0) - (0)	+ (0) - (0)
Methode	+ (2) - (0)	+ (4) - (0)	+ (0) - (0)
Werkwijze	+ (5) - (0)	+ (3) - (0)	+ (1) - (1)
Structuur	+ (10) - (0)	+ (0) - (0)	+ (0) - (0)
Materiaal	+ (12) - (1)	+ (4) - (1)	+ (0) - (0)
Niveau	+ (1) - (0)	+ (0) - (0)	+ (0) - (0)
Individueel	+ (1) - (0)	+ (0) - (2)	+ (0) - (0)
Groepsgericht	+ (1) - (0)	+ (1) - (0)	+ (0) - (0)
Zelfredzaamheid	+ (1) - (0)	+ (0) - (0)	+ (0) - (0)
Zelfstandigheid	+ (1) - (0)	+ (0) - (0)	+ (1) - (0)
Succeservaringen	+ (1) - (0)	+ (0) - (0)	+ (0) - (0)

Kernlabels en labels met totale score van de waarde

Methodiek	Werkwijze	Doel
Sociale vaardigheidstraining (3+/0-)	Werkwijze (9+/1-)	Zelfredzaamheid (1+/0-)
Methodiek Zonnehoeck (0+/3-)	Structuur (10+/0-)	Zelfstandigheid (2+/0-)
TEACCH (7+/0-)	Materiaal (16+/2-)	Succeservaringen (1+/0-)
Theory Of Mind (2+/0-)	Niveau (1+/0-)	
Psycho-educatie (1+/0-)	Individueel (1+/2-)	
Methode (6+/0-)	Groepsgericht (2+/0-)	

Extra opmerkingen

1.16	Thuis is het niet altijd hetzelfde, daar gebeuren plotseling dingen dat is op een school, kun je wat meer afspraken maken en kun je daarin veel meer sturen. Dus een thuissituatie is veel moeilijker. Dat geldt voor wonen, voor jullie hetzelfde.
1.17	Dit is het boekje 'Leerling en autisme in de klas' dat is wat we gebruiken bij de cursus, maar daar staan ook zeker praktische tips in.
1.21	www.Sclera.be dat zijn gratis picto's. Dat is zwart-wit, die kun je ook wel bewerken nog. Het is een Belgisch programma. Daar staat heel veel op. Op alfabet en op thema.
1.33	Je hebt ook een startpagina autisme, daar kun je heel veel vinden.
1.34	Dan heb je ook nog de MVA, de landelijke verenigingen

Samenvatting

Door de labels te hebben geordend op de aantallen dat het genoemd is, in positieve of negatieve zin, hebben wij een overzicht waarin we kunnen zien welke labels opvallend vaak genoemd worden en daardoor belangrijk zijn volgens de medewerkers van De Zonnehoeck. De Zonnehoeck heeft geen vaste methodiek op het gebied van de bevordering van de zelfredzaamheid. Ze noemen daarentegen veel de TEACCH-methode, omdat zij deze gebruiken als basis in het contact met de leerlingen. Aangezien dat het geen methodiek is, maar een methode van begeleiden is kunnen wij deze niet inzetten op woongroep Jacala, maar kunnen wel voorbeeld nemen aan de voorbeelden die worden genoemd door de medewerkers van De Zonnehoeck. Zo wordt er regelmatig een voorbeeld gegeven over het materiaal dat De Zonnehoeck gebruikt, wat altijd te maken heeft met picto's, tekeningen of kleuren en altijd van links naar rechts wordt gelezen. Dit materiaal hebben ze zelf voornamelijk ontworpen, maar ze merken dat dit wel een goed hulpmiddel is in de contacten met en begeleiding aan leerlingen. Structuur wordt regelmatig genoemd, dit vinden ze bij De Zonnehoeck ook een goed hulpmiddel. Kinderen hebben structuur nodig om hun doel te bereiken. Deze informatie gebruiken wij in de onderbouwing van het product. De werkwijze was soms groepsgericht, maar vaak ook individueel per kind waarbij ze een programma maakte die aansloot bij de kinderen. Ze gebruiken in principe een programma voor de gehele klas, maar waar nodig is gaan ze het aanpassen aan de kinderen. Wij hebben op woongroep Jacala ook te maken met verschillende niveaus, dus moeten we de stapjes zo uitgebreid mogelijk maken voor de cliënten met lager niveau, zodat het voor de cliënten met hoger niveau mogelijk is dat er picto's worden weggelaten. De extra opmerkingen nemen wij mee als tips, waar wij eventueel gebruik van maken.

Bijlage H: Uitwerking interview De Zonnehoek

De Zonnehoek

De Zonnehoek is een christelijke school voor speciaal onderwijs (SO) en voortgezet speciaal onderwijs (VSO) voor zeer moeilijk lerende kinderen. Ook is De Zonnehoek steunpuntschool voor leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (ASS).

Geïnterviewde

We hebben dit interview met Corrie Brugman en Gerrie (die kwam er later bij) gehouden. Corrie Brugman is een ambulant begeleider voor de cluster 3 kinderen, dus kinderen in het regulier onderwijs met een rugzak. Ze is het steunpunt functionaris voor kinderen met autisme.

Marieke:

~~Kunt u zich even voorstellen?~~

Corrie:

~~Ja, ik heet dus Corrie Brugman. Ik ben ambulant begeleider hier vanuit Zonnehoek voor cluster 3 kinderen, dus kinderen in het regulier onderwijs met een rugzak. Ik weet niet of jullie dat kennen.~~

Marieke:

~~Ja.~~

Corrie:

~~En ik ben steunpunt functionaris voor kinderen met autisme, vanuit het landelijk netwerk is dat.~~

Marieke:

~~Oke, wat houdt dat precies in, ik zag het wel staan op jullie site inderdaad, van steunpunt autisme.~~

Corrie:

~~Ja, nou ja, wij informeren mensen over autisme. Dat is ons hoofddoel, en dat betekent dat we informatie geven, cursussen geven, gesprekken met ouders, we kunnen scholen of kinderen observeren op school. Het is gericht op onderwijs. Adviseren bij schoolkeuze en we zijn een doorgeefluik zal ik maar zeggen.~~

Marieke:

~~Een adviespunt of zo?~~

Corrie:

~~Ja, ook, dat kan. De Zonnehoek was voorheen kernschool voor kinderen met autisme, dus dat deed ik toen ook al. Dat is overgegaan naar het landelijk netwerk. Nu volgend jaar stopt het landelijk netwerk, dus stopt het steunpunt ook. Dan hoop ik dat de Zonnehoek, dat weet ik, dat de Zonnehoek gaat door me de kernschool autisme. Een groot aantal leerlingen op deze school hebben autisme of hebben een van de soorten die binnen dat spectrum vallen.~~

Marieke:

~~Weet u hoeveel ongeveer van deze school?~~

Corrie:

~~De helft. Bijna 200 leerlingen ongeveer of misschien iets meer, dat weet ik niet exact, maar de helft heeft te maken met autisme. En de andere helft anderszins, dus in elk geval een verstandelijke beperking. Ze hebben allemaal een verstandelijke beperking. Zeer moeilijk lerend, dus deze kinderen hebben een IQ lager dan 70.~~

Marieke:

~~Ja precies, dat is ook onze doelgroep dus dat komt mooi overeen.~~

Corrie:

~~Dat komt dan hartstikke mooi uit ja.~~

~~Hoe willen jullie het aanpakken?~~

Marieke:

~~Nou, we hebben een hele vragenlijst, die gaat vooral over de methodiek.~~

Corrie:

~~Want jullie doel is, jullie willen...~~

Marieke:

~~Ons onderzoek gaat over Stichting Reinaerde.~~

Corrie:

~~Ja, wat is dat? Wat voor soort stichting is dat?~~

Michal:

~~Het is een hele grote stichting. Het is voornamelijk voor mensen, of kinderen ook, met een beperking. Het is echt heel breed.~~

Corrie:

~~Wat doen zij?~~

Michal:

~~Wij zitten dan bij Houten bij een groep, misschien kan jij het dat verder vertellen.~~

Marieke:

~~Ja, bij Jacala. Dat is een woongroep met kinderen met autisme en een beperking in de leeftijd van 4 tot 14, zitten daar op en die leven daar gewoon 24 uur. En in de weekenden gaan ze dan naar huis. Ze hebben ook, krijgen ook school, onderwijs, dus het is echt een opvang.~~

Corrie:

~~Oh ja, een woonvorm.~~

Marieke:

~~En daar gaan we dan, zij zijn net een beetje opgestart, ze hebben de ruimte al ontwikkeld, ingericht, ze zijn met het team versterken, nu zijn ze bezig met methodiek en visie ontwikkeling. En wij kwamen op het juiste moment, toen wij aanboden van: 'kunnen wij iets voor jullie betekenen?' dat hun zeiden van: 'we zitten zo met zelfredzaamheid, dat staat zo mooi op papier dat doel, maar concreet doen we er niet heel veel aan en ook niet op 1 lijn. Dus wij dachten van: 'wij gaan...~~

Corrie:

~~Het is een heel breed onderwerp hè? Zelfredzaamheid.~~

Marieke:

~~En bij hun is het dan vooral de ADL taken met douchen, aan- en uitkleden en eten. Dat zijn de 3 grootste onderdelen waar het meest ondersteuning nodig is. En we waren gewoon meer benieuwd bij andere instellingen, hoe doen andere instellingen dat?~~

Corrie:

~~Ja, wij zijn school, dus we hebben minder te maken met eten, kinderen blijven wel over natuurlijk, maar dat is dan brood eten. Dus dat wel. Aan- en uitkleden dat hebben we soms te maken met bewegingsonderwijs en met zwemmen, maar dat is natuurlijk niet een hoofddoel bij ons. Het is niet het eerste. Het is zeker wel belangrijk, dat wel. Ja, waar zal ik beginnen?~~

Marieke:

~~Nou, misschien gewoon bij het begin, van: 'gebruiken jullie een methodiek ter bevordering van de zelfredzaamheid?'~~

Michal:

~~Het gaat dus niet alleen om die 3 ADL momenten bij anderen willen bekijken, maar het gaat echt over de manier van de zelfredzaamheid bevorderen. En wat voor manier dan ook.~~

Corrie:

~~Ja. 1.1 De grote lijn die wij gebruiken om onder anderen de zelfredzaamheid te bevorderen is het TEACCH-programma. Dat kennen jullie?~~

Marieke:

~~Dat ken ik, ja.~~

Corrie:

~~Dat is een uitgangspunt van deze school. Het is natuurlijk geen methodiek, maar het is een manier van begeleiden. En de methodiek, ja daar moet Gerrie, de IB'er straks maar iets over zeggen. 1.2 Een specifieke methodiek om de zelfredzaamheid te bevorderen, ik zou het zo gauw niet uit mijn mouw kunnen schudden. We hebben boven een orthotheek, daar moet je zo meteen ook maar even kijken.~~

1.3 We werken volgens dat TEACCH-programma en dat is dan stapsgewijs, dus alles wat je aanpakt doe je via een vast stappenplan. Met visualisatie en structuur.

1.4 De ZML heeft eigenlijk naar verhouding met het regulier onderwijs heel weinig methodieken, sowieso hebben we weinig methodieken. ~~Toen ik hier begon in 1988 hadden we voor het lezen 1 methode, 1 leesmethode en nu geleidelijk aan is er ook iets op het gebied van rekenen, dus we hebben zelf altijd veel moeten knippen en plakken zou ik maar zeggen, omdat de ZML-groep is een kleine groep naar verhouding, dus ze zijn niet zo heel interessant voor uitgevers.~~

~~Ik heb hier wel gewerkt als leerkracht hoor, dat je niet denkt: 'waar zitten we nou mee te praten?'. In mijn tijd, we hadden wel boeken,~~ 1.5 maar het is meer de methode die wij hebben liggen, dat gaat meer over sociale vaardigheidstraining en dat soort van dingen. 1.6 We geven ook de TOM, de Theory Of Mind, ~~ik weet niet of jullie dat wat zegt.~~

Marieke:

~~Nee, het zegt mij niets.~~

Corrie:

De Theory Of Mind is een van de theorieën waarmee je het autisme kunt benaderen, kunt begrijpen, ~~en deze theorie is door een meneer ontwikkeld.~~ En dit houdt in dat kinderen zich, mensen met autisme hebben moeite zich te verbeelden, om zich in te leven in de anderen. Zij proberen dat met deze, met een aantal leerlingen met autisme, dat te oefenen. Om het te oefenen om kinderen te leren zich in te leven in andere mensen. ~~Ik zie hier wel wat themaboeken en dat soort, nee, even kijken.~~

1.7 Zelf doe ik met een aantal kinderen via de ambulante begeleiding doe ik 'Tim en Flapoor', zo heet dat programma, maar dat is ook allemaal gericht op sociale vaardigheden ~~he,~~ 1.8 en 'Bekijk het maar' dat is wel een ZML-programma, dat is ook gericht op sociale vaardigheden. ~~Dit is de SO-afdeling, maar er is ook een~~ 1.9 VSO-afdeling, en daar worden boeken gebruikt met tekeningen, daar wordt het helemaal gevisualiseerd. Dus tanden poetsen en dat soort wat jullie net benoemden.

Marieke:

~~Ja, dat zou voor ons wel interessant zijn om te zien.~~

Corrie:

Ja, dat is van Edu-kans. Dat is de uitgever. ~~Ja weet je, doordat we net verhuisd zijn, ligt het overal en ik kan niets vinden, ja, maar die boeken die zijn er wel. Dus ik hoop dat Gerrie zo, dat die daar meer van weet. Laat ik maar gewoon in grote lijnen vertellen, dadelijk kan Gerrie dieper ingaan op die methode die zij gebruiken.~~

~~In de eerste jaren dat kinderen hier op school zijn is het natuurlijk voornamelijk gericht op zelfredzaamheid. Dus alles is ook gericht op zelfredzaamheid, als zo'n kind hier binnen komt dan moeten ze al zelfstandig uit het busje stappen en tasje op de rug en hier binnen de deur moet open, de juffrouw vangt ze op en jas uittrekken. Dus ons hele onderwijs, zeker voor de leerkrachten in de beginjaren van school is daarop gericht.~~

Marieke:

~~Als een soort basis?~~

Corrie:

Ja. Sowieso. Omdat je te maken hebt met verstandelijk beperkte mensen, de ene groeit sneller dan de ander, blijft dat toch een punt van aandacht. Zelfs in het voorgezet onderwijs. Het voorgezet speciaal onderwijs. Dus dan gaan ze stage lopen, dan moeten ze zichzelf wel kunnen redden op het toilet, dat eetzakje of ~~trommeltje~~ moeten ze wel open kunnen maken, dat is haast voorwaarde om te gaan werken. Wat dat betreft zit het verweven in het onderwijs wat we bieden. 1.10 Het is ook een van de hoofddoelen, kinderen zo zelfstandig mogelijk maken. Daar past TEACCH enorm goed op aan. Dat is ook het doel van het TEACCH-programma.

Marieke:

~~Kunt u dat programma wat meer uitleggen? Ik heb natuurlijk wel globaal gelezen wat de theorie inhoudt, maar ...~~

Corrie:

De hoofdkenmerken dat is dan visualiseren en de structuur. Dus stappenplannen maken en stappen zetten van: 'hoe kan ik dat kind nu verder brengen? Hoe kan ik hem nou leren jas dichtknopen?' Dat kun je wel zeggen, het onderwijs is heel verbaal ingesteld, maar goed. Kinderen met autisme zijn heel visueel ingesteld, tenminste, met dit IQ vaak wel. Wanneer je daar plaatjes van hebt van een jas en een knoop open en een knoop dicht, dan maak je het stappenplan, dat visualiseer je. Dus het TEACCH is dus ook van je maakt duidelijk middels plaatjes of tekeningen ofwel voorwerpen. Dat hangt van het niveau van de kinderen af. Maak je duidelijk hoe hun wereld er uit ziet of hoe je grip kunt krijgen op die wereld en hoe je daarin kunt leren. 1.11 Het doel is 'kinderen succeservaringen laten beleven', dat ze dus zelfstandig iets kunnen. Deze kinderen kunnen eigenlijk niets zelfstandig, helemaal niet, dus kennen die ervaring dat zij zelf iets kunnen, is mondjesmaat. Dus wanneer dat wel zo is als ze die jas wel zelf kunnen aantrekken, dan worden ze ook geprezen, dan is het toch fantastisch. Dus als je succeservaringen beleeft dan wordt je zelfbeeld positiever, kun je meer en nou ja, groei je. En dan denken wij dat we meer mogelijkheden hebben om kinderen te leren. Want het doel is natuurlijk ook het leren lezen, rekenen en taal en dat soort dingen.

1.12 Het TEACCH is, wij geven antwoord op van: 'hoe doe je dingen? Wat doe je? Waar doe je het? En wat komt daarna?' Altijd van: 'wij gaan nu taal doen, maar daarna, als het klaar is dan gaan we rekenen.' Dus zo, altijd vertellen en altijd begrenzen en afbakenen.

Marieke:

Want ik dacht dat TEACCH ook heel erg een individuele benadering is, dat ze de benadering heel erg aanpassen op elk kind, individueel. Wij willen een overkoepelend handboek maken. We zitten ook te kijken van: 'welke methode kunnen we daarin toepassen? Of integreren.' Eigenlijk zegt TEACCH dat elk kind heeft een aparte benaderingswijze nodig. En dan kan je eigenlijk niet een overkoepelend iets maken met: 'zo moet je het voor iedereen gaan doen.'

Corrie:

Nee. In een school is dat natuurlijk niet werkbaar, dat je voor elk kind ...

Marieke:

Maar ik een woonvorm ook niet.

Corrie:

Nee. 1.13 Er zijn natuurlijk algemene zaken die je kunt structureren. Zoals het dagprogramma, dat is natuurlijk een algemeen goed geworden, dat gebruikt de basisschool ook. Gewoon het dagprogramma maken. Dat is voor jullie ook wel even leuk om de school te bekijken. We hebben verschillende soorten groepen wel, dus je probeert de kinderen van gelijk niveau bij elkaar te zetten, waardoor je dus wel een zelfde soort dagprogramma kunt gebruiken.

Marieke:

Ja, ik snap het, oké.

Corrie:

Hoe hoger we komen in de leerjaren, hoe meer je ziet dat het meer eenheid wordt. Sommige kinderen ook niet hoor, we hebben ook een onderwijs zorggroep hier op school, dan moet je niet verwachten dat die op het niveau komen van de reguliere groep. Dat blijven zorgkinderen. Maar er zijn andere groepen, reguliere groepen, waar men wel hetzelfde dagschema gebruikt. Er zijn natuurlijk ook kinderen, die worden toch ook wel individueel benaderd, die krijgen dan niet het hele schema, of sommigen kunnen dan niet een heel schema aan, maar dan gaat het meestal over een werkschema. Over wat ze gaan doen die dag. Dat wordt dan meestal wel individueel uitgewerkt.

Marieke:

Die schema's, u zei van: 'met de jas bijvoorbeeld aantrekken', hebben jullie dan ook een bepaald pictoschema?

Corrie:

We gebruiken nu sinds kort, we zijn al jaren daar mee bezig hoor. Ik heb boven zo, dan moet je maar even mee naar boven lopen zo dat is, daar staat de orthotheek wat autisme betreft, ja ook andere wel, maar de logopediste heeft nu weer een nieuw schema, maar die weet ik zo niet uit het hoofd ...

Marieke:

Is het niet 'geef me de 5'?

Corrie:

~~Nee, 'geef me de 5' van Collette Bruin he? Op zich om mee te starten is dat prima, als ouder ook, is het een goede aanzet. Maar wanneer je verder gaat en moet gaan ook, want je kunt kinderen niet, ze moeten daar zelf grip op gaan krijgen. Je kunt kinderen als een hondje gaan benaderen, dat je mensen gaat trainen, dat kan. Dat wordt ook gedaan natuurlijk, maar 1.14 ons uitgangspunt is wel dat kinderen zelf grip gaan krijgen op hun wereld, op hun structuren ook. Dat ze zelf een agenda gaan krijgen, dat dat de toekomst is, dat ze een agenda krijgen dat ze zelf de dingen opschrijven en hun eigen structuur gaan gebruiken om prettig te leven. Dat is de bedoeling. En bij Collette de Bruin is dat nog, er is nog meer. Vind ik. Maar de manier waarop zij dat beschrijft, dat is ook het TEACCH. In feite wat zij in haar boek schrijft is gerelateerd ook aan het TEACCH programma. Het TEACCH programma was veel eerder. 1.15 Het TEACCH is ook een programma wat bewezen is dat het werkt, dat is een van de ...~~

~~Er zijn heel veel therapieën en mogelijkheden en weet ik veel allemaal wat voor mensen met autisme, maar TEACCH is bewezen. Dat is een van de weinigen.~~

Marieke:

~~En werkt u nog vanuit een andere visie.~~

Corrie:

~~Wat zal ik zeggen? Dat is wat betreft autisme de hoofdlijn. Ik zal je zo ook wel even de schoolgids geven hoor. Ik ben natuurlijk heel erg gericht op het autisme.~~

Marieke:

~~Ja, maar dat is ook onze doelgroep.~~

Corrie:

~~Weet je, school en thuis, wat wij altijd zeggen tegen ouders, school is een situatie die kun je dirigeren zou ik haast zeggen. 1.16 Thuis is het niet altijd hetzelfde, daar gebeuren plotseling dingen dat is op een school, kun je wat meer afspraken maken en kun je daarin veel meer sturen. Dus een thuissituatie is veel moeilijker. Dat geldt voor wonen, voor jullie hetzelfde. Loop maar even mee naar boven.~~

(Boven:)

Corrie:

~~Dit is mijn afdeling. 1.17 Dit is het boekje 'Leerling en autisme in de klas' dat is wat we gebruiken bij de cursus, maar daar staan ook zeker praktische tips in. Even kijken, ik wil even dat boekje laten zien, nee, laat ik bij het begin beginnen. Dit zijn hele oude mappen, 'Sociale redzaamheid' (Enschede). Dat is een bronnenboek.~~

Marieke:

~~Gebruiken jullie ook nog iets uit deze boeken?~~

Corrie:

~~Nee, dit is heel oud. Alhoewel daar wel gewoon dingen in staan die je heel goed kunt gebruiken. Dit is ook echt ADL met...~~

Marieke:

~~'Van opstaan tot slapen gaan — dagelijkse handelingen uitgelegd voor jonge kinderen' (Carol Gray en Abbie Leigh White)~~

Corrie:

~~Deze picto's hebben we ook, deze zitten in de leesmethode deze picto's. 1.18 Dus hier zijn we ook wel mee begonnen. Pictoverhalen.~~

~~1.19 Dit is de basis van het sociaal vaardigheidsprogramma die aangeboden worden. Stolberg is dat en dat vind je ook bij 'Bekijk het maar' en programma's voor het voorgezet onderwijs publiek. Ook voor volwassenen die dit programma gebruiken. Kijk, het inpakken van een boekentas. Dat wordt helemaal zo uitgewerkt hoe je dat dan moet doen. Noem maar op, er staat van alles in, zo: 'hoe gebruik je een schoolplaattegrond?' Er lopen natuurlijk ook heel veel autisten in het wild zou ik maar zo zeggen, overal, die het geeneens weten.~~

~~1.20 Het 5-hoek-systeem is dit. Dat moeten we zo nog even aan Gerrie vragen, welk programma ze nu gebruiken.~~

1.21 www.Sclera.be dat zijn gratis picto's. Dat is zwart-wit, die kun je ook wel bewerken nog. Het is een Belgisch programma. Daar staat heel veel op. Op alfabet en op thema.

1.22 Dit is een psycho-educatie, dus dit is meer van: 'hoe kijk je naar jezelf?' en praten over emoties, daar hoort nog veel meer bij hoor. Die gebruiken we zelf. 1.23 'Handleiding voor jezelf' (Hans Scheurs). Dat is zeker ook interessant. 1.24 Dit is 'What are they thinking?' (Color Cards), dat TOM

wat ik net liet zien, dat is dit programma. Dit laat dan foto's zien en dan mogen zij zeggen van wat ze denken ~~wat de jongen denkt. Wij denken dan: 'Oh, dat is gekrompen (trui uit was)' maar dan zegt het kind: 'Hij heeft rimpels.'~~ Dus dan moet je toch eerst op weg helpen en soms moet je het gewoon zeggen. Er zijn kinderen bij die begrijpen het gewoon niet. Wij zien hier een bepaalde beweging in, dat zien zij niet. ~~Wat ik laat zien is allemaal gericht op onderwijs. Landelijk netwerk, dat is waar ik dat steunpunt heb.~~

~~Dit is ook weer hetzelfde, zie je dat? Het wordt allemaal weer gekopieerd en gedaan.~~

~~Kijk, dit zijn weer de uitwerkingen van toen ik begon.~~ 1.25 Ik begon hier met een groep met kinderen met autisme en dan hadden we alles voor elk kind op kleur. Dan gingen we ook apart eten om de kinderen ook te helpen van: 'in deze ruimte gaan jullie spelen, hier ga je leren, en in die ruimte gaan we eten.' Want het kan verwarrend zijn. ~~Dan hadden we hier de kast met hier een bordje met mes en vork en zo, placemats hadden we.~~ Er was dan een stappenplannetje ook weer, dan hadden we foto's van wat ze nodig hadden, dan hadden we foto's gemaakt van hoe ze dat dan moeten dekken, welke kleuren naast elkaar. We probeerden dat dan heel prikkelarm te maken. Dat is dan voor kinderen die op foto-niveau zitten.

1.26 Dit kind moest zich al leren aankleden ~~(kind is al van school af, is al oud).~~ ~~Onderbroek aan, op een gegeven moment kreeg ze een BH, dus dan moet je een BH aan, hemd, dus elke keer moest ze dit aantrekken en dan een bladzij omslaan. Dus zulke strakke structuren kun je kinderen wel aanleren. Broek, sokken, schoenen, nou klaar. En dat is natuurlijk eerst investeren, maar daar heb je heel veel plezier van. Op een gegeven moment kunnen ze het zelf.~~ Wanneer dat goed gaat kun je het afbouwen en dan haal je er een bladzij tussenuit en kijken wat ze gaan doen. Hoe ze het oppakken zelf. Met werkjes hebben we dat natuurlijk ook, materiaal aanbieden met voorbeelden, dat ze het ook zelf kunnen doen.

~~Wie, wat, waar, toilet gaan, dat is ook altijd een punt geweest, en dat is nog steeds.~~ 1.27 Er zijn op een gegeven moment tekeningen gemaakt. ~~Dit is de dagindeling, die hebben we niet zo heel veel gebruikt. Dat is ook het nadeel van Sclera, je kunt hier niet zo goed in tekenen, dus als je iets wil veranderen, dan is het prettig als je er wat in kunt tekenen. Dit is dan met de klok, voor kinderen die klok kijken.~~ 1.28 Ik heb altijd wel zoiets van visualiseer het, maar schrijf ook wat het betekent er onder, zodat ze leren dat daar iets is wat andere mensen kunnen lezen. Wij deden dan altijd van: 'dit is klaar, kruis erdoor.' 1.29 Als je dit schrijft: 'niet schreeuwen,' dat zal ik niet doen. Zij horen 'schreeuwen', 'niet' horen ze niet.

Michal:

~~Schrijf wat je wilt hebben.~~

Corrie:

~~Ja. Want dat is echt een valkuil hoor.~~

(Beneden in lokaal om dagprogramma te bekijken.)

Corrie:

~~Dit is allemaal afgeleid van het TEACCH-programma.~~

Marieke:

~~Ja, dat is wel heel leuk, dat is gewoon met een soort klittenband. (Strook met picto's)~~

Corrie:

~~Ja, dat kun je op allerlei mogelijke manieren doen. (Volgorde van picto's.)~~

1.30 De jongere kinderen hebben zo'n ding met een houten bakje er onder. En als ze iets gedaan hebben die dag, dan moet je het van dat ding afpakken en dan in het bakje doen.

Michal:

~~Ja, dat hebben wij ook heel kort gezien.~~

(Gerrie komt er bij.)

Corrie:

~~Gerrie, hebben jullie er een methode voor of een programma?~~

Gerrie:

~~Nee, 2.1 dat halen we bij de logopedie vandaan. We hebben wel van 'Ervaar het maar' van afwassen een schema dan hadden we zo'n stappenschema, maar dat kwam vroeger van het VSO, van Edu...~~

Corrie:

~~Die hebben wij niet he?~~

Gerrie:

~~Nee, die hebben wij niet.~~

Corrie:

~~Ja, die gebruik ik ook wel.~~

Gerrie:

~~2.2 Ja, dit is voor aankleden voor iemand bij het zwemmen of gymen een strookje. En we moesten net wel lachen om de onderbroek, want er zal er vast wel iemand zeggen van: 'huh, zo'n onderbroek heb ik niet!' Een ouderwetse onderbroek.~~

Marieke:

~~Zoiets willen wij dus ook ontwikkelen, maar we dachten: 'voordat we dat gaan doen, eerst kijken of er zoiets al bestaat.' Of er al iemand is die dat al heeft uitgegeven.~~

Corrie:

~~Weet je, het lastige is natuurlijk wel dat, dit is voor 1 kind?~~

Gerrie:

~~Ja.~~

Corrie:

~~Dat is toch wel individueel, dit stappenplan. 1.31 Want een algemeen stappenplan, nou ja, je moet dan kijken of je kinderen kunt clusteren. Dat je zegt: 'nou, die zitten allebei op hetzelfde niveau met allebei precies zo'n zelfde hulpvraag, dan kun je dat zo doen. 1.32 Maar eigenlijk komt het allemaal vanuit dat TEACCH-programma, dat visualiseren, en de logopedie.~~

~~Maar hoe heet dat programma, wat wij gebruiken, of tenminste, wat de VSO gebruikt? Dat is van Edu kans.~~

Gerrie:

~~Ja, of niet, van Edu-desk? Edu-kans die doen in ontwikkelingslanden iets toch?~~

Corrie:

~~Ja, ik zie het zo voor me.~~

Gerrie:

~~Wij hebben het hier niet.~~

Corrie:

~~Ik zou zeggen, ik heb nog veel in dozen staan.~~

Gerrie:

~~Wij hebben hier wel, maar dat is ook van de methode van het VSO, het zijn gewoon van die boeken he? Van die tijdschriftboeken. Moet ik even bellen naar iemand van het VSO van hoe het ook alweer heet? Henk-Jan bel ik nu wel even.~~

(Henk-Jan wordt gebeld, ondertussen praten we ook verder)

~~Henk-Jan: hoe heet bij jullie ook alweer zo'n methode, dat je bijvoorbeeld kinderen leert om handen te wassen bij de kraan of tandenpoetsen of strijken of haren wassen? Hoe heet dat ook alweer, heet dat Edu-desk? Van zelfverzorging ja?~~

Corrie:

~~Maar zou je ook weten of er ook methoden zijn daarvoor? Ik kan het niet zeggen. Dat boekje wat we boven zagen, dat is best bijzonder.~~

~~1.33 Je hebt ook een startpagina autisme, daar kun je heel veel vinden.~~

Gerrie:

~~2.3 Hij zegt dat het 'zelfzorg' heet.~~

Corrie:

~~Ja, dat zijn hele oude boeken, dat is nog uit mijn tijd.~~

1.34 Dan heb je ook nog de MVA, de landelijke verenigingen, die kennen jullie?

Marieke:

~~Nee, niet echt.~~

Corrie:

~~Er zijn ook wel programma's en de coördinator die heeft een zoon met autisme en zij heeft een heel duur programma, maar daarmee kan zij deze schema's maken. Dan moet ik even denken, ik heb vanochtend gezocht op internet, ik kon het niet vinden hoor. Maar die zijn er wel, ook op internet. Dan moet je toch even googelen.~~

Gerrie:

2.4 Nou, wij dachten Edu-desk of zoiets.

Corrie:

~~Uit Doetinchem.~~

1.35 Jullie kunnen wel concluderen dat op een ZMLK-school geen specifieke methode is.

Gerrie:

~~En door wie is dat uitgegeven dan, 'een methode voor zelfverzorging' dat snap ik.~~ 2.4 Zegwaard Braam.

Corrie:

~~Ja, dat is heel oud, dat bedoel ik helemaal niet.~~

~~We hebben ook een kookprogramma.~~

Gerrie:

2.4 'Praktische vaardigheden in beeld' van Edu-desk. 1992. Die ander is van 2005? Oké. Van 'Zelfzorg'. En welke uitgeverij? 2.4 Zegwaard Braam, dat is de uitgeverij. Oké. Prima. Wij gaan ook weer gauw verder, want dan heb ik de volgende afspraak.

(Opgehangen)

2.5 Hij is dus wel van Edu-Desk, het ene was van 1992 en het andere, wat hij zegt van Zelfzorg, is van 2005. Hij zegt: 'Wat Corrie nou zegt over oud...' Of het was te druk, dat hij niet goed gekeken heeft. Dat kan ook.

Corrie:

Maar wat wij bedoelen is eigenlijk op deze manier.

Marieke:

~~Ja precies, zo helemaal stapje voor stapje. Ja.~~

Corrie:

Ja. Kijk dit is natuurlijk heel mooi.

Michal:

~~En ook op 1 pagina, dus dan is het ook wel duidelijk dat het over 1 ding gaat.~~

Corrie:

Kun je makkelijk ook kopiëren ook.

Michal:

~~Al gaan we het niet over koken hebben, maar...~~

Marieke:

~~En weten ze dat goed, van links naar rechts, weten ze dat goed, die kinderen?~~

Corrie:

1.36 Dat is een van de eerste dingen die we aanleren, waar we mee bezig zijn. Alles gaat altijd van links naar rechts.

Gerrie:

~~Al is dit van boven naar beneden.~~

Corrie:

~~Ja dat is dan, dat is een misser.~~

Nee, maar we zetten altijd, als je werk klaarzet of als ze moeten werken het dus altijd van links naar rechts. Eigenlijk overal waar het van pas komt he?

Gerrie:

~~Ja.~~ 2.6 Nu hebben we ook naamkaartjes op tafel, dan had ik dat aan een collega gevraagd, die had het allemaal rechts geplakt. Dan dacht ik: 'He, dat wil ik wel gewoon links hebben' dus dat heb ik er af getrokken en in de linker hoek, ~~zo van ja...~~

(Gerrie wordt weer gebeld door Henk-Jan)

Marieke:

~~Alles links hebben. Hoe doen jullie het bijvoorbeeld met naar de wc gaan? Omdat dat ook een ADL-taak is, dus ik was wel benieuwd of jullie daar ook een ...~~

Corrie:

~~Ja, bij de jongeren...~~

Gerrie:

2.7 'Ziezo' hebben ze nog.

Corrie:

~~Het wordt wel eens tijd dat dat geüpdatet gaat worden.~~

Gerrie:

~~Dat is ook van verzorging he? Van het toilet... Dat moet ook geüpdatet zegt Corrie.~~

Corrie:

~~He, ik ga even bij de jongste kinderen kijken, naar het toilet. Kijken of zij een schema hebben. Maar dat is ook allemaal zelf bedacht he?~~

Marieke:

~~Ja, oké.~~

(Lopen naar de jongste kinderklas en lopen ondertussen ook naar andere klassen)

Corrie:

~~Nou, 1.37 dat is ook het TEACCH he? Die dozen, zo met die kleuren werken en dan eerst blauw pakken, de blauwe doos. En het is ook altijd van links naar rechts. 1.38 En dit is dan toch voor de concentratie beter. (Schotten tussen tafels)~~

Gerrie:

~~Als je aan onze gang kijkt, is de grootste groep heeft 13 kinderen en de kleinste 6. Wij hebben 10, Jerry heeft 11, een structuurgroep van 6 en dan hebben we nog een laag niveau klas en die hebben ook 6.~~

~~Kijk, zie je wel, nat maken, tandpasta er op, poetsen, uitspoelen, mond spoelen. En dat hadden ze ook van andere dingen.~~

Michal:

~~En dat is ook allemaal zelf in elkaar gezet?~~

Gerrie:

~~Ja.~~ 2.8 En we krijgen alle picto's van de logopediste. We zijn overgegaan op 1 pictosysteem, ~~want we hadden wat verschillend. De een had bijvoorbeeld Dick Bruna picto'tjes en de ander had dat,~~ dus nu hebben we door deze hele locatie dezelfde picto's. 2.9 Alleen hebben wij in onze klas, hier hebben ze bijvoorbeeld per kind persoonlijk een lijntje, en wij hebben eentje voor de hele klas hangen. En soms heb je dan voor 1 kind nog, kan, dat je daar een apart rooster, of een geschreven rooster, als ze gewoon kunnen lezen, dat ze gewoon een eigen geschreven rooster hebben. Maar dat is heel erg afhankelijk per jaar en welke kinderen je hebt en wat een kind nodig heeft.

Collega naast ons had een meisje, een eigen pictoschema, en op een gegeven moment zei ze zelf: 'Nou, ik hoef het niet meer, want ik kijk gewoon wat er in de klas hangt.' 2.10 Maar hoe kleiner ze zijn, hoe jonger ze zijn, maken ze het persoonlijker.

Wij gebruikten dan ook wel eens door maar 4 picto's op te hangen en als er dan een activiteit af is dan in het bakje te doen, een soort postbakje.

Corrie:

~~Maar je ziet,~~ 1.39 per kind wordt het toch, of per situatie, gemaakt. Dus waar nodig, ga je verduidelijken.

Gerrie:

~~Bij de klas naast ons hebben we een jongen die heel slecht kan spelen zeg maar, tot spel komen.~~ 2.11 Dus die krijgt gewoon 3 fotootjes, nee, hij krijgt een bakje met foto's, ja met 3 of 4 en dan moet hij er

2 uitkiezen, die 2 activiteiten gaat hij doen op het plein. ~~Anders deed hij gewoon nooit wat, dan stond hij alleen bij het hek te kijken. Dan moet hij iets even doen. Ook om hem te helpen en te leren dat het ook leuk is om even te skelteren of even te ...~~

Corrie:

1.40 Dan ben ik op een gegeven moment met een kind aan het spelen en dan maak ik 3 kaartjes: de beginsituatie, het hoogtepunt van het spel en het eind. Dus dan spelen we met poppetjes of met auto's, dan moet hij iets bedenken. ~~We beginnen met de autootjes, je begint dan: 'De auto staat in de garage.' Dan teken ik wat, het lijkt helemaal niet op een garage, maar goed, als het maar op papier staat. En het hoogtepunt is dat hij een botsing krijgt en dan loopt het af en gaan ze veilig naar het ziekenhuis of zo. Nou, dat spelen we.~~ En om hem te helpen om een verhaal te maken en om te bedenken, doen alsof, dat is al lastig. Dat helpt hem. Van: 'Eerst dit kaartje.' Zo kun je dat gebruiken. ~~Om kinderen te structureren.~~ 1.41 Structuur is dan een hulpmiddel, ~~het is niet structureren ...~~

Marloes (andere leerkracht):

3.1 Gewoon dat ze het zelf leren.

Corrie:

~~Zo moet je ze even op gang helpen.~~

Marloes:

3.2 1 kind wist niet wat hij bij het op het buiten spelen moest doen, dan had hij dingen waar hij uit kon kiezen. Dan had ik 5 dingen, als er bij hem op staat 'spelen' of als hij een vrij moment heeft, dan mag hij uit het bakje kiezen.

Corrie:

~~Hij kan wel kiezen?~~

Marloes:

3.2 Soms niet, dan kies ik voor hem. Dan zeg ik: 'Ga maar kiezen, ik kom zo terug' en als het dan niet lukt zeg ik: 'Als je dan niet kunt kiezen, kies ik die voor jou.'

Corrie:

1.42 Ja, of 2 pakken en dan 'deze of deze'.

Marloes:

~~Ja, dat doe ik ook wel eens.~~

Bijlage I: Labels interview De Steiger

Instelling: De steiger, behandel en expertise centrum voor autisme

Doelgroep: jongeren van 14 tot 21 jaar.

Geïnterviewde: Jannie Mulder

Kernlabels

- Methodiek: De methodiek die wordt gebruikt in de begeleiding aan cliënten.
- Werkwijze: De manier waarop de methodiek in praktijk wordt gebracht door de instelling.
- Doel: De doelen die de instellingen hanteren.

Labels

Methodiek:

- Methodiek Zonnehoek
- Methodiek Steiger
- -Sociale vaardigheidstraining
- -TEACCH
- -Leo Kannerhuismethodiek
- -Theory Of Mind
- -Psycho-educatie
- Methode (5-hoeksysteem, handleiding boek, zelfzorg, edudesk)
- -Trainingen voor medewerkers

Werkwijze:

- -Werkwijze: de interventies die worden gepleegd met betrekking tot het werken met de methodiek. (dagprogramma, keuzes)
- -structuur: Het belang en de manieren waarop structuur wordt geboden aan de cliënten.
- -materiaal: materiaal die de instellingen gebruiken bij hun werkwijze betreft de methodiek. (visualisatie, picto's, houten bakje enz.)
- -Niveau
- -Individueel
- -Groepsgericht
- -Screenen
- -Trainen

Doel:

- Regie: regie over hun leven krijgen
- Zelfredzaamheid
- Zelfstandigheid
- Succeservaringen

Extra opmerkingen

- Welke informatiebronnen zijn te raadplegen? Zonder waardeoordeel. Als label, niet onder kernlabel.

+ Zelfstandigheid		al die regeltjes en feiten gaat zitten en dan houd je niet hun doel voor ogen. Het doel is dat ze zo zelfstandig mogelijk , ook als jij er niet meer bij bent het zelf kunnen. Dat is het uitgangspunt.
<i>Methodiek</i> + Leo Kannerhuismethodiek	4.12	Deze is echt ontwikkeld voor jongeren met autisme. Kannerhuis heeft deze zelf ontwikkeld voor hun doelgroep. Normaal begaafden mensen met autisme.
<i>Methodiek</i> - Leo Kannerhuismethodiek	4.13	De methode zou wel voor kinderen kunnen maar heel veel items, ik geloof dat het er wel 72 zijn, zijn vaardigheden die kinderen nog niet hoeven te kunnen
<i>Methodiek</i> - Leo Kannerhuismethodiek	4.14	<i>Waarom hebben jullie precies voor deze methodiek gekozen?</i> Omdat die het meeste op de doelgroep autisme aansloot en hij heel goed gedefinieerd was en wij merken dat als je alle zelfredzaamheidstappen moet ontleden dat dat heel veel werk is.
<i>Methodiek</i> - Leo Kannerhuismethodiek	4.15	Waar we vooral tegenaan lopen en daar moet je op blijven sturen is mensen zijn hulpverlener geworden dus die willen helpen maar je moet alleen hulp bieden die de ander nodig heeft dus screenen is niks doen en kijken wat de cliënt van je opdracht kan en wat er gebeurt en zo min mogelijk begeleiding geven pas als er iets is nou wordt het gevaarlijk ga je ingrijpen maar verder gewoon kijken wat er gebeurt.
<i>Werkwijze</i> + Werkwijze	4.16	Je kan wel als we van tafel gaan zeggen 'wie heeft er tafel dekken?' 'Wie heeft er tafel afruimen, afwassen?' Maar daarmee heb je al weer een hint gegeven. Sommige jongeren hebben dat nodig, zeker als ze hier komen maar er zijn er ook die moeten leren uit zichzelf dat te gaan doen.
Extra opmerkingen	4.17	Mijn tip zou zijn om het vrij eenvoudig voor wonen te doen omdat als je het te ingewikkeld doet dan gebeurt er niks denk ik.
<i>Werkwijze</i> Structuur	4.18	Maar als je het hebt over de doelgroep autisme is een ding belangrijk, dat wat je traint op papier hebt staan want als jij in een woongroep of iemand die zelfstandig woont als begeleider iets komt trainen en jouw collega komt drie dagen later hetzelfde trainen doe je altijd wel iets op een andere manier en voor mensen met autisme is dat niet een iets andere manier maar doe je het totaal anders en daar raken ze van in de war.
<i>Werkwijze</i> + Structuur	4.19	Dus het is belangrijk dat je het op papier hebt of als jij de eerste bent die die activiteit bedenkt dat je het op papier zet en dat de volgende dat ook zo kan doen. En als je dat niet vind dan moet je eerst in je team gaan bespreken 'die 10 stappen die jij hebt gedaan vind ik niet handig want ik mis die en die, oké we gaan er over vergaderen. Dan worden het er nu 13 stappen en gaan we hiermee werken. En als je dat over de rug van de

		cliënt doet terwijl je weet dat het een informatiestoornis is dan ben je heel erg onduidelijk.
Extra opmerkingen	4.20	<i>Dus je moet als team gewoon heel erg op een lijn zitten?</i> Ja, dat is de grootste tip die ik je kan geven. En weet het van elkaar.
Werkwijze - Materiaal	4.21	<i>Dus je zou het eerder met picto's dan met foto's afhandelen zodat meerdere mensen het kunnen gebruiken natuurlijk.</i> Ja, je moet er wel heel erg mee uitkijken. Het is een handig middel. Wij roepen altijd probeer het plaatje wel met tekst te ondersteunen als ze een normaal IQ hebben. Picto's kunnen ook verwarrend zijn... Dus dan denk je dat een picto heel duidelijk is maar dat is het dus niet altijd.
Werkwijze Werkwijze	4.22	dan nemen wij een vragenlijst af bij de ouders, dus niet wat de cliënt er zelf van vindt maar aan de ouders. En die vragenlijst heeft verschillende gebieden, dat is op het gebied van 'zomergebied', huishoudelijk gebied, maatschappelijk gebied. Dan heb je de drie hoofdkopjes en ouders moeten aangeven of kinderen bijvoorbeeld douchen, doen ze dat helemaal correct of hebben ze hulp nodig?... Dat vertalen we later naar een lijst, een startlijst... Hier komt een scorelijst uit, dit is wat de ouders ervan vinden. Daar hoeven wij het niet mee eens te zijn, of het te geloven.
Werkwijze - Werkwijze	4.23	Je vroeg een nadeel als je hem in de computer opslaat en iedereen er met zijn tengels bij kan dan gaan mensen wel eens dingen veranderen.
Werkwijze + Werkwijze	4.24	Wij scoren alleen wat we daadwerkelijk gezien hebben.
Werkwijze + Niveau	4.25	Dus we hebben wel basistrainingen zoals douchen, corvee taken, de basale dingen die ieder mens moet leren. Maar daarna gaan we echt kijken 'wat heeft deze persoon voor de toekomst nodig?' ...Dus er wordt bewust gekozen van wat heb je nodig en je probeert ook aan te sluiten van wat willen ze zelf want daar zijn ze dan het meest gemotiveerd voor.
Werkwijze Werkwijze	4.26	Op grond van zo'n screening vullen wij zo'n lijst in. Want dan heb je tijdens de bespreking geen losse lijsten, want die gaat geen enkele psychiater nakijken, maar die kijkt op de algemene lijst 'hoe gaat het met zelfredzaamheid'. Dit zijn allemaal screeninglijsten, gebitsverzorging, douchegebruik, tafelmanieren, koffie en thee zetten, afruimen, afwassen, bed opmaken, kamer ventileren,
Werkwijze + Screenen	4.27	Dit is alleen maar screenen, nog geen trainen. We noteren wat we zien. Zo is er van elke vaardigheid een screenlijst. Douchen is de basis, maar we hebben ook

		anderen dingen zoals 'kleding drogen, kleding vouwen, allemaal screeninglijsten. Je kan deze ook wel als taakanalyse gebruiken. Dit is niet wat wij aan de cliënt geven, dit hebben wij voor ons en dan zeggen we 'nou ga je kleding maar vouwen' en dan kijken wij, o dat gaat wel goed, dat gaat niet goed, broek gaat goed, hemd niet. Dan weten je broeken vouwen hoeft je ze niet meer te leren maar overhemden vouwen wel. Dit is allemaal screenen, dat zijn heel veel vaardigheden
Werkwijze + Trainen	4.28	Dus als we gescreend hebben besluiten we wat gaat hij trainen? En als wij bedacht hebben 'nou iemand moet nou getraind worden, dan gaan we uitvinden 'wat heeft hij nodig' heeft hij een mondelinge hint nodig 'vergeet niet je handdoek mee te nemen naar de douche', dat is een mondelinge verbale hint. Het kan ook zijn dan iemand dat gewoon op papier moet hebben en dan hebben we taakanalyses. Wel uitgewerkt maar daar kan je ook nog heel veel punten bij verzinnen. Maar deze hoeft je dan niet meer te verzinnen.
Werkwijze - Screenen	4.29	Ja, alleen dan kan je op die grote lijst invullen, kan de cliënt lichaamsverzorging doen? Dan is het nooit een zwart hokje want een zwart hokje is 'doet de taak zonder hulp of aanwijzing op papier'. Op het moment dat hij dit altijd nodig heeft, is het nooit een zwart hokje
Werkwijze + Zelfstandigheid	4.30	Dus als je zo'n lijstje nodig hebt dan heb jij blijkbaar nodig 'een hint op papier'. De een zal na een training het papier niet meer nodig hebben, de ander wel. Heel veel van onze cliënten blijven hier haken omdat ze dat papiertje erbij nodig hebben. Dat is niet erg, want dat lijstje mag mee en wij blijven achter, dat is ook een vorm van zelfstandigheid, maar niet 100% zelfstandig.
Werkwijze + Niveau	4.31	<i>Dit is wat ze dan zelf moeten aankruisen, die cliënten, die lijst?</i> Ja, dat is wel het handigste, maar soms hangt ook voor iemand een lijstje, geplastificeerd in de douche en dat hij er dan opkijkt en dan hoeft hij er niet op te kruisen. Dat is echt per persoon verschillend. <i>En laat je dan bij sommige personen stappen weg?</i> Ja, je kan ook met ze in gesprek en vragen 'hoe vaak kijk je nou op je lijstje?' Als hij zegt 'doe badjas aan, doe slippers aan, dat is voor mij 1 geheel' dan moet je het samenvoegen.
Werkwijze - Materiaal (hulpmiddelen)	4.32	Het gevaar met het werken van autisme is dat we de hulpmiddelen allemaal wegdoen als het goed gaat.
Werkwijze - Materiaal (hulpmiddelen)	4.33	Je doet het nou zo goed het lijstje mag weg, nee je moet het lijstje misschien inkorten, en als je hem weg kan doen moet je het zeker doen maar houd in de gaten

		dat er mensen zijn die zo'n lijstje hun hele leven nodig hebben. En het is geen goede autisme hulpverlening om te zeggen 'nou gaat het goed dan doen we het lijstje maar weg' nee het gaat goed dankzij het lijstje
<i>Methodiek</i> + Methodiek Steiger	4.34	Wat een belangrijke is wat we er zelf bij hebben gezet is die eerste zin als wij scoren. 'Neemt initiatief tot douchen', want als jij kan opdreunen hoe je moet douchen en wij je ernaar toe hebben gebracht, dan ben je nog niet zelfstandig. Want als je zelfstandig woont en je kan het opdreunen hoe het moet en als je het doet gaat het goed maar je doet het 7 maanden niet, dan is het toch geen goede zelfstandigheid. Dus hebben we erbij gezet 'neemt initiatief tot douchen'.
<i>Werkwijze</i> + Werkwijze	4.35	O, ja, en dat is nog wel goed om te vertellen over screenen, dat doen we nooit 1 keer, de methode schrijft voor 5 keer, maar 5 keer is teveel om waar te maken. Wij doen het rond de drie keer. En wat daar belangrijk bij is, en dat doen we wel: je moet niet steeds dezelfde personen laten screenen.
<i>Werkwijze</i> - Werkwijze	4.36	Maarja kijk, vaak is het zo dat als hij niet doucht dan gaan tandenpoetsen ook niet goed.
<i>Werkwijze</i> + Werkwijze	4.37	Je moet het wel kunnen verkopen, als jij tegen een jongere zegt 'nou ga ik eens goed kijken wat jij allemaal fout doet en dat ga ik hier opschrijven' daar wordt hij niet gezelliger op. Dus ik zeg altijd tegen personeel, leg nou uit hoe die methodiek werkt dat het voor hun zo vervelend is dat ze dingen gaan leren die ze al kunnen, dus dat die lijstjes voor ons bedoeld zijn om te kijken van welke hulp gaan we wel geven en gaan we met je bemoeien en waar moeten we dat beslist niet doen en dan krijg je ze wel mee.
Extra opmerkingen	4.38	Volgens mij is het belangrijkste met elkaar 'wat vinden we de belangrijkste basisvaardigheden om hier goed aan te leren'?
Extra opmerkingen	4.39	dan moet je die op papier zetten en je team overtuigen 'zo gaan we het doen en niet anders en als je een ander briljant idee hebt dan gaat het eerst via de vergadering dat we het met elkaar daarover eens zijn. Want anders gaat iedereen het op zijn eigen houtje veranderen... Zet het op papier en zeg tegen iedereen en zo gaan we het doen en als je iets anders vindt gaan we het eerst met elkaar bepalen. En dan moet je niet rigide gaan doen op het moment dat je ergens voor staat en je moet handelen en je weet ik heb pas over twee weken vergadering ik ga nu helemaal niks doen dan kan je wel iets gaan doen maar dan moeten ze het beseft hebben dat ze in de vergadering zeggen 'ik liep ergens tegen aan ik heb het toen zo en zo opgelost, dat ik niet helemaal volgens de methode, 'hoe denken jullie erover?' 'hoe gaan jullie er mee om?' of moeten ergens iets

		veranderen? Dat kan ook, dan moet je niet rigide gaan doen maar als niemand het meldt en iedereen doet maar wat dan lukt het niet. En bovendien weet je dan ook niet waarom iets niet gaat. Dan denk je 'ze willen het niet, maar blijkbaar kan dat aan je communicatie liggen, helemaal niet aan de training' en daar kom je alleen maar achter als je allemaal hetzelfde doet.
Werkwijze + Werkwijze	4.40	Hoe leer je ze nou dat het af en toe wel moet, sommige dingen doe je welke week, maand of in het kwartaal. Bijvoorbeeld door af te spreken 'je doet het 1 keer per jaar' het vaak duidelijker als je het afspreekt dan dat ze het op inzicht moeten doen.
Werkwijze + Niveau	4.41	Wij gaan uit van de basis, dat die voor iedereen hetzelfde is. Maar als je er in de praktijk mee gaat werken dan voeg je dingen toe
Werkwijze - Materiaal	4.42	Als het iets verschillend is dan is het wel wat mensen in picto's zien... Picto's kan heel handig zijn maar als het niet lukt maar als het niet werkt moet jij snappen 'ja misschien is het toch niet zo te begrijpen'

Waarde van Label

Label	Jannie Mulder
Methodiek Steiger	+ (1) - (1)
Methode Leo Kannerhuis	+ (3) - (3)
Werkwijze	+ (7) - (2)
Structuur	+ (1) - (0)
Materiaal	+ (0) - (5)
Niveau	+ (5) - (0)
Zelfredzaamheid	+ (0) - (0)
Zelfstandigheid	+ (2) - (0)
Succeservaringen	+ (1) - (0)
Regie	+ (1) - (0)
Screenen	+ (1) - (1)
Trainen	+ (1) - (0)

Kernlabels en labels met totale score van de waarde

Methodiek	Werkwijze	Doel
Methodiek Steiger (1+/1-)	Werkwijze (7+/2-)	Zelfredzaamheid (0+/0-)
Methodiek Leo Kannerhuis(3+/3-)	Structuur (1+/0-)	Zelfstandigheid (2+/0-)
	Materiaal (0+/4-)	Succeservaringen (1+/0-)
	Niveau (5+/0-)	Regie (1+/0-)
	Screenen (1+/1-)	
	Trainen (1+/0-)	

Ordering van labels waar geen + of – is toegekend.

Fragm.	Label	Jannie Mulder
4.17	Extra Opmerkingen	Mijn tip zou zijn om het vrij eenvoudig voor wonen te doen omdat als je het te ingewikkeld doet dan gebeurt er niks denk ik.
4.18	Werkwijze Structuur	Maar als je het hebt over de doelgroep autisme is een ding belangrijk, dat wat je traint op papier hebt staan want als jij in een woongroep of iemand die zelfstandig woont als begeleider iets komt trainen en jouw collega komt drie dagen later hetzelfde trainen doe je altijd wel iets op een andere manier en voor mensen met autisme is dat niet een iets andere manier maar doe je het totaal anders en daar raken ze van in de war.
4.20	Extra Opmerkingen	<i>Dus je moet als team gewoon heel erg op een lijn zitten?</i> Ja, dat is de grootste tip die ik je kan geven. En weet het van elkaar.
4.22	Werkwijze Werkwijze	dan nemen wij een vragenlijst af bij de ouders, dus niet wat de cliënt er zelf van vind maar aan de ouders. En die vragenlijst heeft verschillende gebieden, dat is op het gebied van ‘zomergebied’, huishoudelijk gebied, maatschappelijk gebied. Dan heb je de drie hoofdkopjes en ouders moeten aangeven of kinderen bijvoorbeeld douchen, doen ze dat helemaal correct of hebben ze hulp nodig?... Dat vertalen we later naar een lijst, een startlijst... Hier komt een scorelijst uit, dit is wat de ouders ervan vinden. Daar hoeven wij het niet mee eens te zijn, of het te geloven.
4.26	Werkwijze Werkwijze	Op grond van zo’n screening vullen wij zo’n lijst in. Want dan heb je tijdens de bespreking geen losse lijsten, want die gaat geen enkele psychiater nakijken, maar die kijkt op de algemene lijst ‘hoe gaat het met zelfredzaamheid’. Dit zijn allemaal screeninglijsten, gebitsverzorging, douchegebruik, tafelmanieren, koffie en thee zetten, afruimen, afwassen, bed opmaken, kamer ventileren,
4.38	Extra Opmerkingen	Volgens mij is het belangrijkste met elkaar ‘wat vinden we de belangrijkste basisvaardigheden om hier goed aan te leren’?
4.39	Extra Opmerkingen	dan moet je die op papier zetten en je team overtuigen ‘zo gaan we het doen en niet anders en als je een ander briljant idee hebt dan gaat het eerst via de vergadering dat we het met elkaar daarover eens zijn. Want anders gaat iedereen het op zijn eigen houtje veranderen... Zet het op papier en zeg tegen iedereen en zo gaan we het doen en als je iets anders vindt gaan we het eerst met elkaar bepalen. En dan moet je niet rigide gaan doen op het moment dat je ergens voor

	staat en je moet handelen en je weet ik heb pas over twee weken vergadering ik ga nu helemaal niks doen dan kan je wel iets gaan doen maar dan moeten ze het besef hebben dat ze in de vergadering zeggen 'ik liep ergens tegen aan ik heb het toen zo en zo opgelost, dat ik niet helemaal volgens de methode, 'hoe denken jullie erover?' 'hoe gaan jullie er mee om?' of moeten ergens iets veranderen? Dat kan ook, dan moet je niet rigide gaan doen maar als niemand het meldt en iedereen doet maar wat dan lukt het niet. En bovendien weet je dan ook niet waarom iets niet gaat. Dan denk je 'ze willen het niet, maar blijkbaar kan dat aan je communicatie liggen, helemaal niet aan de training' en daar kom je alleen maar achter als je allemaal hetzelfde doet.
--	---

Samenvatting

De Steiger gebruikt de methodiek van het Leo Kannerhuis en noemen het daarom de 'Leo Kannerhuis methodiek'. In de loop van de tijd hebben ze het nodige aangepast en zien het daarom wel als hun 'eigen' methodiek. Deze methodiek gaat ervan uit dat je de cliënt niet iets aanleert wat het al kan. Maar dat je aansluit bij de mogelijkheden van de cliënt. Heel belangrijk vindt 'De Steiger' het om aan te sluiten bij het niveau van de cliënt. De mogelijkheden en onmogelijkheden worden vastgesteld door middel van observaties en screeninglijsten. Het doel is uiteindelijk dat de cliënten zo zelfstandig mogelijk worden. Jannie Mulder pleit ervoor dat de begeleiding op één lijn zit, dit kunnen ze volgens haar bereiken door duidelijk afspraken te maken. Er moet een vaste manier van begeleiden zijn vormgegeven in een taakanalyse waardoor elke medewerker dezelfde stappen met de cliënt doorgaat. Vooral voor cliënten met autisme is dit belangrijk. Als je dat niet doet raakt de cliënt in verwarring. De methode gaat zo dat eerst ouders een lijst moeten invullen, daarna wordt er een screeninglijst door de medewerkers ingevuld waarna ze vaststellen waar de meeste behoefte ligt om een training aan te bieden.

Jannie Mulder geeft aan dat ze bij de eerste stap van de taakanalyse erbij hebben gevoegd 'neemt initiatief tot', omdat dit een heel belangrijke stap is voor hun zelfstandigheid.

Het werken met picto's kan volgens Jannie Mulder ook heel verwarrend werken, omdat ze verkeerd geïnterpreteerd kunnen worden. Zij is er voorstander van om de picto's altijd met tekst te ondersteunen.

Volgens Jannie Mulder is het heel belangrijk dat je als team duidelijk hebt wat je voor de cliënt de belangrijke basisvaardigheden vindt om goed aan te leren.

Het op papier zetten van de afspraken en je als team er aan houden is voor Jannie Mulder een goede werkwijze van de methodiek. Als iemand andere ideeën heeft of opmerkingen over de gemaakte afspraken, dan moet dat eerst in een vergadering besproken worden. Daarna moeten de afspraken aangepast worden.

Bijlage J: Uitwerking interview De Steiger

Marian:

~~We gaan gelijk beginnen, even wat algemene dingen. U naam?~~

Jannie Mulder:

~~Nou mijn naam is Jannie Mulder.~~

Marian:

~~En wat is uw functie hier?~~

Jannie Mulder:

~~Ik ben teamleider op de steiger.~~

Marian:

~~Oke, kunt u iets vertellen over de instelling zelf?~~

Jannie Mulder:

~~Wat weten jullie er al van? Voordat ik een heel verhaal doe.~~

Marieke:

~~Een expertise en behandelcentrum voor autisme.~~

Jannie Mulder:

~~Nou, kijk dat klopt. De jongeren die we hier hebben zijn jongeren met een autistisch spectrum stoornis van 14 tot 21 jaar met een normale begaafdheid. Het zijn geen mensen met een verstandelijke beperking.~~

Marian:

~~En die worden hier behandeld?~~

Jannie Mulder:

~~Die worden hier behandeld. De maximale behandeltime is twee jaar. En dat gaat minder worden, daar dwingt de overheid ons toe. Maar nu is het maximaal twee jaar. Voorop staat hier de behandeling dus op het moment dat iemand het heel erg naar zijn zin heeft maar wij denken dat hij niet zoveel meer leert dan moet je hier weg want dan staat er iemand anders op de wachtlijst. En gaan ze dan naar een huis of een andere woongroep voor autisme.~~

Marian:

~~Oke, en waar is die behandeling dan op gericht?~~

Jannie Mulder:

~~Nou, als ze hier komen is de ontwikkeling gestagneerd en dat kan zijn op het gebied van thuis, school of in hun vrije tijd. Als 1 van die drie nog goed functioneert wordt er niet meteen verwezen naar een kliniek maar eerst gekeken of er ambulante hulp mogelijk is. Als er voor gekozen wordt dat iemand wordt opgenomen moet er ook echt wel iets aan de hand zijn voor je je kind het huis uit doet en die hulpvraag accepteert.~~

Marieke:

~~Dus jullie zijn een 24-uurs kliniek?~~

Jannie Mulder:

~~Ja, wij zijn een 24-uurs kliniek.~~ 4.1 De Steiger probeert het leven wat vastgelopen is op die aspecten dat in gang te zetten en vlot te trekken want en als die gang er in zit is de behandeling weer geslaagd. ~~Want autisme is niet te genezen maar het gaat erom dat ze weer regie over hun eigen leven krijgen, dat is het doel van de Steiger. Wij hebben daar drie pijlers van, de sociale vaardigheidstraining, zelfredzaamheidstraining en vrijetijdsbesteding training. Daar hangen we heel veel doelen aan op. Allemaal met maar één doel, ze zo zelfstandig mogelijk laten maken. Dat klinkt allemaal heel mooi maar het is een beperking omdat ze altijd autisme blijven hebben. Dat gaat niet over. Dus als ik zeg hier wonen normaal begaafden dan moet je niet denken dat ze van alles kunnen. Ze kunnen heel veel wel maar het valt ook tegen hoeveel ze niet kunnen en ook niet doen. Dan starten ze de activiteit niet, vooral bij zelfredzaamheid is dat een probleem. Stofzuigen, daar beginnen we niet aan.~~

Marieke:

~~In welke mate hebben de jongeren de stoornis?~~

Jannie Mulder:

~~Dat is verschillend, kennen jullie veel van autisme?~~

Marieke en Marian:

~~Een beetje.~~

Jannie Mulder:

~~Nou, zegt de stoornis van asperger jullie wat? Die zitten hier veel. We hebben niet zo veel van wat je vroeger klassiek autisme noemde. Die zijn er wel maar wel in de minderheid. Wel pddnos, heel veel asperger en ook mccd. In de media en op tv hebben het vaak over dat asperger een lichte autistische stoornis is, daar wordt ik altijd een beetje pissig over want als je kijkt naar de aantal DSM schaal en hoeveel streepjes voldoen ze aan dan is het zo dat je voor pddnos iets minder hoeft te mankeren dan klassiek autisme en hetzelfde geldt voor asperger maar als je kijkt naar de mate waarin ze er last van hebben in hun leven is het niet minder en lichter. Als je stomweg gaat tellen, nou hoeveel kenmerken ze hebben en voldoen ze daaraan dan is het inderdaad minder en als je het in die zin lichter wil noemen klopt het, maar in de media o mijn kind heeft gelukkig geen autistische stoornis maar asperger en dat is lichter dan denk ik, nou daar moet je blijf mee zijn. Daar hebben ze zelf heel erg veel last van moeite om daar mee om te gaan dus dat vind ik een ingewikkelde stelling.~~
~~Wat we hier dus doen is een 24-uurs opvang geven en dat begint met 's morgens opstaan. Het is een individuele behandeling. De een wordt gewekt de ander laten we expres verslapen omdat dit gewoon in de behandeling zit. De een moet je nog aanleren en bij de ander denk je 'nu is het geen autisme meer' maar puber gedrag en die komt zijn bed niet uit wat zijn verantwoordelijkheid is. In de hoop dat school en stage ze er ook op aanspreken. Want anders doen ze het voor ons en niet omdat ze het voor hun eigen leven belangrijk vinden. En dat is lastig in een groep. Het is veel makkelijker als je ze gewoon alle zes gewekt hebt en ze naar beneden komen maar daar heb je dus verschillen in. Eerst met elkaar eten, dan hebben ze corvee taken, de een gaat naar school, de ander naar stage en weer een ander heeft niks om handen. Ook bieden we arbeidstrainingen aan en kunnen ze kiezen uit fietsenmakerij, kopieerafdeling en horeca afdeling. We hebben ook vak therapeuten zoals een muziektherapeut, psychisch motorisch therapeut en creatief beeldend en dat is allemaal doelgericht, mensen die rekening met elkaar moeten houden, samenwerkingsopdrachten krijgen, eigen lijf moeten voelen en dat met psychisch motorische therapie leren. Alles is behandelend gericht en het gaan heel gezellig overkomen. Maar gezelligheid is een middel en natuurlijk gunnen we ze leuke activiteiten maar wij hebben er een doel mee. Bijvoorbeeld een vrijetijdsbesteding aanleren of om ze eens van die computers achter te halen.~~

Marieke:

~~Nee, duidelijk.~~

Jannie Mulder:
In hele grote lijnen.

Marian:
~~Hoe lang bent u hier al werkzaam?~~

Jannie Mulder:
~~Vanaf heb begin en dat is augustus 98. 13,5 jaar.~~

Marian:
~~Toen ook al als teamleider?~~

Jannie Mulder:
~~Ja, alleen noemde wij het toen leefgroep coördinator. Maar daar hebben ze een ander naam voor verzonnen. Officieel heet ik nu teamleider van het primaire proces. Dus dicht bij de leefgroepen.~~

Marian:
~~Dat was een stukje over de algemene vragen. Nu echt over de methodiek waar wij naar op zoek zijn voor onze scriptie. Gebruiken jullie een methodiek ter bevordering van de zelfredzaamheid?~~

Jannie Mulder:
~~Ja, toen wij met de Steiger gestart zijn moet je je voorstellen dat we eerst met 6 cliënten begonnen en in een heel korte tijd het er 36 waren en wij wel dachten dat we veel van autisme wisten maar dat viel in de praktijk toch wel tegen als je een nieuwe instelling begint. En toen zijn we opzoek gegaan naar een sociale vaardigheden methodiek en zelfredzaamheid methodiek. Activiteiten nog in eens omdat die twee eerst. En dat is allemaal heel erg veel tijd en werk om dat uit te zoeken of om zelf te maken. Dus we hadden wel al wat plannen misschien moeten we alle handelingen gaan fotograferen, videos' maken, de wildste ideeën en dat is allemaal heel erg leuk. Alleen als e hier 36 jongeren hebt lopen met toen nog niet heel veel personeel dan heb je zelf helemaal geen tijd omdat zelf te ontwikkelen en wij hadden zoiets van laten we het wel niet uitvinden als het al uitgevonden is.~~
~~4.2 Laten we shoppen bij een collega instelling dus we zijn in het land gaan kijken bij diverse instellingen en daar was niet zo heel veel wat toepasbaar was met kinderen met autisme. Omdat je vooral in de verstandelijk gehandicapten zorg prachtige boeken heb alleen dan staat er toch weer zo'n mongoloïde iemand op de foto een handeling te vertonen en als onze jongeren daarna kijken dan kan ik het er wel mee eens zijn dat ze niet moeten neerkijken maar zij hebben zoiets van ik ben geen mongool, dat ga ik niet doen hoor en dan is het effect van je training helemaal weg. Dus daar konden we niet heel veel gebruik van maken dus toen hadden wij een collega instelling dat is het Leo Kannerhuis. Die moeten jullie kennen vanuit ede? Leo kannerhuis is over de 30 jaar, onderhand wel 35 jaar die precies dezelfde doelgroep als ons die ook behandelen. En wij zijn toen 30 jaar geleden gestart omdat in deze hoek van Nederland zo'n instelling er nog niet was. En hebben contact met hun opgenomen zo van wat hebben jullie? 4.3 En zij hadden een heel mooie methodiek die wel heel erg uitgebreid is en waar we ook cursussen in hebben gehad. Gaandeweg hebben we het wel aangepast en verbeterd. Dus je kan niet meer zeggen dat het een Leo Kannerhuis methodiek is maar wat wij scoren is wel door hen ontwikkeld. Hij heeft ook niet echt een andere naam. Wij noemen het de Leo Kannerhuis methodiek. Ik weet zelfs niet of ze er nog meer werken. 4.4 Het is gekoppeld aan wetenschappelijk onderwijs dat hebben wij hier ook. Vandaar dat we niet zomaar iets kunnen veranderen. Omdat het gekoppeld is aan wetenschappelijk onderzoek is het heel belangrijk dat we dezelfde scores hanteren anders klopt het niet meer. Ik kan jullie er wat van laten zien maar ik weet niet of je eerst nog veel meer vragen hebt?~~

Marian:

~~We hebben eerst nog verdiepende vragen en gaan er dan naar kijken.~~

Jannie Mulder:

Is prima.

Marian:

~~U geeft aan dat jullie dingen verbeterd hebben, wat is jullie visie over de methodiek?~~

Jannie Mulder:

~~Ik vind het zelf een hele goede methodiek. Alleen je moet jezelf er echt toe zetten om de scorevakjes goed in te vullen. We hebben echt de neiging als hulpverleners om in de normale rapportage te gaan vertellen hoe het met Pietje gaat terwijl de methodiek zegt je hoeft alleen maar een vakje zwart te maken of een streepje te zetten, dat gaat in principe als je dat goed paraat hebt veel vlugger dan om het in de rapportage te zetten. En dan roep ik als teamleider 'he ik heb nog geen lijstje gehad' en dan antwoorden ze 'ja daar hebben we geen tijd voor'. Terwijl als je het meteen goed doet en je het niet uitgebreid in je rapportage zet het tijd kan sparen. 4.5 Als je het goed gebruikt is het een goede methodiek. Alleen het vraagt heel veel aandacht om alle medewerkers, want je krijgt hier natuurlijk veel nieuwe mensen goed bewust te maken hoe die methodiek in elkaar zit. 4.6 De methodiek zit namelijk zo in elkaar dat je ervan uitgaat dat je geen dingen gaat aanleren die ze al kunnen en om te weten wat ze al wel kunnen zal je ze goed moeten observeren en screenen. En aan de hand van die screeningslijst ga je in je team bespreken 'wat gaan we wel trainen', 'wat laten we nog even rusten', want je kan niet alles tegelijk doen en wat je hebt gekozen bewust te gaan oefenen. En dan kan het zo zijn dat als je iemand wilt leren wassen en je ziet met screenen dan iemand al goed in staat is om de was te sorteren dan hoef je de cliënt niet te vermoeien met uitleg over de was sorteren want je hebt geobserveerd dat ze dat al weten. Dan is de interesse al weg en steken we in met 'goh we zien dat je dat al harstikke goed kan maar het bekijken op hoeveel graden iets moet vind je nog moeilijk dus dan gaan we daar starten met de training.~~

Marian:

~~Je pas het aan op de client zelf.~~

Jannie Mulder:

~~4.7Ja, en dat betekent dat ieder er op een ander niveau zou kunnen insteken. In de praktijk is het vaak zo dat ze het hele stuk niet kunnen. Maar dat moet je toch eerst goed bekijken. 4.8En dan moet je ook nog goed opletten dat ze het niet op jouw manier gaan doen, je moet het doel voor ogen houden bv. Sokken opvouwen Als ik aan jou zou vragen hoe jij je sokken opvouwt dan is dat waarschijnlijk anders dan hoe jij, jij en ik dat zou doen. Maar dat wil niet zeggen dat zoals jij het doet een foute manier is. Dus als je gaat screenen en het als een bepaalde handeling al kunnen dan moet je niet met jou normen komen hoe je een sok moet opruimen en totaal anders gaan aanleren. 4.9 Nee dan sluit je al aan bij wat ze kunnen dat verbeter je iets en dan is het ook sneller haalbaar en kunnen ze trots op zichzelf zijn. Want het doel van sokken vouwen is dat je ze niet allemaal tegelijk op een hoop slingert dat als je twee sokken nodig hebt je moet gaan zoeken welke horen bij elkaar? Het gaat erom dat ze bij elkaar blijven. Of je ze oprolt, dubbelvouwt, in elkaar stopt er zijn verschillende manieren, dat is niet het doel. Het doel is dat ze bij elkaar blijven en dat als je je aankleedt je niet uren aan het zoeken bent of dat je twee verschillende sokken aan hebt. Dat (doel) voor ogen houden is erg belangrijk. En dat is met alles. Wij hebben ook afspraken met elkaar gemaakt dat ongeacht wij de wastraining ook zo doen wij doen het hier zo en leren dat aan bij de jongeren of we zijn afgeweken omdat de jongeren het anders heeft aangeleerd maar niet omdat wij het thuis zo doen. Want ik heb het een keer in het team uitgeprobeerd als je zes mensen vraagt hoe doen jullie de was dan doet iedereen dat anders en daar zit geen goed of fout aan.~~

Marieke:

~~Is het voor de kinderen niet verwarrend dat ze het op verschillende manieren aangeleerd krijgen?~~

Jannie Mulder

~~Nee als je die ene persoon maar zorgt dat altijd op de manier waarop het in de map staat begeleid en als die zegt ja maar mijn moeder doet het altijd zo en je denkt daar wordt het ook schoon van dan ga je voor die ene cliënt iets voor afwijken maar dat wil niet zeggen dat die ander dat ook zou moeten doen.~~ 4.10 Dus de basis is voor iedereen hetzelfde maar je gaat goed met screenen kijken 'wat kan iemand al?' Als de een zijn sokken bij zijn spijkerbroeken doet en de ander bij zijn handdoeken daar gaat het niet om. Het doel is dat hij regelmatig en per week leert wassen en dat het ook nog op de goede temperatuur gaat, dat is het doel. 4.11 Kijk, werken met autisten dwingt je soms teveel op al die regeltjes en feiten gaat zitten en dan houd je niet hun doel voor ogen. Het doel is dat ze zo zelfstandig mogelijk, ook als jij er niet meer bij bent het zelf kunnen. Dat is het uitgangspunt.

Marian:

~~Mooi, voor welke groep is deze methode inzetbaar?~~

Jannie Mulder:

4.12 Deze is echt ontwikkeld voor jongeren met autisme. Kannerhuis heeft deze zelf ontwikkeld voor hun doelgroep. Normaal begaafden mensen met autisme.

Marian:

~~Alleen jongeren of kan je zeggen ook voor kinderen?~~

Jannie Mulder:

4.13 De methode zou wel voor kinderen kunnen maar heel veel items, ik geloof dat het er wel 72 zijn, zijn vaardigheden die kinderen nog niet hoeven te kunnen, ~~een was training hoeft naar mijn idee een achtjarig kind al te leren. Ik vind zelf dat jongeren snel iets moeten leren. Want als jongeren hier met 17 komen en met 19 komen en ze weer thuis gaan wonen hun moeders de was doen. Maar als je autisme hebt en niet meer naar huis gaat maar in een andere instelling gaat wonen of zelfstandig moet je het opeens wel zelf kunnen en dat is al best vroeg dus als je het over kinderen hebt moet je dat gewoon niet doen.~~ De eisen die je stelt zijn wel gericht op jongeren. Maar je kan er wel dingen uithalen

Marian:

~~Waarom hebben jullie precies voor deze methodiek gekozen?~~

Jannie Mulder:

4.14 Omdat die het meeste op de doelgroep autisme aansloot en hij heel goed gedefinieerd was en wij merken dat als je alle zelfredzaamheidstappen moet ontleden dat dat heel veel is. ~~Als je een taakanalyse maakt van koffie zetten dan schrik je met hoeveel stappen dat is. Als iemand dat al voor je heeft gemaakt, dat scheelt gewoon zo'n hoop tijd. En dat is met mensen met autisme soms meer gedefinieerd nodig dan mensen met een verstandelijke handicap, je zou denken andersom maar dat is vaak niet zo. Dus daar zijn we gewoon gestart want anders was er niks. We hebben hem nog steeds en evalueren hem nog steeds. Maar hij zit wel goed in elkaar.~~

Marian:

~~Zijn jullie ergens tegenaan gelopen gedurende de startfase van de methodiek?~~

Jannie Mulder:

~~Ja, nou een beetje wat ik net al zei de sociotherapeuten en hulpverleners die het maar uitgebreid in de rapportage gingen schrijven in plaats van domweg lijstjes aan te kruizen. 4.15~~ Waar we vooral tegenaan lopen en daar moet je op blijven sturen is mensen zijn hulpverlener geworden dus die willen helpen maar je moet alleen hulp bieden die de ander nodig heeft dus screenen is niks doen en kijken wat de client van je opdracht kan en wat er gebeurt en zo min mogelijk begeleiding geven pas als er iets is nou wordt het gevaarlijk ga je ingrijpen maar verder gewoon kijken wat er gebeurt. ~~Trainen is net andersom dat is zoveel mogelijk hulp geven nadat je een niveau hebt uitgekozen en van meer naar minder hulp toewerken. En wij zijn heel erg geneigd om bij screenen al bij voorbaat te gaan helpen. De opdracht geven en alleen maar kijken.~~

Marian:

~~En daar traint u uw personeel ook in?~~

Jannie Mulder:

~~Ja, we trainen personeel, we hebben het er regelmatig over en dat is sowieso in de behandelkliniek een groot aandachtspunt want dat zit door heel ons leven heen gebouwd. 4.16~~ Je kan wel als we van tafel gaan zeggen 'wie heeft er tafel dekken?' 'Wie heeft er tafel afruimen, afwassen?' Maar daarmee heb je al weer een hint gegeven. Sommige jongeren hebben dat nodig, zeker als ze hier komen maar er zijn er ook die moeten leren uit zichzelf dat te gaan doen.

Marian:

~~Jullie hadden het er net over dat jullie de methodiek evalueren, wanneer wordt dit gedaan en hoe vaak wordt dit gedaan?~~

Jannie Mulder:

~~De eerste jaren, ja om het half jaar hadden we wel frequent contact met het Leo Kannerhuis. Later werd dit wel minder. Als er vragen van groepen komen gaan we daar wel op in maar echt op de methodiek ter discussie stellen, dat gebeurt maar een keer in de zoveel jaar. Soms als je nieuwe behandelaren krijgt die kritische vragen stellen 'nou ik ben een andere methodiek gewend en deze is wel ingewikkeld' Dan komt de discussie weer eens op. Voor je hem afschaft moet je goed bedenken dat als die mensen zijn er in opgeleid al die tijd is erin gestoken in deze methodiek. Dus als je naar een ander gaat moet dat allemaal opnieuw beginnen. Is dat het waar of pas je deze aan en ga je hem vervolmaken.~~

Marian:

~~De laatste vraag van de informatie 'Welke tips zou u geven voor het inzetten en ontwikkelen van deze methodiek voor de woongroep Jacala van stichting Reinearde waar wij hem voor gaan maken?~~

Jannie Mulder:

~~Ik vraag mezelf af of dit niet een te uitgebreide methodiek is voor wonen. Wij behandelen hier en dat is wel heel anders. 4.17~~ Mijn tip zou zijn om het vrij eenvoudig voor wonen te doen omdat als je het te ingewikkeld doet dan gebeurt er niks denk ik. 4.18 ~~Maar als je het hebt over de doelgroep autisme is een ding belangrijk, dat wat je traint op papier hebt staan want als jij in een woongroep of iemand die zelfstandig woont als begeleider iets komt trainen en jouw collega komt drie dagen later hetzelfde trainen doe je altijd wel iets op een andere manier en voor mensen met autisme is dat niet een iets andere manier maar doe je het totaal anders en daar raken ze van in de war. En als je nou zelf maar op je kantoor lijstjes hebt, hoe een kooktraining moet, hoe stofzuigen moet en je doet dat niet omdat je dat thuis ook zo wilt maar omdat je dat met je team hebt afgesproken 'zo leren we dat hier' dan heb je veel meer eenheid en daar hebben autisten behoeften aan, duidelijkheid. Ze worden helemaal gek als iedereen het anders doet moet je maar eens leren iemand een dekbed leren verschonen, dat doe je allemaal anders. Dan kan je het 5 keer gaan vertellen maar dan krijgen ze 5 keer informatie die hun teveel is. 4.19~~ Dus het is belangrijk dat je het op papier hebt

of als jij de eerste bent die die activiteit bedenkt dat je het op papier zet en dat de volgende dat ook zo kan doen. En als je dat niet vind dan moet je eerst in je team gaan bespreken 'die 10 stappen die jij hebt gedaan vind ik niet handig want ik mis die en die, oké we gaan er over vergaderen. Dan worden het er nu 13 stappen en gaan we hiermee werken. En als je dat over de rug van de cliënt doet terwijl je weet dat het een informatiestoornis is dan ben je heel erg onduidelijk.

Marian:

4.20Dus je moet als team gewoon heel erg op een lijn zitten?

Jannie Mulder:

4.20Ja, dat is de grootste tip die ik je kan geven. En weet het van elkaar. Want dat is met alles, met opstaan. Als een cliënt het zo moeilijk vind om aan die dag te beginnen, 72 stappen dan moet je nog naar school ook, dat is weer 15 stappen erbij die worden helemaal gek de hele dag en zijn doodmoe 's avonds. Als je dat al 's ochtends weet dan is een ding moeilijk, dat bed uitkomen. Dan is het veel makkelijker om te denken 'ik trekt dat dekbed over mij heen en begin niet aan de dag'. Maar wij willen, het is hier een dure behandelingsinstelling, dat ze dat bed uitkomen. Als je dan al begint met de een klopt twee keer op de deur en zegt 'goedemorgen kom je eruit?' en de tweede klopt vijf keer op de deur en zegt 'het is de hoogste tijd, opstaan!' Zo kan ik nog wel 4 versies opstaan, dat is voor hem steeds een verschillende boodschap. En dus nog meer informatieverwerking dus blijf ik nog langer in dat bed liggen want het word steeds onduidelijker. Wat we dan doen is dat we een opstaan kaartje en daar staat letterlijk op '2x kloppen, goedemorgen Piet, het is tijd om op te staan' En je kan dat gewoon opdreunen dan zie ik dat ze er eerder uitkomen dan als je allemaal verschillende boodschappen geeft. Bij de een werkt dat wel en bij 3 andere niet. Maar je moet weten dat dat middelen kunnen zijn en dat het ook heel erg in je communicatie kan zitten en daarom vind ik taakanalyses geweldig maar je moet ze wel kunnen lezen. Met plaatjes word het lastiger want als je dan bijvoorbeeld wil dat iemand koffie gaat zetten en hij gaat de kopjes klaarzetten en op het plaatjes staan rode kopjes en er staan alleen maar witte kopjes in de kast moet de cliënt wel begrijpen dat de witte kopjes ook goed zijn.

Marieke:

4.21Dus je zou het eerder met picto's dan met foto's afhandelen zodat meerdere mensen het kunnen gebruiken natuurlijk.

Jannie Mulder:

4.21Ja, je moet er wel heel erg mee uitkijken. Het is een handig middel. Wij roepen altijd probeer het plaatje wel met tekst te ondersteunen als ze een normaal IQ hebben. Picto's kunnen ook verwarrend zijn. Ik zal je een voorbeeld geven, als je bij ns stations kijkt, wat hangt er dan bij de toiletten? Een mannetje met een broek en bij de vrouwen een vrouwtje met een rok. Dan kom jij als autist met een spijkerbroek aan, gewoon modern. Ga jij dan naar het plaatje waar de broek is of waar de rok is? Op het moment dat er boven staat 'dames' en 'heren' is het makkelijk. 'Oke ook al heb ik een broek aan mag ik wel onder dat plaatje door omdat er dames staat. 4.21Dus dan denk je dat een picto heel duidelijk is maar dat is het dus niet altijd.

Marian:

Mogen wij de methodieken bekijken?

Jannie Mulder:

Ja, dat mag. Voordat ik het vergeet te vertellen. Wij hebben een aantal maanden geleden een beschermd wonen opgericht binnen onze eigen stichting en die hebben hier met mij ook gepraat over de map en die zijn verder op onderzoek uitgegaan en die hebben een andere methode gekozen. En toen vroeg ze 'hoe heet die methode' en dat wist ik niet meer maar ik heb even contact opgenomen en dat is 'infra' en dat heb ik even gegoogled en daar is dit uitgekomen.

Als iemand hier binnenkomt, ik kan niet drie mappen laten zien, 4.22 dan nemen wij een vragenlijst af bij de ouders, dus niet wat de cliënt er zelf van vind maar aan de ouders. En die vragenlijst heeft verschillende gebieden, dat is op het gebied van 'zomergebied', huishoudelijk gebied, maatschappelijk gebied. Dan heb je de drie hoofdkopjes en ouders moeten aangeven of kinderen bijvoorbeeld douchen, doen ze dat helemaal correct of hebben ze hulp nodig? Als je een hint geeft zeg je dan 'he je moet je benen ook nog wassen' of heb je al een kaartje in de douche hangen? En ze kunnen er eventueel een opmerking bij zetten. 4.22 Dat vertalen we later naar een lijst, een startlijst: Wij werken in een vleugel met drie groepen dus daar werken 25 mensen. Als die allemaal in de mappen gaan rommelen en het niet opbergen dan wordt het een zootje. Dan zetten wij het om in deze. Alle dingen die ik je net liet zien zet ik om in zo'n lijst. Dit zijn de items die we kunnen scoren. Je vroeg een nadeel als je hem in de computer opslaat en iedereen er met zijn tengels bij kan dan gaan mensen wel eens dingen veranderen. Hier komt een scorelijst uit, dit is wat de ouders ervan vinden. Daar hoeven wij het niet mee eens te zijn, of het te geloven. Dan gaan wij met de eerste behandelplanbespreking gaan wij scoren. Wij scoren alleen wat we daadwerkelijk gezien hebben. Dus als ik denk dat de cliënt zelfstandig naar het postkantoor gaat op maatschappelijk gebied omdat ouders dat zeggen maar ik heb niet zelf gezien dan schrijf ik niet van toepassing. Het is alleen wat ik daadwerkelijk gezien heb. En er wordt al soms voor de eerste behandelplan bespreking, zeker tijdens de eerste behandelplan bespreking wat gaan we nu trainen. En dat kan voor iedereen iets anders zijn. Ik geloof dat we nu in totaal 70 trainingen hebben. Die kan je niet allemaal op iemand loslaten. Dus we hebben wel basistrainingen zoals douchen, corvee taken, de basale dingen die ieder mens moet leren. Maar daarna gaan we echt kijken 'wat heeft deze persoon voor de toekomst nodig?' Als wij na een half jaar constateren we kunnen aanleren wat we willen maar deze persoon zal nooit zelfstandig gaan wonen, dat is duidelijk, daar hebben we genoeg zicht op is het onzinnig om iemand een was training te gaan geven want als je naar een 24 uren stelling gaat, de was wordt gewoon gedaan. Ga je naar een 24 uren instelling dan wordt alles voor je gedaan en wordt er zelf voor je gekookt dan heeft het geen zin om iemand te leren koken, terwijl je aan gezicht wassen niet ben toegekomen. Dus er wordt bewust gekozen van wat heb je nodig en je probeert ook aan te sluiten van wat willen ze zelf want daar zijn ze dan het meest gemotiveerd voor. Dus soms vinden wij dat ze maar eerst moeten leren hun kamer op te ruimen maar zouden ze het zelf geweldig vinden om zelfstandig te kunnen reizen. Dan moet je afwegen 'wat is nu het belangrijkste' een gemotiveerde client of dat opruimen en wassen van jou, dan maak je wel eens een andere keus. Op grond van zo'n screening vullen wij zo'n lijst in. Want dan heb je tijdens de bespreking geen losse lijsten, want die gaat geen enkele psychiater nakijken, maar die kijkt op de algemene lijst 'hoe gaat het met zelfredzaamheid'. Dit zijn allemaal screeninglijsten, gebitsverzorging, douchegebruik, tafelmanieren, koffie en thee zetten, afruimen, afwassen, bed opmaken, kamer ventileren: dat klinkt heel wat maar dat is gewoon je raam opendoen het zijn maar drie stappen 'initiatief nemen om je raam open doen, zet raam 15 min per dag open, zet de verwarming laag als hij de kamer uitgaat want dat is ook iets. 'O de kamer wordt koud door het open raam dan doen we maar de verwarming hoger'. Dit is alleen maar screenen, nog geen trainen. We noteren wat we zien. Zo is er van elke vaardigheid een screenlijst. Douchen is de basis, maar we hebben ook anderen dingen zoals 'kleding drogen, kleding vouwen, allemaal screeninglijsten. Je kan deze ook wel als taakanalyse gebruiken. Dit is niet wat wij aan de cliënt geven, dit hebben wij voor ons en dan zeggen we 'nou ga je kleding maar vouwen' en dan kijken wij, o dat gaat wel goed, dat gaat niet goed, broek gaat goed, hemd niet. Dan weten je broeken vouwen hoeft je ze niet meer te leren maar overhemden vouwen wel. Dit is allemaal screenen, dat zijn heel veel vaardigheden. Kleine reparaties 'kan een band plakken, lamp verwisselen. Je kan alleen maar constateren, kan het een beetje, wel, niet of met hulp maar daarmee heeft iemand nog niks nieuw geleerd. Dus als we gescreend hebben besluiten we wat gaat hij trainen? En als wij bedacht hebben 'nou iemand moet nou getraind worden, dan gaan we uitvinden 'wat heeft hij nodig' heeft hij een mondelinge hint nodig 'vergeet niet je handdoek mee te nemen naar de douche', dat is een mondelinge verbale hint. Het kan ook zijn dan iemand dat gewoon op papier moet hebben en dan hebben we taakanalyses. Wel uitgewerkt maar daar kan je ook nog heel veel punten bij verzinnen. Maar deze hoeft je dan niet meer te verzinnen.

Marieke:

En dit is wat de cliënt wel zelf krijgt?

Jannie Mulder:

Ja, alleen dan kan je op die grote lijst invullen, kan de cliënt lichaamsverzorging doen? Dan is het nooit een zwart hokje want een zwart hokje is doet de taak zonder hulp of aanwijzing op papier. Op het moment dat hij dit altijd nodig heeft, dan is het nooit een zwart hokje. ~~Dan kan je het harstikke goed doen maar jij gaat thuis douchen en dan op zo'n lijstje kijken.~~ Dus als je zo'n lijstje nodig hebt dan heb jij blijkbaar nodig 'een hint op papier'. De een zal na een training het papier niet meer nodig hebben, de ander wel. Heel veel van onze cliënten blijven hier haken omdat ze dat papiertje erbij nodig hebben. Dat is niet erg, want dat lijstje mag mee en wij blijven achter, dat is ook een vorm van zelfstandigheid, maar niet 100% zelfstandig. En als je dan zegt 'wat is een mankement van dit systeem?' Als iemand binnenkomt en we moeten alles voordoen, instructie geven en erbij blijven, toezicht dus dan heb je hulp nodig. En hij komt op het niveau 'hij kan alles zelf maar wel met de hulp van dat papiertje' dan zijn we o zo blij dat hij dat kan en vinden dat hij het o zo zelfstandig doet, dan wordt er nog wel eens een zwart hokje ingevuld. En dan zeg ik 'hij gebruikt geen lijstje?' Dat wel, dan is het geen zwart hokje. ~~En dat is dat we dan zo blij zijn dat ze dan vooruit zijn gegaan. Ik loop thuis niet met een douchelijstje, daar hoef ik niet over na te denken. Ik vergeet wel eens een handdoek, maar dan loop ik terug.~~

Marieke:

Dit is wat ze dan zelf moeten aankruisen, die cliënten, die lijst?

Jannie Mulder:

Ja, dat is wel het handigste, maar soms hangt ook voor iemand een lijstje, geplastificeerd in de douche en dat hij er dan opkijkt en dan hoeft hij er niet op te kruisen. Dat is echt per persoon verschillend.

Marian:

En laat je dan bij sommige personen stappen weg?

Jannie Mulder:

Ja, je kan ook met ze in gesprek en vragen 'hoe vaak kijk je nou op je lijstje?' Als hij zegt 'doe badjas aan, doe slippers aan, dat is voor mij 1 geheel' dan moet je het samenvoegen. Het gevaar met het werken van autisme is dat we de hulpmiddelen allemaal wegdoen als het goed gaat. ~~Ik geef ook de basiscursus autisme en dan zeg ik altijd 'als je nou naar een blinde of een slechtziende kijkt, die ga je leren met zo'n blinde geleidedestok te lopen en als hij dat dan onder de knie heeft en hij loopt heel goed zelfstandig met zijn blinde geleide stok zeg je niet tegen een blinde 'je loopt nou zo fantastisch, doe de stok maar weg' En dat doen wij soms met lijstje voor autisten soms te vaak, te snel.~~ Je doet het nou zo goed het lijstje mag weg, nee je moet het lijstje misschien inkorten, en als je hem weg kan doen moet je het zeker doen maar houd in de gaten dat er mensen zijn die zo'n lijstje hun hele leven nodig hebben. En het geen goede autisme hulpverlening om te zeggen 'nou gaat het goed dan doen we het lijstje maar weg' nee het gaat goed dankzij het lijstje. Wat een belangrijke is wat we er zelf bij hebben gezet is die eerste zin als wij scoren. 'Neemt initiatief tot douchen', ~~want als jij kan opdreunen hoe je moet douchen en wij je ernaar toe hebben gebracht, dan ben je nog niet zelfstandig.~~ Want als je zelfstandig woont en je kan het opdreunen hoe het moet en als je het doet gaat het goed maar je doet het 7 maanden niet, dan is het toch geen goede zelfstandigheid. ~~Dus hebben we erbij gezet 'neemt initiatief tot douchen'.~~ En dat kan zijn omdat ze op hun bordje hebben staan 'om kwart over 7 gaat die en die douchen, dan is het geen zwart hokje maar een aanwijzing op papier. Maar dan gaat hij wel, als dat er niet hangt en begint er never nooit aan dan vervuult iemand. En dat zegt iets over het hulpverleningsniveau naar de Steiger, want dan moet je misschien toch in

een begeleidend woonvorm en dat er iemand 1 keer per week komt en zegt 'ik geloof niet dat je onder de douche bent geweest'

Marieke:

En zo'n lijst delen jullie die met iemand?

Jannie Mulder:

Nee, daar zijn we heel voorzichtig mee, het staat er ook onder 'conform de meetschaal van het leokannerhuis'. Dat we niet zomaar onze methodes mee mogen geven. Dus dat is een beetje ingewikkeld. We hadden het er gister nog over met de zelfredzaamheidscommissie, die is er ook nog, over gehad. Dat we met de hogere bobe's moeten bespreken 'hoe lang zeggen we nog dat dit van het kannerhuis is, terwijl echt de helft door ons ontwikkeld is. En er zijn zoveel vragen van mensen 'mogen wij copies hebben?' En dan denk ik ja van mij mag je ze wel maar we voelen ons toch wel verplicht aan het kannerhuis omdat dat niet te doen. Omdat we daar vroeger afspraken over hebben gemaakt, maar dat is inmiddels 13 jaar geleden. Dus moeten we onderzoeken moet dat eigenlijk nog wel? Waar de steiger opstaat heeft het Kannerhuis niet gemaakt. Dat gaat mappen zo verder. Nagels knippen, tanden poetsen, kleding kiezen, dat is ook zoiets als de zon schijnt is het warm, maarja dat is natuurlijk niet zo want vorige week was het ook zonnig maar ik moest wel mijn autoruit krabben. Iemand met autisme denkt 'de zon schijnt dan kan ik mijn korte broek aan'.

O, ja, en dat is nog wel goed om te vertellen screenen, dat doen we nooit 1 keer, de methode schrijft voor 5 keer, maar 5 keer is teveel om waar te maken. Wij doen het rond de drie keer. En wat daar belangrijk bij is, en dat doen we wel: je moet niet steeds dezelfde personen laten screenen. Want dan kan je zien 'o bij die collega doet hij dat fout o bij die collega gaat het zo en daar had ik rode kleren aan en toen deed hij niks en daar had ik andere kleren aan en toen deed hij het wel. Zal het daarmee te maken hebben? Dan gaan we dat de volgende keer uitproberen. Om te kijken 'wat maakt nou dat het de ene keer wel goed gaat en de andere keer niet'. Is dat de persoon, de kleding, de drukke dag, dat kan je ook screenen.

Marieke:

En dat doen de hulpverleners terwijl ze gaan douchen?

Jannie Mulder:

Douchen is hier een precair onderwerp, want dan zijn het pubers, en dat vinden en personeel en jongeren heel ingewikkeld. Wij zullen bij een eerste screening niet zoiets hebben van 'zo nu kom ik even bij jou onder de douche staan en laat het maar zien'. Nogmaals, ze zijn normaal begaafd en hebben ook echt een eigen mening dus dat moet je niet doen. Maar als je na een paar maanden denkt 'het gaat echt niet goed' dan gaan we een lijstje ophangen en dat lijstje gaan we doen, kijk goed in de douche en probeer het goed te doen. Want dan heb je zonder screenen eigenlijk al resultaat dat je ruikt dat hij zich niet doucht. Maar we hebben ook wel eens alles geprobeerd, lijstjes, communicatie. Maar het resultaat is 'jij stinkt, dit kan niet' als jij het vervelend vindt dat wij jou in je nakie zien trek je zwembroek er maar bij aan maar wij komen nu kijken. In de praktijk vinden personeel het ingewikkelder dan de cliënten. Ik kom zelf uit de Z zorg dus dan zag je iedereen naakt. Maar zeker mensen met hun eerste baan, die zelf net 24 zijn die een 20 jarige autist met een normaal IQ zien, nou ja dat snap ik ook nog wel, dat kan ingewikkeld zijn. Maarja kijk, vaak is het zo dat als hij niet doucht dan gaan tandenpoetsen ook niet goed.

Je moet het wel kunnen verkopen, als jij tegen een jongere zegt 'nou ga ik eens goed kijken wat jij allemaal fout doet en dat ga ik hier opschrijven' daar wordt hij niet gezelliger op. Dus ik zeg altijd tegen personeel, leg nou uit hoe die methodiek werkt dat het voor hun zo vervelend is dat ze dingen gaan leren die ze al kunnen, dus dat die lijstjes voor ons bedoeld zijn om te kijken van welke hulp gaan we wel geven en gaan we met je bemoeien en waar moeten we dat beslist niet doen en dan krijg je ze wel mee.

Marieke:

~~Onze doelgroep is kinderen, dus ik denk dat eerder het probleem zit om de medewerkers te overtuigen want die werken hier natuurlijk helemaal niet mee. Stel dat we zeggen 'dit is onze aanbeveling ik zou zo beginnen, hoe kan je ze dan overtuigen dat dit een goede methode is?~~

Jannie Mulder:

~~Bij jullie is het een woongroep voor autisten?~~

Marieke:

~~Ja~~

Jannie Mulder:

Volgens mij is het belangrijkste met elkaar 'wat vinden we de belangrijkste basisvaardigheden om hier goed aan te leren'?

Marian:

~~Die hebben we duidelijk.~~

Jannie Mulder:

~~Die hebben jullie duidelijk,~~ dan moet je die op papier zetten en je team overtuigen 'zo gaan we het doen en niet anders en als je een ander briljant idee hebt dan gaat het eerst via de vergadering dat we het met elkaar daarover eens zijn. Want anders gaat iedereen het op zijn eigen houtje veranderen en dan hebben jullie misschien heel veel werk gestoken om van die mooie mappen te maken en alles op papier en dan gaat iedereen er mee op de loop en dan kan je het net zo goed niet doen dan kan je net zo goed iedereen zijn eigen training laten doen, want ja iedereen weet wel hoe hij moet wassen. Dus dat zou mijn grootste boodschap zijn. Zet het op papier en zeg tegen iedereen en zo gaan we het doen en als je iets anders vindt gaan we het eerst met elkaar bepalen. En dan moet je niet rigide gaan doen op het moment dat je ergens voor staat en je moet handelen en je weet ik heb pas over twee weken vergadering ik ga nu helemaal niks doen dan kan je wel iets gaan doen maar dan moeten ze het beseft hebben dat ze in de vergadering zeggen 'ik liep ergens tegen aan ik heb het toen zo en zo opgelost, dat ik niet helemaal volgens de methode, 'hoe denken jullie erover?' 'hoe gaan jullie er mee om?' of moeten ergens iets veranderen? Dat kan ook, dan moet je niet rigide gaan doen maar als niemand het meldt en iedereen doet maar wat dan lukt het niet. En bovendien weet je dan ook niet waarom iets niet gaat. Dan denk je 'ze willen het niet, maar blijkbaar kan dat aan je communicatie liggen, helemaal niet aan de training' en daar kom je alleen maar achter als je allemaal hetzelfde doet. ~~Nou, eens even kijken, dit is wel het hoofgedeelte.~~ Hoe leer je ze nou dat het af en toe wel moet, sommige dingen doe je welke week, maand of in het kwartaal. Bijvoorbeeld door af te spreken 'je doet het 1 keer per jaar' het vaak duidelijker als je het afspreekt dan dat ze het top inzicht moeten doen.

Marieke:

~~De aanpak is heel individueel he?~~

Jannie Mulder:

Wij gaan uit van de basis, dat die voor iedereen hetzelfde is. Maar als je er in de praktijk mee gaat werken dan voeg je dingen toe ~~je gaat niet zeggen dat als we hebben afgesproken dat spijkerbroeken op 60 graden moeten gaan we hem niet aanleren dat een ander dat op 40 graden doet~~ Als het iets verschillend is dan is het wel wat mensen in picto's zien.

Marieke:

Ja precies, maar kijk behoeften, je gaat naar de douche en neemt mee, washand badhanddoek, douchegel, wassen 'je wast je haren met shampoo' je keert je washandje om en wast je geslachtsdelen. Billen afvegen.

Jannie Mulder:

~~Je zal ze de kost geven, die denken dat het van onder naar boven moeten, die doen het andersom en krijgen dan allemaal blaasontstekingen. Het zijn vaak van die dingen dat je denkt 'dat hadden ze thuis toch moeten weten?' En kijk hier hebben we zelf veel plezier van: banden plakken. Dit is er een, dan denk je dit is een heel simpel plaatje, tafel dekken. Laat jij de borden zo boven de tafel zweven? Dus je moet heel erg goed kijken 'snappen ze wat jij ermee bedoeld?' Heel veel zullen het snappen hoor, maar net misschien eentje niet en dan moet jij veel van autisme weten en bedenken 'waar kan het aan liggen?' Of iemand begint er niet aan omdat hij denkt 'ik kan op een arm helemaal niet zo veel borden dragen'. Picto's kan heel handig zijn maar als het niet lukt maar als het niet werkt moet jij snappen 'ja misschien is het toch niet zo te begrijpen'~~
~~Kijk hier heb je douchen, hier staat 2x per week, een ander zal er boven hebben staan maandag en donderdag.~~

Uitwerking observatie Lars³³

Maandag 19-03-2012, avond, eten, met groepsleider 3.

Lars is buiten aan het spelen wanneer de eerste groep binnen aan het eten is. Wanneer de eerste groep klaar is, kunnen de volgende kinderen gaan eten waaronder Lars.

Lars wordt meegenomen naar de keuken om het eten klaar te maken. Groepsleider vraagt: Lars, wil jij helpen met het eten klaar maken? Lars antwoordt: Ja, hoor. Hij pakt een beker, groepsleiding benoemt: Jij een beker. Lars zet de beker op tafel. Hij krijgt bestek van de groepsleiding en legt dat op de tafel, precies waar het hoort te liggen. De lepel boven, vork links en mes rechts van het bord. Lars kan dit zelfstandig zonder enige verbale begeleiding van de groepsleiding. Wanneer Lars daarmee klaar is, treuzelt hij wat en loopt weer naar de keuken. Lars kijkt in de pan en zegt tegen de groepsleiding: Ik lust alleen het gele, hoor. De groepsleiding antwoordt: Je krijgt ook gewoon kip. Lars loopt naar de tafel en gaat zelf op zijn eigen plek zitten. Lars wacht netjes aan tafel totdat ze gaan eten. Hij speelt vooraf even met een speeltje. Lars wacht ondertussen geduldig totdat de groepsleiding ook gaat zitten en legt het speeltje weg. Groepsleiding zegt: We gaan bidden. Lars neemt een slok drinken uit zijn beker. Groepsleiding zegt: Nee Lars, we gaan eerst even bidden. Groepsleiding, Lars, Sander en nog een andere cliënt, bidden met elkaar: Heere, zegen dit eten om Jezus' wil, amen. Groepsleiding zegt tegen Lars: Lars, ga eens even recht zitten. Lars gaat recht zitten. Sander benoemt dat ze nog 'eet smakelijk' moeten zeggen. Groepsleiding zegt: Oh ja, eet smakelijk. Lars zegt ook: Eet smakelijk. De groepsleiding benoemt: Het eten is lekker, groepsleiding x heeft het gekookt. Lars zit gebogen aan tafel, eet en drinkt ook in die houding. Lars gebruikt zijn vork om te eten. Hij drinkt tussendoor water. De groepsleiding is tijdens het eten stil, zegt (bijna) niets. Het is stil tijdens het eten, de kinderen praten ook niet. Lars zit met zijn hand onder zijn hoofd. De groepsleiding zegt tegen hem: Lars, ga eens recht zitten en eet met mes en vork. Lars antwoordt: Ik vind de kip niet lekker. De groepsleiding antwoordt daarop met: Je kan gewoon de kip eten. Lars antwoordt daar niet op, maar doet wat de groepsleiding zegt. Hij eet met zijn mes en vork. Lars vraagt aan groepsleiding: Mag ik een lepel? Groepsleiding gaat voor hem en de andere kinderen een lepel halen uit de keuken. De groepsleiding geeft aan ieder kind een lepel. Lars zegt tegen groepsleiding: Dank je. De groepsleiding kijkt een aantal keer naar de jongens aan tafel, maar zegt nog steeds (bijna) niets tegen hen. Ze is zelf ook aan het eten. Lars is aan het friemelen met de rijst die op tafel ligt, hij eet ondertussen wel door zonder dat de groepsleiding daar om vraagt. De groepsleiding vraagt aan Lars: Is de kip wel lekker? Sander roept naar Lars: Lepel. Lars pakt zijn lepel en zegt tegen de groepsleiding: Ik ga echt niet alles opeten, hoor. Lars eet met zijn lepel. Hij likt zijn vingers af en eet weer verder met zijn mes en vork. Dit alles doet hij zelfstandig zonder dat de groepsleiding iets tegen hem zegt daarover. Lars zegt tegen groepsleiding: Dit is wel heel veel geel. Groepsleiding antwoordt: Dat geel kun je heel goed eten, daarnaast eet je stukjes kip. Lars antwoordt daar weer op: Dat doe ik niet. Waarop groepsleiding antwoordt: Dan krijg je geen toetje. Lars zegt daar niets meer op, maar eet weer verder. Hij schuift zijn stoel wat naar achteren en zit met z'n hand onder zijn hoofd. Hij kijkt met gefronste wenkbrauwen. Sander praat tegenover Lars. Lars antwoordt daarop met: Ik ben toch bijna klaar. Waarop de groepsleiding tegen Lars zegt: Heel goed. En doe dat dan bij je rijst. Waarop Lars zegt: Dat wil ik niet. Lars doet het ook niet. Lars maakt een grapje tegenover de groepsleiding: Ik heb al drie happen op. De groepsleiding benoemt: Daar trap ik niet in. Lars lacht erom en eet verder, de drie happen die hij van de groepsleiding nog moest eten. Wanneer Lars klaar is, brengt hij zijn bord en bestek naar de keuken, zet het daar op het aanrecht en loopt terug naar zijn plek aan tafel zonder iets mee te nemen vanuit de keuken. Hij pakt zijn speeltje weer en gaat dan zitten. De groepsleiding zegt tegen hem: Doe dat speeltje eens weg en ruim de rijst die bij je ligt op. Lars legt

³³ Alle namen zijn gefingeerd.

het speeltje weg en eet de rijst van tafel met zijn vingers. Lars moet wachten op zijn toetje nadat de groepsleiding en Sander schaaltes, lepels en de toetjes heeft gehaald. De groepsleiding vraagt aan Lars: Welke van deze toetjes wil je? Lars kiest er een uit en schenkt zijn toetje zelf in zijn schaalte en benoemt daarbij: Dit is wel genoeg. De groepsleiding antwoordt daarop: Ja. Lars eet zijn toetje op, zonder dat de groepsleiding daar iets voor hoeft te zeggen. Lars heeft zijn schaalte als laatste leeg. De groepsleiding benoemt en zegt ook tegen andere kinderen: Even wachten totdat Lars klaar is, dan mogen jullie je schaalte in de keuken brengen. Wanneer Lars klaar is, brengt ieder kind zijn of haar schaalte in de keuken, ook Lars.

Woensdag, 21-03-2012, ochtend, eten, met groepsleider 4.

Uit beker/glas/kopje dringen						Nvt	
Brood eten met handen						Nvt	Dit doet hij niet
Brood eten met bestek						Nvt	
Brood smeren en beleggen						Nvt	
Vloeibaar voedsel eten met lepel						Nvt	Niet bij het ontbijt. Hij kan het wel als het gaat om een toetje eten ('s avonds).
Vast voedsel eten met lepel						Nvt	
Met vork eten						Nvt	
Met mes en vork eten						Nvt	
Met mes snijden						Nvt	
Fruit klaarmaken (snijden/schillen)						Nvt	
Warm/koud drinken inschenken						Nvt	Het drinken was al ingeschonken voor hem.
Tafel dekken						Nvt	De tafel was al gedekt, maar hij kan het wel, zie 's avonds.
Tafel afruimen						Nvt	

Motivatie kind

Lars kan en wil zelfstandig eten zonder dat de groepsleider iets aangeeft.

Houding kind

Zit bijna recht, zijn rug iets naar voren gebogen, op de stoel. Beide voeten op de grond.

Opmerkingen

De groepsleiding is niet in de buurt wanneer Lars aan tafel zit te eten. Hij zit aan het begin met Max aan tafel, maar die gaat al snel van tafel, dus zit Lars alleen. De groepsleiding loopt wel een aantal keer langs, in de weer met de andere kinderen die naar school moeten.

Maandag, 19-03-2012, aan- en uitkleden, met groepsleiding 3.

Sluitingen						Losmaken						Vastmaken	
Knoop						Nvt						Nvt	
Rits						Nvt						Nvt	
Veters						Nvt						Nvt	
Klittenband						Nvt						Nvt	
Haaksluiting						Nvt						Nvt	
Gesp						Nvt						Nvt	
Drukknoop						Nvt						Nvt	
Bretels						Nvt						Nvt	
Riem						Nvt						Nvt	

Algemeen

Kleding selecteren en klaarleggen						Nvt	Onder de douche vraagt hij aan groepsleiding of ze zijn pyjama heeft klaargelegd. Hij kon zijn pyjama niet in zijn kast vinden, maar had niet goed gekeken, want het lag er wel.
Onderscheid maken in voor- en achterkant						Nvt	
Kleding in de juiste volgorde aantrekken						Nvt	
Eerst onderbroek						Nvt	
Dan hemd						Nvt	Niet meetbaar
Shirt						Nvt	Niet meetbaar
Broek						Nvt	Niet meetbaar
Trui/blouse						Nvt	Niet meetbaar
Sokken						Nvt	Niet meetbaar

Uittrekken

Aantrekken

Onderbroek						Nvt						Nvt	
Hemd						Nvt						Nvt	
Pyjama						Nvt						Nvt	
T-shirt						Nvt						Nvt	
Trui						Nvt						Nvt	
Vest/blouse						Nvt						Nvt	
Broek						Nvt						Nvt	
Tuinbroek						Nvt						Nvt	
Sokken						Nvt						Nvt	
Schoenen						Nvt						Nvt	Groepsleiding herinnert Lars eraan dat hij z'n schoenen uit de badkamer moet opruimen.

Jas						Nvt						Nvt	
Sjaal						Nvt						Nvt	

Motivatie kind

Lars kan en wil in principe alles zelfstandig doen, maar vraagt wel aan de groepsleiding waar zijn pyjama is.

Houding kind

Doet alles zelf, zonder enige begeleiding in de buurt.

Opmerkingen

Ik, als observator, heb niet echt gezien dat hij alles concreet aan en uittrok in de goede volgorde, maar er was geen groepsleiding in de buurt. Lars heeft alles wat uitgetrokken kon worden, zelfstandig uit gedaan. Hetzelfde geldt voor zijn pyjama aantrekken.

Woensdag 21-03-2012, 's ochtends, aan- en uitkleden, met groepsleiding 5.

Lars ligt nog in zijn bed wanneer we boven komen. De groepsleiding zegt tegen hem dat ik ga kijken hoe hij zijn werk doet, dat het niks met hem te maken heeft. Dit doet ze zodat Lars zich zo normaal mogelijk gedraagt. Ik, als observator, sta op de gang. Ik kan niet in de kamer van Lars aanwezig zijn, omdat hij dat niet gewend is dat er begeleiding bij is en dat zou hij niet trekken wanneer ik er wel bij ben. De groepsleiding zegt dat Lars op moet staan. De groepsleiding benoemt: Trek je pyjama uit, kleren aantrekken en wassen natuurlijk. Lars rent daarop naar de badkamer om zich te wassen. Hij komt terug en roept: Ik heb me goed gewassen. Waarop groepsleiding hem vraagt: Echt? Je gezicht en ook je billen? Lars antwoordt: Ja. Waarop groepsleiding antwoord: Oké. Lars gaat zijn kamer in, doet de deur dicht. Hij kleedt zich geheel zelfstandig aan, heeft zelf zijn kleren uitgekozen. Lars komt zijn kamer uit, heeft zijn kleren goed aan zoals ze te horen zitten, en gaat naar beneden.

Maandag 19-03-2012, 's avonds, douchen, met groepsleiding 3.

Benodigde spullen verzamelen en klaarleggen	4	3	2	1	0	Nvt	De groepsleiding bevestigt dat hij dit heeft gedaan.
Kraan bedienen	4	3	2	1	0	Nvt	Dit doet hij voordat hij zich uit gaat kleden.
Onder de douche gaan staan	4	3	2	1	0	Nvt	
Shampoo	4	3	2	1	0	Nvt	
Haren wassen	4	3	2	1	0	Nvt	Hij maakt wel zijn haren nat, dat benoemt hij 4x dat hij dat moet doen.
Haren uitspoelen	4	3	2	1	0	Nvt	
Zeep	4	3	2	1	0	Nvt	
Gezicht wassen	4	3	2	1	0	Nvt	
Armen wassen	4	3	2	1	0	Nvt	
Buik wassen	4	3	2	1	0	Nvt	

Rug wassen	4	3	2	1	0	Nvt	
Benen wassen	4	3	2	1	0	Nvt	
Geslachtsdeel wassen	4	3	2	1	0	Nvt	
Voeten wassen	4	3	2	1	0	Nvt	
Kraan bedienen	4	3	2	1	0	Nvt	
Haren afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	
Gezicht afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	
Armen drogen	4	3	2	1	0	Nvt	
Buik afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	
Rug afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	
Benen afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	
Geslachtsdeel afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	
Voeten afdrogen	4	3	2	1	0	nvt	

Motivatie kind

Lars gaat uit eigen wil douchen.

Houding kind

Hij staat onder de douche, speelt wat met het water.

Opmerkingen

Lars voert alles zelfstandig uit, zonder dat de groepsleiding in de buurt is. De groepsleiding geeft aan dat ze er eigenlijk nooit bij zijn, hem ook niet controleren.

Omdat Lars het niet zou trekken dat ik in de badkamer aanwezig ben, sta ik op de gang en loop een aantal keer langs, zodat ik kan kijken. De deur van de badkamer staat open. Ik ben in totaal 6x langs gelopen.

De groepsleiding geeft aan mij aan dat ze zich afvraagt of Lars zich eigenlijk wel wast, dat controleren ze niet als groepsleiding. Tijdens alle 6 de keren dat ik langs gelopen ben, heb ik Lars niet met een washand gezien. Wanneer Lars klaar is en naar beneden loopt, vertel ik dit tegen de groepsleiding en ze controleert of er een gebruikte washand in de wasmand ligt. Dat ligt er niet, Lars heeft zich dus niet gewassen met een washand of zeep.

Analyse

Lars scoort op alle punten, op een na, een vier wat inhoudt dat: 'de persoon functioneel zelfstandig is (en is in staat de desbetreffende activiteit in een andere omgeving uit te voeren).'

Lars kan en wil in principe alles zelfstandig doen zonder begeleiding in de buurt. Hij heeft soms een herinnering nodig dat hij iets moet opruimen.

Wat opvallend was, dat de begeleiding bij sommige taken zoals aan- en uitkleden en douchen niet aanwezig was en hem ook niet controleerde. De begeleiding twijfelde of hij zich waste, omdat er geen washand in de wasmand te vinden was. Hieruit trek ik de conclusie dat hij zich niet gewassen had.

Wij vinden dat Lars wel degelijk controle nodig heeft, vooral doordat het dus blijkt dat hij zich helemaal niet wast.

Wat ons ook opviel is dat tijdens het eten weinig werd gesproken door de begeleiding naar de cliënten. Als er dan gesproken wordt is het vaak negatief. Dit vinden wij een aandachtspunt.

Dinsdag 20-03-2012 Avond 17:00 uur. Met groepsleider 6, avondeten

Groepsleiding vraagt welke stoel Max wil. Max kiest een stoel uit. Ze zegt dat hij moet wachten met eten. Max legt een ei op zijn bord. De groepsleiding legt het ei terug. Max snijdt zijn worst met een mes, met de andere hand houdt hij de worst vast. Groepsleiding zegt 'Ga je alvast snijden? Goed zo jongen'. Groepsleiding vraagt aan de andere kinderen of ze een ei willen. Max zit naast Lars. Max pakt een vork met zijn rechterhand en eet spinazie. Groepsleiding zit tegenover Max en Lars. De hand van Max zit onder de spinazie. Max kauwt. Hij pakt zijn ei met zijn handen en eet het op. Groepsleiding praat met Lars. Max stopt het hele ei in zijn mond. Groepsleiding zegt 'Stop je het hele ei in je mond? Dat is niet handig'. Groepsleiding vraagt of Max het lekker vindt. Groepsleiding praat met Lars. Max smakt en eet met zijn mond open. Max zit met zijn linker arm onder tafel. Max stopt twee stukken worst in zijn mond en kauwt met zijn mond open. Zijn hoofd doet hij op en neer. Hij heeft zijn vork 'boers' vast. Groepsleiding blijft rustig als ze met Lars over de jongste cliënt praat. Max eet eerst zijn worst, dan zijn spinazie en daarna zijn aardappelen op. Hij heeft niet heel zijn bord leeggegeten. Max veegt zijn mond af met zijn mouw. Hij schudt heen en weer en zucht. Max schuift het stukje ei met zijn voet onder zijn sok. Groepsleiding vraagt of de kinderen nog een stukje worst willen. Max antwoordt 'ja'. Groepsleiding zegt dat Max dan nog wel goed zijn bord moet leegeten. Max steekt een aardappel in zijn mond. Max snijdt zijn stukje worst met mes en hand. Groepsleiding vraagt alleen aan Lars of hij mee wil helpen met opruimen. Groepsleiding zegt tegen Max 'Ben je klaar? Ga je bordje dan maar naar de keuken brengen'. Max pakt zijn bord en bestek en brengt het naar de keuken. Max gaat weer zitten en drinkt uit zijn beker. Hij giet water in zijn vlabakje laat het water er weer uitlopen. Groepsleiding houdt een pak yoghurt voor Max zijn neus en hij zegt 'ja'. Max schudt heen en weer. Drinkt zijn water. Groepsleiding zegt 'Goed zo jongen, super, ga maar lekker je yoghurt eten'. Max schudt heen en weer en eet zijn yoghurt. In de mondhoek van Max zit yoghurt. De sok van Max is voor de helft uit. Max houdt zijn lepel boers vast. Groepsleiding vraagt of hij zijn bakje naar de keuken wil brengen. Max schuift zijn stoel aan en brengt zijn bakje naar de keuken.

Donderdag 2-03-2012 Avond 17:00 uur. Met groepsleider 4, avondeten

De groepsleiding zet het eten op tafel, daarna halen ze de kinderen. Max eet alvast met zijn handen. Hij heeft zijn vork vast met zijn rechterhand. Hij doet zijn handen samen en gaat daarna verder met eten. Hij schuift het eten op zijn vork en stopt het in zijn mond. Max heeft geen sokken aan en hij heeft een eigen stoel waar hij op zit, die mocht hij voor het eten uitzoeken. Max smakt met zijn eten. Hij krijgt het zakje kaas en schud veel kaas op zijn macaroni. Groepsleider pakt de kaas af, ze zegt dat ze in moet grijpen, omdat hij anders alle kaas op zijn eten strooit, dit was namelijk al een keer eerder gebeurd. Max pakt zijn beker goed vast en drinkt hem zonder aanwijzing helemaal op. Hij zit met zijn gezicht dicht bij zijn eten. Zijn mond zit vol met macaroni. Hij smakt tijdens het eten. Zijn hand houdt hij de macaroni tegen. Zijn hand die hij niet gebruikt legt hij weer op zijn been. Max gebruikt geen mes. Hij strekt zijn hand uit naar de kaas en kijkt naar de groepsleider. Groepsleider zegt 'Nee je hebt al kaas gehad'. Max geeft antwoord op de vraag van de groepsleider en zegt 'Ja' als groepsleider vraagt of hij water wilt. Er eten op dit moment twee groepen tegelijkertijd. Er is een mevrouw van buitenaf die mee eet en een andere groepsleider. Zij zit niet aan de tafel van Max maar praat veel met de groepsleiding over de cliënten. Max gebruikt zijn hand om de laatste restjes macaroni op zijn vork te krijgen. Een andere cliënt schreeuwt, omdat ze haar Elmo kwijt is. Max geeft haar in een oogwenk een klap. Max moet huilen en slaat de groepsleider. Groepsleider vraagt of Max meehelpt met opruimen. Groepsleider zegt

³⁴ Alle namen zijn gefingeerd.

‘Goed zo Max’ als hij alle bakjes voor de vla op tafel heeft gezet. Groepsleider geeft hem zijn medicijnen. Max eet die op. Groepsleider laat Max kiezen tussen twee soorten vla, hij kiest er 1. Max heeft een lepel vast en eet zijn vla. Er ligt vla op tafel, Max probeert het weg te vegen met zijn mauw. Hij betreft zijn gezicht en groepsleider zegt ‘Het geeft niet’. Max geeft zijn lege bakje en beker aan de groepsleider. Groepsleider zegt ‘Heel goed’. Wat mij opvalt is dat Max af en toe oogcontact met mij maakt. De groepsleider stuurt de kinderen naar het pictogrammenbord.

Observatieschema eten 0 meting:

Uit beker/glas/kopje dringen						Nvt	
Brood eten met handen						Nvt	
Brood eten met bestek						Nvt	
Brood smeren en beleggen						Nvt	
Vloeibaar voedsel eten met lepel						Nvt	
Vast voedsel eten met lepel						Nvt	
Met vork eten						Nvt	Max heeft zijn vork in zijn rechterhand.
Met mes en vork eten						Nvt	Max gebruikt geen mes. Hij gebruikt zijn vork vaak niet om bv. in het vlees te prikken of de restjes eten tegen te houden. Dit doet hij vaak met zijn hand.
Met mes snijden						Nvt	
Fruit klaarmaken (snijden/schillen)						Nvt	
Warm/koud drinken inschenken						Nvt	Dit heeft de groepsleider al gedaan.
Tafel dekken						Nvt	Max heeft geholpen met de bekertjes voor de vla neerzetten.
Tafel afruimen						Nvt	

Motivatie kind

Max doet wat de groepsleiding van hem vraagt.

Houding kind

Max vraagt niet om hulp.

Opmerkingen

Ik heb het idee dat Max veel meer zelf kan dan hij nu doet. Waarom eet hij bijvoorbeeld niet met een vork, kan hij dat niet of weet hij niet hoe dat moet?

Dinsdag 20-03-2012. Avond. Met groepsleider 6, douchen en aan- en uitkleden

Groepsleiding zegt 'Ga je maar uitkleden'. Max trekt eerst zijn trui uit en daarna zijn shirt, als laatste zijn hemd. Dan trekt hij zijn broek uit en legt alles op de wasmand. Groepsleiding zegt 'Goed zo jongen' en doet de douche aan. De groepsleider doet de douche aan. Max stapt de douche in. De groepsleiding doet de douchedeurlicht dicht. Max pakt een washandje die op de grond in een prop ligt en ruikt eraan. Hij zwaait ermee heen en weer. Max staat met zijn hoofd onder het water. De groepsleider zit op de wc. De groepsleider maakt een washandje nat en doet er douchegel op. Ze opent de deur en smeert hem in. Eerst doet ze zijn romp, dan armen, geslachtsdeel en daarna geeft ze het washandje aan Max. Max wrijft over zijn benen met het washandje waar sop op zit. Max heeft nu twee washandjes. Hij schuift ze in elkaar en zwaait ermee. De groepsleiding zegt 'Nog 10 tellen en dan stoppen we met douchen'. Ze telt af. Max zegt 'Ja'. De groepsleider zegt 'Doe de douche maar uit'. Max draait hem uit en stapt uit de douche. De groepsleider droogt Max van boven naar beneden af. Ze zegt steeds welke kant hij op moet draaien en wat hij moet doen ('armen omhoog, omdraaien'). Groepsleider zegt dat Max zelf zijn pyjama aan mag trekken. Max trekt eerst zijn rechter pijp aan en dan zijn linker en houdt zich terwijl hij dat doet vast aan de wastafel. De groepsleider zegt 'Goed zo'. 'Nu nog over de billen'. Max trekt zijn pyjama broek over zijn billen. Groepsleider geeft Max zijn shirt. Hij trekt eerst zijn rechtermouw aan en dan zijn linkermouw. Groepsleiding vraagt 'Doe je je sokken aan?' 'Nee' antwoordt Max. Groepsleiding vertelt aan Max dat hij naar zijn kamer mag lopen om zijn kleding in zijn eigen wasmand te gooien. Dit doet hij. Legt eerst zijn knuffel op het bed en stopt daarna zijn kleren in zijn wasmand. Hij pakt zijn knuffel weer op en trekt de deur van zijn kamer achter zich dicht.

Donderdag 22-03-2012. Avond. Met groepsleider 4, douchen en aan- en uitkleden

De groepsleider stuurt mij naar boven om alvast bij Max te gaan kijken. Ik klop op zijn deur en hij doet open. Max heeft zijn broek voor de helft uit en zit op het randje van zijn bed. Hij doet de deur weer dicht. Ik blijf buiten voor zijn kamer staan wachten op de groepsleider. Als de groepsleider binnenkomt slaat ze de dekens weg en zie ik dat Max een stijve penis heeft. Groepsleider haalt een handdoek. Groepsleider vertelt dat ze moet ingrijpen, omdat hij anders niet uit zijn bed komt en zichzelf blijft bevredigen. De groepsleider sleurt hem uit bed en Max moet daar op lachen. Hij pakt zijn knuffel en rent snel een andere kamer in waar hij op een bed springt. Als de groepsleider achter hem aangaat gaat hij weer terug naar zijn eigen kamer. De groepsleider pakt hem nu goed beet en neemt hem mee naar de douche. Groepsleider laat Max de douche aanzetten, wat hem lukt. Max doet zijn onderbroek en shirt uit. Hij kan zijn shirt zelf over zijn hoofd uitdoen. Hij doet zijn sokken uit, slingert ermee en legt ze op de wasmand. De groepsleider vraagt aan Max 'Wil je een washand?' Hij probeert bij de kast te komen maar doordat het kleedje daar ophoudt pakt hij geen washand. Groepsleider vertelt dat hij niet met zijn voeten op de koude vloer wil staan. Groepsleider vraagt aan Max of zij hem moet wassen of dat hij het zelf wil doen. Max zegt dat hij het zelf wil doen. Hij doet de douchedeurlicht dicht. Groepsleider doet douchegel op het washandje en geeft dat aan Max. Max wast zichzelf niet maar houdt het washandje onder het water waardoor het sop eruit ging. Groepsleider zegt wat Max moet doen. Was je gezicht, armen, buik, rug, billen en voeten. Max doet wat de groepsleider zegt. Groepsleider zegt 'Doe je je hoofd onder de kraan?' Max doet dat. Groepsleider zegt 'Doe je de kraan uit?' Max doet dat. Max stapt uit de douche. Groepsleider zegt dat hij zich moet afdrogen. De deur is open en hij wil ontsnappen naar boven maar de groepsleider houdt hem tegen. Max droogt eerst zijn hoofd, daarna benen en dan zijn voeten af. De groepsleider zegt wat hij nog verder moet afdrogen en dan doet Max dat. Max vraagt 'Mag ik snoezelen met Marokkaanse muziek?' Groepsleider gaat in gesprek met Max en vraagt 'Waar ligt de cd dan met Marokkaanse muziek?' 'In de kast' zegt Max. Max doet zijn onderbroek andersom aan en de groepsleider zegt dat hij hem verkeerd om heeft aangedaan. Max doet zijn onderbroek goed aan. Groepsleider vraagt aan Max of hij weet wat voor en achter is en vertelt dat waar het labeltje zit dat de achterkant is. Hij trekt zijn shirt en broek zelf aan. Groepsleider vraagt of de broek goed zit. Hij zegt 'Ja' en de groepsleider

zegt 'Nee'. Max wordt boos en slaat de groepsleider. Max doet zijn broek goed aan met begeleiding van de groepsleider. Ze praat met Max over het snoezelen dat hij straks wil doen en Max zijn gezicht staat niet meer op boos. Max weet dat de handdoek in de wasmand moet. Groepsleider vraagt of er nog spulletjes van hem op de wasmand liggen. Hij zegt nee terwijl dit wel het geval is. Groepsleider neemt zijn kleren mee en laat Max het in de wasmand op zijn kamer stoppen. Max pakt zijn knuffel en doet de deur achter zich dicht.

Observatieschema aan- en uitkleden 0 meting

Sluitingen

	Losmaken						Vastmaken						
Knoop	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Rits	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Veters	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Klittenband	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Haaksluiting	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Gesp	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Drukknoop	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Bretels	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Riem	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	

Kleding selecteren en klaarleggen	4	3	2	1	0	Nvt	
Onderscheid maken in voor- en achterkant	4	3	2	1	0	Nvt	Max trok zijn broek verkeerd om aan. De groepsleiding vroeg of het goed zat, hij zegt 'Ja', gl zegt 'nee'. Max wordt boos. Gl legt uit dat het labeltje achter moet zitten. Het lukt Max daarna om de broek goed aan te doen.
Kleding in de juiste volgorde aantrekken	4	3	2	1	0	Nvt	
Eerst onderbroek	4	3	2	1	0	Nvt	
Dan hemd	4	3	2	1	0	Nvt	
Shirt	4	3	2	1	0	Nvt	
Broek	4	3	2	1	0	Nvt	
Trui/blouse	4	3	2	1	0	Nvt	
Sokken	4	3	2	1	0	Nvt	

Uittrekken

Aantrekken

Onderbroek	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Hemd	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Pyjama	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
T-shirt	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Trui	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Vest/blouse	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Broek	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Tuinbroek	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Sokken	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Schoenen	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Jas	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	Nvt	
Sjaal	4	3	2	1	0	Nvt	4	3	2	1	0	nvt	

Motivatie kind

Max doet wat van hem gevraagd wordt.

Houding kind

Max probeert het eerst zelf. Hij vraagt geen hulp. Als hij iets verkeerd doet en daarop gewezen wordt, wordt hij boos. Zijn boosheid is snel om te draaien.

Opmerkingen

Het kost veel tijd als Max zichzelf wil aan en uitkleden, maar hij kan het wel.

Observatieschema 'douchen' 0 meting

Benodigde spullen verzamelen en klaarleggen	4	3	2	1	0	Nvt	Doen ze niet.
Kraan bedienen	4	3	2	1	0	Nvt	
Onder de douche gaan staan	4	3	2	1	0	Nvt	
Shampoo							Dit deed de groepsleiding in zijn haar.
Haren wassen	4	3	2	1	0	Nvt	
Haren uitspoelen	4	3	2	1	0	nvt	Groepsleiding spoelde zijn haar uit.
Zeep							Groepsleiding deed sop op de washand.
Gezicht wassen	4	3	2	1	0	Nvt	Max deed het niet zelf, gl vertelde dat hij dit moest doen.
Armen wassen	4	3	2	1	0	Nvt	Deed het uit zichzelf.
Buik wassen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft een herinnering nodig.
Rug wassen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft een herinnering nodig.
Benen wassen	4	3	2	1	0	Nvt	Deed hij uit zichzelf.
Geslachtsdeel wassen	4	3	2	1	0	Nvt	Max had een herinnering nodig. Gl wist niet goed wat ze moest zeggen, vond 'piemel' raar om te zeggen.
Voeten wassen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen.
Kraan bedienen	4	3	2	1	0	Nvt	Als hij de herinnering krijgt kan hij hem uit en aan zetten.
Haren afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen.
Gezicht afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen.
Armen afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen.
Buik afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen.
Rug afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen.
Benen afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen.
Geslachtsdeel afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen.
Voeten afdrogen	4	3	2	1	0	Nvt	Max heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen.

Analyse

Max scoort de meeste keren punt twee: 'de persoon heeft verbale interventies nodig om taak te volbrengen'. Ook scoort hij veel keren punt drie: 'de persoon is fysiek zelfstandig, maar heeft supervisie of herinnering nodig om de taak te volbrengen of om veiligheidsredenen'. Wat mij opviel is dat de begeleiding veel dingen laat gebeuren, zoals dat hij mag eten met zijn handen; hij hield namelijk zijn worst vast met zijn hand in plaats van met een vork. Max smakte veel tijdens het eten waar niks over gezegd is.

Max scoort geen enkele keer punt vier, dit hadden we ook wel verwacht omdat we niet van de deze doelgroep met de problematiek hadden verwacht dat ze zelfstandig zouden zijn.

Max scoort maar een paar keer een 'nul'. Hierin is het opvallend dat de medewerker de taak al van tevoren heeft overgenomen, waardoor hij dus niet de kans kreeg om zelf aan de taak te beginnen.

Bijvoorbeeld dat de medewerker de douche alvast aanzet en tijdens het aankleden aangeeft het erg moeilijk te vinden om niet mee te helpen, omdat het zo langzaam gaat.

Medewerkers geven veel complimenten, maar vaak zonder de waarom, zonder uitleg.

Wat de medewerkers goed doen is dat ze benoemen wat Max moet doen. Dit benoemen doen ze alleen wel zonder de naam van het kind te noemen.

Wat mij verder nog opviel is dat tijdens het eten Max een andere cliënt uit het niets een klap gaf. Die cliënt begon wel te schreeuwen dat ze haar knuffel kwijt was, dus er was een grote kans dat Max daarom sloeg. De medewerker vertelde mij dat hij dit wel vaker doet. Ik kreeg geen hoogte van haar of ze wist waar zijn gedrag vandaan komt en wat de afspraken zijn als hij dat doet.

Woensdag 21-03-2012 Avond, 18:02 uur, met groepsleider 1, eten

Sander heeft ruim 3 kwartier in de file in de bus gezeten, dus eet apart in een andere ruimte. De tafel is gedekt voordat Sander komt. Sander komt met groepsleider binnen en kijkt naar mij. Ik kijk naar hem. Groepsleider benoemt: Die mevrouw zit even in de snoezelruimte. Sander en groepsleider gaan zitten. Groepsleider zegt: Even beginnen. Sander en groepsleider zeggen gebedje op: Here, zegen dit eten om Jezus' wil, amen. Groepsleider zegt: Goed zo!

Groepsleider legt een pannenkoek op het bord van Sander. Ze vraagt: Wil je die? En wijst naar de strooppot. Sander zegt: Ja. Groepsleider vraagt: Samen doen? Sander en groepsleider schenken samen de stroop over de pannenkoek. Sander zegt: Zout. Groepsleider zegt: Nee, dat is geen zout, dat is suiker. Sander en groepsleider gooien ook samen suiker op de pannenkoek. Sander rolt de pannenkoek zelf op en zegt: Zelf doen. Groepsleider zegt: Oh, kun je dat al zelf? Zal ik het snijden of doe je het zelf? Sander: Zelf. Hij snijdt de pannenkoek met mes en vork in stukken. Hij eet met de vork door de vork in de stukjes te prikken en vervolgens in zijn mond te stoppen.

Sander wijst een schilderij aan de muur aan. Groepsleider vraagt: Wat is dat? Sander: Koe.

Groepsleider: Ja, een koe. Doe nog maar wat kleiner snijden. Goed zo. Sander ziet lichtjes buiten.

Groepsleider: De lichtjes zijn aan. Ze kletsen hier wat over. Sander zegt: Snij-den. Goed gedaan.

Groepsleider zegt: Laat eens zien of je die helemaal op kunt eten. Sander heeft een groot stuk op zijn vork en stopt deze in zijn mond. Groepsleider: Is het lekker? Ja? Wat hoor je? Sander: Lars.

Er liggen nog wat stukjes op zijn bord en benoemt dat dit visjes zijn: Visje. Vangen. Groepsleider: Dat is een grote vis! Goed zo. Sander en groepsleider praten over school. Groepsleider: Wil je nog een pannenkoek? Sander: Ja. Stroop. Groepsleider: Met stroop? Sander: Ja. Het ritueel van het samen

doen herhaalt zich (zie boven). Sander rolt de pannenkoek zelf op en snijdt deze met mes en vork.

Sander: Hmm. Groepsleider: Lekker gekookt? Sander trekt met zijn vingers een stuk pannenkoek uit zijn mond, zodat het half uit zijn mond hangt. Groepsleider: Nee, niet spelen. In je mond doen.

Sander heeft zijn mond vol en gaat drinken uit de plastic beker. Sander wijst nieuwe pannenkoek aan. Groepsleider: Eerst je bord leeg, dan leg ik hem er op. Lekker eten he? Sander heeft een stuk

pannenkoek in zijn mond en laat het een stukje uit zijn mond hangen en kauwt er op. Groepsleider:

Nee, normaal eten. Goed zo. Sander : Genoeg. Groepsleider: Ja, genoeg gehad? Dan mag je eerst je

beker leeg drinken, dan gaan we het even opruimen en pakken we erna een toetje. Sander helpt met

de borden en beker naar de keuken brengen. Hij kiest zelf een toetje uit. Groepsleider: Wil je die?

Neem maar mee. Ze zitten weer aan tafel en groepsleider schenkt de vla in een kommetje. Sander:

Stop! Hij eet met een lepel zijn toetje. Groepsleider benoemt: Als je klaar bent met eten gaan we

douchen. Daarna mag je tv kijken.

Om 18:18 ruimen ze de eetspullen op en gaan ze douchen. Groepsleider: We gaan nu douchen. Kom

maar. Sander neemt een auto mee.

³⁵ Alle namen zijn gefingeerd.

Observatieschema eten

Uit beker/glas/kopje dringen						Nvt	
Brood eten met handen						Nvt	Als een stuk eten met zijn vork niet helemaal lukte, hielp hij met zijn vingers het stuk in zijn mond te krijgen.
Brood eten met bestek						Nvt	Met zijn vork prikt hij stukjes brood en stopt deze in zijn mond.
Brood smeren en beleggen						Nvt	Niet zelf smeren, wel zelf ham er op leggen, niet zelf snijden (zie ook opmerking onder bij 'motivatie kind').
Vloeibaar voedsel eten met lepel						Nvt	Vla.
Vast voedsel eten met lepel						Nvt	
Met vork eten						Nvt	
Met mes en vork eten						Nvt	
Met mes snijden						Nvt	
Fruit klaarmaken (snijden/schillen)						Nvt	
Warm/koud drinken inschenken						Nvt	Samen doen, groepsleider 2 houdt melkkan vast, Sander houdt zijn hand er achter.
Tafel dekken						Nvt	
Tafel afruimen						Nvt	

Motivatie kind

Zegt bij smeren door begeleiding: Zelf doen. Werkt verder gewoon mee.

Houding kind

Laat het gebeuren. Wijst wel aan en bevestigt met: Ja.

Opmerkingen

Als hij ('s ochtends) zelf aan tafel zit (zonder begeleiding) eet hij langzaam of niet. Hij zag mieren lopen, probeerde ze te pletten met zijn voet. Hij kijkt ook regelmatig naar mij.

18:20 uur, met groepsleider 1, uitkleden

Bij het uitkleden gaat Sander op bed zitten. Nadat groepsleider het benoemde dat hij zijn schoenen moest uit doen, deed Sander dit zelf. Hij maakte zijn veters los en deed zijn schoenen uit. Zijn broek zat nog vast en zijn riem ook, maar trok de broek wel zelf naar beneden. Groepsleider en Sander trokken de broek samen over zijn voeten.

Observatieschema aan- en uitkleden

Sluitingen

Losmaken

Vastmaken

Knoop						Nvt						Nvt	Liet hij dicht bij uittrekken.
Rits						Nvt						Nvt	Liet hij dicht bij uittrekken.
Veters						Nvt						Nvt	Bij losmaken: Groepsleider benoemde eerst dat hij zijn schoenen moest uittrekken. Bij vastmaken: Niet zelf gezien.
Klittenband						Nvt						Nvt	
Haaksluiting						Nvt						Nvt	
Gesp						Nvt						Nvt	
Drukknoop						Nvt						Nvt	
Bretels						Nvt						Nvt	
Riem						Nvt						Nvt	Liet hij dicht bij uittrekken.

Algemeen

Kleding selecteren en klaarleggen						Nvt	Begeleiding heeft zijn pyjama en zijn kleren voor hem gepakt.
Onderscheid maken in voor- en achterkant						Nvt	
Kleding in de juiste volgorde aantrekken						Nvt	Groepsleider geeft kledingstukken aan.
Eerst onderbroek						Nvt	Groepsleider geeft kledingstukken aan.
Dan hemd						Nvt	Groepsleider geeft kledingstukken aan.
Shirt						Nvt	Groepsleider geeft kledingstukken aan en helpt om het kledingstuk niet achterstevoren aan te doen.
Broek						Nvt	Groepsleider geeft kledingstukken aan en helpt om broek over billen te krijgen.
Trui/blouse						Nvt	
Sokken						Nvt	Groepsleider geeft kledingstukken aan.

Uittrekken

Aantrekken

Onderbroek						Nvt						Nvt	Bij uittrekken: Groepsleider zegt dat hij moet uitkleden. Bij aantrekken: Groepsleider geeft kledingstukken aan.
Hemd						Nvt						Nvt	Bij uittrekken: Groepsleider zegt dat hij moet uitkleden. Bij aantrekken: Groepsleider geeft kledingstukken aan.
Pyjama						Nvt						Nvt	Bij uittrekken: Groepsleider zegt dat hij moet uitkleden. Bij aantrekken: Groepsleider geeft kledingstukken aan.
T-shirt						Nvt						Nvt	
Trui						Nvt						Nvt	Bij uittrekken: Groepsleider zegt dat hij moet uitkleden.
Vest/blouse						Nvt						Nvt	Bij aantrekken: Groepsleider geeft kledingstukken aan.
Broek						Nvt						Nvt	Bij aantrekken: Groepsleider geeft kledingstukken aan.
Tuinbroek						Nvt						Nvt	
Sokken						Nvt						Nvt	Bij uittrekken kleefden de sokken door zweet. Bij aantrekken: Groepsleider geeft kledingstukken aan.
Schoenen						Nvt						Nvt	Bij uittrekken: Groepsleider zegt dat hij moet uitkleden. Aantrekken niet gezien.
Jas						Nvt						Nvt	Uittrekken niet gezien. Bij aantrekken zijn rits open gelaten.
Sjaal						Nvt						Nvt	

Motivatie kind

Prima, vroeg wel soms om hulp.

Houding kind

Liever door anderen laten doen, maar na aanwijzing toch zelf doen.

Opmerkingen

Ik heb met een half oog meegekeken.

18:22 uur, met groepsleider 1, douchen

Sander zet zelf de douche aan, nadat groepsleider dit als aanwijzing gaf. Sander gaat er zelf onder staan. Groepsleider vraagt: Ga je zelf wassen? Ze geeft de washand met sop er op en benoemt dit niet. Sander: Ja. Groepsleider benoemt en laat zien aan de hand van bij haar eigen lichaam te doen met haar handen welke stappen Sander neemt en nog moet nemen. Sander begint met zijn billen te wassen. Groepsleider: Billen wassen, haren wassen, buik wassen, rug wassen, benen allebei, billen en gezicht en oren. Sander benoemt zelf ook lichaamsdelen, voordat of samen met dat groepsleider dit benoemt. Groepsleider: Ga je haren maar nat maken. Sander doet dit niet. Na een paar minuten zegt groepsleider: Ik ga tot 10 tellen en daarna ben je klaar met douchen. Ze telt en Sander benoemt de 9

en 10 samen met haar. Hij zet de ouche uit. Sander stapt zelf uit de douche. Groepsleider geeft een handdoek aan Sander. Hij droogt zelf zijn hoofd. Hij wrijft hierna een beetje op zijn buik en nadat groepsleider het benoemde ook op zijn rug. Hierna veegt hij zijn benen aan de voorkant af. Groepsleider neemt de handdoek over en droogt hem verder af. Ze benoemt: Voeten. En droogt deze af.

Met groepsleider 1, aankleden

Ze doet hem een luier om. Groepsleider zegt: Nu mag je als eerst je pyjama aantrekken. Sander gaat op de wc zitten en trekt zijn pyjamabroek aan. Groepsleider helpt even bij zijn voet, omdat die bleef haken halverwege. Sander trekt zijn shirt zelf over zijn hoofd. Hij wil zijn armen er in steken, maar groepsleider zegt: Oh, hij moet andersom. Ze draait hem voor hem om en Sander steekt vervolgens zelf zijn armen er in. Groepsleider trekt bij hem zijn sokken aan en benoemt dit even kort.

18:31 uur is Sander klaar.

Donderdag 22-03-2012 Ochtend, 6:28 uur, met groepsleider 2, aankleden

Groepsleider neemt het mandje met kleding mee en gaat met Sander naar de badkamer.

Groepsleider vraagt: Heb je gepoept? Dan ga ik even een schone luier aandoen. Ze doet deze bij Sander aan. Sander wacht ondertussen tot de kraan van de wastafel warm wordt. Groepsleider zegt: Even wachten tot hij warm is. Sander zegt: Plassen. Hij gaat zelf op de wc zitten en gaat plassen. Groepsleider zegt en doet: Even billen afvegen en de voorkant nog even. Ga je nog even je gezicht wassen? Sander: Nee. Groepsleider zegt: Even je broek uit doen. Sander trekt zijn pyjamabroek uit en hierna gelijk zijn shirt. Groepsleider wast hem. Ze geeft hem een handdoek en zegt dat Sander zich zelf kan afdrogen. Ze vraagt: Is het droog? Sander: Ja. Groepsleider doet hem een schone luier om. Sander gaat op de wc zitten en trekt zijn onderbroek aan. Groepsleider: Hemd. En houdt deze hem voor. Sander trekt deze vervolgens zelf aan. Groepsleider: Goed gedaan. Sander gaat weer zitten en trekt zelf zijn broek aan. Hij vraagt, wanneer de broek tot onder zijn billen zit: Helpen? Groepsleider helpt met de broek over zijn billen te trekken, doet een riem er doorheen en maakt zijn knoop en rits vast. Ze benoemt dit niet. Sander probeert zelf de riem vast te maken. Groepsleider: Goed zo! Hij zit wel nog wat verkeerd, hij zit gedraaid. Ze helpt hem even en Sander doet het verder zelf. De riem zit nog niet strak. Groepsleider: Nog iets verder. Zij doet de riem nog wat strakker bij hem. Sander doet zijn T-shirt op zijn hoofd, maar haalt hem er weer af. Sander: Helpen? Groepsleider helpt even om het T-shirt goed te houden en Sander doet het daarna verder zelf.

Sander doet zijn eerste sok zelf half aan. Groepsleider trekt de sok verder over zijn voet. Sander doet zijn tweede sok ook half aan en vraagt: Helpen? Hij trekt ondertussen de sok steeds verder over zijn voet en krijgt hem zo helemaal aan. Groepsleider: Nou, het is al klaar! Even je broekspijp goed doen. Kijk. Om 6:38 is Sander klaar. Ze lopen naar zijn kamer en groepsleider vraagt: Wat heb je nodig? Sander: Broek. Groepsleider pakt deze uit zijn kast. Ze zegt daarna: En dan nog sokjes aan.

6:43 uur, met groepsleider 2, eten

De ontbijtpullen staan klaar op tafel.

Sander en groepsleider gaan aan tafel zitten. Sander: Boterham. Groepsleider: Ga maar zelf pakken. 6:54 uur is zijn bord leeg. Sander blijft zitten aan tafel. Hij plet een mier met zijn vinger. Groepsleider: Ga maar je handen wassen in de keuken. Sander heeft nog een bijna volle beker melk staan. Sander: Pasta. Groepsleider: Wat hoort daar nog meer bij? Sander pakt een boterham en zegt: Boterham. Groepsleider: Ga maar melk drinken, daarna krijg je een boterham. Sander drinkt zijn melk op en groepsleider maakt zijn boterham klaar (beleggen en snijden).

Sander gaat eten en praat wanneer hij een stuk brood in zijn mond heeft. De TV staat aan voor Max. Sander zegt: TV kijken. Hij kijkt ernaar. Hij kijkt naar de andere kinderen en praat ondertussen af en toe. Groepsleider: Ga maar weer eten. Sander pakt zijn vork weer, maar gaat praten met andere

kinderen en draait ondertussen met zijn vork in zijn handen. Groepsleider: Ga maar weer eten. Sander doet dit, maar kijkt weer naar mieren op de grond. Hij heeft geen brood in zijn mond gedaan. Sander: Niet eten. Groepsleider: Ben je klaar met eten? Sander: Ja. Hij brengt na een kleine aanwijzing zijn bord, beker en bestek naar de keuken. 7:07 uur is hij klaar.

Extra gevraagd

Kan Sander zijn schoenen zelf aandoen?

Hij kan ze zelf aan zijn voeten doen, de veters strikken doet de begeleiding.

Kan Sander zelf zijn jas uit doen?

Hij kan dit zelf (Zijn mouw kan hij ook van binnen naar buiten doen), maar de rits vastdoen kan hij niet.

Analyse

Bij het ADL-moment eten laat Sander zien al veel zelfstandig te kunnen. Er is een enkele keer aansturing nodig. Wat opviel bij het eten, is dat in de avond Sander uit zichzelf met mes en vork ging snijden en eten, maar dat in de ochtend de begeleiding automatisch het brood ging beleggen en snijden. Hierbij heeft de begeleiding niets benoemd van wat ze deed en heeft Sander het ook niet zelf laten proberen.

Bij het aan- en uitkleden heeft Sander veel sturing nodig en worden alle kledingstukken automatisch en om beurten aan hem gegeven. Door deze sturing was het niet nodig om met picto's te werken, maar wij denken dat ze juist door gebruik van picto's kunnen bereiken dat Sander zelf ziet wat hij in welke volgorde moet aantrekken.

Bij het douchen wachtte Sander op aanwijzingen van de begeleiding en voerde vervolgens de handelingen uit. De begeleiding moest ook aangeven hoe lang ze nog onder de douche mochten staan. Wanneer niet de medewerker aangeeft door mondelinge en fysieke aanwijzingen, maar de picto's dit overnemen, verwachten wij dat het voor Sander overzichtelijk wordt en de picto's één voor één kan langsgaan.

De begeleiding zegt regelmatig 'Goed zo', maar benoemt hierbij niet concreet wat er goed aan was. Begeleiding vroeg ook niet of nauwelijks aan Sander of hij wist wat hij moest doen. Wij hebben het idee hierdoor dat de begeleiding te snel een taak benoemt wat Sander moet doen of een taak van Sander overneemt.

Bijlage L: Eindobservaties

Observatie 1 begeleidingsstappen

De stapjes in termen

1. Herinnering.
2. Benoemen.
3. Sturen.
4. Samen.

Eten

Begeleiding zegt tegen Max³⁶: We gaan eten.

Handen wassen en drogen.	Max gaat al aan tafel zitten, begeleiding vraagt: Max, wat moet je doen? We gaan eerst handen wassen. Begeleiding loopt met Max naar de keuken, doet de kraan open en wast samen zijn handen vervolgens drogen ze samen zijn handen.
Tafel dekken.	Begeleiding vraagt: Max, wat moet je doen? Je moet je bord op tafel zetten. Max neemt bord mee en zet hem op de tafel. Begeleiding neemt zijn bestek mee. Begeleiding pakt de kan met water, zegt, wijzend naar de waterkan: Max, wat moet je doen? Je moet water in je beker schenken.
Aan tafel zitten en aanschuiven.	Max doet dit zelfstandig.
Wachten tot iedereen eten heeft gekregen. - Medewerker zet het eten op tafel en schept voor iedere cliënt op. Zorgt dat de cliënten wachten met eten tot iedere cliënt een bord eten heeft en er gebeden is.	Max doet dit zelfstandig. Hij geeft zijn bord zelf aan de begeleiding om eten op te laten scheppen. Max wacht zelfstandig met zijn handen gevouwen. Begeleiding geeft concrete complimenten.
Bidden of 'Eet smakelijk' zeggen.	Begeleiding vraagt: Max, wat moet je nu doen? Max bidt voor zijn eten, samen met de begeleiding.
Eten met bestek.	Begeleiding vraagt: Max wat moet je nu doen?

³⁶ Alle namen zijn gefingeerd.

	Je moet je mes en vork pakken om mee te eten. Max eet verder zelfstandig met vork. Wanneer hij bijna klaar is, gebruikt hij zijn vingers. Begeleiding zegt: Max niet met je vingers, met je vork en mes. Begeleiding pakt mes en doet voor hoe hij het eten op zijn vork schuift.
Drinken opdrinken.	Max is klaar met eten. Begeleiding vraagt wijzend op zijn beker: Max wat moet je doen? Je moet je water opdrinken. Begeleiding geeft concreet compliment nadat Max zijn drinken op heeft.
Wachten met afruimen tot medewerker hier toestemming voor geeft.	Begeleiding vraagt: Max wat moet je nu doen? Je moet je bord naar de keuken brengen. Wanneer hij dat gedaan heeft, geeft begeleiding hem een duim als compliment.
Benodigheden voor toetje op tafel zetten.	Benodigheden stonden al op tafel.
Aan tafel zitten en aanschuiven.	Max doet dit zelfstandig.
Toetje kiezen en inschenken/opscheppen.	Begeleiding vraagt welk toetje hij wil. Max kiest zelf. Begeleiding vraagt: Max wat moet je nu doen? Max draait de dop zelf van het pak, schenkt het in zijn bakje. Begeleiding geeft aan dat hij genoeg heeft wanneer ze 'stop' zegt.
Eten met bestek.	Max pakt zelf zijn lepel en zijn toetje. Begeleiding gaat nog wel de stappen langs, vraagt wat hij moet doen en benoemt het.
Wachten met afruimen tot medewerker hier toestemming voor geeft en 'Goede bekomst' zeggen.	Wanneer Max klaar is vraagt begeleiding: Max wat moet je nu doen? 'Goede bekomst' zeggen. Max wat moet je nu doen? Je schaalpje weg brengen. Begeleiding geeft een compliment wanneer hij klaar is en loopt met hem naar zijn pictobord om de picto van eten weg te halen.

Douchen

Begeleiding: Max we gaan nog een keer douchen.

Benodigdheden verzamelen.	Max had zijn pyjama al aan, begeleiding pakt een handdoek en washand voor hem.
Onder de douche gaan staan.	Begeleiding herinnert en benoemt: Je mag onder de douche gaan staan, onder de straal.
Shampoo pakken en haren wassen en uitspoelen.	(door andere volgorde gebeurt dit als laatste) begeleiding herinnert en benoemt dat Max zijn haren nat moet maken. Begeleiding pakt shampoo en herinnert, Max doet shampoo op zijn haren. Begeleiding benoemt wanneer Max al zijn haren aan het wassen is.
Washand pakken en lichaam in goede volgorde wassen, met waar nodig zeep. (volgorde: gezicht, armen, buik, rug, benen, geslachtsdeel, billen en voeten)	Begeleiding geeft washand aan Max en doet er zeep op. In de volgorde herinnert en benoemt de begeleiding. Zijn voeten deed hij zelfstandig.
Afspoelen	Begeleiding herinnert en benoemt: Max je moet je washand uitspoelen.
Handdoek pakken en lichaam in goede volgorde afdrogen. (volgorde: gezicht, haren, armen, buik, rug, benen, geslachtsdeel, billen en voeten)	Begeleiding pakt hand van Max om hem te helpen uit de douche te komen en geeft hem zijn handdoek. Begeleiding herinnert: Max wat moet je nu doen? Tijdens het afdrogen herinnert en benoemt begeleiding wat hij moet afdrogen. Begeleiding stuurt Max in het drogen van zijn haren. Begeleiding droogt de rug van Max af, daar kan hij niet bij.
Handdoek en washand opruimen.	Begeleiding herinnert en benoemt: Max wat moet je nu doen? De handdoek moet in de.... Max vult aan: 'in de wasmand'.

Aan- en uitkleden

Avond

Max had zijn pyjama al aan, wat hij voor het douchen uit moest trekken en na het douchen weer aan.

Trui/blouse uitdoen	Nvt.
Pyjamashirt uitdoen	Begeleiding herinnert en benoemt: Wat moet je nu doen? Je moet je pyjamashirt uitdoen. Begeleiding geeft concreet compliment.
Sluitingen	Nvt.
Pyjamabroek uitdoen	Max doet dit zelfstandig.
Onderbroek uitdoen	Max doet dit zelfstandig.
Sokken uitdoen	Begeleiding herinnert en benoemt: Wat moet je doen? Je moet je sokken uitdoen.

Onderbroek aandoen	Begeleiding herinnert en benoemt: Wat moet je doen? Je onderbroek aandoen. Max wil hem verkeerd aandoen. Begeleiding ziet dat en benoemt het. Begeleiding draait zijn onderbroek samen met Max om.
Hemd aandoen	Nvt.
Pyjamashirt aandoen	Begeleiding herinnert en benoemt. Met het benoemen wacht Max op begeleiding totdat ze het zegt.
Pyjamabroek aandoen	Begeleiding herinnert en benoemt: Max wat moet je nu doen? Je pyjamabroek aan... Max vult aan: 'doen'. Begeleiding herinnert: Wat moet je nu doen? Max trekt zijn sokken aan.

Analyse

Begeleiding maakt gebruik van de begeleidingsstappen. Met het eten hield begeleiding de taakanalyse naast zich en volgde alle stappen die er stonden. Begeleiding gaf aan dat ze het nog wel wennen vond, zo op een andere manier werken, ook voor Max. Met het douchen en aan- en uitkleden, hield begeleiding geen taakanalyse of bijdehandje bij zich. Ze deed de begeleidingsstappen uit het hoofd, wat goed lukte, maar de volgorde van de handelingen gingen met het aan- en uitkleden anders, net als het wassen.

Het was een observatie zonder picto's, wat het soms moeilijk maakte om begeleidingsstap 1 te hanteren. Max weet anders niet wat hij moet doen, hij heeft het overzicht niet. Na begeleidingsstap 1 volgt daardoor al gauw begeleidingsstap 2.

Begeleiding noemt de naam van de cliënt bij de begeleidingsstappen. Daarnaast geeft begeleiding concrete complimenten aan Max, een enkele keer een algemeen compliment.

Observatie 2 begeleidingsstappen

De stapjes in termen

1. Herinnering.
2. Benoemen.
3. Sturen.
4. Samen.

Eten

Begeleiding zegt tegen Max: Kom je? Dan gaan we eten.

Handen wassen en drogen.	Begeleiding liet eerst tafel dekken, daarna handen wassen. 4. Neemt Max aan de hand mee naar de keuken. 1. Wat ga je doen? (Max zegt: Handen wassen.) 4. Bij handen wassen en drogen, niet benoemd. Goed zo.
Tafel dekken.	Kom je? 2. Dan mag je je bord en bestek op tafel leggen.
Aan tafel zitten en aanschuiven.	Max doet dit zelf.
Wachten tot iedereen eten heeft gekregen. - Medewerker zet het eten op tafel en schept voor iedere cliënt op. Zorgt dat de cliënten wachten met eten tot iedere cliënt een bord eten heeft en er gebeden is.	Sander zegt: Even wachten. Max wacht en ruikt aan en kijkt naar het eten op zijn bord.
Bidden of 'Eet smakelijk' zeggen.	2. Dan gaan we bidden ja. Max wacht maar zegt niets. Begeleiding heeft het nu overgenomen.
Eten met bestek.	Max eet met zijn vork en raakt regelmatig het mes aan die naast het bord ligt. Hij prikt grote stukken en stopt deze in één keer in zijn mond. Begeleiding: Moet ik voor jou prakken? Max: Nee. Max pakt een stuk kibbeling met zijn vingers en legt deze ergens anders op het bord. Hij prikt een stuk vis op zijn vork en hapt er stukjes af. Begeleiding: Max, laat je ook je mes even los? Max stopt met zijn mes en raakt het even later opnieuw

	aan en beweegt het mes op tafel. 2. Na een interventie van de observator zegt begeleiding: Ga je vis snijden met je mes? Max: Humm. Max laat zijn mes liggen. Begeleiding vraagt nog een keer. Max pakt het eten met zijn hand en met de andere hand snijdt hij met het mes stukjes. 2. Begeleiding: En dan eten met je vork. 2. Begeleiding: Max, ga je door met eten of heb je genoeg?
Drinken opdrinken.	2. Begeleiding: Max, nog even je water opdrinken.
Wachten met afruimen tot medewerker hier toestemming voor geeft.	Max legt zijn bestek vanuit zelf op zijn bord. Begeleiding pakt zelf het bord en zet dit in de keuken.
Benodigdheden voor toetje op tafel zetten.	Begeleiding en Sander pakten de benodigde spullen en zetten deze op tafel.
Aan tafel zitten en aanschuiven.	N.v.t.
Toetje kiezen en inschenken/opscheppen.	Begeleiding schenkt het toetje in.
Eten met bestek.	Max eet uit zichzelf met bestek.
Wachten met afruimen tot medewerker hier toestemming voor geeft en 'Goede bekomst' zeggen.	Max zet zelf zijn beker en lepel in zijn bakje. 2. Begeleiding: Ja, goed zo. Max, handjes vouwen. 1. Begeleiding: Wat zeggen we dan? Max: Eet smakelijk. Begeleiding: Goede bekomst. Max pakt zelf zijn spullen van tafel. 1. Begeleiding: Waar moet je die heen brengen? Max: Naar keuken. Begeleiding: Naar keuken. Goed zo.

Douchen

Begeleiding: Max, ga je mee naar je bord? Wat ga je doen?

Max: Douchen.

Begeleiding: Ja, douchen.

Benodigdheden verzamelen.	1. Begeleiding: Wat moet je eerst pakken? Max: Pyjama. Begeleiding: Je pyjama, kijk, hier ligt hij.
Onder de douche gaan staan.	4. Ondersteunt bij het instappen.
Shampoo pakken en haren wassen en uitspoelen.	2. Begeleiding: Max, je mag je haren nat maken. Max doet dit niet, zijn haren worden vandaag niet gewassen.
Washand pakken en lichaam in goede volgorde wassen, met waar nodig zeep. (volgorde: gezicht, armen, buik, rug, benen, geslachtsdeel, billen en voeten)	3. Begeleiding geeft washand aan: Kijk eens, dan mag je de washand nat maken. Goed zo. 3. Begeleiding: Dan mag je de washand aan je andere hand doen. Ze helpt Max hier kort bij. 3. Begeleiding benoemt welke stappen Max moet ondernemen en laat dit bij haar eigen lichaam zien. Ze laat het Max ook zelf zeggen welke lichaamsdelen dat zijn: Je gezicht, dan je armen, dan je buik, dan je been, dan je geslachtsdeel en je billen, en als laatste je voeten. Heel goed.
Afspoelen	Max blijft hierbij onder de douche staan en speelt met de washand. Begeleiding geeft aan tot tien te tellen en dat Max hierna moet stoppen met douchen. Na dit tellen tot negen, liet begeleiding Max zelf tien zeggen. Max doet hierna zelf de kraan uit. 3. Begeleiding: Wring je washand maar uit. Begeleiding helpt hier wat bij.
Handdoek pakken en lichaam in goede volgorde afdrogen. (volgorde: gezicht, haren, armen, buik, rug, benen, geslachtsdeel, billen en voeten)	Max krijgt een handdoek aangereikt door begeleiding en gaat uit zichzelf zijn gezicht drogen, zijn buik en zijn rug. 3. Begeleiding benoemt welke stappen Max moet ondernemen en laat dit bij haar eigen lichaam zien.

	Ze laat het Max ook zelf zeggen welke lichaamsdelen dat zijn: Je mag je haren drogen, je oren, ja goed zo, dan je andere oor, je nek, je schouders, je armen, je rug. Zou ik je rug afdrogen? Begeleiding droogt de rug van Max af. Begeleiding gaat verder: Je benen afdrogen, je billen en je voeten als laatste.
Handdoek en washand opruimen.	1. Begeleiding: Wat moet je nu doen met de handdoek? Max legt de handdoek bij de wasmand. 3. Begeleiding: Nee, dan pak je je handdoek. 4. Begeleiding: Dan doe je het in de wasmand.

Aan- en uitkleden

Avond

Trui/blouse uitdoen	1. Begeleiding: Wat moet je doen? Goed zo, kleren uit.
Shirt uitdoen	2. Max wil eerst zijn broek uittrekken. Begeleiding: Trek eerst maar je shirt uit.
Sluitingen	Zat al los.
Broek uitdoen	Max doet zijn broek uit, begeleiding: Ja, je broek uit.
Onderbroek uitdoen	Max doet zelf zijn onderbroek uit. Begeleiding: Goed zo, je onderbroek uit.
Sokken uitdoen	Max doet zelf zijn sokken uit. Begeleiding laat benoemen hoe die heten.

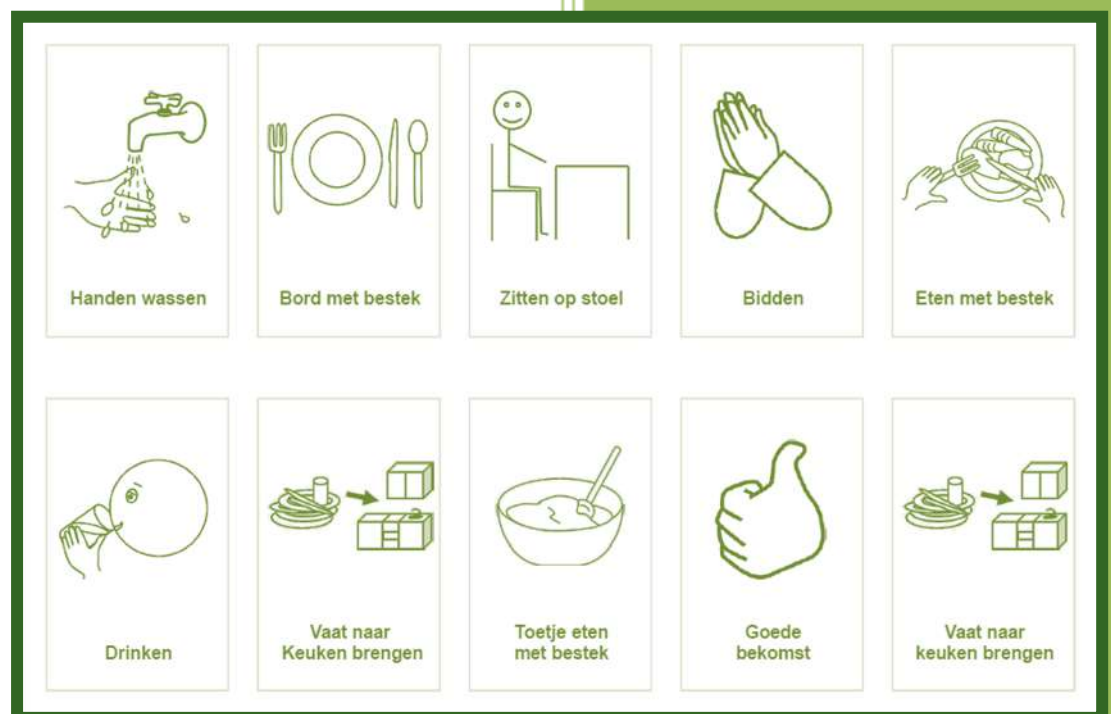
Onderbroek aandoen	2. Begeleiding: Doe je onderbroek maar aan.
Hemd aandoen	N.v.t.
Pyjamashirt aandoen	1. Begeleiding: En dan je...? Wat is dat? Max: Pyjama.
Pyjamabroek aandoen	3. Begeleiding benoemt en wijst aan hoe Max zijn broek aan moet doen, met het merkje achter. Begeleiding: Goed zo. En dan nog even je...? Wat zijn dat? Max: Sokken aandoen. Max trekt zelf zijn sokken aan.

Analyse

Begeleiding maakt geregeld gebruik van de begeleidingsstappen. Begeleiding gaf aan dat ze wel moeite had met het omschakelen van de manier van begeleiden, maar dat ze het wel goed vond om te doen. Ze gaf ook aan dat ze zelf opmerkte dat ze soms stappen uit de taak oversloeg of begeleidingsstappen oversloeg. Het was een observatie zonder picto's, wat het soms moeilijk maakte om begeleidingsstap 1 hanteren. Max weet anders niet wat hij moet doen, hij heeft het overzicht niet. De begeleiding neemt de 'bijdehandjes' ook naast zich bij de activiteit. Wanneer de begeleiding begeleidingsstap 3 of 4 uitvoerde, benoemde ze soms niet wat ze precies deden. De begeleiding nam ook soms een taak over, zonder het Max eerst zelf te laten proberen of het samen te doen. Hier laten ze de kans liggen, wat erg jammer is.

Bij het dagprogramma hingen de picto's van eten, tv kijken en slapen. Er stond geen wandelen en douchen bij, terwijl dit tussen het eten en tv kijken in hoort. Begeleiding heeft Max niet naar het pictobord meegenomen voor het eten. Voordat Max ging douchen hing begeleiding de picto van douchen boven de picto's die er hingen. Begeleiding nam hierna Max wel mee naar het bord om te laten kijken welke taak er nu moest worden gedaan. Max zei hierop dat ze gingen douchen.

Handleiding voor de bevordering van de zelfredzaamheid op woongroep Jacala

Van:

Marieke van 't Hoff,

Michal van Hoogdalem en

Marian Vel Tromp

©M&M&M

Afstudeerbegeleider:

Pier Haagsma

Praktijkbegeleiders:

James Schatz en Simone van Oort

Inhoudsopgave

Inleiding.....	
Inhoudelijk.....	
Methode.....	
Taakanalyse eten.....	
Bijdehandje eten.....	
Taakanalyse douchen.....	
Bijdehandje douchen.....	
Taakanalyse aan- en uitkleden.....	
Bijdehandje douchen.....	
Stapjes in picto's.....	
Theoretische onderbouwing.....	
Randvoorwaarden en afspraken.....	
Tips.....	
Financieel overzicht.....	
Literatuur	

Inleiding

Ben jij zelfredzaam? Hoe is dat voor jou? Welke voordelen levert het jou op zelfredzaam te zijn? Weet je nog hoe jij zelfredzaam bent geworden? Weet je nog hoeveel tijd dat in beslag nam? Waarschijnlijk is zelfredzaamheid voor jou geen issue meer, red jij jezelf wel zonder daar altijd bij na te denken hoe je dat eigenlijk doet. Bij kinderen met een verstandelijke beperking ligt dit lastiger. De kinderen op woongroep Jacala zijn allemaal verstandelijk beperkt en hebben gedragsproblemen. Vaak gaat dit gepaard met een vorm van autisme. Hoe zou het voor deze kinderen zijn om te leren zelfredzaam te worden? Is het voor deze kinderen net zo belangrijk als voor gemiddeld ontwikkelde kinderen het te leren? Zouden deze kinderen het zelf kunnen leren, of zouden ze een duwtje in de rug nodig hebben? Hoeveel tijd zou het kosten voor deze kinderen het onder de knie te krijgen? Zoals je misschien merkt in de vragen hebben deze kinderen, kinderen van woongroep Jacala dezelfde taken als ieder ander in het vooruitzicht om zelfredzaam te worden. Het is belangrijk om zelfredzaam te zijn, zodat je een plek in de maatschappij kunt innemen waarin vaak wordt verwacht dat je zelfredzaam bent. Jij hebt vroeger ook hulp gekregen, op wat voor manier dan ook, om uiteindelijk zelfredzaam te worden, dus de kinderen van woongroep Jacala hebben een duwtje in de rug ook zeker nodig! We kunnen hen er niet alleen voor laten staan. De kinderen van woongroep Jacala hebben een minder groot verstandelijk vermogen, dus zal het aanleren vaak langer duren dan een gemiddeld ontwikkeld kind. De taak aan jou is om geduld en doorzettingsvermogen te tonen in de begeleiding van het kind. Het doel is niet dat jij de taken van het kind overneemt, maar dat je het kind stimuleert zoveel mogelijk zelf te doen. In de handleiding wordt verder gesproken van 'cliënten', waarmee de kinderen van woongroep Jacala bedoeld worden. Wanneer er 'hij' staat, kan dit ook worden opgevat als 'zij'.

Inhoudelijk

Probleem

Het probleem, op het moment dat deze handleiding is geschreven, is dat er nog geen methode wordt gehanteerd op gebied van het bevorderen van de zelfredzaamheid van de cliënten op woongroep Jacala. Een bijkomend probleem is dat de medewerkers geen tijd hebben een aansluitende methode op te zoeken of ontwikkelen.

Oorzaken hiervan zijn:

- tijdsdruk met name in de ochtend,
- fase waarin het team zich bevindt,
- opstandig of druk gedrag van de cliënten,
- groot niveauverschil.

Doelgroep

De doelgroep waarbij deze handleiding wordt gebruikt is voor cliënten tussen vier en twaalf jaar met een verstandelijke beperking en gedragsproblemen, vaak ook in combinatie met een vorm van autisme.

Bij probleemgedrag kan de aanleiding zijn dat de cliënt ondervraagd of overvraagd wordt. Met ondervragen wordt bedoeld het bewust lage eisen stellen, waarbij een te lage spanning ontstaat. De cliënt kan zich daardoor gaan vervelen. Overvragen is de tegenhanger van ondervragen, waarbij wel eisen worden gesteld aan de cliënt, waaraan de cliënt echter niet aan kan voldoen. Hierbij ontstaat er een grote spanning. Dit kan frustratie opleveren. Deze frustratie, maar ook pijn en onveiligheid kunnen leiden tot probleemgedrag (Nijgh & Bogerd, 2007, p.128).

Hieronder staat beschreven wat het inhoudt wanneer een cliënt een verstandelijke beperking heeft en als een cliënt autisme heeft.

Verstandelijke beperking

Volgens de definitie van zowel het meest recente handboek van de American Association of Mental Retardation als van de DSM-IV is iemand verstandelijk beperkt/gehandicapt wanneer aan de volgende twee criteria wordt voldaan:

- er is sprake van een niveau van verstandelijk functioneren, dat duidelijk onder het gemiddelde ligt (een IQ van ongeveer 70 of lager) en dat begint voor het achttiende jaar;
- er zijn gelijktijdig tekorten aanwezig in of beperkingen van het aanpassingsgedrag (Verhulst & Verheij, 2006).

Algemeen

Op de volgende gebieden komen de beperkingen tot uiting: communicatie, zelfverzorging, zelfstandig kunnen wonen, sociale en relationele vaardigheden, gebruik maken van gemeenschapsvoorzieningen, zelfstandig beslissingen nemen, functionele intellectuele vaardigheden, werk, ontspanning, gezondheid en veiligheid (Verhulst & Verheij, 2006).

Op basis van de verstandelijke beperking kunnen zij worden onderverdeeld naar vier niveaugroepen, namelijk licht, matig, ernstig en diep (Verhulst & Verheij, 2006).

Ontwikkeling

De verstandelijke beperking heeft invloed op het hele ontwikkelingsproces. Cliënten met een verstandelijke beperking zijn trager in het zich eigen maken van nieuwe vaardigheden in vergelijking met andere kinderen. Naast de cognitieve ofwel verstandelijke ontwikkeling kunnen ook andere ontwikkelingsgebieden vertraagd zijn. Het is belangrijk dat in de opvoeding of ondersteuning van cliënten met een verstandelijke beperking aandacht is voor alle ontwikkelingsgebieden (Nijgh & Bogerd, 2007).

Aandachtspunten

Cliënten met een zeer ernstige verstandelijke beperking nemen minder initiatief tot actie en zijn passiever. Het zelf actie ondernemen en dingen ontdekken is echter een belangrijke drijfveer in de cognitieve ontwikkeling. Cliënten met een verstandelijke beperking moeten hierin uitgedaagd worden, opdat zij zo de wereld om zich heen gaan ontdekken en begrijpen (Nijgh & Bogerd, 2007).

Begeleiding

Een aantal aandachtspunten die in veel instellingen voor mensen met een verstandelijke beperking belangrijk worden gevonden als het gaat om de begeleiding van cliënten:

- Houd rekening met individualiteit en benader een cliënt op een manier die bij hem past.
- Respecteer de mening en de waarden en normen van de cliënt.
- Kijk wat de cliënt zelf kan en laat hem dat doen. Stimuleer hem om nieuwe vaardigheden te leren en geef hem de mogelijkheid om fouten te maken.
- Laat de cliënt zelf verantwoordelijkheid dragen als hij dat kan, laat hem zichzelf verzorgen, zelf zijn problemen (met anderen) oplossen.
- Geef de cliënt ondersteuning als hij daar behoefte aan heeft.
- Bied de cliënt de kans om keuzes te maken. Bespreek de consequenties van die keuzes en afspraken en de verantwoordelijkheden die hij daar zelf voor draagt. Overleg bij belangrijke keuzes met de cliënt en zijn thuissituaties (Nijgh & Bogerd, 2007).

Autisme

Bij autisme worden de volgende kenmerken waargenomen, volgens de DSM-IV (Zeevalking, 2000, p.13):

1. Beperking in contact en sociale interacties in vergelijking met wat verwacht mag worden in de verstandelijke leeftijd. Hier valt lichaamstaal, oogcontact en lichaamshouding onder. Verder heeft de cliënt vaak geen vriendschapsrelaties en komt niet tot spontaan samen spelen. Emotioneel vindt de cliënt het ook lastig zich in te leven.
2. Beperking in communicatie, zoals taal, opvallend woordgebruik en intonatie of stereotiep taalgebruik.
3. Beperking in gedragingen en herhalen van vaste patronen. Cliënten hebben een beperkte belangstellingswereld en kunnen op één bepaald onderwerp gefixeerd zijn. Ze zijn rechtlijnig in bezigheden en rituelen en kunnen daarbij moeilijk veranderen en maken zelf of met voorwerpen herhalende bewegingen (fladderen, tollen).
4. Vóór het derde levensjaar een achterstand in sociale interacties in taal voor sociale communicatie en in symbolisch spel (in de fantasie een andere betekenis aan een voorwerp toekennen of eigen ervaringen uitbeelden in spel).

Algemeen

Autisme is een informatieverwerkingsstoornis (Wicher-Bots & Haasen, 2008, p.19). Cliënten met autisme hebben problemen met het denken in samenhang en context. Zij zijn detailkijkers. Losse elementen koppelen zij onvoldoende tot een zinvol geheel en plaatsen het te weinig in de context. Door dit tekort verloopt de verwerking van informatie en prikkels anders dan bij kinderen zonder autisme. De informatie wordt anders verwerkt in de hersenen. Bij mensen met autisme zorgt de hersenwerking voor:

- detailkijken/denken;
- losgekoppeld denken;
- hyperselectiviteit. (Kuyper & Tiberhien, 2006, p.22).

Autisme komt vaak voor in combinatie met andere aandoeningen. Autisme komt bij 80% van alle autisten samen met verstandelijke beperking/handicap voor (Zeevalking, 2000, p.17).

Gedrag

Cliënten met autisme ontwikkelen soms minder wenselijk gedrag, uit gewoonte, uit frustratie omdat ze nog geen nieuwe vermogens hebben geleerd om zelf taken uit te voeren (zoals zichzelf aankleden) of omdat ze niet begrijpen wat er van hen wordt verwacht. Je kunt het ontstaan van dit lastige gedrag voorkomen door ze te stimuleren om nieuwe vaardigheden te leren en ze te helpen om regels en grenzen te leren kennen (Williams & Wright, 2009, p.89).

De cliënten leven ook in het hier en nu, dus een uitgestelde beloning voor hun gedrag werkt voor hen niet goed (Williams & Wright, 2009, p.82).

Een cliënt kan bepaald gedrag laten zien, bijvoorbeeld gillen, maar dit is niet om een volwassene daarmee te beïnvloeden. Hij probeert zich alleen te uiten, omdat hij niet weet hoe hij dit anders moet doen. Dit soms problematische gedrag komt gedeeltelijk voort uit de frustratie dat de wereld niet doet wat de cliënt wil (Williams & Wright, 2009, p.81).

Aandachtspunten

Cliënten met autisme hebben een opgeruimde ruimte om zich heen nodig en duidelijke regels en verwachtingen. Ze kunnen beter presteren hierdoor. Het kan ook helpen de cliënt tijdig te vertellen over te verwachten veranderingen in hun routine (Williams & Wright, 2009, p.90).

Een aantal punten waar je op kunt letten, wat valkuilen kunnen zijn:

- Een cliënt kan leren zich gepast te gedragen, ook al begrijpt hij niet waarom bepaald gedrag niet aanvaardbaar is.
- Het is niet waar dat geen enkele strategie werkt bij cliënten met autisme, wat soms wordt beweerd. Sommige strategieën hebben minder kans, maar veel strategieën werken goed. Het duurt alleen wat langer voordat ze gaan werken. Dit kan vermoeiend zijn, maar wel lonend op lange termijn.
- Het is voor geen enkele cliënt goed om altijd zijn zin te krijgen, dat creëert onredelijke verwachtingen.
- Het is ongezond als cliënten de wet voorschrijven want de buitenwereld zal dat niet toestaan en dat zal hen zwaar vallen. Daarom moeten ze geholpen worden om iets te begrijpen van hoe de wereld in elkaar steekt. Dit moet geleidelijk en systematisch gebeuren (Williams & Wright, 2009, p.84-85).

Hier zijn nog wat tips om je bezig te houden met (jonge) cliënten:

- Gebruik de omgeving van de cliënt en probeer betrokken te zijn bij zijn activiteiten.
- Gebruik de capaciteiten van de cliënt, wanneer hij goed is met cijfers, speel dan een spel met cijfers.

- Gebruik de interesses van de cliënt, wanneer hij van auto's houdt, bekijk dan samen een autoblad.
- Probeer tikkertje of kietelspelletjes uit.
- Stimuleer gezamenlijke activiteiten, bijvoorbeeld met een bezoekje aan een tentoonstelling.
- Stimuleer gezamenlijk spel, zoals kaart- of bordspellen.
- Instrueer de cliënt verbaal of fysiek wanneer je iets van hem wilt en leer hem om jou te instrueren. Door te instrueren kan de cliënt leren hoe hij het uiteindelijk zelf kan doen.
- Bepaalde dingen uit het hoofd laten leren, zoals begroetingen (Williams & Wright, 2009, p.119).

Doelstelling

De doelstelling van deze handleiding is dat de medewerkers van woongroep Jacala op methodische wijze de cliënten begeleiden in het bevorderen van de zelfredzaamheid.

Interventie

De zorgcoördinatoren zijn eerstverantwoordelijken.

Dit houdt in dat zij:

- de nieuwe medewerkers bekend maken met de methodische manier van werken omtrent zelfredzaamheid,
- aanspreekpunt zijn op dit gebied en
- evalueren in de teamvergaderingen.

Onder het evalueren valt onder andere dat er wordt gekeken of de taakanalyses met bijbehorende pictogrammen nog actueel zijn.

Methode

Inleiding

Aan de hand van verschillende bestaande methoden, welke in het volgende hoofdstuk worden toegelicht, is de werkwijze bepaald. Wat naar voren kwam bij al deze methoden is het uitgaan van de mogelijkheden van de cliënt, in plaats van uitgaan van de onmogelijkheden. Verder blijkt dat voor het bevorderen van de zelfredzaamheid het nodig is dat de medewerker niet de taak van de cliënt overneemt en de cliënt niet een vaardigheid aanleert wat het al kan. Dit is de reden dat de begeleidingsstappen, die in dit hoofdstuk worden beschreven, beginnen bij stap één, waarbij de cliënt uitgedaagd wordt zelf na te denken. Doordat je de cliënt zo veel mogelijk zelf eerst laat bedenken en doen, wordt duidelijk wat de mogelijkheden en onmogelijkheden van de cliënt zijn. De mogelijkheden bekrachtig je door een concreet compliment te geven, na een reeks handelingen. Bij het ontvangen van een concreet compliment beleeft de cliënt dit als succeservaring, waardoor zijn zelfvertrouwen toeneemt. De complimenten worden aan het eind van de reeks handelingen gegeven, omdat de cliënt onzeker en afhankelijk kan worden wanneer het te veel complimenten achter elkaar krijgt (Nijgh & Bogerd, 2007). De onmogelijkheden voer je samen uit. Tussen de mogelijk- en onmogelijkheden in is het uitgangspunt dat je de cliënt zo veel mogelijk zelf laat doen en als medewerker de taak zo veel mogelijk uit handen geeft; dit is noodzakelijk om de zelfredzaamheid te bevorderen. In dit hoofdstuk zal verder te lezen zijn waarom is gekozen voor het gebruik van taakanalyses en picto's.

Begeleidingsstappen

1. Medewerker geeft herinnering zonder de taak te benoemen.

Hierbij wordt de cliënt uitgedaagd om zelf na te denken over welke stap hij moet zetten.

Voorbeeld: 'Wat moet je doen? Wat staat er nu op de pictolijst?'

2. Medewerker benoemt de taak en wijst de bijbehorende picto aan.

Door de taak te benoemen wordt de cliënt aangezet tot handelen, door het aanwijzen van bijbehorende picto koppelt de cliënt de handeling aan het plaatje.

Voorbeeld: Begeleiding wijst bijbehorende picto aan en zegt: 'Je moet je handen wassen.'

3. Medewerker stuurt de cliënt door fysieke en verbale interventie.

De medewerker beweegt de cliënt richting de taak zonder dat hij meehelpt de taak te volbrengen.

Voorbeeld: De medewerker pakt de pols van de cliënt vast en beweegt deze richting de kraan en zegt: 'Ga je handen maar wassen.'

4. Medewerker helpt fysiek en verbaal de cliënt in het samen volbrengen van zijn taak zonder het over te nemen.

Door uitleg en fysieke hulp volbrengt de cliënt de taak samen met de medewerker.

Voorbeeld: De medewerker pakt de pols van de cliënt, legt de hand op de kraan en zijn eigen hand er overheen. Ze draaien samen de kraan open en de medewerker wast de handen samen met zeep. De medewerker benoemt elk stapje wat ze samen doen.

Er wordt in de voorbeelden gesproken over 'je', maar daar mag de naam van de cliënt ook bij benoemd worden.

Uitleg begeleidingsstappen

De eerste stap die nog voor de begeleidingsstappen komt, is vanuit de cliënt: neemt zelf initiatief tot het doen van de taak. Hieronder wordt verstaan dat de cliënt bijvoorbeeld zelf, zonder enige aanwijzing, naar de keuken loopt om zijn handen te wassen voor het eten.

Wanneer de cliënt niet zelfstandig tot de activiteit komt, voert de medewerker de volgende, bovengenoemde begeleidingsstappen uit. Na elke begeleidingsstap wordt verwacht van de medewerker om de reactie van de cliënt af te wachten. Dit voorkomt dat de medewerker te weinig ruimte geeft in het zelfstandig uitvoeren van de taak. Kinderen met autisme hebben, zoals eerder benoemd, de tijd nodig de informatie te verwerken. Na elke deelhandeling worden de begeleidingsstappen weer van vooraf aangehouden.

Het zou kunnen gebeuren dat je de cliënt iets ziet doen wat hij niet hoort te doen. Wanneer dit gebeurt kan ervoor worden gekozen nog een opmerking te maken, voordat de begeleidingsstappen worden gehanteerd. Hierbij benoem je wat je ziet dat de cliënt doet, vervolgens vraag je wat de cliënt wel moet doen. Een voorbeeld: 'Ik zie dat je naar de trap loopt, maar wat moet je doen?' Eventueel begeleidingsstap twee: 'Je moet naar de keuken om je handen te wassen.'

Verantwoording taakanalyse

De taakanalyse wordt uitgevoerd aan de hand van de methode 'Forward Chaining' (Didden & Huskens, 2008, p.167). 'Forward Chaining' wil zeggen dat je begint bij de eerste taak en stapsgewijs de volgende taken uitvoert (Nijs, Geraets & Nieuwboer, 2008, p.86).

Complexe vaardigheden bestaan in principe uit een reeks eenvoudige vaardigheden die in een bepaalde volgorde worden uitgevoerd, welke een gedragsketen vormen. Dit zijn wat voorbeelden van meer complexe vaardigheden: een boodschap doen in een winkel, jezelf aankleden, naar het toilet gaan. Voor cliënten met autisme en een ernstige verstandelijke beperking zijn deze vaardigheden redelijk complex, maar met een training kunnen sommige cliënten deze vaardigheden zeker onder de knie krijgen. Er zal uiteindelijk wel altijd begeleiding en hulp bij nodig blijven. Het doel naleven tot echte zelfstandigheid op deze gebieden is dan ook niet realistisch. Een training kan ervoor zorgen dat een cliënt veel minder afhankelijk wordt van hulp van anderen en meer zelfstandig.

Om de complexe vaardigheden aan te leren is de eerste stap het maken van een taakanalyse. Een taakanalyse is een lijst van de aparte eenvoudige vaardigheden die, wanneer in een bepaalde volgorde geplaatst, leiden tot de realisering van een taak. Een taakanalyse is een proces en een uitkomst; het proces heeft te maken met het in deelstappen verdelen van een vaardigheid, en de uitkomst is een schematische weergave van de vaardigheid in zijn geheel. Na de taakanalyse volgt de training: het toepassen van de methode wanneer de aparte stappen in een bepaalde volgorde worden aangeleerd. Er zijn tenminste drie methoden waarmee complexe vaardigheden kunnen worden aangeleerd (Didden, 2008, p.167-168).

Bij een cliënt met autisme moet alles expliciet aangeleerd worden met veel tijd en geduld. De medewerker moet bij het aanleren van nieuwe vaardigheden heel goed zicht hebben op de mogelijkheden en de beperkingen van de cliënt in kwestie en juiste keuze maken in de aan te leren vaardigheden, zo dat deze goed aansluiten bij wat de cliënt al kan. De medewerker moet goed inschatten wat te hoge en te lage eisen zijn voor de cliënt. Als het niveau van de cliënt te laag is om een taak te doen, is de kans groot dat de cliënt negatief reageert als de medewerker blijft proberen om de vaardigheid aan te leren. Het is belangrijk dat er wordt gestart op een niveau dat beneden het niveau van de cliënt ligt, zodat elke inspanning resultaat oplevert.

De medewerker zelf moet kalmte, vertrouwen en een positieve instelling hebben, omdat cliënten met autisme erg gevoelig zijn voor de gemoedstoestand van degenen die met hen werken.

Bij cliënten met autisme is het proces van leren niet automatisch, waarbij expliciet de stappen moeten worden aangeleerd. Er is veel tijd en geduld voor nodig dit aan de cliënt te leren. De medewerker moet ook telkens inschatten of de eis die wordt gesteld goed, te hoog of te laag is (Cloetens, 2006, p.184).

Verantwoording picto's

Doel van gebruik picto's: de cliënt onafhankelijk maken van persoonlijke begeleiding door het aanbieden van het hulpmiddel van picto's.

“Een pictogram is een symbool of een plaatje dat in de plaats komt van taal of tekst, of waarmee taal of tekst visueel wordt verduidelijkt. Een pictogram is een visueel symbool en visuele symbolen zijn concreter dan gesproken taal. Een pictogram zorgt ervoor dat iemand aan iets herinnerd wordt. Tevens kun je met behulp van pictogrammen structuur in iemands dag aanbrengen.”³⁷

Picto's kunnen voor meerdere doeleinden worden ingezet, zoals het stimuleren van de zelfredzaamheid. Al lijkt het alsof de cliënt weet wat hij moet doen, dit is vaak niet het geval, omdat hij de volgorde waarin ze iets moeten doen niet meer weten of afgeleid raken. Uit zichzelf zal een cliënt minder snel aangeven dat hij niet meer weet wat hij moet doen. Dit kan bij medewerkers frustratie, irritatie en onbegrip geven. Het gebruik van aanwijzingen in picto's zorgt ervoor dat de cliënt precies weet wat hij moet doen, omdat picto's de taken duidelijk weergeven en de cliënt daardoor overzicht en duidelijkheid krijgt. Door de taak inzichtelijk te maken door middel van picto's en onder te verdelen in concrete stappen, wordt de cliënt in staat gesteld de taak zelfstandig uit te voeren.

In het begin van het werken met de picto's zal extra inzet en aandacht nodig zijn. Uiteindelijk zal het medewerkers ontlasten en stimuleert het de zelfredzaamheid van de cliënt. Een valkuil is dat, als een cliënt zelfstandig taken kan uitvoeren of wanneer hij niet veel meer naar de picto's kijkt, de picto's niet langer gebruikt worden. Door het pictosysteem wel te gebruiken geeft dat de cliënt zekerheid over wat hij moet doen (Didden & Huskens, 2008, p.25-28).

³⁷ <http://www.autivision.nl/website/de-pictogrammen>

Taakanalyse eten

Begeleidingsstappen

1. Medewerker geeft **herinnering** zonder de taak te benoemen:
'Wat moet je doen? Wat staat er nu op de pictolijst?'
2. Medewerker **benoemt** de taak en wijst de bijbehorende picto aan:
'Je moet...(de tafel dekken)'
3. Medewerker **stuurt** de cliënt door fysieke en verbale interventie:
Medewerker pakt de polsen van de cliënt en laat hem de kast opendoen waar de borden liggen. 'Ga de tafel maar dekken'.

Vb. Geef hem eerst zoveel mogelijk verbale aanwijzingen en probeer hem zo min mogelijk te helpen.

4. Medewerker helpt fysiek en verbaal de cliënt in het **samen** volbrengen van zijn taak zonder het over te nemen.
'We gaan samen...(de tafel dekken)'

Vb. Je benoemt hoe je hem helpt. 'Kijk, hier staan de borden, we pakken ze en zetten ze op tafel'.
Enz.

Er wordt in de voorbeelden gesproken over 'je', maar daar mag de naam van de cliënt ook bij benoemd worden.

De stapjes in termen:

1. Herinnering.
2. Benoemen.
3. Sturen.
4. Samen.

Taakanalyse eten	
<i>Vorbereiding</i> Aanzet om te eten door te kijken naar de picto's van het dagprogramma. Benodigdheden uit de keuken pakken voor het eten. De tafel dekken, hieronder in het schema beschreven.	
<i>Bijzonderheden</i> Denk om medicatie van de cliënten.	
Cliënt	Medewerker
Handen wassen met water en zeep. Handen drogen met de handdoek.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je handen wassen met water en zeep. Hierna moet je je handen drogen met de handdoek.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en neemt hem mee naar de kraan. 'Ga je handen maar wassen met zeep. Droog je handen maar af met de handdoek'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je handen wassen met water en zeep. Hierna gaan we samen je handen drogen met de handdoek.'
Pakt een bord, vork, lepel, mes en beker en legt deze op tafel. Kijkt naar de picto van bord en bestek om te zien hoe deze moeten liggen. Legt de benodigdheden op de plek waar hij gaat zitten.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet een bord, vork, lepel, mes en beker pakken en op tafel op de goede plek op de tafel leggen, net zoals op de picto staat leggen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker neemt de cliënt mee naar de keuken en zorgt dat hij de juiste kasten/laden opendoet om de benodigdheden te pakken en op tafel neer te zetten. 'Pak maar een bord uit deze kast, vork, lepel en mes uit deze lade en beker uit de kast en zet ze maar op tafel zoals op de picto staat.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen een bord, vork, lepel, mes en beker pakken en op tafel plaatsen op de goede plek, net zoals op de picto staat. Het bord op tafel waar jouw stoel staat, de vork links naast het bord, de lepel boven en het mes rechts naast het bord op de tafel.'
Gaat op zijn stoel bij het bord zitten. Schuift zijn stoel aan bij de tafel.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet op je stoel gaan zitten die bij jouw bord staat. Daarna moet je je stoel aanschuiven.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zegt ondertussen 'ga maar op die stoel zitten'. 'Schuif je stoel maar aan'. 4. <u>Samen</u>: 'Je mag op deze stoel gaan zitten. Dan schuiven we samen de stoel naar voren.'
Wacht tot hij een bord met eten krijgt en tot iedereen aan tafel ook een gevuld bord heeft en tot er gebeden is.	Zet het eten op tafel en schept voor iedere cliënt op. Zorgt dat de cliënten wachten met eten tot iedere cliënt een bord eten heeft en er gebeden is.
Bidt: 'Heere zegen dit eten om Jezus' wil, amen' of zegt: 'Eet smakelijk'.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet bidden of 'Eet smakelijk' zeggen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en vouwt ze samen. 'Bid maar voor het eten/zeg maar eet smakelijk.'

	4. <u>Samen</u> : 'We bidden samen: 'Heere zegen dit eten om Jezus' wil, amen' of zeg samen 'Eet smakelijk'.'
Neemt mes en vork in zijn handen om te snijden. Prikt met zijn vork in het eten en snijdt met het mes het eten.	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je vork met je linker hand pakken en je mes met je rechterhand pakken om te snijden. Je moet je vork in het eten prikken en met het mes het eten snijden.' 3. <u>Sturen</u> : Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn vork en mes vastheeft. 'Prik maar met je vork in het eten en snij het vlees maar met je mes in het vlees' 4. <u>Samen</u> : 'We pakken met de linker hand de vork en met de rechterhand het mes om te snijden. We prikken de vork in het eten en snijden met het mes het eten.'
Eet van zijn bord met vork.	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet eten met je vork.' 3. <u>Sturen</u> : Medewerker pakt de pols van de cliënt en zorgt dat hij zijn vork vastpakt. 'Eet maar met je vork' 4. <u>Samen</u> : 'We houden samen de vork vast en brengen de vork naar je mond. 'Stop de vork met eten in je mond'.
Schraapt met zijn bestek de laatste restjes van het eten bij elkaar. Duwt de restjes eten met zijn mes op zijn vork.	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet de laatste restjes van het eten van je bord bij elkaar schrapen met je vork of mes. Dan duw je het met je mes op je vork en eet je het op.' 3. <u>Sturen</u> : Medewerker pakt de polsen van de cliënt en houdt ze in positie boven het bord. 'Schraap de laatste restjes van het eten maar bij elkaar met je vork of mes en duw het daarna maar op je vork en eet het maar op.' 4. <u>Samen</u> : 'We schrapen met je vork of mes de laatste restjes van het eten bij elkaar. Dan duwen we het met het mes op de vork en eet je het op.'
Schenkt drinken in zijn beker.	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet drinken in je beker schenken.' 3. <u>Sturen</u> : Medewerker pakt de pols van de cliënt en beweegt deze naar het pak. 'Pak het pak maar en schenk maar in.' 4. <u>Samen</u> : 'We draaien de dop van het pak, pakken het pak vast en schenken het in de beker.'
Pakt zijn beker en drinkt deze leeg.	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je beker pakken en leegdrinken.' 3. <u>Sturen</u> : Medewerker pakt de pols van de cliënt en beweegt deze naar zijn beker. 'Pak je beker maar en drink maar leeg.' 4. <u>Samen</u> : 'We pakken je beker vast en houden het bij je mond zodat je het kunt drinken.'
Wacht tot de anderen aan tafel klaar zijn met eten of tot de medewerker toestemming geeft van tafel te gaan.	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet blijven zitten.' 3. <u>Sturen</u> : Medewerker houdt zijn hand op de schouder van de cliënt. 'Ik hou mijn hand even op je schouder, omdat je nog moet blijven zitten.' 4. <u>Samen</u> : 'Ik hou mijn hand even op je schouder en schuif je stoel aan, omdat je nog moet blijven zitten.'
Schuift zijn stoel aan om op te ruimen. Ruimt zijn spullen af en brengt	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je stoel aanschuiven en je bord, vork, mes en beker naar de keuken brengen.'

deze naar de keuken en zet ze op het aanrecht.	3. <u>Sturen</u>: Medewerker houdt de cliënt bij zijn arm vast en maakt de beweging naar boven om op te staan. 'Ga maar staan, schuif je stoel maar aan en breng je bord, vork, mes en beker naar de keuken.' 4. <u>Samen</u>: 'We staan op, schuiven je stoel aan en pakken je bord, vork, mes en beker en brengen deze naar de keuken en zetten ze op het aanrecht.'
Pakt een schaalte uit de keuken. Kiest en pakt een toetje uit de keuken.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet een schaalte uit de keuken pakken en een toetje uit de koelkast pakken.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker beweegt de cliënt richting de kast met schaaltes en daarna richting de koelkast. 'Pak hier maar een schaalte uit de kast en hier een toetje uit de koelkast.' 4. <u>Samen</u>: 'We pakken een schaalte uit de keuken en een toetje uit de koelkast.'
Brengt zijn schaalte en toetje naar de tafel. Zet zijn schaalte op tafel bij zijn stoel neer.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je schaalte en het toetje naar tafel brengen en bij jouw stoel neerzetten.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker beweegt de cliënt richting de tafel. 'Zet je schaalte en het toetje maar op tafel bij jouw stoel.' 4. <u>Samen</u>: 'We brengen je schaalte en het toetje naar tafel en zetten het bij jouw stoel neer.'
Gaat op zijn stoel bij het bord zitten. Schuift zijn stoel aan bij de tafel.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet op je stoel gaan zitten die bij jouw bord staat. Daarna moet je je stoel aanschuiven.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker beweegt de cliënt richting de stoel. 'Ga maar op je stoel zitten bij jouw bord en schuif maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'Je mag op deze stoel gaan zitten. Dan schuiven we samen de stoel naar voren.'
Schept of schenkt het toetje in zijn schaalte en eet deze op.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet het toetje in je schaalte scheppen/schenken en dan opeten.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de pols van de cliënt en beweegt deze naar het toetje. 'Pak het toetje maar en schenk het maar in je schaalte. Daarna mag je het opeten.' 4. <u>Samen</u>: 'We scheppen/schenken het toetje in je schaalte en dan breng je de lepel naar je mond zodat je het kunt eten.'
Wacht tot de anderen aan tafel klaar zijn met eten.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet blijven zitten.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker houdt zijn hand op de schouder van de cliënt. 'Ik hou mijn hand even op je schouder, omdat je nog moet blijven zitten.' 4. <u>Samen</u>: 'Ik hou mijn hand even op je schouder, omdat je nog moet blijven zitten.'
Zegt 'Goede bekomst' om zo het eten af te sluiten.	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet 'Goede bekomst' zeggen.' 3. <u>Sturen</u>: 'Iedereen aan tafel is klaar met eten, dus moet je 'Goede bekomst' zeggen.' 4. <u>Samen</u>: 'Iedereen aan tafel is klaar met eten, dus we zeggen dan samen: 'Goede bekomst'.'
Ruimt zijn spullen af en brengt	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?'

deze naar de keuken en zet ze op het aanrecht en in de koelkast.	2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je schaaltje, lepel en het toetje naar de keuken brengen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de pols van de cliënt en beweegt deze naar de spullen op tafel. 'Pak je schaaltje, lepel en toetje maar en breng deze maar naar de keuken.' 4. <u>Samen</u>: 'We pakken je schaaltje, lepel en het toetje en brengen deze naar de keuken en zetten je schaaltje en lepel op het aanrecht en het toetje in de koelkast.'
Haalt de picto van eten op zijn picto-bord weg. Gaat een andere activiteit doen.	Benoemt dat het eten nu klaar is en dat de cliënt nu een andere activiteit moet/mag doen. Wijst hierbij op het picto-bord van de cliënt.

©M&M&M

Bijdehandje 'Eten'

De stapjes in termen:

1. Herinnering.
2. Benoemen.
3. Sturen.
4. Samen.

Let op medicatie. Benoem de cliënt bij zijn/haar naam.

1. Handen wassen en drogen.
2. Tafel dekken.
3. Aan tafel zitten en aanschuiven.
4. Wachten tot iedereen eten heeft gekregen. - Medewerker zet het eten op tafel en schept voor iedere cliënt op. Zorgt dat de cliënten wachten met eten tot iedere cliënt een bord eten heeft en er gebeden is.
5. Bidden of 'Eet smakelijk' zeggen.
6. Eten met bestek.
7. Drinken opdrinken.
8. Wachten met afruimen tot medewerker hier toestemming voor geeft.
9. Benodigdheden voor toetje op tafel zetten.
10. Aan tafel zitten en aanschuiven.
11. Toetje kiezen en inschenken/opscheppen.
12. Eten met bestek.
13. Wachten met afruimen tot medewerker hier toestemming voor geeft en 'Goede bekomst' zeggen.

©M&M&M

Taakanalyse douchen

Begeleidingsstappen

1. Medewerker geeft **herinnering** zonder de taak te benoemen:
'Wat moet je doen? Wat staat er nu op de pictolijst?'
2. Medewerker **benoemt** de taak en wijst de bijbehorende picto aan:
'Je moet ... (de kraan bedienen).'
3. Medewerker **stuurt** de cliënt door fysieke en verbale interventie:
Medewerker pakt de pols en legt de hand op de kraan. 'Doe de kraan maar aan.'

Vb. Geef hem eerst zoveel mogelijk verbale aanwijzingen en probeer hem zo min mogelijk te helpen.

4. Medewerker helpt fysiek en verbaal de cliënt in het **samen** volbrengen van zijn taak zonder het over te nemen.
'We gaan samen ... (de kraan aandoen).'

Vb. Je benoemt hoe je hem helpt. 'Kijk, we leggen jouw hand op de knop van de kraan en draaien hem open.' Enz.

Er wordt in de voorbeelden gesproken over 'je', maar daar mag de naam van de cliënt ook bij benoemd worden.

De stapjes in termen:

1. Herinnering.
2. Benoemen.
3. Sturen.
4. Samen.

Taakanalyse douchen	
<i>Voorbereiding</i> Aanzet om te douchen door te kijken naar de picto's van het dagprogramma.	
<i>Bijzonderheden</i> Let er op dat er een duidelijk onderscheid is tussen de shampoo en zeep. Dit kan door ze in een apart bakje te doen met de picto van het desbetreffend product.	
Cliënt	Medewerker
Benodigde spullen verzamelen en klaarleggen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je pyjama, een handdoek en washand pakken en in de badkamer neerleggen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de pols van de cliënt en laat hem zijn pyjama, handdoek en washand pakken. 'Pak maar je pyjama, handdoek en washand.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je pyjama, een handdoek en washand pakken en in de badkamer neerleggen.'
Kraan bedienen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet de kraan open draaien.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de pols van de cliënt en legt de hand op de kraan. 'Doe de kraan maar open.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen de kraan open draaien.'
Onder de douche gaan staan	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet onder de douche gaan staan.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en stuurt hem onder de douche. 'Ga maar onder de douche staan.' 4. <u>Samen</u>: 'Pak mijn hand en stap de douche maar in.'
Shampoo pakken en op hand doen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet shampoo pakken en op je hand doen en daarna in je haar smeren.' 3. <u>Sturen</u>: 'Medewerker pakt de pols van de cliënt en stuurt hem in de richting van de shampoo. 'Doe maar shampoo op je hand en smeer het in je haar'.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen de shampoo pakken en op je hand doen en daarna in je haar smeren'.'
Haren wassen met shampoo en uitspoelen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je haren wassen met de shampoo. Daarna moet je je haren uitspoelen.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker pakt de polsen van de cliënt en legt zijn handen op zijn hoofd. 'Ga je haar maar wassen en uitspoelen' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je haren wassen met de shampoo. Daarna gaan we samen je haren uitspoelen.'
Washand pakken en nat maken	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet de washand pakken en nat maken onder de douche.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker pakt de polsen van de cliënt en stuurt hem naar de washand. 'Pak je washand maar en doe hem onder de kraan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen de washand pakken en natmaken onder de kraan.'

Met washand gezicht wassen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je gezicht wassen met de washand.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn hand in de washand steekt en legt de hand met de washand op zijn gezicht. 'Ga je gezicht maar wassen'. 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je gezicht wassen met de washand.'
Zeep pakken en op washand doen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet zeep pakken en op de washand doen.' 3. <u>Sturen</u> : Medewerker pakt de polsen van de cliënt en stuurt hem naar de zeep. 'Doe maar zeep op het washandje' 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen de zeep pakken en op de washand doen.'
Met washand armen wassen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je armen wassen met de washand.' 3. <u>Sturen</u> : Medewerker pakt de polsen van de cliënt en legt de handen op de armen. 'Was je armen maar'. 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je armen wassen met de washand.'
Met washand buik wassen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je buik wassen met de washand.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker pakt de polsen van de cliënt en legt de handen op de buik. 'Was je buik maar'. 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je buik wassen met de washand.'
Met washand rug wassen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je rug wassen met de washand.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker pakt de polsen van de cliënt en legt de handen op de rug. 'Was je rug maar met je washand'. 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je rug wassen met de washand.'
Met washand benen wassen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je benen wassen met de washand.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker pakt de polsen van de cliënt en legt de hand met washand op de benen. 'Was je benen maar met je washand.' 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je benen wassen met de washand.'
Met washand geslachtsdeel wassen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je geslachtsdeel wassen met de washand.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker pakt de polsen van de cliënt en legt de hand van de cliënt op het geslachtsdeel. 'Was je geslachtsdeel maar met je washand.' 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je geslachtsdeel wassen met de washand.'
Met washand billen wassen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je billen wassen met de washand.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker pakt de polsen van de cliënt en legt de hand met washand op de billen. 'Ga je billen maar wassen.' 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je billen wassen met de washand.'
Met washand voeten wassen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je voeten wassen met de washand.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker pakt de pols van de cliënt en legt de hand met washand op zijn voet. 'Ga je voeten maar wassen met je washand.' 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je voeten wassen met de washand.'
Washand uitspoelen en	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?'

wegleggen	2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je washand uitspoelen en wegleggen.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker pakt de pols van de cliënt en stuurt de hand met washand onder het water. 'Ga je washand maar uitspoelen'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je washand uitspoelen en wegleggen.'
Lichaam afspoelen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je lichaam afspoelen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt. 'Doe je armen maar omhoog en spoel je lichaam af'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je lichaam afspoelen.'
Kraan bedienen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet de kraan dichtdraaien.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker pakt de pols van de cliënt en legt die op de kraan. 'Draai de kraan maar uit.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen de kraan dichtdraaien.'
Handdoek pakken	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je handdoek pakken.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker pakt de pols van de cliënt en stuurt hem in de richting van de handdoek. 'Pak je handdoek maar'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je handdoek pakken.'
Gezicht afdrogen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je gezicht afdrogen.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker brengt de handen van de cliënt die de handdoek vastheeft naar het gezicht. 'Ga je gezicht maar afdrogen'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je gezicht afdrogen.'
Haren afdrogen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je haren afdrogen.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker brengt de handen van de cliënt die de handdoek vastheeft naar zijn hoofd. 'Ga je haren maar afdrogen'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je haren afdrogen.'
Armen afdrogen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je armen afdrogen.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker brengt de handen met handdoek naar zijn armen. 'Ga je armen maar afdrogen'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je armen afdrogen.'
Buik afdrogen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je buik afdrogen.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker brengt de handen met handdoek naar zijn buik. 'Ga je buik maar afdrogen'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je buik afdrogen.'
Rug afdrogen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je rug afdrogen.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker brengt de handen met handdoek naar zijn rug. 'Ga je rug maar afdrogen'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je rug afdrogen.'
Benen afdrogen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je benen afdrogen.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker brengt de handen met de handdoek naar zijn benen. 'Ga je benen maar afdrogen'. 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je benen afdrogen.'
Geslachtsdeel afdrogen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?'

	2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je geslachtsdeel afdrogen.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker brengt de handen met de handdoek naar het geslachtsdeel. 'Ga je geslachtsdeel maar afdrogen'. 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je geslachtsdeel afdrogen.'
Billen afdrogen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je billen afdrogen.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker brengt de handen met de handdoek naar zijn billen. 'Ga je billen maar afdrogen'. 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je billen afdrogen.'
Voeten afdrogen	1. <u>Herinnering</u> : 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je voeten afdrogen.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker brengt de handen met de handdoek naar zijn voeten. 'Ga je voeten maar afdrogen'. 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je voeten afdrogen.'
Handdoek en washand opruimen	1. <u>Herinnering</u> : Wat moet je doen? 2. <u>Benoemen</u> : 'Je moet je handdoek en washand opruimen.' 3. <u>Sturen</u> : De medewerker pakt de pols van de cliënt en stuurt hem naar de handdoek en washand. 'Ruim je handdoek en washand maar op.' 4. <u>Samen</u> : 'We gaan samen je handdoek en washand opruimen.'

©M&M&M

Bijdehandje 'Douchen'

De stapjes in termen:

1. Herinnering.
2. Benoemen.
3. Sturen.
4. Samen.

Benoem de cliënt bij zijn/haar naam.

1. Benodigdheden verzamelen.
2. Onder de douche gaan staan.
3. Shampoo pakken en haren wassen en uitspoelen.
4. Washand pakken en lichaam in goede volgorde wassen, met waar nodig zeep. (volgorde: gezicht, armen, buik, rug, benen, geslachtsdeel, billen en voeten)
5. Afspoelen
6. Handdoek pakken en lichaam in goede volgorde afdrogen. (volgorde: gezicht, haren, armen, buik, rug, benen, geslachtsdeel, billen en voeten)
7. Handdoek en washand opruimen.

©M&M&M

Taakanalyse aan- en uitkleden

Begeleidingsstappen

1. Medewerker geeft **herinnering** zonder de taak te benoemen:
'Wat moet je doen? Wat staat er nu op de pictolijst?'
2. Medewerker **benoemt** de taak en wijst de bijbehorende picto aan:
'Je gaat/moet/kan...(hemd uitdoen)'
3. Medewerker stuurt de cliënt door fysieke en verbale interventie:
Medewerker pakt de polsen van de cliënt en laat hem zijn hemd van onder vastpakken. 'Doe je hemd maar uit'.

Vb. Geef hem eerst zoveel mogelijk verbale aanwijzingen en probeer hem zo min mogelijk te helpen.

4. Medewerker helpt fysiek en verbaal de cliënt in het **samen** volbrengen van zijn taak zonder het over te nemen.
'We gaan samen...(je hemd uitdoen)'

Vb. Je benoemt hoe je hem helpt. 'Pak je hemd maar vast.' Medewerker legt handen over de handen van de cliënt. 'Zo, nu doen we je hemd over je hoofd uit, doe je armen maar omhoog. Nu is hij over je hoofd heen!'

Er wordt in de voorbeelden gesproken over 'je', maar daar mag de naam van de cliënt ook bij benoemd worden.

De stapjes in termen:

1. Herinnering.
2. Benoemen.
3. Sturen.
4. Samen.

Taakanalyse ochtend 'Aan- en uitkleden'	
<i>Voorbereiding</i> Aanzet om aan en uit te kleden door te kijken naar de picto's van het dagprogramma. Kleren klaarleggen.	
<i>Bijzonderheden</i> Let erop dat de cliënt de kleren aantrekt met het labeltje aan de achter en binnenkant. Let erop dat je in eerste instantie het initiatief aan de cliënt overlaat om zijn pyjama naar de badkamer mee te nemen.	
Cliënt	Medewerker
Pyjamashirt uitdoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je pyjamashirt uitdoen. Trek hem maar over je hoofd.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn pyjama vastheeft. 'Doe je pyjamashirt maar uit.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je pyjamashirt uitdoen.'
Hemd uitdoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je hemd uitdoen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en laat hem zijn hemd van onder vastpakken. 'Doe je hemd maar uit.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je hemd uitdoen.'
Pyjama broek uitdoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je pyjama broek uitdoen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënten en laat hem de bovenkant van zijn broek vastpakken. 'Doe je pyjama broek maar uit.' 4. <u>Samen</u>: We gaan samen je pyjama broek uitdoen.
Onderbroek uitdoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je onderbroek uitdoen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn onderbroek vast heeft. 'Doe je onderbroek maar uit.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je onderbroek uitdoen.'
Onderbroek aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je onderbroek aandoen. Let erop dat het labeltje aan de achterkant zit.' 3. <u>Sturen</u>: 'Pak je onderbroek maar'. Medewerker pakt polsen vast van de cliënt en zorgt dat hij zijn onderbroek vast heeft. 'Doe je onderbroek maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je onderbroek aandoen.'
Hemd aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je hemd aandoen. Let erop dat het labeltje aan de achterkant zit.' 3. <u>Sturen</u>: 'Pak je hemd maar.' Medewerker pakt polsen vast van de cliënt en zorgt dat hij zijn hemd vast heeft. 'Doe hem maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je hemd aandoen.'
Shirt aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je shirt aandoen. Let erop dat het labeltje aan de achterkant zit.' 3. <u>Sturen</u>: 'Pak je shirt maar.' Medewerker pakt polsen van cliënt en

	zorgt dat hij zijn shirt vast heeft. 'Doe je shirt maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je shirt aandoen.'
Broek aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je broek aandoen. Let erop dat het labeltje aan de achterkant zit.' 3. <u>Sturen</u>: 'Pak je broek maar.' Medewerker pakt polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn broek vast heeft. 'Doe je broek maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je broek aandoen.'
Trui/blouse aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je trui/blouse aandoen. Let erop dat het labeltje aan de achterkant zit.' 3. <u>Sturen</u>: 'Pak je trui/blouse maar.' De medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn trui/blouse vastheeft. 'Doe je trui/blouse maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je trui/blouse aandoen.'
Sokken aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je sokken aandoen.' 3. <u>Sturen</u>: 'Pak je sokken maar.' Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat zijn sokken vastheeft. 'Doe je sokken maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je sokken aandoen.'

Taakanalyse avond 'Aan- en uitkleden'	
Cliënt	Medewerker
Trui/blouse uitdoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je trui/blouse uitdoen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn trui/blouse aan de onderkant vastheeft. 'Doe je trui/blouse maar uit.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je trui/blouse uitdoen.'
Shirt uitdoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je shirt uitdoen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn shirt van onder vastheeft. 'Doe je shirt maar uit.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je shirt uitdoen.'
Sluitingen (knoop losmaken)	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: Je moet je knoop losmaken en je rits opendoen. 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en legt ze op de knoop/rits. 'Maak je knoop maar open en doe je rits naar beneden.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je knoop losmaken en je rits opendoen.'
Broek uitdoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je broek uitdoen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij de bovenkant van zijn broek vastheeft. 'Doe je broek maar uit.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je broek uitdoen.'
Onderbroek uitdoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je onderbroek uitdoen.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij de bovenkant van zijn onderbroek vastheeft. 'Doe je onderbroek maar uit.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je onderbroek uitdoen.'
Sokken uitdoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je sokken uitdoen.' 3. <u>Sturen</u>: De medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn sokken aan de bovenkant vastheeft. 'Doe je sokken maar uit.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je sokken uitdoen.'
	Extra opmerking: let erop dat de cliënt de kleren aantrekt met het labeltje aan de achterkant!
Onderbroek aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je onderbroek aandoen. Let erop dat het labeltje aan de achterkant zit.' 3. <u>Sturen</u>: 'Pak je onderbroek maar.' Medewerker pakt polsen vast van de cliënt en zorgt dat hij zijn onderbroek vast heeft. 'Doe je onderbroek maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je onderbroek aandoen.'
Hemd aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je hemd aandoen. Let erop dat het labeltje aan de achterkant zit.' 3. <u>Sturen</u>: 'Pak je hemd maar.' Medewerker pakt polsen vast van de cliënt en zorgt dat hij zijn hemd vast heeft. 'Doe hem maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je hemd aandoen.'
Pyjamashirt aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?'

	2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je pyjamajasjeshirt aandoen. Let erop dat het labeltje aan de achterkant zit.' 3. <u>Sturen</u>: Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn pyjamashirt vastheeft. 'Doe je pyjamashirt maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je pyjamashirt aandoen.'
Pyjamabroek aandoen	1. <u>Herinnering</u>: 'Wat moet je doen?' 2. <u>Benoemen</u>: 'Je moet je pyjamabroek aandoen. Let erop dat het labeltje aan de achterkant zit.' 3. <u>Sturen</u>: 'Pak je pyjamabroek maar.' Medewerker pakt de polsen van de cliënt en zorgt dat hij zijn pyjamabroek vastheeft. 'Doe je pyjamabroek maar aan.' 4. <u>Samen</u>: 'We gaan samen je pyjamabroek aandoen.'

©M&M&M

Bijdehandje ‘Aan- en uitkleden’

De stapjes in termen:

1. Herinnering.
2. Benoemen.
3. Sturen.
4. Samen.

Benoem de cliënt bij zijn/haar naam.

Ochtend

1. Pyjama shirt uitdoen
2. Hemd uitdoen
3. Pyjamabroek uitdoen
4. Onderbroek uitdoen

5. Onderbroek aandoen
6. Hemd aandoen
7. Shirt aandoen
8. Broek aandoen
9. Trui/blouse aandoen
10. Sokken aandoen

©M&M&M

Avond

1. Trui/blouse uitdoen
2. Shirt uitdoen
3. Sluitingen
4. Broek uitdoen
5. Onderbroek uitdoen
6. Sokken uitdoen

7. Onderbroek aandoen
8. Hemd aandoen
9. Pyjamashirt aandoen
10. Pyjamabroek aandoen

©M&M&M

Stapjes in picto's

De picto's zijn afkomstig van PictoMaat. Wanneer er picto's bijgemaakt moeten worden of er moeten nieuwe stappen tussen, kunnen deze besteld worden op www.pictomaat.nl.

Eten
1. Handen wassen
2. Bord met bestek
3. Zitten op stoel
4. Bidden of 'Eet smakelijk'
5. Eten met bestek
6. Drinken
7. Vaat naar keuken brengen
8. Toetje eten met bestek
9. Goede bekomst
10. Vaat naar keuken brengen

Douchen
1. Benodigdheden verzamelen
2. Kraan bedienen
3. Onder de douche
4. Haren wassen met shampoo
5. Haren uitspoelen
6. Gezicht wassen met washand
7. Zeep op washand doen
8. Armen wassen
9. Buik wassen
10. Rug wassen
11. Benen wassen
12. Geslachtsdeel wassen
13. Billen wassen
14. Voeten wassen

15. Handdoek pakken
16. Gezicht afdrogen
17. Haren afdrogen
18. Armen afdrogen
19. Buik afdrogen
20. Rug afdrogen
21. Geslachtsdeel afdrogen
22. Billen afdrogen
23. Voeten afdrogen
24. Handdoek en washand opruimen

Aan- en uitkleden
Ochtend
1. Pyjamashirt uitdoen
2. Hemd uitdoen
3. Pyjamabroek uitdoen
4. Onderbroek uitdoen

5. Onderbroek aandoen
6. Hemd aandoen
7. Shirt aandoen
8. Broek aandoen
9. Trui/blouse aandoen
10. Sokken aandoen

Avond
1. Trui/blouse uitdoen
2. Shirt uitdoen
3. Sluitingen
4. Broek uitdoen
5. Onderbroek uitdoen
6. Sokken uitdoen

7. Onderbroek aandoen
8. Hemd aandoen
9. Pyjamashirt aandoen
10. Pyjamabroek aandoen

Theoretische onderbouwing

Inleiding

De theoretische onderbouwing is ervoor bedoeld dat de visie voor de medewerkers duidelijk en methodisch verantwoord is. Hieronder zal vanuit het toekomstbeeld de visie worden beschreven, het belang van een methodische handleiding en de verantwoording van de vier begeleidingsstappen.

Belang van visie

Het hebben van een visie is belangrijk, omdat het richting geeft aan de manier van werken. Door te werken vanuit de gezamenlijke visie is er een duidelijk toekomstbeeld die je voor de cliënt wil creëren. Door het hebben van het toekomstbeeld wordt de medewerker geïnspireerd en gemotiveerd (Algra, 2010).

Toekomstbeeld

Het toekomstbeeld wat wij voor ogen houden, is de cliënt die naar zijn mogelijkheden en vol zelfvertrouwen zo zelfredzaam mogelijk is.

Visie

Uit dit beeld vloeit de visie voort:

- Cliënt accepteren zoals hij is.

In een positie waarin de medewerker de cliënt accepteert zijn intimiteit, samenwerking en verandering mogelijk (Arendsen Hein, 2004, p.49). Met de houding 'ik ben oké, jij bent oké' is er sprake van gelijkwaardigheid, een onvoorwaardelijke acceptatie van jezelf en van de ander. Vanuit deze houding kun je als hulpverlener pas goed kijken naar wat voor hulp de ander nodig heeft (Terlouw, 2007).

Thomas Gordon heeft in zijn methode respect en aandacht voor elkaar en ruimte voor ieders eigen karakter centraal. De taal van acceptatie is de rode draad. Om een goede relatie met de cliënt op te kunnen bouwen, moet de cliënt serieus en in zijn waarde gelaten worden. In die context kan de cliënt groeien, zich ontwikkelen en leren problemen op te lossen. De cliënt wordt productiever en creatiever, waardoor hij zich gelukkiger zal voelen (Kessler, 2009, pp.185).

- Uitgaan van de mogelijkheden van de cliënt.

De Leo Kannerhuis-methodiek gaat ervan uit dat je de cliënt niet iets aanleert wat het al kan, maar dat je aansluit bij de mogelijkheden van de cliënt. Het is daarbij belangrijk om aan te sluiten bij het niveau van de cliënt.

Bij model Vlaskamp wordt gewerkt met kleine stapjes naar een groter doel, waardoor de begeleider sneller naar de mogelijkheden van de cliënt kijkt in plaats van de onmogelijkheden³⁸.

- Aansluiten bij het niveau van de cliënt.

Volgens de TEACCH-methode hangt het van het niveau (van de cliënt) af hoe de stappen gevisualiseerd worden (Haxe, Nijboer & Velderman, 2007, p.103). Cliënten met autisme hebben een andere manier van informatie verwerken, daarom is het nodig om bij dat 'autistisch' denken aan te sluiten (Jennes & Coördinatie-Stuurgroep Autisme, 2006, p.39).

³⁸ <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>

De kernwoorden 'aansluiten en versterken' geven weer wat de medewerker moet doen: niet opdringen, niet vanuit zijn eigen norm bezig zijn, maar denken vanuit de cliënt en bieden wat de cliënt nodig heeft (Zeevalking, 2000, p.8).

- Bekrachtigen van de mogelijkheden van de cliënt.

Het is belangrijk dat cliënten met autisme succeservaringen kunnen opbouwen. Een positieve benadering van de cliënt is zeer belangrijk, want belonen werkt bij cliënten met autisme beter dan straffen (Jennes & Coördinatie-Stuurgroep Autisme, 2006, p.37).

Door bekrachtiging wordt het gedrag in stand gehouden en de herhaling op gedrag vergroot (Geus, 2006, p.11).³⁹

- Taken zo veel mogelijk over laten aan de cliënt.

Vanuit het model 'Begeleid ontdekkend leren' (Bol) en 'Eigen Initiatief Model' (EIM), ook wel het Bol/EIM-model genoemd, wordt de vicieuze cirkel van de medewerker die altijd wil helpen, ook al is dat niet nodig, doorbroken. Door altijd voor de cliënt te denken en het over te nemen leert hij het niet zelf te doen.⁴⁰ Hierdoor ontstaat aangeleerde afhankelijkheid. Dit wordt ook wel het 'hulpverleningssyndroom' genoemd. Het altijd willen helpen geeft hulpverleners emotionele bevrediging, hierdoor wordt de hulpbehoefte in stand te houden. De hulpbehoefte legt zich hierbij neer en wordt hierdoor hulpeloos en afhankelijk van de hulp. Belangrijk is dat de houding van de medewerker verandert, want de hulp moet aansluiten bij wat de cliënt zelf kan (Fransen & Frederix, 2000, p.16).

- Medewerkers werken op één lijn volgens dezelfde methode.

In het interview met Jannie Mulder van 'de Steiger' kwam naar voren dat het belangrijk is dat de begeleiding op één lijn moet zitten. Er moet een vaste manier van begeleiden zijn vormgegeven in een taakanalyse, waardoor elke medewerker dezelfde stappen met de cliënt door gaat. Voor cliënten met autisme is dit belangrijk, want wanneer dit niet gebeurt raakt de cliënt in verwarring.

Belang van een methodische handleiding

Waarvoor dient een goede methodische handleiding?

Het levert één of meer opbrengsten op, zoals:

- een eenheid in de uitvoering, zodat het team op een lijn zit met handelen naar de cliënt toe,
- het geeft een houvast in het handelen, medewerkers weten precies wat ze moeten doen,
- het is professioneel werken,
- het is overdraagbaar, dus invallers of flex-medewerkers kunnen daardoor de handelingen ook uitvoeren,
- cliënten weten wat hen te wachten staat,
- alles wordt op scherp gezet door theoretische achtergronden: de problematiek van de doelgroep, de opbouw van de interventie en de middelen en activiteiten die worden ingezet en
- de kans om methodiek te verbeteren, verfrissen, daarmee de 'puntjes op de i' zetten.⁴¹

³⁹ http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp

⁴⁰ <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>

⁴¹ http://www.nji.nl/nji/dossierDownloads/Handreiking_methodisch_handelen_2011.pdf

Verantwoording vier begeleidingsstappen

De begeleidingsstappen die wij hanteren zijn gebaseerd op de stappen van Active Support. Deze stappen zijn aangepast op de doelgroep.

Active Support kent vijf manieren van actieve ondersteuning:

1. Vragen: de cliënt vragen (uitnodigen) iets te doen.
2. Instrueren: de cliënt precies zeggen (bijvoorbeeld als de cliënt de vereiste volgorde niet kent) wat hij moet doen (geven van instructies of verbale aanwijzingen die de cliënt stap voor stap door een taak heen loodsen)
3. Een aanwijzing of aanzet geven: middels een gebaar of teken (voorwerp of plaatje dat verwijst naar een bepaalde handeling) de cliënt duidelijk maken wat er van hem verwacht wordt.
4. Iets voordoen: de hele vaardigheid of deel daarvan wordt getoond (een demonstratie is preciezer en geeft meer informatie dan een aansporing).
5. Fysieke hulp of sturing geven: het letterlijk bij de hand/arm pakken en samen met hem de handeling uitvoeren (Geus, 2006, p.11-12).

Een belangrijk doel in de Active Support is om het afhankelijkheidsgevoel van de cliënt te doorbreken door de cliënten zoveel mogelijk dingen die ze zelf kunnen ook zelf te laten doen, of hen dit te leren (Geus, 2006, p.11-12).

De methode van Active Support is gebaseerd op het toepassen van leerpsychologische principes in een zo'n genormaliseerd mogelijke setting. Vaak reageert de omgeving van gehandicapten veel te snel en ontnemt hen zodoende de mogelijkheid om tot eigen keuzes te komen en tot aanzetten van gedrag in de richting van het benodigde of gewenste resultaat. Medewerkers moeten getraind worden om voor een rijke en stimulerende omgeving te zorgen. Hun houding moet daarbij uitnodigend en tegelijkertijd afwachtend te zijn. De medewerkers moeten voortdurend alert zijn om de cliënten tijdig en adequaat te ondersteunen. Hierdoor zorgen ze voor veel succeservaringen voor de cliënten. Vaak is extra bekrachtiging nodig om zo de herhaling op gedrag te vergroten (Geus, 2006, p.11-12).

Randvoorwaarden en afspraken

De volgende punten moeten nageleefd worden:

De medewerkers moeten op de hoogte zijn van de visie die in dit handboek beschreven staat en daaruit werken. Verder is het nodig dat medewerkers het doel voor ogen houden wat betreft zelfredzaamheidsbevordering.

Plak de bijdehandjes op een zichtbare plek (eettafel, douchedeur en slaapkamers), zodat de stappen voor elke medewerker meteen en duidelijk zijn. Naarmate de medewerkers deze onder de knie hebben, wordt geadviseerd deze weg te halen zodat de omgeving prikkelarmer wordt voor de cliënten.

Het is nodig de cliënt na de voldane taak te controleren, zodat de medewerker zeker weet of de cliënt zijn of haar taak daadwerkelijk zelfstandig heeft uitgevoerd.

De medewerker complimenteert de cliënt na een reeks voldane taken. Het is daarbij belangrijk dat de medewerker concrete complimenten geeft, zodat de cliënt weet wat hij of zij goed gedaan heeft.

Het is nodig om afspraken te maken met het team, omdat het team hierdoor op één lijn komt te zitten. Als een medewerker tegen iets aanloopt of een idee heeft voor verbetering, moet dit in het team bespreekbaar worden gemaakt alvorens het in te voeren.

Tips

- Om een duidelijk onderscheid te kunnen maken tussen haarshampoo en douchegel, is het goed om daar twee aparte bakjes voor te hebben met een picto erop die laat zien wat de inhoud van het product is.
- Om per cliënt doelgericht te werken aan de zelfredzaamheid, is het nodig dat de doelen gespecificeerd worden, zodat deze duidelijk te lezen zijn in hun ondersteuningsplan.

Financieel overzicht

In dit financiële overzicht is te lezen wat de kosten zijn voor de ADL-momenten eten, douchen en aan- en uitkleden. Indien er interesse is in materiaal van andere ADL-momenten dient de catalogus van PictoMaat te worden geraadpleegd. Hierin staan ook alle prijzen beschreven.

Opstartfase, gebruik van materialen voor één cliënt.

Onderdeel	Aantal	Prijs per eenheid excl. BTW* in €	Totaal incl. BTW* in €
Aanvullende picto creditcard	56	0,98	65,17
Houten boogstandaard 50 cm	1	5,00	5,95
Knijperset	1	7,98	9,50
Totaal	-	-	81,40

Doorvoering materiaal, bijbestellen voor alle cliënten.

Onderdeel	Aantal	Prijs per eenheid excl. BTW* in €	Totaal incl. BTW* in €
Aanvullende picto creditcard	264	0,98	307,88
Houten boogstandaard 50 cm	8	5,00	47,60
Knijperset	1	7,98	9,50
Totaal	-	-	364,98

Verzendkosten volgens PictoMaat.

Gewichtsklasse	Prijs incl. BTW* in €
0-50 gram (brief)	1,00
51-250 gram (brief)	2,00
250-500 gram (brief)	2,50
500-2000 gram (brief of pakket)	3,50
2000 gram of meer (brief of pakket)	7,50

*BTW-hoog

Prijswijzigingen voorbehouden

Inventaris

Het bijhouden van de inventaris wordt uitgevoerd door een medewerker op woongroep Jacala. Er dient hier iemand voor te worden aangesteld, die controleert of de materialen nog in goede, bruikbare staat zijn en of het compleet is. Wanneer nodig maakt hij/zij er notitie van welke materialen vervangen moeten worden of moeten worden bijbesteld.

Er is een overzicht aanwezig van alle benodigde picto's, waarop kan worden geraadpleegd welke picto's aanwezig horen te zijn. De inventarisator vraagt toestemming bij de budgethouder om te bestellen.

Budgethouder

De budgethouder is de operationeel manager, die overzicht over het budget houdt en toestemming geeft voor het bestellen van nieuw materiaal. Hij/zij bepaalt wie deze bestelling doet. Hij/zij bepaalt mede over eventuele uitgifte of uitleen van de materialen aan andere hulpverleningsgroepen binnen Reinaerde of ouders/verzorgers van de cliënten. Bij toestemming zorgt hij/zij ervoor dat er voorschriften en adviezen worden verstrekt over gebruik van het materiaal.

Duurzaamheid

Het aanschaffen van de materialen is in het begin een grote uitgave, maar gaat langere tijd mee. Hierdoor is het materiaal duurzaam. In de toekomst komt er een CD-rom met gebruiksrecht voor instellingen waarmee er zelf schema's kunnen worden gemaakt en picto's geprint. Dit is ook te gebruiken voor smartboards. Het blijft dat PictoMaat in dezelfde stijl op maat tekeningen en picto's en oplossingen blijft aanbieden en de plaatjes niet voor andere doeleinden gebruikt mogen worden, zoals publicatie, verkoop en dergelijke. Als je op de hoogte wil blijven van de vorderingen, is het mogelijk gebruik te maken van de nieuwsbrief van PictoMaat. Deze komt ongeveer zes maal per jaar uit.

Waar te bestellen

PictoMaat®
pictogrammen op maat

Marijke van der Zanden:

E-mail:

Website:

06-55142757

info@pictomaat.nl

www.pictomaat.nl

Literatuur

- Algra, A. (2010). Leiderschap vanuit visie. Hoe TGI dit proces kadert en stimuleert. Tijdschrift voor themagecentreerde interactie, 9-10.
- Arendsen Hein, M. (2004). Transactionele analyse. Psychodrama en transactionele analyse inzicht door (trans)actie. (pp. 49). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Cloetens, C. (2006). Sessies 8 en 9. Zelfredzaamheid: ADL-activiteiten, eten, slapen, zindelijkheid. In Kinderen met autisme en een verstandelijke handicap. Een begeleidingsprogramma voor oudergroepen. Handleiding voor de begeleiders. (pp.184). Leuven: Uitgeverij LannooCampus.
- Didden, R. & Huskens, B. (2008). Begeleiding van kinderen en jongeren met autisme: Van onderzoek naar praktijk. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Fransen, R. & Frederix, M. (2000). Naar een nieuw paradigma in de visie op zorg. In M. Frederix (Red.) Inclusie en onderwijs: de uitdagingen aangaan. (pp. 16). Leuven – Apeldoorn: Garant.
- Geus, R. (2006). Het begrip van Active Support. Persoonsgerichte Active Support. Een begeleidingsmethodiek voor mensen met een ernstige verstandelijke beperking. Een eerste praktijkverkenning. (pp.11-12). NGBZ: Utrecht.
- Haxe, M., Nijboer, K. & Velderman, H. (2007). Training, therapie en medicatie. Kinderen met ernstige problemen-standaarden voor het praktijkonderwijs. (pp103). Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Jennes, A. & Coördinatie-Stuurgroep Autisme (2006). In A. Jennes (Red.) Specifieke leerinhouden voor leerlingen met autisme. Autisme-Wijzer & Autisme-KIJK-Wijzer. Begeleiding van leerlingen met autisme. (pp.37-39). Apeldoorn: Garant.
- Kuyper, A. & Tiberghien, S. (2006). Kinderen met autisme en een normale begaafdheid: Een begeleidingsprogramma voor oudergroepen: Werkboek voor de ouders. Leuven: Uitgeverij LannooCampus.
- Nijgh, L. & Bogerd, A. (2007). Ondersteunen van de cliënt. Basisboek ondersteuning aan mensen met een verstandelijke beperking. (pp.66-74). Soest: Nelissen.
- Nijs, J., Geraets, J. J. X. R. & Nieuwboer, A. (2008) Nieuwe inzichten in de neurorevalidatie. Jaarboek Fysiotherapie Kinesithérapie. (pp. 86). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Terlouw, H. & Visser, B. (2007). Relaties hanteren. Baarn: HBuitgevers.
- Verhulst, F. C. & Verheij, F. (2006). Verstandelijk gehandicapten. Kinder en jeugdpsychiatrie. onderzoek en diagnostiek. (pp.408). Assen: Koninklijke Gorcum.
- Wicher-Bots, J. & Haasen, M. (2008). Naar een anti-vriendelijke VO-school: Leerlingen met autisme en open opdrachten. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.
- Williams, C. & Wright, B. (2009). Hulpvragen autisme: praktische strategieën voor ouders en begeleiders (3^e oplage). Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds.

Zeevalking, M. A. (2000). Autisme: hoe te verstaan, hoe te begeleiden?. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Geraadpleegde websites

Internet. (z.d.). Geraadpleegd op 11 april 2012, van <http://www.triade-flevoland.nl/index.html>

Internet (2012). Het gebruik van Pictogrammen. Geraadpleegd op 17 april 2012, van <http://www.autivision.nl/website/de-pictogrammen>

Internet (z.d.). Informatiebron methodisch werken. Geraadpleegd op 22 februari 2012, van http://www.methodieken.nl/methodieken_home.asp